НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСЬВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 19. Львів, 1. жовтня 1911. Рік VIII.

Вже понад міру!

Як раз тому 50 лїт о. Цибик Лука і о. Дячан Филип підняли гадку інституту для дївчат під зарядом СС. Василиянок. За дозволом Намісництва почало ся збиранє складок. Складки дали понад 14 тисяч — до 20 тисяч злр.

За зложені гроші закуплено реальність в Бучачи на ціль інституту під зарядом Василиянок. Коли оба згадані сьвященики рішили ся покинути Галичину, передав о. Цибик Лука ту реальність „Народному Домови“, яко одинокій тоді рускій інституції, котра могла заняти ся зреалїзованєм наміреної ціли і докінченєм розпочатого дїла.

Згадану реальність передано „Народному Домови“ з тим, щоби утворити фундацию на ціль інституту під зарядом Василиянок в Бучачи. Там однак не мавби був сей інститут нїякого вигляду на розвиток, тому удав ся Совіт „Нар. Дому“ до бл. п. Сильвестра Сембратовича, який тоді був проф. унів. і комісарем Василиянок з рамени Ординарияту, щоби у Львові утворити сей інститут, а покійний обіцяв дати до веденя єго СС. Василиянки.

В р. 1880. закуплено реальність у Львові при ул. Зибликевича ч. 24 за 26 тисяч злр. за гроші фундацийні опроцентовані через довгий час.

Спроваджено СС. Василиянки з Словіти і умовлено ся, що закуплена реальність переходить в їх посїданє з тим, що мають удержувати з рамени „Нар. Доду“ 4 інститутки а „Нар. Дім“ буде оплачувати всї податкові належитости.

Коли однак ся реальність показала ся за малою до помі-щеня інституту, „Нар. Дім“ добудував 4 салї. Покійний Сильвестер Сембратович завязав під покровом Ординарияту комітет, який за дозволом Намісництва почав збирати жертви для адаптації цїлого інституту і для построєня церкви при тімже. З тих жертв частину вложено в адаптацию, а за 13 тисяч злр. построєно церковцю. Покійний Кард. Сильвестер заняв ся єї внутрішним урядженєм і украшенєм за власні гроші, а Василиянки докінчили то внутрішне урядженє за свої т. зв. посагові гроші, так що кошти внутрішнього уряджения досягають квоти 30 тисяч злр., з чого на бл. п. Сильвестра припадає квота 6 тисяч злр. а проче є то гроші СС. Василиянок і поодиноких жертводавців для церкви СС. Василиянок.

До минувшого місяця були Василиянки в посїданю дому і церкви при ул. Зибликевича.

Дня 19. вересня с. р. „Народний Дім“ в насильний спосіб викинув СС. Василиянки з реальности і з церкви, яку они до тепер мали в посїданю з волї жертводавців і фундаторів.

Сего дїла покривдженя і пониженя СС. Василиянок доконав Совіт „Нар. Дому“ на основі контракту, заключеного покійним Кард. Сильвестром, який внповнив догідні для Совіта правні формальности в найбільшім довірю до него, що не зробить кривди Василиянкам.

Насильне викиненє СС. Василиянок з дому і церкви, призначеної для них волею жертводавців і фундаторів, зааляpмувало широкий загал і викликало серед нашої католицкої рускої суспільности зовсім зрозуміле обуренє тим більше, що безпомічні СС. Василиянки просили Совіт, щоби їх лишив єще один рік, доки не вибудують власного дому, потрібного на поміщенє інституту. До послїдної хвилї СС. Василиянки мали надію, що „Народний Дім“ лишить їх в спокою єще один рік Надія завела.

Чимже дасть ся умотивувати і пояснити сей напрасний поступок Совіта? Мотивом сего кроку, яким нанесено очевидну, дїймаючу кривду СС. Василиянкам, є лишень пімста за невдачі руссофільскої партиї на полїтичнім поли. Партийно-полїтичний недобір заплатили СС. Василиянки і їх дївочий інститут.

Викиненєм монахинь Ч. С. В. В., дїлом покривдженя і пониженя сеї одинокої у нас церковної женьскої институції, яка має так взнеслі релїгійно-культурні цїли, заявив Совіт „Народного Дому“ явно і прилюдно, що він зриває всякі звязи з традициєю сьвітлїйшої минувшини „Народного Дому“, що він покидає останки тих церковних і народно-культурних основ, на яких „Народний Дім“ після волї своїх фундаторів мав існувати і розвивати свою дїяльність.

Совіт пішов на стрічу новокурсному напрямови і єго радикальним кличам, щоби „зъ трескомъ ломать домъ“, щоби

знищити будову своєї власної минувшини, покинути основи своєї дотеперішної дїяльности. Лишень полїтичними мотивами дасть ся пояснити дїло викиненя СС. Василиянок і тимто оно доказує, що „Народний Дім“ перестав бути институциєю призначеною для культурних цїлий а стає ся институциєю полїтичною і, що радикальний новокурсний руссофільский напрям запанував всевладно в „Народнім Домі“.

Та не о „Народний Дім“ і о єго дальше існованє і судьбу нам тепер йде, але о ролю сьвящеників, які засїдають в Совітї „Народного Дому“ і мають в нїм рішаючий голос. На 12 членів Совіта є 6 сьвящеників. Становлячи половину членів Совіта они могли очивидно спротивити ся і спинити єго намір, могли не допустити до викиненя Василиянок. До сего они були обовязані в своїй сьвященничій совісти, яка їм наказувала боронити монахинь Ч. С. В. В. і дбати про добро сеї одинокої у нас церковної институциї. Коли они сего не здїлали, то се доказує, що они визше поставили свої партийно-полїтичні інтереси і звязи понад добро Церкви і понад звязь з Церквою.

Що гірше, ходять вісти оперті на поважних даних і информациях, що деякі з сьвящеників, членів Совіта, голосували за викиненєм СС. Василиянок. Не хоче ся в се повірити.

Та вже через те саме, що сї сьвященики могли своїм числом і рішучим виступом в Совітї оборонити СС. Василиянки від покривдженя а сего не здїлали, — крім сего через те, що они без найменчого спротиву дальше засїдають в тім Совітї, який допустив ся так разячого покривдженя і пониженя монахинь Ч. С. В. В., они стають ся співвинними, на них в опінії загалу нашої суспільности спадає в значній мірі відвічальність за викиненє Василиянок.

Покривдженє і пониженє Церкви і церковних институций не належить до рідкости в наших часах, в часах замітного упадку християньского духа і християньскої етики. Нїгде однак і нїколи не лучило ся, щоби до прилюдного покривдженя і пониженя церковних институций прикладали своїх рук сьвященники або, щоби они байдужно заховували ся в тім зглядї. Противно все і всюди сьвященьство солїдарно виступало в оборонї Церкви, єї прав і институций. У нас на жаль.... єще не стерте пятно ганьби з чола тих сьвященників, які голосували за звісними кривдячими Церков майскими законами, а вже попри них явили ся наслїдники, які не менчим соромом покрили свої сьвященичі імена. Се сьвященики, члени Совіта, співвинні в дїлї викиненя Василиянок. —

З цїлим обуренєм протестуючи треба напятнувати сей вчинок Совіта, в якім засїдає єще раз повтаряємо враз з предсїдателем аж 6 сьвящеників! Сей вчинок не дасть ся нїчим оправдати.

Він не дасть ся оправдати і заслонити формалїстикою контрактів винайму, заключених на основі позитивних законів; бо висше понад сї закони і понад контрактові формальности

(виповнені в довірю до Совіта) стоїть закон Божий, закон природний, який каже нам шанувати волю жертводавців і фундаторів, єї сповнити і то тим конечнїйше, коли она має цїли взнеслі, сьвяті, добро Церкви на зглядї. Передовсїм сьвященики повинні стояти на сторожі сего Божого закона і високо держати прапор християньскої справедливости, бо „а҆́ще соль ѡ҆бꙋѧетъ, чимъ ѡ҆солитсѧ“.

Совіт враз з сьвящениками, що в нїм засїдають, знехтував засади християньскої справедливости, на основі мертвої букви закона нанїс діймаючу кривду монахиням Ч. С. В. В.

З тим більшим сумом приходить ся се зазначити, що до Совіта, який допустив ся так великої кривди на безпомічних монахинях, належать сьвященики, покликані довірєм церковної власти на визначні церковні становиска, і тимто мали они обовязок особлившої печаливости о добро Церкви і церковних інституций, отже і о добро монахинь Ч. С. В. В. Они мали особливший обовязок недопустити до покривдженя і пониженя Василиянок; они дали прилюдну соблазнь вірним руско-католицкої Церкви і та соблазнь не дасть ся так скоро направити.

За се, що они допустили в Совітї до покривдженя і пониженя монахинь Ч. С. В. В., що они поставили свої партийно-полїтичні інтереси і звязи понад добро Церкви і понад звязь з Церквою, що допустили до подоптаня засад християньскої справедливости і етики, що дали прилюдну соблазнь, треба осудити їх поступок яко негідний сьвященичого імени, а се тому, щоби нїхто не посьмів за сей негідний поступок одиниць робити відвічальним загал нашого сьвященьства, щоби сей сором, яким они покрили свої сьвященичі імена, при них лишив ся: они „ѿ насъ изыдоша, но не бѣша ѿ насъ“. (І. Іоа. 2, 19.)

До крайности обурює се, що ті сьвященики допустили не лишень до покривдженя Василиянок, але яко члени видавничого комітету „Галичанина“ допускають в своїм орґанї до нелюдского знущаня ся над своїми жертвами, до з'огиджуваня монахинь.

Не досить, що їх скривдили, викидаючи їх з дому і церкви, для них призначеної фундаторами і жертводавцями, але відмавляють їм права забирати свою власність, яка дає ся забрати. За се, що монахинї забрали з церкви своїм коштом і жертвами вірних справлені образи і прочу утвар церковну, і лишили пусті стїни, називають їх „татарскою дичию“ і т. п. Се є вже понад міру навіть можливої у людий безсоромности робити комусь закид ізза сего, що утїкаючи перед татарскою язвою і нападом забирає з собою все то, що дасть ся уратувати!!!

Д. Я.

о. Юстин Гірняк
парох в Тязові.

Раціоналїзм а початок христіяньства.

(Дальше).

В сїм напрямі можнаби ще працю значно розширити, але мабуть і сего досить, аби порозуміти, що критики хибно уявляли собі науку про оправданє в Старім Завітї. Не ритуал, але декальоґ становив ядро синайского закодавства і етики пророків. Побіч декальоґа мали обовязуючу силу і церемонїяльні приписи, але лише яко переходове средство педаґоґічне, о скілько оживляли і берегли віру в одного правдивого Бога і в грядучого Месію.

А коли так, то і Апостоли жидівскі, які по думцї критиків стояли на становиску старозавітної теольоґії, не могли уважати церемонїяльні приписи за головне средство оправданя, лише — приписи моральні.

β) Наука про оправданє у св. Павла.

Тепер перейдемо до посланій св. Павла, аби пересьвідчити ся, чи справдї такий провал дїлив Апостола поган від Старого Завіта і других Апостолів, як представляла тюбінска школа.

Св. Павло розріжняє два роди приписів. Перші — то закон дїл[95]) т. зн. ритуальні приписи Старого Завіта. Їх уважає він індеферентними, бо царство Боже не залежить від їди, анї напитку[96]); обрізанє і необрізанє нїчо не значать[97]), а сьвяті днї, новомісяцї і суботи були лише тїнию будучого[98]).— Ритуальним приписам протиставить сей Апостол моральний закон, який у нього називає ся: законом Христа[99]), заповідями Божими[100]),

---

95) „Гдѣ оу҆бо похвала̀; ѿгна́сѧ. Кото́рымъ зако́номъ; дѣ́ли ли; Ни́, но зако́номъ вѣ́ры“. Рим. 3. 27.

96) „Бра́шно же на́съ не поставлѧ́етъ прѐдъ бг҃омъ: нижѐ бо аще ꙗмы, и҆збы́точествꙋемъ: нижѐ аще не ꙗмы, лиша́емсѧ“. I кор 8. 8. — Нѣ́сть бо цр҃тво бж҃їе бра̀шно и҆ питїѐ“ Рим. 14. 17. пор. ст. 3.

97) Ѡбрѣ́занїе ничтоже є҆́сть, и҆ необрѣ́занїе ничтоже є҆сть, но соблюде́нїе за́повѣдїй бж҃їихъ“. I кор. 7. 19. — Ѡбрѣ́занїе бо по́льзꙋетъ, а҆́ще закѐнъ творѝши: а҆́ще же зако́на престꙋ́пникъ є҆сѝ, ѡ҆брѣ́занїе твоѐ неѡбрѣ́занїе бы́сть“. Рим. 2. 25.

98) „Ꙗже сꙋ́ть стѣ́нь грѧдꙋ́щихъ, тѣ́ло же хр҃то́во“ Кол. 2. 17.

99) Гал. 6. 2.

100) I. Кор. 7. 19.

або приписами Ісуса[101]). Він, по думці св. Павла, заховує і на дальше обовязуючу силу[102]), бо віра в Христа не то, що не зносить сего закона, але противно, — віра его ще скріпляє[103]). Коли би ми задали собі праці порівнати старозавітний декальоґ із моральними приписами, які подає св. Павло своїм ученикам, то ми би переконали ся, що Апостол поган не забув ані про одну заповідь декальоґа і що вимоги его суть ідентичні з вимогами пророків[104]).

(Дальше буде).

---

[101]) I. Тес. 4. 2.

[102]) I. Кор. 6. 10, 11. 18.

[103]) „Законъ ли оубо разорáемъ вѣрою; Да не бýдетъ: но законъ оутверждáемъ. Рим. 3. 31.

[104]) I. Заповідь пор. „Ни їдолослýжителє бывáйте“. I. Кор. 10. 7. — 6. 9., (Кол. 4. 23).

II. „ „ „Не лжесвидѣтелствýеши“ Рим. 13. д.

IV. „ „ „Всáка дýша властемъ предержáщымъ да повинýется“. Рим. 13. 1. — („Чáда, послýшайте своúхъ родúтелей ѡ Гдѣ. Й отцы, не раздражáйте чáдъ своúхъ.. Рабú, послýшайте господúй.. И господїе, тóжде творúте къ нúмъ“. Єф. 6. 1. сл. — Кол. 3. 20, Тит. 3. 1.).

V. „ „ „Не оубїéши“ Рим. 13. 9.

VIII. „ „ „Рим. 13. 9 = „Не лжúте дрýгъ на дрýга“. Кол. 3. 9. пор. Єф. 4. 25.

VI і IX. „ „ „Не прелюбы сотвориши“. Рим. 13. 9. — „Не льстите себе: ни блýдницы,... ни прелюбодѣє,... ни чýжелóжницы... царствїа бжїа не наслѣдатъ“. I кор. 6. 9. 10, — 6 18. (Єф. 5. 3, Кол. 3. 5, I. Тес. 4. 4 сл.)

VIII і X. „ „ „Ни лихоимцы, ни тáтїе... царствїа бжїа не наслѣдатъ“ I Кор. 6 10., — пор. Рим. 13. 9. (Єф. 4.28, Кол. 3.5).

М. Возняк.

До історії боротьби о. М. Малиновского з народною мовою.

Висші духовні власти Галицької України відносили ся протягом довгих десятиліть до письменства в народнім дусї і народній мові не то неприхильно, але просто ворожо. Від часу заведеня унії запанувала в руських консисторіях польщина й епископи хотїли саме тим відзначити ся, що писали й говорили мовою шляхти, а не мовою своїх овечок. Руські епископи й консисторіяльні радники видавали посланія по польськи, латинськи й нїмецьки, тільки не в своїй рідній мові*). Венедикт Левицький на становищі цензора галицько-українських книжок не то недопускав нїякої книжки, в якій віяло новим духом у правописї, мові чи змістї, але й своїми незугарним на щастє одиноким, перекладом біблїйної історії та рецензованєм чужих творів причиняв ся дуже до вводженя в галицько-українську лїтературну мову церковних і великоруських слів і звороттів. Вагилевич дістав висьвяченє по власнім признаню за виданє граматики нїби нашої мови, бо в дїйсности силоміць впаковано ту нашу мову в рами великоруської граматики Греча. Колиж львівську консисторію загорнули в свої руки вороги мови „пастуховъ и свинопасовъ“, а прихильники й поклонники Зубрицького Дениса, тодї такі жертви, як Маркіян Шашкевич, зачали повторювати ся щораз частїйше.

Обсаджуванє консисторії людьми, що ворожо відносили ся до народньої мови, відбивало ся шкідливо на народім (і ту передовсїм), а потім і середнїм шкільництві, бо на скільки підручники для тих шкіл переходили через консисторію або залежали від неї, на стілько мовою і змістом надавали ся краще на 16 або 17 вік, а не 19. Не диво, що ще 1865 р. втїшила ся дуже редакція „Мети“ іменованєм підберезецького пароха Івана Жуківського дїйсним крилошанином, як „звіснимъ оборонцемъ народнёї засади въ літературі руській, отже и щиронароднімъ елємєнтомъ“ **).

З рукописи в музею тов. „Просьвіта“ у Львові подаю протест Омеляна Огоновського написаний з нагоди рецензії на

*) Гаврило Русин (Яків Головацький): Zustände der Russinen, Leipzig, 1846 ст. 10.

**) Мета, 1865, стор. 128.

його переклад катихизму Фішера на першу клясу середніх шкіл з під пера Михайла Малиновського. Сей документ інтересний і для характеристики самого Огоновського й для історії боротьби народнього напряму з антинароднїми тенденціями в консисторії, звідки виходили підручники релїгії в страшній мові, якої не могли навіть розуміти ученики.

Цїкаво, що рецензія Малиновського на переклад Огоновського катихизму Фішера (з 30 мая 1878 р.) має дещо спільного з йогож рецензією на молитвенник у народній мові Пулюя. Остання рецензія, видана в брошурі „Лист без коверти яко одповідь Впр. крилошанину Малиновському на реферат молитовника“ (Відень 1871), пояснює навіть дещо в рецензії на катихизм, а саме те, що недоговорене, бож Огоновський був професором університету. Малиновський давав Огоновському вказівку зберегти „чистогалицкій русскій языкъ“ і „триматися писовнѣ тукраевой“. В рецензії на молитовник лякав ся Малиновський, що народній напрям у книжцї релїгійного характеру має на цїли „перенести агитацію для оукраинщины и кулишôвкина поле церковное“, а хто дає „при славянскомъ текстѣ переводы на такъ званну оукраинщину съ кулишôвкою, хоче на тôмъ поставити, щобы вѣрни приняли звычай по оукраински молитися“. Ту ходить уже на думку Малиновського не тілько о се, щоби „сорвати съ нашою малорусскою литературою“ (найдавнїйшого періоду, розуміється ся, яку й викладав Головацький), „но также съ нашими церковными книгами, съ веденными на ладъ нашого малорусского (sic) языка“ — очивидно, в хосен українщини й кулїшівки, які назвав „нововведеніемъ безъ пôдставы“. В Малиновського відданнє слова „насущный“ терміном „щоденний“ є „бездорожіемъ и диватствомъ“, а саме „на оукраинщину и кулишôвку грѣшится много произволомъ, науковою немочію и диватствами, въ которыхъ можно и пусто поставляєся геніальнôсть“ *). Дивацтва закинув Малиновський також Огоновському, підсуваючи йому ще в додатку й варваризми, які повинні завернути Огоновського з вибраної дороги до „свойого“.

Обі рецензії дїлить протяг семи лїт, а мимо того писані обі по одному шабльону. Виходить, що Малиновський не рецензував книжки задля її змісту й потреби, тільки виловлював в неї „українїзми“ й правописні новаторства. Колиж важив ся Малиновський так рецензувати переклад університетського професора української мови й декана фільософічного факультету в тімже роцї, можна уявити собі, як приймав він немилу собі рукопись звичайного „раба Божого“.

---

*) Ів. Пулюй: Лист без коверти, стор. 3 і 4.

Всесвѣтлѣйша и всечестнѣйша Митрополитальна Консисторіе!

Передъ пяти роками составлена була пôдъ предсѣдательствомъ высокопреподобного господина Офиціяла — крилошанина Малиновского комисія въ цѣли сочиненія учебникôвъ религійныхъ для шкôлъ народныхъ и середныхъ. Всесвѣтлѣйша консисторія запросила тогди и мене дописью зъ дня 11. сѣчня 1873, ч. 109 до участья въ занятьяхъ тои комисіи, а коли члени комисіи, зôбравшись у высокопреподобного госп. офиціяла, межи себе учебники нѣмецкй въ намѣренью переведенья ихъ на языхъ русскій роздѣлили, одержавъ я катихизисъ Фішера для I. клясы шкôлъ середнихъ, при чѣмъ высокопреподобный госп. офиціялъ высказавъ желанье, щобы я той учебникъ популярно одвѣтно до понятія дѣтей уложивъ. Того-жъ року въ часѣ празднинъ шкôльныхъ переложивъ я отже катихизисъ Фішера на языкъ рускій и приспособивъ его до потребъ нашого обряда греч. католического. Вôдтакъ черезъ чотыри роки не мôгъ я довѣдатись, що дѣеся съ моимъ катихизмомъ, хотяй пять религійныхъ учебникôвъ рускихъ, составленыхъ пôзнѣйше то совѣтникомъ шкôльнымъ госп. Ильницкимъ, то др-омъ Пелешомъ черезъ всесвѣтлѣишій ординяріятъ апробованй и опôсля накладомъ Института Ставропигійского (катихизмъ Дегарб'а) и фонда краєвого (чотыри иншй учебники) выпечатанй були. Доперва дня 30. мая с. р, получивъ я допись высокопреподобного госп. офиціяла, осмотрену числомъ 2017, мабуть консисторскимъ, — въ дописи бо тôй, котра була менѣ черезъ возного доставлена отвертою, не написано, вôдъ котрои духовнои власти, чи вôдъ всечестнѣйшои консисторіи, чи вôдъ всесвѣтлѣйшого ординаріята она къ менѣ була выслана. Допись тая, котра содержаньемъ своимъ мене дуже оскорбила, гласить ось — такъ:

„Рукопись Вашею Всечестностію сдѣланого русского перевода катихизма Франциска Фишера свертаеся съ тѣмъ, абы Всечестность Ваша сей переводъ свой еще разъ зволила пересмотрити, и въ слѣдуючихъ направленіяхъ поправити:

1. Слова св. писанія наводити изъ библіи славянскои и то напередъ, а потомъ давати ихъ въ русскомъ переводѣ, и такъ хоронити повагу славянской нашой библіи, отъ церкви потвержденой.

2. Заховати нашь чистогалицкій русскій языкъ, якъ онъ себе являе, и якъ зосталъ уятый въ граматикахъ Левицкого, Осадцы, Дячана.

3. Триматися писовнѣ тукраевой ведля преданія и ведля помянутыхъ граматикъ.

Всѣ збоченія утрудняютъ науку, затирають признаки нашого тукраєвого языка, викликують споры на нашу страту, и

приводять до варваризмовъ и дивацтвъ, а такъ напоминаютъ насъ, повертати и триматися своего.

Впрочемъ трудъ Всечестности Вашой есть увзглядненія достойный и причинится до поднесенія науки религійной въ нашихъ школахъ, за що молодежь наша школьна Всечестности Вашой вдячна буде.

Такъ поправлена сія рукопись має ся доставити Митр. Консисторіи". —

Щобы ясно доказати, що наведеною дописью нанесено менѣ обиду немалу, позволяю собѣ, Всесвѣтлѣйшôй Консисторіи въ вôдповѣди на закиненй три точки предложити слѣдуючй замѣтки:

ad 1) Правда, що слова св. писанья наводивъ я напередъ въ переводѣ рускôмъ, а опôсля въ текстѣ церковно-славянскôмъ, однако наводячи симъ способомъ св. писанье не поступивъ-ємъ собѣ самовôльно, а тôлько по попереднêмъ заявленью самогожь высокопреподобного госп. офіціяла, що для дѣтей буде найодвѣтнѣйшимъ, наводити св. писанье напередъ въ мовѣ рôднôй, зрозумѣлôй, а потôмъ въ языцѣ церковно-славянскôмъ. Впрочêмъ сему требованью, щобы хоронити повагу славянской нашой библіи, вôдъ церкви потвержденои, я ніякъ не противлюся, и заявляю, що таку змѣну въ рукописи катихизма можно дуже легко переставленьемъ обохъ текстôвъ усовершити.

ad 2) Кождый знатокъ рôднои нашои мовы зможе пересвѣдчитись, що я составивъ катихизмъ въ чистôмъ языцѣ южнорускôмъ або малорускôмъ, стараючися по можности наблюдати реченья нарѣчія галицко-руского або наддънѣстрянского. Вже-жь бо трудно вимагати, щобы я, будучи професоромъ языка (мало) руского, писавъ катихизмъ выключно въ нарѣчію наддънѣстрянскôмъ; въ такôмъ бо случаю выпадало-бъ писати н. пр. жєль, щістьє, хлопцьємъ, вєнути, седѣти, нося, ходя, тєжко вмѣсто жаль, щастьє, хлопямъ, вянути, сидѣти, носятъ, ходятъ, тяжко и д. — отже я писавъ катихизмъ въ такôй мовѣ, яку-бъ не тôлько пôдгôрянинъ, но такожь верховинець, та й подолянинъ мôгъ зрозумѣти. Впрочêмъ и катихизмъ высокопреподобного госп. офіціяла для шкôлъ народныхъ не есть писаный такъ званимъ галицко-рускимъ языкомъ. А вже-жь можно припустити, що я вôддаючися вôдъ кôльканадцяти лѣтъ выключно студіямъ языкôвъ славянскихъ, мôгъ вже пôзнати, въ якихъ формахъ и реченьяхъ духъ языка (мало)-руского природно выражаеся. Съ тои причины не могу поняти, чому высокопреподобный госп. офіціялъ звертае мою увагу на граматики Левицкого, Осадцы и Дячана. Поминувши тое, що языкъ рускій въ сихъ трёхъ граматикахъ не однаковимъ способомъ „уятый зôставъ", не виджу въ граматицѣ Левицкого и Дячана такои поваги, котра-бъ менѣ въ моихъ языкословныхъ студіяхъ була помôчною; — далеко бôльшою повагою есть для мене граматика Головацкого, про котру въ дописи нема нй згадки,

котра-жь мимо того що неповна все — таки есть дуже доброю.

ad 3) Правописи держався я такои, въ якôй выдано вже пять учебникôвъ религійныхъ, — отже не вводивъ я ніякои новости. Тая-жь правопись основуеся на етимологичнôй правописи Максимовича и розличаеся вôдъ неи тôлько тымъ, що вмѣсто дашкованого **е** (ê) принято ѣ; н. пр. лѣдъ (лêдъ) плѣвъ (плêвъ). Если отже всесвѣтлѣйшій Ординаріятъ правопись сказаныхъ пяти учебникôвъ удобривъ, то чомужь правопись въ моêмъ катихизмѣ мала бъ бути лихою? Та-жь самъ высокопреподобный госп. офіціялъ похвалявъ очевидно передъ кôлькома роками тую правопись; се бо видѣвъ я своими очима, — могу се совѣстно посвѣдчити, — що въ рукописи руского перевода катихизма Дегарба высокопреподобный госп. офіціялъ списавъ одвѣтнй замѣтки и поправки тою-жь правописью, котрои я придержовався, и котрою помянутй учебники религійнй суть напечатанй. Чому-жь приказавъ менѣ высокопреподобный госп. Офіціялъ въ своêй дописи, триматися писовнѣ тукраевои ведля преданія и ведля помянутыхъ граматикъ? Послѣдуючи преданью належало бъ одно и тоже слово многоракимъ писати способомъ, н. пр. длъгъ, дългъ, долгъ, довгъ, — съмрътъ, съмрътъ, съмрьть, съмьрть, съмьрть, смерть и т. д. Що-же тыкаеся сказаныхъ трёхъ граматикъ, то въ кождôй зъ нихъ правопись есть вѣдмѣнна, ба, въ граматицѣ Осадцы правопись второго выданья есть вôдмѣнною вôдъ правописи выданья первого.

А вже-жь найтяжшій докôръ заключаеся въ сихъ словахъ дописи, що всѣ збоченья утрудняютъ науку, затирають признаки нашого тукраевого языка, выкликують споры на нашу страту, и приводять до варваризмôвъ и дивацтвъ! Всесвѣтлѣйша Консисторіе! такои гôркои науки не чувъ я нйколи будучи суплентомъ гимназіяльнымъ вôдъ ніякого инспектора, теперьже пôсля двадцятилѣтнои безнаганнои службы въ станѣ учительскôмъ маю слухати упôмненій вôдъ высокопоставленого достойника церковного, до котрого чейже не належить справа граматики и правописи! Коли-жь мôй катихизмъ не заключае въ собѣ нйчого такого, щó противнымъ було-бъ вѣрѣ католическôй, — коли вôнъ написаный такоюжь правописью и такимъ языкомъ, якъ и сказанй пять учебникôвъ религійныхъ, то якъ можно закидати менѣ збоченья правописнй и языковй? Якъ можно приписовати менѣ теперѣшнй споры межи нашими сторонництвами, ба й вытыкати якйсь варваризмы и дивацтва? Черезъ одйнадцять лѣтъ учу на университетѣ языка руского, и еще нйкто не мôгъ менѣ закинути, що я выкликую споры и незгоду; я бо вôддаюся лишь науцѣ и политичными справами зовсѣмъ не займаюся — про-те посѣщають мои прелекціи не тôлько богословы, но такожь студенты (в рукописи „студентôвъ“, бо так вимагав перечеркнений текст) философіи и

правъ обохъ сторонництвъ. Що отже за проводомъ Миклосича, Шлейхера, Гаттали, Франца Малиновского, Максимовича и Якова Головацкого — ученого моего попередника — узнаю самостойность нашого (мало) руского языка, що вщѣпляю въ молодежи любовъ ко рѡдному слову, — есть радше заслугою моею въ труднѡй моей ситуаціи, не то поводомъ къ якимъ — то обвиненьямъ. Вѡдтакъ не могу поняти, чому высокопреподобный госп. Офіціялъ згадує про якісь варваризмы и дивацтва, котрі мабуть въ моємъ катихизмѣ находяться! Що слово „варваризмы“ дѣйстно до сего моего катихизма вѡдносить мае, можно дѡзнатись изъ самои рукописи. На сторонѣ бо 55 въ реченью „съ тыми апостолами и съ учениками ходивъ Іисусъ въ своѣй ѡтчинѣ по всѣмъ-усюдамъ и вѣстивъ евангеліе“ подчеркнено слова „по всѣмъ-усюдамъ“ два разы, с. е. червонымъ и синимъ олѡвцемъ, и побѡчь нихъ написано рукою высокопреподобного госп. офіціяла: „quid hoc? варваризмъ“. Я-жь не знаю, чому-бъ выраженье „по всѣмъ-усюдамъ“ мало бути варваризмомъ, коли оно у насъ въ Галичинѣ уживаеся и въ нія кѡмъ иншѡмъ языцѣ слав. не єсть звѣстнымъ. Доси ще нѣкто не найшовъ варваризмѡвъ въ печатныхъ моихъ книжкахъ, ба, рецензентъ моего выданья Слова о полку Игоревѡмъ выражаеся въ Берлинскѡмъ журналѣ „Archiv für slav. Philologie (II. B. p. 643) про мѡй перевѡдъ Слова слѣдуючимъ способомъ: „Es verdient hervorgeboben zu werden, dass sowohl die Übersetzung des Textes verständig und wohlklingend lautet, als auch der Still, des Verfassers frei von jener Unnatur ist, die wir so häufig in den Publicationen galizischer Schriftsteller vorfinden“. Но поки-що, теба менѣ переболѣти той закидъ в. преп. госп. Офіціяла, що я, будучи университетскмъ професоромъ языка руского — допускаюся въ своихъ письмахъ варваризмѡвъ и дивацтвъ.

А вже-жь схоче признати всесв. Консисторія, що такъ тяжкои обиды не выдержавъ-бы рѡвнодушно нѣ новопоставленый презвитеръ, стоячій безпосередно пѡдъ управленьемъ всесв. Консисторіи, не то професоръ университетскій, котрый въ справѣ правописи и граматики безъ сомнѣнья компетентнымъ есть судьею. Не знаю отже, щѡ означають слова дописи, будьто-бы всякій збоченья напоминалн насъ, повертати и триматися своего. Куды бо менѣ повертати? коли я стою при своѣмъ и придержуюся своего? Чи маю стояти при галицко-рускѡмъ нарѣчію, щобы его при данѡй способности присоединити къ такъ званому обще-русскому? — Всесвѣтлѣйша Консисторія изволить отже на основѣ сего моего представленья признати, якъ тяжко дѡткнула мене допись в. преп. госп. Офіціяла. Въ нѣй бо закинено менѣ, що я не наблюдаю нѣ чистоты, нѣ правописи руского языка, що допускаюся варваризмѡвъ и дивацтвъ, та що мабуть черезъ мене выкликуються споры на страту нашу; — въ нѣй упѡмнено мене, щобъ я повернувъ и тримався своего. Съ причины отже, що менѣ, пу-

бличному професорови, сими упреками нанесено несправедливо тяжку обиду, прошу, щобы высокопреподобный госп. Офіціялъ изволивъ въ короткôмъ часѣ письмомъ урядовымъ вôдкликати высказане оскорбленье и такожь подати менѣ одвѣтное удовлетворенье, бо не хотѣвъ бымъ, щобы наведена допись вразъ съ сею вôдповѣдью моею посредствомъ нашихъ часописей рускôй публицѣ сталась извѣстною.

Вô Львовѣ, дня 10. червня 1878.

Дръ Емиліянъ Огоновскій
ц. к. професоръ университета,
деканъ выдѣла философичного.

Релятивна правда.

(Конець).

3. Релятивізм простору і часу. „Нема фільозофії о вічній стійности“, каже Павльзен*). Близше поясняє се Spitta**). „Єсли би хто доводив з непомильною емфазою, що $2 \times 2 = 4$ всюди, на всіх планетах, і розширім се так далеко, що так є взагалї всюди і завсїгди, давно, тепер і на будуче, від вічности до вічности, то се нїчо иньше, як лише цїлком недоказане і ненадаюче ся доказати твердженє; оно висказує то, чого не може знати жаден чоловік“ Отже, єсли би хто жив на Марсї, то можливо, що для того $2 \times 2 = 5$; або як хто дожиє 6.000 р. по Хр, то може для него буде правдою, що убийство і крадїж дозволені, що на землї не було Наполєона, що в р. 1909. замешкували Петербург Готентоти.

4. Анґлїйско-американьский праґматизм. „Правдивим є то поняте, що тобі приносить користь“, се аксиом праґматизму. Є тобі хосенним поняте: „Бог є“, то оно є для тебе правдивим (релятивно). Єсли для тебе є цїнним заперечене того: „нема Бога“, то правдою для тебе є: „нема Бога“.

Вірителеви приносить користь, коли він місто пожичених одного разу 100 К. + 100 К. иньшим разом відбере 1000 К;

*) A. op. cit.
**) Mein Recht auf Leben, Tübingen 1900, 61.

отже то для него повинно бути правдою. Довжникови залежить на тім, щоби місто 100 К. + 100 К. віддав лише 10 К; отже для него знова то повинно бути правдою. Та користолюбна наука правди має дійсно примінене в найважнійших життєвих питанях. „Питане: Чи ідея Бога є правдивою? значить тільки що: чи має вартість ідея Божа для дійсного (актуального) досьвіду?“ Так питає Американець Ames *). Зміни в поглядах віри мають після него своє право і свою правду, коли они кождого разу акомодують ся лише до пануючої потреби; а теольоґія може зречи ся обовязку нормованя певних і незмінних правд. В прастарих Семітів богом було водне жерело, в деяких кочовиків коза, для вельми вражливих душ пророків богом всїх людий був Єгова; і всї мають рацию, і все є правдою, бо то було користним**). Подібно висказує ся Nietzsche про правду яко чинник, що служить до цїлий житя (Lebenerhaltende, Lebenförndernde). Правда є біольоґічною користию понятя***). „Вартість нашої науки і фільозофії — каже Paulsen — нашої штуки і поезиї полягає в тім, яку користь нам приносять; чи однак далека будучність буде з них користати, се дуже загадочне“ ****).

Обговорили ми чотири роди мильного релятивізму, після якого правда може змінити ся узгляднивши висший розум, степень розвою, місце і час, серед яких ум працює або хочби користь, яку поняте приносить.

III.

Длячого — питаємо тепер — не можна приняти релятивної правди в тім значіню? Відповідь коротка: бо одна з правд має зле примінене в законї суперечности. Принцип суперечности каже: один і той самий предмет рівночасно і під тим самим взглядом не може бути і не бути. Слова „під тим самим взглядом“ вказують на предмет, а не, як хотять релятивісти, на думаючий підмет.

Релятивісти учать подібно як передхристияньскі скептики, що десятьма способами зв. „тропи“ старали ся доказати сумнїв що до всего. Перший спосіб основуєсь на відріжненю від себе єств наділених душею.... другий на відріжненю людий між собою.... осьмий на релятивности взагалї (до котрого, як слушно замічає Sext. hyp. Pyrr. 1, 39, порівн. Gell. 11, 5, 7, зміряють всї иньші скептичні тропи).... а десятий на ріжнородности вихованя, звичаїв і законів, мітичних виображень і фільозофічних

*) Гл. Stimmen aus M.-Laach. LXXI 157. 158.

**) Ibid. 157.

***) Порівн. Eisler, Wörterbuch der philosophischen Begriffe[2], Berlin 1904. s. v.

****) Paulsen, System der Ethik I[5] 319.

поглядів"; *) суть отже ціковитими скептиками релятивісти, людьми, що всяку певність відкидають.

Павльзенові слова: „Материялїзм, натуралїзм, пантеїзм.... скептицизм, нїгілїзм, се злишні ущипливі слова, якими католицькі виклади історії фільозофії обсипують модерні системи" не здержують нас, щоби релятивістів, яко завзятих сторонників подвійної правди, не назвати скептиками. Після їх науки чоловік нїколи не може бути певним, чи він має правду чи нї. Коли такий чоловік щось пізнає і є змушений признати своє поняте правдивим, мимоволї насуває ся гадка: Е! як би я жив на Марсї, або за яких сто лїт, то може якраз контраст узнав би за правду. Отже не маю нїколи певности, я скінчений скептик. Я тверджу, що не маю жадної певности, однак рівночасно тверджу, що маю принайменьше одну певність, а іменно: що я не маю жадної певности. — Скептик подібний до чоловіка, що кричить на цїле горло: „Слухайте, добрі люди! Я не можу говорити! Я не можу анї слова вимовити!" —

Скептицизмом є також релятивізм простору і часу. Если я не знаю, чи завсїгди і всюди має значіне закон суперечности, то звідки я можу знати, чи та засада послїдної суботи не стратила своєї дїйсної вартости, чи я не дістав ся через рух сонїчного систему в таке місце, де той закон не має значіня? Наш розум пізнає, що 2×2=4 не лише позірно, але дїйсно і конечно, завсїгди і всюди. Если в тім понятю блудимо, не єсьмо обовязані більше довіряти свому розумови. Очевидно не лишаєсь нїчо иньшого, як приняти скептицизм. Если правда: „крадіж і убийство недозволені" не є вічно сталою і обовязуючою, то вже тепер можемо сказати: „крадіж і убийство суть дозволені".

„Нї!" — скаже релятивіст — „то завчасу так думати. Тепер еще мусиш думати: крадіж і убийство недозволені". — Однак на примус думаня, що веде мене до блуду я не уважаю і вже тепер можу сказати: „крадіж і убийство дозволені!" Та возьмім вже раз Павльзена за слово. „Нема фільозофії о вічній стійности", твердить він; отже і ті слова чи висказ не має вічної стійности. Volens nolens зраджує Павльзен одну стійність, а іменно таку стійність, що нема вічної стійности. — Иньший примір: Если я кажу „нема вічної правди", отже і мої слова не мають вічної правди. Як видить кождий, обома реченями виразно висказую одну вічну правду, а то, що „нема вічної правди". А если є одна вічна правда, то є і праавтор тої правни, є Бог.

Речене: „Правда є вічна і має значіне всюди" не значить, що всї пізнані річи суть вічні і всюди.

---

*) Überweg-Heinze, Grundriss der Geschichte der Philosophie I.[10] Herausgegeben von Dr. Karl Prächter, Berlin 1909, 287. 288. Die griechischen Einschaltungen sind weggelassen. (In der 9. Aufl. S. 326. 327.)

Наполеон був 1812. р. в Росиї, не є однак там вічно. Хоч між Русинами є дві партиї, не слїдує, щоб они вічно були. Однак вічною правдою є, що вони колись були. Як в Галичинї є два університети, не слїдує, щоби прим. в Нїмеччинї було два. Однак і Нїмцї мусять приняти до відома і узнати за правду, що в Галичинї суть лише два (польскі!) університети. Величезне є число ідеальних предметів, що в певній мірі все і всюди суть правдиві пр. 2×2 все і всюди $= 4$. І справдї є Єство вічне і всюди присутне: Бог.

Наука з подвійною правдою є неможливою. Як може бути певним учитель, чи єго ученики стоять з ним на рівнім степени умового розвитку і мають такий як він орґан думаня, чи не приймив би він сам иньшої правди, наколи би сидїв на місци ученика? Для ученика $2 \times 2 = 4$, а для учителя 2×2 може $= 5$.

Порозуміне в виду такої правди неможлеве. Для мене є правдою: Америка істнує, однак для мого товариша може бути правдою: Америки нема.

З релятивістом звичайно даремна диспута. Не можна доказати блуду подвійної правди. Бо, если не хочемо признати за правду найперші основи, то і не змушені ми признати за абсолютну правду заключене на підставі тих основ Жаден доказ неможливий до переведеня, если не узнаємо за правду без доказу одного — власної спосібности пізнаня.

Подвійна правда спричиняє дивачне думане. Один уважає за правду „Бог є“: иньший знова: „Бога нема“; а третий каже: „Бог анї є, анї не є, лише — ?“ — Ту відказує послуху чоловікови не лише мова, але і думане. Для четвертого випадає сказати: „нї так, анї нї, анї також —?, хиба —? і т. д. Певно! релятивіст сего не хоче признати. Однак хто признає подвійну правду для двох рїжнородних єств наділених розумом, той мусить признати потрійну правду для трох рїжнородних єств, почвірну для чотирох і т. д.

Чоловік признає за правду все то, що Бог обявив. Однак правда обявлена пр. „Бог є один в трох Особах“ з огляду на подвійну правду релятивістів може бути доброю для Бога, а неправдою для чоловіка. Щож має Бог обявляти? А як що обявляє, то в що маю вірити? Бог обявляє: „Я є один в трох Особах“, то я маю вірити: „Бог не є один в трох Особах“; значить Бог милить ся. Досить! Кождий видить, куди заведе подвійна правда.

Які докази мають оборонники релятивної правди? „Поступ на всїх областях знаня є запорукою, що правда зміняєсь“. Вже в першій части сказано: поступ є добрий в значіню справленя блудів і збільшеня области знаня. Однак наука нїколи не виказала і не викаже, що щось може бути рівночасно правдивим і мильним; правдивим, як А пізнає, мильним, як В. „Але як так

неодно поправить ся,' з часом все поправить ся". Безпотрібний клопіт. Що деякі люди суть Липованами, не виходить, щоби всї люди були такими. Фільозофія нїколи не викаже, що принцип суперечности є мильний. Математика нїколи не докаже, що $2 \times 2 = 13$. Істория не здобуде ся на такий доказ, що Лютра не було на земли. Геоґрафія не зможе доказово заперечити, що Франция запала ся в океан. Жадна етика не пустить ся на так зухвалий доказ, що заповіди Божі вже більше не обовязують. То може бути „емфаза", як каже Spotta, але не правда. — „Все поступає, отже і правда". З того, що неодно розвиває ся не слїдує, щоби все розвивало ся. А если навіть все розвиває ся, то однак нїколи чотирокутник через розвиток не перейде в коло. — „Не знаємо, чи наші закони думаня обовязують також і иньші єства о відмінній природї духа". Знаємо дуже добре, що Бог не потребує наших гадок і льоґічних заключень, щоби з трудом дійти до пізнаня Тайлєрового „ученого висказу". Бог не заключає, Він все рівночасно видить, знає. Надто признаємо, що Бог пізнає, чи наші гадки правдиві і чи суть відповідними средствами до розширеня нашого знаня. — „Таж кожда льоґічна правда є преціньрелятивна; бо правда є відношенєм межи пізнаючим підметом а пізнаним предметом". Зовсїм слушно! В тім значіню ми не оспорюємо релятивности правди, лише в тім, неначе би один ум міг понимати щось яко правдиве, підчас коли другий признає за правду суперечність до першого, або й в тім значіню, немов би правда мала вартість лише в границях певного часу і простору.

В такім значіню правди релятивної приняти не можемо. Приняти таку правду значить завдати смерть всякому знаню і науцї. Если Harnack*) каже: „Абсолютних осудів не можемо видавати в історії", і если Павльзен домагає ся, щоби відступити від абсолютної правди, то се фарисейска скромність Бо в дїйсности то є проголошенєм банкротства всякої науки і знаня, а що знане є конечним услівєм віри, отже і всякої віри; очевидно католицкої а не Кантової. Проголошене релятивности правди є атентатом на правду, підчас котрого і атентуючий мусить впасти жертвою.

Зберім ще раз головні точки. Як видимо, в правдивім понятю особливо тодї є можлива зміна а навіть пожадана, если є дїйсний поступ від знаня меньше — до більше досконалого, або если є перехід з мильного понятя до правдивого. Ту належить пригадати слова Вінкентия з Леріну**): „... знане, наука і мудрість одиниць як і загалу, поодинокої людини як і цїлої Церкви мусить рости і ступати далеко і певною ногою по сгупінях віку

* Wesen des Christentums, Akademische Ausgabe 1902, 11.

**) Commonitorium Primam c. 23 (Migne, Patr. lat. I. 668.)

і часу". — Ватиканьский Собор присвоює собі той висказ майже дослівно. Crescat igitur oportet et multum vehementerque proficiat, tam singulorum quam omnium, tam unius hominis quam totius Ecclesiae, aetatum ac saeculorum gradibus, intelligentia, scientia, sapientia*).

Однак всяка зміна або релятивність правди не є можливою в тім значіню, наче би якийсь розум міг колинебудь признати щось за правду, підчас коли иньше успосіблений, або висше розвинений, або деинде перебуваючий, або иньше інтересований розум признававши би щось впрост противне за правду.

Отже справлене від блудів і поступ, а не ралятивна правда. Що розум одного признає дійсно правдивим, того нїколи і нїде розум другого не може признати дійсно мильним.

Навіть з точки природного розсудку мусимо сказати, що Пій X. в своїм силлябі (в 1907. р.) зовсім слушно опрокинув речене Loisy-го: „правда не є незмінною як і сам чоловік, бо-ж з ним, в нїм і через него вона розвиває ся" **).

Переклав Стецюк.

На теми дня.

Дописи.

I.

Наші національні демократи і христіяньскі суспільники а народ і духовеньство *).

Хвалив ся циган своїми дїтьми, так і тепер „Руслан" хвалить себе і свою партию та проводирів, а критикує всьо друге, особливо партію національ-демократичну, наших послів, наші институції, Народний Комітет і пр. „Дїло" всего того боронить... В ч. 205 занимає ся особливо тим, яке становиско занимають

*) Denzinger — Bannwart, Enchiridion 10. 1800.

**) Stimmen aus M. Laach LXXV. 48.

*) Містимо понизші дописи задля дискусії, о яку просимо прихильників обох партій. — Редакція.

обі партії зглядом духовеньства. Бо християньскі суспільники передовсїм полюють на духовеньство, а національ-демократам таки не обоятна поки що втрата многочисленного гурту податників, труженників і видних дїячів. Щож на те ми, духовеньство? Чи не час нам піднести голос і висьвітлити і рішити, куди нам іти, або як поступати? Хочу перший промовити і прошу дуже дальше забирати голос. Справа дуже важна для нас і для цїлого народу.

Що до мене, то я тої гадки, що до партії нац. демократів цїлком безпечно можемо на разї належати і мусимо належати, і не треба нам осібної партії. В сїй партії взяли вправдї верх, змайоризували нас елєменти радикальні, ба навіть соцїялїстичні, але нам не втїкати перед ними і не лишати весь наш доробок з перед лїт, коли ще про радикалів і соцїялїстів і чутки не було. Нам треба старати ся, щоби наші погляди, погляди духовеньства і християньского народу, котрого ми є провідниками, щоби прінціпіяльні наші постуляти, а котрі суть для нашого народу добрі, були вшановані.

В тій цїли орґанїзація духовеньства, але не станова, як пише „Дїло“, бо се тут не належить, на се є инші станові товариства, а орґанїзація елєментів, що придержують ся засад християньских зглядно католицких, то є, духовеньства і сьвітских інтелїґентів та сьвідомих членів з народу, в лонї партії нац демократичної — є конечно потрібна. Наш нарід, навіть там, де Трильовский панує, є переважно на скрізь християньский, кличі радикальні, проти віри і духовеньства, не запустили глубше коріня. Ми духовеньство і інтелїґенція з християньскими засадами і передові одиниці з народу з такимиж засадами, мусимо з'орґанїзувати ся і яко з'орґанїзована сила не допустити до зрадикалїзованя нац. демократичної партії.

Се є можливе, нас є много, нас є більше, ми підтримуємо всї институції, з нами мусять числити ся, а не числять ся, бо ми не з'орґанїзовані, а боїмо ся орґанїзації, бо ось будуть кричати, що ми „розбиваємо партію“... Нинї вже і „Дїло“ припускає таку орґанїзацію. Втїкати, нову партію творити, нам не вільно, і дїйсно ми яко члени партії нової, вимірєної на знищенє ослабленє нашої партії нац. демократичної, осягнемо цїлком відємні результати.

Така орґанїзація в лонї партії нац. демократичної може мати і повинна мати свій орґан і таким орґаном я хотїв мати „Руслана“ — і все думав, що він таким стане, що не буде бурити, але буде накликувати до поправи. Та сего я не діждав ся від него.

„Дїло“ є орґаном нац. демократичної партії, але воно заступає інтереси, що так скажу, її лївого крила, радикального. Нам треба мати щось попри „Дїло“, деби порушувались і станові наші справи, деби передовсїм вся народна робота була

осьвітлювана з точки християньскої, щоби не допустити до того, що дїєсь на заході.

У Поляків веде ся щось подібного. Там суть орґани клєрикалів, але властивої клєрикальної партії нема. Там веде ся борба між Поляками, як їх звуть „клєрикалами“, а „поступовцями“. І у нас треба вже ту борбу вести конечно. Ми позволили тим псевдопоступовцям взяти верх над нами і ми позволяємо їм під нашим оком деморалїзувати наш народ. Нам вже нині час розглянути ся власними очима, скинути окуляри псевдопоступові, які на жаль много сьвящеників взялось уживати.

Вже нераз була ся справа порушена в вузших кружках духовеньства, але „поступовці“ для добра загалу, для добра народу, не позволяли з тим виїжджати, піддали ся „лївим“ а що „правих“ було мало, тож не могли самі відважити ся, щоби впустити трохи „сьвіжого“ воздуха („лїві“ се звуть „стухлим воздухом клєрикальним“) і з того скористали инші люди...

Я до сих послїдних рву ся, я радби бути з ними, але н е п о з а нашою „нац. демократичною“ партією. Я і без них тут тримаю ся, в тій думці, що чейже рушать ся єще між тими, що лишились, видні одиниці, і зроблять щось, щоби був і вовк ситий і вівця ціла.

У Словінців головна партія, котра властиво має в своїх руках головну силу інтелїґенції і народу, є під проводом духовеньства. Тепер відривають ся від неї елємента псевдопоступові і творять нову партію протиклєрикальну. У нас повинно би бути щось подібного. Ми духовеньство все, а тепер переважно, ведемо єще роботу народну і нашими силами моральними та матеріяльними здвигнені народні інституції, нам поки що належить ся єще перше місце, а з нами і тим, котрі єще тримають ся засад христіяньских. Та ми, на жаль, добродушні Русини, позволили собі власть з рук вирвати і піддали ся псевдопоступовцям.

Коли з нами не схотять числити ся панове з нац. демократичної партії, тоді певно, що коли ми їх не викинемо в явно радикальний табор, тоді по довгій завзятій борбі будемо мусїли самі уступити і утворити христіяньско-суспільну партію, партию щиронародну-опозицийну, доки того справа вимагає, а на кождий спосіб партію н е з а в и с и м у, не піддану нїкому... І такої партії я буду першим членом. — *В. Н.*

II.

„Дїло“ взяло ся обертати на всї боки христ. суспільників і їх голову. Час би було і нам сьвященикам розглянути ся в тих справах і висказати своє слово, бо тут головно о нас ходить. Передовсїм звертаємо увагу на статю „Дїла“ ч. 205, де воно особливо занимає ся становиском нац. дем. партії до духовеньства.

Написало „Дїло“ много компліментів духовеньству, виписало всї плюси, які їм дає нац дем. орґанїзація, вихвалило ся, що у всїх інституціях членами і видїловими суть сьвященики, отже нема рації сьвященьству опускати ряди тої партії і до нової приставати.

Треба признати, що воно нїби так і є, але мусимо ствердити, що мимо того таки партія нац. дем. пахне радикалїзмом і соціялїзмом, а її орґан „Дїло“ не терпить клєрикалїзму і клєрикалів, котрими такі сьвященики суть і мусять бути в якій би партії вони і не були.

Дальше мусимо ствердити, що той антиклєрикальний, хоч хитро замаскований дух, своє робить все і всюди в нашій народній роботї на всїх полях, але вппна тому анї нац. демок. партія, анї орґан її „Дїло“, анї елємента радикальні, соціялїстичні, а навіть анархістичні (на жаль), які в тім mixtum compositum знаходять ся, а саме духовеньство, що апатично, з замкненими очима, терпить сю кертичну роботу одиниць — на шкоду народу — під фірмою духовеньства, котре всю ту роботу без опозиції апробує, винно духовеньство, що забуває, що воно є апостолами товариства, котре називає ся Церквою Христовою і що воно повинно все і всюди беречи нарід перед впливами незгідними з духом Христа і науки Христової Церкви

Представники наші в інституціях народних задоволяють ся тим, що вони там засїдають, а позволяють без жадної опозиції робити другим членам, що хотять.

Але бо часом і опозиція не на много придала би ся, бо кажуть: нїхто нас не попре, духовеньство недбале не відозве ся в оборонї — і так є дїйсно. А всьому винно то, що нема між нами орґанїзації анї ідейної звязи. Читаємо що противне — не реаґуємо, задоволяємо ся, коли „Нива“ „натягне“; тимчасом сего замало.

Напише „Дїло“ щось невідповідного, повинно зараз другого дня дістати тисячу карток з осторогою. Випустить „Просьвіта“ книжочку, якої цїль доказати, що „всї породи домашних зьвірят і управних ростин, се твори людских рук (!)“, повинна дістати тисячу протестів. А тодї ми були би респектовані і не треба би нам було иншої партії. Опускати ряди, се не розумно.

Отже дїйсно, партія нац. демократична рахує ся з духовеньством, єго респектує, але на вні, а ми себе не шануємо і позволяємо над собою переходити до дневного порядку внутр — і так буде в кождій партії, коли ми будемо лише contribuens plebs або робучими волами, а партія, де ми будемо самі з кількома інтелїґентами, не буде жадною партією народною. То буде товариство сьвящеників і кількох клєрикалів без значіня і впливу в народї.

Знаменне також і се, що навіть партія хр. суспільників, де переважно сьвященики належать, вибрала головою сьвіцкого! От і бачите, що ми є, що ми варта. Колиб в нас сила, енерґія, ідея, то ми би і в нац. дем. партії мали на чолї с в о г о таки клєрикала і ми би були панами і давали напрям; але де нам до того, ми все смиренні раби...

Проте орґанїзуймо ся і яко з'орґанїзований христіяньский відряд всюди, де можна, ставаймо сьміло і явно в ряд в кождій для нас доступній партії, в кождім товаристві, в кождій інституції, а не треба нам інституцій і партій відрубних.

Один з многих.

Церковна лїтопись.

Смерть кардинала Ґруши.

Дня 5. серпня с. р. помер віденьский архієпископ, кардинал Д-р. Антоній Ґруша. Уроджений 3. листопада 1820 р. у Відни, висьвячений 1843 р., розпочав свою душпастирску працю яко сотрудник в Пілїхсдорф, в Долїшній Австрії. В р. 1849 зложив докторат богословя, а 2 роки пізнїйше зістав катехитою в Терезіянум. В р. 1852 оснував католицкий союз челядників і союз майстрів у Відни. Будучи сином ремісника, займав ся завсїгди ревно долею найнизших верств і положив в тім напрямі великі заслуги. В р 1855 зістав проповідником в церкві сьв. Стефана і своїми проповідями стягав до церкви численні товпи вірних. В р. 1863 зістав професором богословского виділу на віденьскім університеті, в р. 1878 полевим вікарієм з титулом епископа, в р. 1890 віденьским архієпископом, а в рік відтак кардиналом. Наслїдником єго зістане архієпископ помічник, іменований з правом наслїдства, Д-р. Франц Ксавер Наґль. Покійний кардинал відзначав ся гарними прикметами душі і з'єднював собі всїх, що мали нагоду єго пізнати.

Засудженє Duez'a.

Дня 22. червня с. р. закінчив ся в Парижи голосний процес Duez-a. Відомо, що французка република, сконфіскувавши церковні і монастирскі маєтки, оцїнені на мілїярд франків, почала лихо ними господарити. Маєток пропадав, добра продавано нераз за безцїн знакомим, а кошти канцелярийні і адмінїстрацийні доходили до величезних сум. Врешті викрито обман-

ця в особі лїквідатора Duez-a і тов. і виточено ему скаргу о ошуство. Дня 22 червня с. р. запав вирок. Трибунал поставив 1.700 питань, а лава присяглих дала потверджуючу відповідь на всї поставлені питаня. В наслїдок того засуджено Duez-a на 12 лїт примусових робіт, а его товаришів і помічників на два лїта. Сей процес представив справедливість французької републики в дуже поганім сьвітлї. Перед обнятем чинностий лїквідатора був Duez вже знаним обманцем; яко касієр судового лїквідатора Imbert'a спроневірив він около пів мілїона франків. Та протекція зробила своє. Duez став лїквідатором сконфіскованих церковних маєтків. Чинність лїквідатора спонював через сїм лїт. За сей час присвоїв собі пять мілїонів франків. Майже два роки знало французке правительство про справки Duez'a, але глядїло на всьо крізь пальцї. Коли вже годї було дальше толєрувати обманьства з огляду на публичну опінїю, увязнено Duez'a і віддано судови. Duez був на стільки цинїком, що хоч правительство давало ему нагоду втїчи з Франції, не скористав з того, довіряючи могучости своїх протекторів. Як сказано, сума здефравдованих Duez'ом гроший доходить до пять мілїонів франків, значить стільки, скільки одержано за продані доси церковні маєтки. Вартість прочих церковних і монастирских дібр оцїнюють на 30 мілїонів франків. Отже маєток французкої Церкви не виносив, як запевняли его грабіжники, мілїярд, а лише 35 мілїонів франків. Пять мілїонів вже пішло на „публичні“ цїли; є надїя, що й проча сума піде тою самою дорогою. Замість на школи, шпиталї і приюти — ідуть тепер доходи з тих дібр на розпусту французких републиканців (Duez одній лише утриманцї платив річно 100.000 франків!). Так виглядає справедливість і моральність „визволеної“ Франції.

В якій цїли будують Поляки в східній Галичинї свої kościołki?

В „Gaz cie kościelnej“ ч. 37 с. р. читаємо в дописи з деканату скалатского таке: „В р. 1815 були в нинїшній скалатщинї отсї польскі парохії: Гриналів, Качанівка, Скалат, Тарноруда, Токи і Тоусте. Тих шість парохій, віддалених від себе по 2, 3 і 4 милї числило понад 33 000 душ, розсїяних в 64 селах враз з місточками. В тих 6 парохіях працювало заледви 9 сьвящеників, що мимо найщиріїшсї волї не могли виповняти всїх душпастирских обовязків. В наслїдок сего нарід що раз більше удавав ся з своїми потребами до руских сьвящеників, а се було причиною численних переходів на обряд руский. Ten brak polskiej opieki duchownej trzeba przypisać tym, którzy sprowadzając setki rodzin polskich z zachodu (отже східна Галичина се не від споконвіку корінно польский край??), powinni byli tu budować dla nich kościoły i uposażać probostwa łacińskie. Нині та часть краю під зглядом церковних відносин змінила ся значно на лїпше. Нема села більшого (!!), деби вежа, що стріляє в не-

бо, не заповідала прохожому, що в тім селї мешкає польский сьвященик, або що приїжджає бодай що другу неділю з проповідию і Службою Божою. В р. 1851 повстає нова парохія в Галущиньцях, в р. 1891 в Кошляках, відтак заходами бл. п. кардинала Пузини три нові експозитури в Мединю, Підволочисках і Краснім (се послїдне дзięки poczciwości poprzednich księży ruskich pozostało ze wszystkiemi duszami swojemi przy obrz. łać.). За архіеп. Більчевского, який o ile tylko może, przyczynia się do kreowania nowych probostw i ekspozytur, повстало і в деканатї скалатскім б о г а т о розмірно нових станиць душпастирских. По р. 1900 повстають експозитури в Хмелисках, Колодіївцї, Останю і Сороцку. Дві мають бути утворені в найкоротшім часї в Полупанівцї і Іванівцї, инші суть проектовані в Росоховатю коло Підволочиск і в Новім селї коло Кошлякі Крóмі тих kościółków, które oczekują s t a ł y c h księży do obsług. duszpasterskiej, є в деканатї скалатскім ц і л и й р я д (!!) гарних каплиць, де частїйше відправляє ся Сл. Божа, де сповідає ся шкільні дїти і катехизує ся, де сповняє ся і инші функції душпастирскі. В парохії грималівскій такі каплиці суть в Зарубинцях, Познанцї гетманьскій і в Вікнї; в парохії Кочанівка в Оріховци; в парохії Кошляки в Голошинцях і Гнилицях; в парохії скалатскій в Старім Скалатї; в парохії Тарноруда в Турівцї; в парохії Токи в Просівцях; в парохії тоустецкій в Раштівцях. Експозитури і каплиці суть: в Молчанівцї ad Хмелиска, в Панасівцї ad Колодіївка, в Дорофіївцї і Климківцях ad Медиць, в Богданівцї і Мисловій ad Підволочиска.

Oto obraz dzisiejszych stosunków kościelnych w dekanacie skałackim Niema może w całej archid lwowskiej dekanatu posiadającego tak wielką stosunkowo liczbę kościołów i kaplic i księży, jak właśnie dekanat skałacki. Są jeszcze, co prawda, z n a c z n e b r a k i (??), ale jest bez porównania lepiej, niż było dawniej. Gdyby przodkowie nasi powstali z grobów, nie poznaliby swoich wiosek, gdzie są już i kościółki i dziatwa uczy się w niedawno założonych szkółkach i czytelnie zimową porą zapełnione. Rzucano hasło: „Budujmy kościoły, bo one są **twierdzami polskości na kresach wschodnich**“. T a k j e s t r z e c z y w i ś c i e (!!). Kościółek w tych stronach jest symbolem polskości we wsi, a zarazem ożywia ducha w ludzie, który dotąd tak mało czuł się polskim“... i т. д.

Ось і сама „Gaz. kośc.“ признає, яка саме цїль будованя в східній Галичинї польских каплиць. Що цїлий се рух іде шаленим ходом, видно хочби по деканатї скалатскім. В р. 1815 було там 33.000 душ. Після слів „Gaz. kośc.“ значна їх часть перейшла на обряд рускій. Та лишім ся при числї 33.000 душ. Отже для сих 33.000 душ є доси в деканатї скалатскім 8 парохій, 17 експозитур і 10 необсаджених каплиць. Коли в р. 1815 згаданих в горі 6 парохій мало 9 сьвящеників, то тепер 8 парохій мусить мати що найменше яких 12 сьвящеників. Або — коротко — для 33.000 душ є 35 домів Божих а до 30 сьвящеників!

Так дбає польский клир о „свої душі“. А наш? Наш в особах оо Костецкого, Крижановского, Мишковского, Давидовича і ще якогось там пятого — викидає, ограбивши в бандицкий спосіб, сестри Василіянки з їх хати і церкви, яка обслугувала вірних стрийского передмістя.

Смерть визначного церковного польонїзатора.

В Кракові помер кардинал Іван Пузина, котрий вже яко львівский суфраґан відзначував ся ревностию в „ратованю“ тисячий „ludu polskiego dla kościoła i narodowości polskiej“. Він перший заняв ся горячо і успішно будованєм костелів і каплиць в східній Галичинї для „zruszczonej prawie i pozbawionej opieki duchownej ludności polskiej, zakładał czytelnie, nie szczędząc własnego grosza“...

Католицка дїяльність у Франції.

Католицка дїяльність у Франції стаєсь щораз інтензивнїйшою, бо духовеньство по розділї Церкви від держави є полишене само собі, а видячи, що тут іде о бути або небути, добуває всїх сил, аби вірних орґанїзувати, громадити їх коло себе і позискати для Церкви. Кожде село має свою парохію, свого пароха, а часто і сотрудника, котрі можуть знати лично кождого парохіянина і мають богато часу до праці поза церквою. Давнїйше французкий клир замикав ся в церквах, то значить, відправляв богослуженє, сповідав, проповідав, але не виходив на поле суспільної праці. І дійшло до того, що церкви в неділї і сьвята сьвітили пусткою, що не було кого сповідати і кого учити, що населенє здавало ся для Церкви бути страченим, а републиканьске правительство могло ся з жаданями Церкви майже не числити. Нинї є цїлком инакше. Сьвященики заняли ся всїм, не лише ширенєм католицкої лїтератури і орґанїзованєм економічних та суспільних союзів, але навіть твореннєм патронатів або опіки для руханкових стоваришень.

Передовсїм розвиває ся в послїдних лїтах у Франції праця інтелектуальна, а клир стоїть на її чолї. Нема може народу на сьвітї, який би сгільки працював чи то на поли стисло науковім чи народнім, що нарід французкий. Французкий клир відзначає ся у всїх майже областях науки. Також сьвітскі люди помагають ему ширити сьвітло правди. Католики посїдають цїлий ряд знаменитих видавництв періодичних, що мають великий вплив на людність. Дуже численно виходять також ріжні брошурки. Соціялїсти і лїберали не можуть вже ігнорувати тої лїтературної християньскої пропаґанди. З такою самою ревностию просьвічає ся також нарід живим словом. У Франції виголошує ся річно тисячі відчитів, а при кождім суть також сьвітляні образи. Є близко 78 союзів дієцезальних сьвящеників, що займають ся такими відчитами. Також на поли практичнім, соціяльнім, розвиває католицка Церква у Франції живу дїяльність. — Союз патронатів руханкових і шпортових (католицких)

числив в р. 1910 у Франції 800 стоваришень а 80.000 членів. Перед 11 літами один сьвященик (Reymann) почав орґанізувати в своїй парохії желїзничих робітників: нині числить та орґанізація 230 секцій, а 40.000 членів. Союз сей є чисто віроісповідним і що року приступають члени до спільного сьв. Причастя і відбувають паломництва до якогось відпустового місця у Франції. — Пробуджуєсь також у Франції здорова реакція на поли літературнім, в повістях і в поезії, в науках історичних і фільозофічних.

Статистика віроісповідань.

Недавно появив ся третий том церковного підручника, в котрім о. Крозе Т. І. подає статистику всїх на земли релїґій і ісповідань. Після сеї статистики було в р. 1908 на сьвітї серед 1561 мілїонів людий 618 мілїонів христіян (значить 39·3 процент загального числа людскости), 13 мілїонів жидів, 200 мілїонів магометан, 49 мілїонів таоістів і зінтоістів, 210 мілїонів браманів, 125¼ мілїонів буддистів, 240 мілїонів ісповідників Конфуція і приклонників почести предків, 91·5 мілїонів фетишистів і инших поган і 7½ мілїона людий, в котрих не можна ствердити, яку визнають релїґію. — Христіян римо-католицких числить Крозе 292·75 мілїонів (47·4%), протестантів 186 мілїонів (31·1%), православних 136·5 мілїонів (20·8%)

ВСЯЧИНА.

Дописувателеви „Руслана“.

В ч. 218 часописи „Руслан“, у вступній статї, читаємо між иншим такі слова:

„Доказом сего (значить скривленя понять про основи релїґійного житя) є не лише деякі відзиви сьвящеників в „Дїлї“, але і не ясне становище „Ниви“ що до христіяньско-суспільної партії“...

Полишаємо на боцї невмісність даваня редакції духовного журнала через анонїмного автора політичного дневника лекції про основи релїґійного житя (се виглядає хиба на кепский дотеп), а звернемо лише увагу шан. дописувателя на те, що „Нива“ є орґаном церковно-суспільним, **а не політичним**, отже вона не може занимати жадного становища партійного. Се чей не

так трудно зрозуміти. Жадати від „Ниви“, щоби вона заняла „ясне становище“ що до христіянъско-суспільної партії, се значить жадати, щоби „Нива“ перестала бути тим, чим вона є, безпартійним духовним журналом, а змінилась на журнал партійно політичний, чим вона не може бути.

Цїкаві документи.

Нам попав в руки ось такий цїкавий документ: „До Всесв. Високопр. Митроп. Консисторії у Львові. — Архікатедр. Уряд парох. у Львові — доносить... Архікат. Уряд парох. осьміляєсь предложити Всесв. і Високопр. Митр. Консисторії слїдуючу справу до ласкавого порішеня: Дня 3 с. м. відбуло ся в нашій церкві вінчане Й. К., обр. лат. з О. В. обр. гр. кат. Дня 5 с. м. явив ся він в канцелярії парохіяльній і зажадав звороту своєї метрики, при тім осьвідчив слїдуюче: „Єсьм гр. кат. обряду і служивєм в львівскім маґістратї при помпієрах. Старав ся я о инше заняте, та всюди, де я звернув ся з моєю рускою метрикою, відповідали менї, що нема місця. За порадою моїх товаришів, що хлїба ради змінили обряд, зголосив і я в маґістратї моє виступленє з гр. кат. обряду. В маґістратї сказано менї, щоби я з моєю метрикою зголосив ся в парохії лат. сьв. Антонія. Я так зробив і там полишив мою метрику. Коли я по якімсь часї звернув ся до парохії сьв. Антонія з просьбою о метрику, якої потребував я до поданя о посаду, сказано менї, що метрику дістану в лат. парохії сьв. Анни. Я там удав ся і дістав метрику, що єсьм вже латиньского обряду. То всьо зробив я лише для того, щоби дістати якусь посаду та помимо того лишу ся дальше при моїм рідним обрядї“.

З повисшого слїдує, що львівскі лат. уряди парохіяльні вписують до спеціяльних метрик всїх, що виступили в маґістратї з гр. кат. обряду і не очікуючи на рішеня сьв. Апостольского Престола а правдоподібнїйше навіть до Него не відносячись виставляють їм метрики, що вони суть латиньского обряду.

Архік. Уряд парох. предкладаючи в залученю копію згаданої метрики, осьміляє ся просити Всесв. і Впр. Мит. Консисторію о інтервенцію в тій справі. — Львів, д. 7. вересня 1911. За Арх. Уряд парох...“

В залученю знаходить ся копія метрики Й. К. виставлена урядом лат. при парохії сьв. Анни і підписана кс. Лїбревским, в якій читаємо між иншим: ...Ex parte Officii parochialis r. lat. Ecclesiae S-tae Annae Leopolis notum testatumque fit, in libris metricalibus huius Ecclesiae Extraneorum Tom I. pag.. reperiri sequentia: Anno.... die.... natus et baptisatus est.... (про миропомазанє анї згадки!!) N N... Baptisavit N. N... Quas testimoniales manu propria subscribo... Vladislaus Librewski, parochus..

На се письмо дістав Архікат. Уряд парох. таку відповідь від В. В. М. Консисторії: „Прилежаче поданє Ваше зъ дня 5/9

1911 звертає ся до доповненя, понеже кажете, що І. К. дня 5. жадавъ отъ Васъ звороту своей метрики, котру полишивъ въ парохіи лат. св. Антонія“ (?)...

А ось другий документ, який вже можемо без нараженя на шкоду інтересованої особи навести дослівно: Nrus 2169. Testimonium Baptismi. Ex parte Officii parochialis r. lat. Ecclesiae Stae Annae Leopoli notum testatumque fit, in libris metricalibus hujus Ecclesiae Extraneorum Tom. I. pag. 81. reperiri sequentia: ...Anno Domini Millesimo octingentesimo nonagesimo sexto (1896) die 18. Augusti natus et baptisatus (знов про Миропомазанє анї слова!) .. Słobudka polna ad Gwoździec Nr. 1... Stephanus.. romano-catholica (religio)... puer.. thori legitimi... Koszmaniuk Petrus fabes ferr... Paulina Gutowska fil. Nicolai et Mariae Gołębiowska... (хресні родичі)... Baptisavit Gabriel Majkowski parochus... Leopoli die 17. Octobris 1910. Ladislaus Librewski parochus... (печатка).

Отсе нагі документи. Близші коментарі тут злишні.

Кепска інформація.

В звітї про сегорічний Велеградский з'їзд пише ческий журнал „Hlidka“ (ч. 9, ст. 627), що на з'їздї з руских сьвящеників були самі лише „старорусини“, а українцї абсентувались... Тимчасом на 8 сьвящеників з Галичини було українців трех, а саме: о. декан Донарович, о проф. Д-р. Крипякевич і о. проф. Кмить. Значить, закид „Hlidky“ на адресу українського духовеньства трохи .. невмісний. Невмісний тим більше, що доси учасниками Велеградских з'їздів з Галичини були майже самі Українцї, а русофіли що йно сего року явились в більшім числї в Велеградї,

Литовський протест проти польських калюмнїяторів.

Одержуємо з просьбою о поміщенє таку заяву: Литовцї крайне обурені недостйним поведенєм польскої преси, яка злобно розширює чутки, немов литовські орґанїзациї почали заходи о скасованє виленської римокатолицької епархії. Вияснило ся, що сю чутку розширюють з цїлию не тільки скріпити ворожий настрій римської курії проти Литовців, але також для більших успіхів польської аґітациї серед неосьвідомленої маси, перед наміреною правительськвом конскрипциєю населеня по національностям. Мимо безпроволочних спростовань представників литовських орґанїзаций і протесту литовської преси тутешні польські ґазети замість признати ложними ширені ними чутки, уперто мовчать навіть після того, як Литовцї публично назвали таке їх поведенє провокаторським. Вильно у вересни. Повновласник литовських орґанїзаций: *Д. Малиновский.*

Перше тов. сьв. Ольги на провінції.

Ще давно, в р. 1900., за ініціятивою бл. п. о. Данила Танячкевича заснувалось було у Львові товариство сьв. Ольги.

О. Танячкевич виробив статут, видав навіть свій відчит не тему христіянської жіночої милосердности; здавалось, товариство живе і буде жити. Але о. Танячкевич вмер, заснуло і товариство і спить до нинїшного дня у Львові. А шкода! Воно-ж має на ціли високо-культурні змагання. Воно має піднести матеріяльний і етичний уровень нашої людности по всїх місцевостях. Та щож?! Товариство сьв. Ольги спить тільки у Львові, а на провінції воно навіть не спало, а то з тої простої причини, що його нїде не було.

Аж ось перше товариство сьв. Ольги на провінції заснувалось в Олеську в неділю 24. вересня с. р. Факт, що повинен збудити тов. сьв. Ольги у Львові і бути почином до закладання тих товариств по всїх иньших місцевостях. Товариство сьв. Ольги повинно бути в кождім містї, місточку, в кождім селї. Статут є готовий видрукований ще о. Танячкевичом і до того цїлком добрий, з виїмком декілька похибок, які повинно усунути тов сьв. Ольги у Львові. Що товариство то приймесь всюди з великою радістю, на те найлїпший доказ Олесько.

Предсїдателькою вибрана п-нї Левицька. Крім того вибрано цїлий ряд т. зв. делеґаток, щоби тим успішнїйше вести працю. Вибрано також почесними членами о. Л. Левицького, о. В. Лиска і п. Ст. Весоловського, а то тому, що до товариства можуть належати лиш женщини, а ті члени суть конечні для розвою товариства. Записались в члени 45 жінок. Проектовано вже представлене, з якого дохід пішов-би на товариство. Товариство має теж надію заложити кілька домових аптечок з найконечнїйшими лїками для наглих випадків. Як бачимо, товариство виглядає принадно і можна лиш побажати з щирого серця: „Щасть Боже!“ Нехай сей на око дрібний факт розрушить тов сьв. Ольги у Львові, нехай він станесь і по иньших місцях.

Увага з провінції.

Сего року були скликані збори делеґатів фонду вдов. сир. до Львова на 31-ого серпня. Уважаємо сей речинець за дуже невідповідний, бо тогди сьвященики відвозять дїти до шкіл, мають 1 вер. богослуженя для шкільних дїтей (не оден має 2—3 школи і 2—3 церкви) і робота есть дуже пильна в полю. Особенно сего року вся робота в полю припізнила ся, бо ще на Рождество Богородиці много кіп на Подїлю стояло на полю. Неодна копа замокла і зогнила. Роботи в полю дуже припізнили ся, бо на 3 дни погоди есть 2 дни дощу. Через тую припізнену роботу в полю значно менше бувало людей по церквах на вечірних богослуженях 14, 15 і 16 вересня заряджених розпорядженем видрукованим в VIII. ч. Відомостей 1911. Тепер ще возовиця кінчить ся, сїйба в розгарі, а вже і до копаня картофлї беруть ся; притім сушать погнилі снопи і молотять на насїне. Лучше було би тое богослуженє о оден місяць пізнїйше відложити, нпр. коло Покрови або ще лучше коло І Параскев ї Така моя гадка. — *Сельский сьвященик господар.*

Галицкі практики.

1) З Поділа з місцевости К. дек. Г. внесено до міністерства рекурс проти ореченя конкуренційного Намісництва, прихильного для жида колятора. Рекурс внесено після закона на руки староства, де той рекурс вилежав рік. Вже 6½ року від розправи конкуренційної тягне ся та справа і через то церков не будуе ся.

2) Рівнож з Поділя в К. дек. Г. внесено до Консисторії в серпни 1910 ухвалу конкуренційну на направу будинків пароха; в вересню 1910 ту справу відослано до староства, де мимо урґенсу Консисторії і пароха вже рік спочивае та справа неполагоджена т. є. навіть ще не розписано розправи конкуренційної.

3) Оповідають, що в О. коло Теребовлї кілька лїт не розписувано розправи конкуренційної! Чи то правда?

Нема чого дуже дивувати ся, бо в р. 1910 були вибори до ради повітової і надаванє шинкарских концесій: в грудню 1910 були приготованя до конскрипції, а в сїчню була конскрипція. До того в грудню і сїчню відбувають ся польованя; особенно в жидівских лїсах полюють урядники зі староства і комісарі сторожі скарбової. Потім приїшов карнавал і асентерунок; потім вибори до парляменту, а по виборах урльопи і вакації. Захотїло ся тобі руский сьвященику, нової церкви або даху бляшаного, то можеш зачекати, бо ще стара деревляна церков з початку 18-ого столїтя може троха постояти; а що дах ґонтяний на резиденції вже маe близько 40 лїт і затїкаe стеля, то підстав цебрик там де затїкаe! Коли церков стоїть вже 190 лїт, то чомуж би немогла стояти 200 лїт, а люде най стоять на дворі підчас богослуженя, бо патрон хоче, щоби нова будуча церков була такої величини, як валяча ся стара збудована 1720 року! Най капаe на сьвященика і людей, коби лиш обшар не платив на руску конкуренцію. —

Члени Совіта Народного Дому.

1. о. Костецкий І. голова. 2. о. Петрушевич А. З. о. Крижановский Г. 4. о. Мишковский Т. 5. о. Комарницкий И. 6. о. Давидович І. 7. Яминьский Р. 8. Івасєчко В. 9. Заяц Т. 10. Гудз О. 11. Павенцкий Л. 12. Пелех І. — Сей Совіт рішив викинути Василиянки і своe рішенe виконав.

Спростованє.

В хвальній часописи „Нива“ ч. 16 і 17 на ст. 542 сьвітла Редакция помістила допись, в якій дописуватель „Знакомий“ ілюструe теперішний занепад релїґійно-моральний української молодїжи в ґімназиї Тернопільскій.

Позаяк українська ґімназияльна молодїж гуртуe ся в Тернополи виключно в українскій ґімназиї ім. Франц-Иосифа І. і тому лише до неї згадана допись може відноситись, підписаний простуe слїдуюче:

1) Неправдою є, що „в ґімназиї Тернопільскій“ ім. Франц-Йосифа І. „і нині першою лектурою в ученика ґімназиального є „Земля і Воля“.

2) Неправдою є, начеб ученики ґімназиї ім. Франц-Йосифа І. клали собі за „ціль науки — гуляще житє“.

3) А правдою, що релїґійно-моральний стан українськоі молодїжи в ґімназиї Трернопільскій ім. Франц-Иосифа І. є загально добрий.

о. Микола Конрад
Катехит ц. к. ґімназиї ім. Франц-Иосифа І.
в Тернополи.

Книжки надіслані до Редакції.

Руска письменність.

VII. Твори Леонїда Глїбова, Ксенофонта Климковича, і Володимира Шашкевича. Виданє товариства „Просьвіта“. У Львові, 1911. Ст. 578. Ціна оправленого примірника 1 К. 40 с., в красшій оправі 1 К. 80 с. З портретами поетів.

З писань Глїбова поміщено тут єго І. байки, ІІ. загадки та жарти, ІІІ. пісні, думки, описи і т. п. і IV. До мирового (жарт на одну дію). З творів Климковича знаходять ся єго поезії і дві розвідки: „Становище Русї супроти Польщи і Московщини“ та „Руська народна партия“. Так само з писань Володимира Шашкевича побіч поезій поміщено розвідки: „Як ми поступали досї і як би нам дальше поступати“, „Россия і Австрия“ та „Чому біда й досї ходить по сьвітї“.

Доси вийшли в „Рускій письменности“ твори отсих руских клязиків: І. Івана Котляревского, П. Артемовского Гулака і Єв. Гребінки, ІІ. Квітки Основаненька (два томи), ІІІ. Маркіяна Шашкевича, Якова Головацкого, Николи Устияновича, Антона Могильницкого, IV. Амврозія Метлиньского і Миколи Костомарова, V. Тараса Шевченка (два томи), VI. Пантелеймона Кулїша (шість томів), VII. Л. Глїбова, К. Климковича і В. Шашкевича. Друкують ся твори: Ізидора Воробкевича і Олекси Стороженка.

Izbornik za cokveno-pravne odnose različitih katol. obreda z obzirom na istočno katolicku crkvu u Hrvatskoj. Složio ga Dare Reba, kanonik eklesiarha. U Krizevcima, 1911. Ст 187. (Euchiridion constitutionum, Decretorum, Declarationum, Instructionum Selectiorum, mutuam rituum catholicorum relationem Ecclesiae Orientalis Catholicae in Croatia conspectumque contractum illustrans).

ЄРЕЙСКИЙ
проповідник духовний
М. Баричка

можна дістати і на рати в печатні ОО. Василиян в Жовкві 1.) прим. опр. в полотно за 5 кор. 55 с. 2,) прим. опр. в скірку за 8 кор. 55 с. вже з почтовою реком пересилкою.

Просимо ширити між народ христіяньский двотижневик

„ОСНОВУ“

що виходить вже **шестий рік** у Львові (ул. Куркова 37) і коштує річно 3 кор., а піврічно 1·50 кор.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редаґує і за редакцію відповідає
сьвящ. Ярослав Левицкий.
З друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефця.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСЬВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 20. Львів, 15. жовтня 1911. Рік VIII.

На історичнім становищи.

I.

Учений Августинець о. Пальмієрі видав перед трема лїтами голосну книгу о російскій церкві, в якій виражає ся досить непохлїбно про польский клир. Він пише до слова: „Польский клир являє ся перепоною в зближеню Росії до католицизму... Польский клир не в силї розширювати католицизм між Росіянами“. Причиною сеї неспосібности — поясняє учений Августинець — се ненависть Поляків до Росіян. — Після появи сеї книжки накинулась польска печать досить грубо на її автора, хоч о. Пальмієрі сказав лише половину правди. Бо на дїлї польский клир неспосібний до місійної працї не лише між Росіянами, але і між иншими народами, а неспосібний він до неї не лише задля своєї ненависти до всїх сусїдних народів (не тільки Росіян), але головно через те, що у него нема розуміня католицизму, бо він той католицизм розуміє по свому, уважаючи єго нїчим иншим, як орудєм польонізації. Через те й зовуть загально Поляків глумливо „polskimi katolikami“, а їх католицизм „polskim katolicyzmem“.

Доказом такого хибного розуміня католицизму через Поляків може служити не тільки історія українськоі Церкви, але також сучасні події в Росії.

Самі польскі історики осуджують якнайострійше поведенє з Унїєю давної Польщі, головно єї висшого духовеньства і шляхти. Колиби Поляки не поборювали були Унії всякими можливими способами, маючи на оцї тільки латинїзацію, а враз з нею польонїзацію, а не добро католицкої Церкви, цїла Україна булаби вже від чотирох-пятьох столїть католицкою. Так щож? Поляк не мав розуміня працї для добра не-Поляка. Він жертву-

вав єму свою прислугу лише під услівєм переходу на латиньство, що завсїгди і всюди рівналось переходови на польске.

Так було давно, так є й нинї. Польскій клир в Росії працює ревно над наверненєм Українців на католицизм, але рівночасно тих Українців робить Поляками. Ілюстрацією до сего Холмщина.

Ся робота Поляків приносить їм частинну користь, бо о кілька тисячок збільшує число польского народу. Та се користь лише позірна. О много більше тратить Польща через помножуване собі таким поступованєм завзятих ворогів серед сьвідомійших членів українського загалу. А вжеж великі шкоди, які сим заподївають католицкій Церкві, годї собі докладно навіть уявити. Фактом є, що як слово „Унїя“, так тим більше слово „католицизм“ стало ся ненависним на Сходї лише виключно завдяки роботї Поляків, головно польского клиру. Щож з огляду на те значить наверненє хочби тисячок вірних східних церков на латиньство, коли рівночасно роблять ся через те цїлі мілїони найзавзятїйшими, фанатичними ворогами католицкої Церкви?

Кождий се розуміє, кождий видить погубну роботу польских місіонарів серед українського і російского (великоруского) народу і кождий сю роботу осуджує. Одні лише Поляки не хотять сего зрозуміти. Їх одних не може нїчого навчити історія. Вони за нїяку цїну не хотять уступити із свого історичного становища, на якім згубили не тільки Україну, але також свою Польщу, на якім загирили величне дїло Унії української Церкви з Римским Престолом. Поляки були і остануть ся непоправними.

Типом такого польского місіонара, що стоїть уперто на історичнім польскім становищи — се кс. Бородзіч, автор публїкації „Pod wozem i na wozie“, як також брошури: „Na Rusi galicyjskiej Schyzma się gotuje“.

Отсим двом публїкаціям хочемо посьвятити кілька слів.

Хто се кс. Бородзіч?

Се молодий, польский сьвященик з Литви, жива, дїяльна, енергічна, а при тім непосидюча і авантурнича людина. Більше полїтик, як душпастир. За ріжні „патріотичні“ подвиги засуджений на довшу вязницю втїкає до Галичини і тут пише свої „pamiętniki“.

В „pamiętnikach“, доки вони правдивими „pamiętnikami“, помимо всього, досить симпатичний. Дає цїкавий для нас опис російских вівносин, відносин в державі взагалї, а в російскій церкві з окрема. Живо ілюструє корупцію російского чиновництва, єго хабарництво, єго вимушуване ложних зізнань, як також несправедливість і партійність полїтичних судів. Не менш сумні відносини в церкві. Піяньство, неуцтво і сьвятотатство у відправі російских духовних — се в Росії річ зовсїм звичайна. Противеньство до сего се у них виїмки.

І бувби кс. Бородзіч на „pamiętnikach“ поперестав, бувби лишив ся помимо своєї екзальтованої вдачі, відбитої в дїлах,

описаних в брошурі, інтересним і симпатичним публїцистом. Та непосидючий дух кс. Бородзіча завів єго в область, що із споминами не має нїчо спільного, в область, до якої розуміня автор не доріс.

При кінци публїкації „Pod wozem i na wozie", а еще обширнїйше в осібній доповненій відбитцї з кінцевих її уступів, а саме в брошурі: „Na Rusi galicyjskiej Schyzma się gotuje", обговорює кс. Бородзіч справу Унії взагалї. Кирило-Методіївску ідею, справу обряду і стан нашої рускої Церкви в Галичинї.

Пригляньмо ся єго виводам.

Що тичить ся Унії — то на думку кс. Бородзіча „всякі розправи о нїй се праця пуста, безцїльна, навіть шкідлива. Преції на послїднім Велеградскім з'їздї о. Митрополит Шептицкий сам мусїв визнати публично, що потреба найменше трех сто лїть, аби ту Унїю здїйснити — а инші більш від него обзнакомлені з відносинами в Росії і менше, чим він розентуз'ямовані, по одній і другій сторонї — удержують згідно, що Унія церков того рода, як в Польщі під конець XVI в... є нинї неможливостию і — мрією, не лекшою до здїйсненя, чим приверненє візантійского цїсарства."

Хто мавби „впхнути" по трех столїтях східні церкви до Унії? А „впхнути" хтось мусить, бо без того „пхнутя" і то зверхного ті струпішілі, на мумії поссихані східні церкви не можуть рушити ся і не рушать ся.

Отже духовеньство того не зробить, бо воно цїлковито залежне від правительства. Але правительство також сего нїколи не зробить, бо в інтересї правительства лежить удержати власть над церквою, а се можливо тільки нинї, коли та держава не є получена з Римом.

Лишає ся отже тільки праця над прилучуванєм поодиноких православнних до католицкої Церкви, над їх личним наверненєм. Російский нарід перспектива Унії не притягне, але радше відстрашить.

Стільки про Унїю взагалї.

Дальше обговорює кс. Вородзіч Кирило-Методіївску ідею. Сю ідею автор просто висьміває. Її подвижники, се фантасти, що уряджують панславяньскі з'їзди в Велеградї і видають католицко-схизматицкий орган. Що Велеградскі „апостоли" не служать правдї, се має бути факт, бо так запевняють такі авторитети, як п. Воронєцкі, кс. Шидельскі, ну і сам кс. Бородзіч. Доказом сего афера модерніста, ба навіть єретика князя Макса, а князь Макс переняв ся такими засадами в часї свого довшого побуту у Львові, у президента Велеградских з'їздів. Нинї вже знаємо, каже кс. Бородзіч, що жерело, з котрого така виплила вода, дерево, котре такі видало овочі, напрям, котрий до таких довів послїдовностий єсть злий, переворотний, ворожий для Церкви і віри. Польский клир повинен держати ся від сего Велеградского руху з далека, як се інстинктово робив до-

си, що більше — повинен єго по своїм силам поборювати, бо сего вимагає добро Церкви і наверненє Росії.

Вкінци ставить собі кс. Бородзіч питанє: в якім обрядї пропаґувати має польский клир католицизм в Росії, в обрядї східнім, чи латиньскім? Відповідь звуч ть катеґорично: тільки в латиньскім. Російскі маси, які жиють без жадних релїґійних практик, потягнути і зближити до Бога може лише новість. А такою новостию для них се обряд латиньский, єго релїґійні практики — а передовсїм єго сьвященики, живучі в целїбатї. Такі можуть їм заімпонувати і імпонують, перед такими мають вони ушановане, за такими вони підуть.

Висшість обряду латиньского від східного лежить в отсїм: 1) лише завдяки латиньскому обрядови заховав ся католицизм через шляхту і частину народа на Білій і Малій Руси; 2) обряд латиньский під зглядом безпеченьства що до утрати віри є о цїле небо певнїйший і 3) духовеньство латиньске яко стан доросло височини свого становища т. є. стоїть висше від вірних сьвіцких і може свобідно віддати ся свому післанництву через те, що жиє в безженьстві

Унїя з Церквою — розумує далї кс. Бородзіч — не може бути тревала без рівночасного або пізнїйшого заведеня для її сьвящеників безженьства. В Польщі за Жигмота III. удало ся більшу часть руских епископів „пхнути“ в обійми Риму, — удало ся по кількох поколїнях простий руский нарід поставити духово на рівнї з латиньским і зробити з него правдивих христіян — але се стало ся не через духовеньство унїятске, лише мимо него, а по части проти него..

Зрештою чим є Унїя, коли в нїй заховає ся жонате духовеньство, видно найлїпше по Галичинї, де „schyzma się gotuje“, як говорить кс. Бородзіч.

На брошуру кс. Бородзіча відповів „Велеградский Вістник“ в статї „Bol'noe město“. Ся відповідь так влучна, річева і основна, що ми найлїпше зробимо, коли перекажемо просто її зміст.

Автор відповіди поясняє вперед кс. Бородзічови, яка є цїль Велеградских конґресів. Вони мають підготовити науково ґрунт для Унії, осьвітити спірні питаня дорогою спокійного їх досліду і сердечного бажаня зрозуміти свого противника. Унїонїсти бажають іти на стрічу всїм мислячим і віруючим людям православного славяньского сходу. Вони самі заявили на II. конґресї, що їм чужа місіонерска цїль, вони хотять працювати тільки над научними основами для постепенного зближеня з православними, хочби на загальній христіяньскій почві.

Велеградскі унїонїсти дорогою мирних научних розправ старають ся розяснити одні другим запутані і непонятні сторони в богословскій науцї обох Церквей, старають ся познакомити Запад з богословєм Сходу і противно.

Товчка до Унії — читаємо дальше в „Велеградскім Вістнику“ — не потреба. Унїя прийде сама собою, постепенно, з

постепенним взаїмним обзнакомленєм, пізнанєм, независимо від якої небудь посторонної принуки чи примусу. Унія се діло ласки Божої і чим менше буде до неї входити посторонних політичних елєментів, тим ліпше.

Кс. Бородзіч висказу Митрополита дотично 300 літ не зрозумів. Митрополит виразив лише надію, що до того часу унїонїстичний рух прийме настільки солідні розміри, що вже буде заявляти себе як сильний релїгійний чинник.

Називати Велеградскі конґреси панславістичними чи неославяньскими з'їздами — се клевета. На конґресах послугують ся мовою датиньскою, церковною, а всякі національні спори звідтам усунені. Вільний також на конґреси вступ всїм народностям, не лише славяньским. Що ціль конґресів чисто релїґійна, се виразно і офіціяльно зазначив їх президент Митрополит Андрей.

Кс. Бородзіч пише, що Велеградскі конґреси не для Поляків, не для польского клиру. Се зовсім понятно, бо польский клир до них не доріс, як вже і о. Пальмієрі зауважав. Хоче польский клир бороти ся з Велеградским рухом, нехай! Але най уживає средств чесної борби, а не підпольних махінацій.

Лучити аферу князя Макса з Велеградскими конґресами — се несовісність. Князь Макс виступив з своїми поглядами публично єще в р. 1906 на лєкціях в Фрибурзї, отже на рік перед скликанєм першого Велеградского з'їзду. Зрештою князь Макс з унїонїстами не має абсолютно нїчо спільного.

Закид модернїзму бере кс. Бородзіч із слів висказаних на конґресї, що православні, які живуть поза католицкою Церквою в добрій вірі, належать до неї духово. Та підношуванєм такого закиду зраджує кс. Бородзіч лише своє незнанє богословя. А додати годить ся, що ті слова на конґресї сказав польский Єзуїт о. Урбан.

Вкінци обрушує ся кс. Бородзіч на грецкий обряд. Тут вже зачинає ся повний хаос понять доґматичних, літурґічних, історичних і дісціплїнарних.

На думку кс. Бородзіча грецкий обряд не потрібний для Росії. Російский нарід представлений як дитина, яку може притягнути лише новість. Се образа Росіян. Російский нарід на стільки привязаний до свого обряду, що нїколи не покине своєї церкви, коли знайде в нїй доброго, ревного сьвященика. Не новість, а католицкий сьвященик притягає Росіян навіть і до латиньского обряду. Та припустїм, що кс. Бородзіч має слушність; то чи можна руководити ся сим мотивом в такім дїлї? Який же буде континґент тих новонавернених і який вплив будуть они мати на решту масу народа? А десять мілїонова маса старообрядовців, селяньство і націоналїсти, чи також підуть на принаду „новости" і приймуть латиньский обряд? Про се сьмішно навіть говорити. Ми добре знаємо, що всюди, особливо в містах і серед буржуазії, а по части і серед аристократії, знайдуть ся люди, для котрих перехід в католицизм буде

рівнати ся переходови в латиньский обряд, де їх будуть займати орґани, процесії, короткість богослуженя і т. п., але таких, розмірно до цїлої маси народу, буде не богато, хоч можливо і цїлі десятки тисяч. Та хочби і сотки тисяч переходило в католицизм після латиньского обряду, то й тодї справа католицка не виграє, а програє. Ті сотки тисяч стануть непроходимою стїною для мілїонів православних, що видять в латиньскім обрядї не лише переміну віри, але і зраду національности, втрату російского духа і культури. Певно, що для польского духовеньства тяжко розстати ся з думкою латинїзації російских католиків, тим більше, що за нею скриває ся думка їх польонїзації. В Росії майже нема губернїяльного міста, в котрімби не було польского костела. Як же відказати ся від думки насаджувати „polskość“ кругом тих твердинь Запада? Се вельми принадно і мутить розсудок ксьондзам в родї Бородзіча.

Бажаючи виказати фактами непригожість східного обряду, кс. Бородзіч покликуєсь на те, що в послїдних роках „свободи“ в Росії перейшло 200.000 скритих католиків в Холмщинї і 100.000 православних на католицку віру після латиньского обряду. Противно, помимо могучих з'усиль пропаґувати Унїю — її висліди показались дуже марні: 50 вірних і 4 сьвящеників. На се відповімо кс. Бородзічови так: Холмчаки волїли приняти латиньский обряд для того, аби через те вирвати ся з обнять православя і на будуче усунути навіть саму спроможність „воссоєдиненія“, такого, яким воно було в р. 1875. Що до 100.000 новонавернених, то вони єствують лише в уяві автора. На дїлї нема таких більше як 40.000.

А щож робилось для пропаґованя Унії? Нїчого. Найбільше старанє було лише в тім напрямі, аби дати можність животїня трем сьвященикам східного обряду і удержувати в Петербурзї рід каплиці. Не тільки, що на пропаґанду, а на житє не було средств. А однак, помимо таких невзгодин і нечуваного гнету з боку правительства, справа не лише не завмерла, але обіцяє жити і розвивати ся... Треба також памятати, що російска суспільність, мішаючи догму з обрядом, не має жадного понятя о Унії, а польске духовеньство уживає всіх з'усиль, щоби притягати новонавернених на латиньский обряд. Вкінци додаймо і те, що російске правительство бачить в Унії полїтичні затії, головно „україножільство“, і зборонює вступу до Росії католицким священикам східного обряду, особливо галицким, котрі наче самою судьбою покликані до піддержуваня католицкої місії в Холмщинї і на Волинї.

Про непригожість східного обряду має сьвідчити також історія Білої Руси і України. Та сей закид вже давно відпертий. Якраз для того і не лишилось там нїчого кромі горсточки католиків, що вся білоруска і українська шляхта перейшла на латиньский обряд, а через те стратила також і свій національний характер. Бідний, простий нарід без інтелїґенції і аристократії, з простим і темним клиром, кинений на іграшку судьби, лише-

ний всякої культури, річ природна, що не міг видержати напору російского православя. Але сему не винен східний обряд, а ті підлі люди, які глядїли на Унїю як на чисто полїтичну комбінацію для збільшеня сил Польщі. Цїль по части осягнена: цїлі ряди давних українських родин прикрашують нині пантеон польскої аристократії, але за те з Унії в Росії заховались самі спомини. Чи лише жажда матеріяльних зисків завела Сємашка і Попеля до православної церкви? Чи тут більше не дїлала глибока ураза до гнобителїв грецкого обряду, народної їх мови і культури? Ми не оправдуємо обох відступників, а хочемо лише відкрити очи панам Бородзічам на дїйсну причину упадку української Унії.

Другий аргумент кс. Бородзіча доволї оригінальний. Він каже, що латиньский обряд тому безпечнїйший від грецкого, бо его головою є Папа. Тут радимо кс. Бородзічови заглянути до підручника лїтургіки або канонїчного права. Там він найде, що Папа є не лише головою латиньского обряду, але і всїх східних обрядів признаних католицкою Церквою. Чи се для автора новина?

Та се єще не всьо: східний обряд непригожий еще й тому, що допускає жонате духовеньство. Тут мішає автор східні церкви з східним обрядом. А се не одно. Не лише у східних католиків, але навіть і у православних (на Балканьскім півострові, на Угорщинї, в Малій Азії, в Єгиптї), женитьба духовеньства зовсїм не є признакою обряду, а місцевим звичаєм, який кождий може заховати або нї. Лише в Росії є обовязок женитьби. Сирийско-католицка і болгарско-католицка церкви не мають жонатого клиру, а однак заховують свій обряд в більшій чистотї, чим жонате українське сьвященьство в Галичинї... Для сеї послїдної жонате доховеньство наче дароване було Провидїнєм Божим. Коли інтелїгенція і аристократія цїлковито ополячилась, тільки на одно сьвященьство прийшов обовязок двигати народну культуру. Оно перенесло на своїх плечах весь гнет польонїзаторского правительства а відтак шляхти і помогло бідному народови вирвати ся з польских пазурів, заховавши для него мову і східний обряд.

Вкінци у відповідь кс. Бородзічови треба єще і те пригадати, що східний обряд, який він з ненависти до Сходу називає „анемічним, скрофулїчним, сухітничим, пересяклим наскрізь візантійскою культурою", є благословлений католицкою Церквою і признаний нею за так само спасенний, як обряд латиньский. Цїлий ряд Папів Римских високо цїнить сей обряд, схиляючи голову перед его старинностию, красою і сьвятостию. Кс. Бородзіч забуває, що в лонї того обряду взріс св. Йосафат і холмскі мученики, що проляли кров за Христа і католицку Церкву. Завдяки тому обрядови Церква числить в своїм нутрі около сїм мілїонів вірних синів, що суть живим сьвідоцтвом її унїверзальности і вселеньскости. Чим се обяснити?

Отсе зміст відповіди „Велеградского Вістника“ на балачку Кс. Бородзіча. Деякі уступи сеї відповіди, як вельми для нас інтересні, навели ми докладнїйше.

Уваги Кс. Бородзіча про нашу Церкву і наше духовенство обговоримо другим разом.

о. Юстин Гірняк
парох в Тязові.

Раціоналїзм а початок християньства.

(Дальше).

Годї заперечити, що св. Павло говорить часом про саму віру і протиставить єї сему законови дїл[105]), а ті вискази вирвані із контексту можуть робити вражінє, немовби тими словами св. Павло лише одної віри домагав ся. — Але треба зважити, з ким він на тих місцях полємізує, а справа вияснить ся. Св. Павло мав до діла з юдаістами, які і від християн домагали ся захованя церемоніяльного закона[106]). А церемоніяльні приписи були перед смертію Христовою типом найважнійших подій з житя Спасителя і Єго науки. Яко такі були виразом віри в Месію і мали в Старім Завіті своє значінє. По смерти Христа стратили они типічне значінє і стали ся пустою формою без змісту. Віра відносила ся тепер не до будучини, як колись, але до минувшини, а ритуал не лише не оживляв її, але противно — в хибній інтерпретації — міг навіть баламутити вірних.

Тож, коли св. Павло виступає проти закона[107]), то не проти того закона, що був на Синаю оголошений, але проти того, що єго голосили юдаісти т. є. проти самого ритуалу і то не проти єго вартости колишньої — але проти єго пустої форми, якою він став по смерти Христа. Апостол поган має повну рацію,

---

[105]) Гал. 3. 11, 23—25, 5. 13., Neander: G. chr. K. II. 628.

[106]) Гал. 2.21. Рим. 4.14. — Cornelius a Lap. Com. 415, Pölzl. P. 140, Bartmann. P. u. J. 34, Lesetre: Egl. 133, 188. Schwanne: DG. I. 274., Pfleiderer: Paulus. 300., Neander: G. chr. K. II. 174.

[107]) Рим. 3.27.

коли свою науку називає законом віри[108]), а постуляти противників пятнує, як закон дїл. Бо він полишив ритуал на боцї, заступаючи его самою вірою. А юдаісти боронили престіжу ритуалу, що вже стратив своє типічне значіне, що становило его внутрішний зміст і був вже лише дїлом — без цїли і значіня.

Длятого враз з деякими протестантами і раціоналїстами треба заключити, що наука св. Павла про оправдане була така сама, як і наука пророків. Декальог і віра — се еї зміст. Та лише заходила ріжниця, що в Старім Завітї віра в довершене Відкуплене стояла сама без змисловоїформи

Отже Старий Завіт і наука св. Павла не стояли супроти себе в відношеню тези і антитези, як собі уявляли критики, але св. Павло ставив ту саму тезу, що і пророки.

λ) Наука про оправдане у прочих Апостолів.

Метод наукової працї тюбінскої школи не дає нам можности довідати ся безпосередно від самих Апостолів Жидів, яка була їх наука про оправдане, бо критики відкидають соборні посланія яко не автентичні. І ми мусимо аж посередними дорогами доходити до цїли. Одною такою посередною дорогою було порівнане науки сьв. Павла з наукою пророків. Скоро жидівскі Апостоли були вірними учениками пророків, то і они разом з пророками мусїли бути згідні із сьв. Павлом. — Але можлива ще евентуальність, що Апостоли відступили від поглядів пророків і, яко вірні сини свого столїтя, подїляли погляди фарисеїв і юдаїстів. В сїм случаю такой заходилаб суперечність межи ними, а сьв. Павлом. Сему питаню буде посьвячений §. 4., де із слів самого Апостола поган викаже ся нестійність такого погляду. А коли так, то відпадає головний мотив до запереченя автентичности соборних посланій

Аж таким ключем приходить ся нам отворити доступ до творів жидівских Апостолів і розглянути ся в їх науцї про оправдане.

І так:

Сьв. Яків навіть не сумнїває ся, що адресати его послания мають віру[109]), а лише боїть ся, аби они за много на ню не числили[110]) і не занедбували добрих дїл. Тому остерігає він

---

[108]) Рим. 3,27, Гал, 5, 5, 16—18, Твоицкій: А. П. 92 сл, Bartmann: P. u. J. 140—1.

[109]) Weizsäcker: Ap. Z. 129, Zahn: Paulus (Realenc. XV. 76), Neander: G chr. k. II. 568, пор. Bartmann: P. u. J. (про Лїпсія).

[110]) Bartmann: P. u. J. 102, 146, Троицкий: А. П. 94., Lechler: Ap. Z. 2 9.

перед мертвою вірою, що не лучить ся з добрими дїлами [111]). Після сьв. Якова і віруючий може загинути на віки [112])

Сьв. Петро таксамо супонує у адресатів віру [113]), а чує ся лише спонуканим упімнути їх, аби старали ся присвоїти собі всїлякі практичні чесноти [114]). Подібно як сьв. Яків розріжняє він мертву і безплодну віру — і віру дїяльну [115]).

Сьв. Юда уважає за вказане побіч віри поручати ще й поодинокі заповіди Божі [116]).

Сьв. Йоан згідний з прочими Апостолами. Він лучить любов Бога і ближнього з одного боку з вірою Христа-Месію, яко своїм жерелом, а з другого боку — з добрими дїлами, яко плодами любови [117]).

Таким чином безсторонна студия над сьв. Письмом доводить до слїдуючого результату:

Перша із основних точок тібінскої школи, а імено — погляд на науку Апостолів Жидів та на науку сьв. Павла про оправданє не є згідна з сьв. Письмом яко історичним жерелом.

§. 3.

Старозавітний партикуляризм в відношеню до унїверзалїзму сьв. Павла.

α) Партикуляризм в теорії.

Книги Старого Завіта представляють економію відкупленя в слїдуючий спосіб. Первісно не робив Бог ріжницї межи людьми, але — як всїх призначив до надприродної цїли, так і на-

---

111) „Ка́ѧ польза, бра́тїе моѧ̑, а҆́ще вѣ́рꙋ глаго́летъ кто́ имѣ́ти, дѣ́лъ же не и҆́матъ; є҆да̀ мо́жетъ вѣ́ра спасти̇̀ єго́;“ 2. 14.

112) „Та́кожде и҆ вѣ́ра, а҆́ще дѣ́лъ не и҆́мать, мертва̀ є҆́сть ѡ҆ себѣ́“. 2. 17. пор. ст. 20., Felten: Apg. 284.

113) „И бѣ́си вѣ́рꙋютъ и҆ трепе́щꙋтъ“ 2. 19. — Пор. Bartmann: P. u. J. 86—8., Lechler: Ap. Z. 248, Winer: B. Rvb. II. 216, Pfleiderer: Paul. 313, Belser. Selbstr. 108, Zahn: Paulus (Realenc. XV. 79), Троицкий: А. П. 114—5.

114) „Си́лою бж҃їею соблюда́еми є҆стѐ чрезъ вѣ́рꙋ во сп҃нїе гото́вое ꙗви́тисѧ во вре́мѧ послѣ́днее“. I. 1. 5.

115) „Подади́те въ вѣ́рѣ ва́шей добродѣ́тель, въ добродѣ́тели же ра́зꙋмъ. Въ ра́зꙋмѣ же воздержа́нїе, въ воздержа́нїи же терпѣ́нїе, въ терпѣ́нїи же бл҃гочестїе. Во бл҃гочестїи же братолю́бїе, въ братолю́бїи же любо́въ“. II. 1. 5—7.

116) II. 1. 8.

117) ст. 8., 16. 23.

дїляв всїх средствами до осягненя її [118]). Однак ся унїверзальна економія спасеня не вінчала ся успіхом. Люди сьвідомо і добровільно відрекли ся Бога [119]) і задля свого низького морального упадку стали не лише негідні відкупленя, але і неспосібні до нього [120]). Чоловік відцурав ся обявленя, пійшов за власним розумом і швидко опинив ся в ідолопоклоньстві [121]). Тодї вибрав Бог иньшу дорогу. Упертих покинув і полишив природному розвоєви, аби они через тяжкі досьвідченя пізнали власну безсильність і так бодай неґативно стали спосібними до морального відродженя [122]). — А мале племя, якого прародич через побожне житє по части заслужив на виріжненє від грішного окруженя [123]), вибрав Бог на сторожа первісного обявленя і на орудіє до просьвіченя і осьвяченя других. Се племя мало заховати посеред поганьских народів віру в одного Бога і таким чином позитив-

---

118) „Всѧ́къ вѣ́рꙋѧй, ꙗ҆́кѡ Іи҃съ Хрⷭ҇то́съ, ѿ бг҃а рожде́нъ є҆́сть: и҆ всѧ́къ любѧ́й ро́ждшаго лю́битъ и рожде́ннаго ѿ негѡ́. Ѡ сѐмъ вѣ́мы, ꙗ҆́ко лю́бимъ чада бж҃їѧ, є҆гда̀ бг҃а лю́бимъ и҆ за́повѣди є҆гѡ̀ соблюда́емъ“. I. 5. 1—3. пор. II. ст. 6.

119) Быт. 6. 3. 11. 4. пор. Рим. 1. 21

120) Декотрі критики думають, що сьв. Павло не так остро судив поган, як Мойсей.

Проф. Пфляйдорф заявляє: „Після Гал. 4. 1—3 і 8. поганьство становило (немов) дитинячий вік нерозвиненої людскости, яка по Божому постановленю аж до усмотреної хвилї стояла на низькому уровени, а відтак поступила до синівскої зрілости“ (Paulus 79). По думцї сего ученого посланія до Галатів і Коринтіян містять погляд, немовби людскість не прогрішила ся ідолопоклоньством і апостазією від правдивого Бога. Се було випливом невіжества і тому погане заслугують радше на співчутє, як на кару (стр. 80). Ся апостазія була Богом постановлена і тому конечна. — Але той самий учений зізнає, що у сьв. Павла є варіянт („Übergang“), з острійшим осудом, бо після Рим. 1. 20 сл. погане поносять вину свого невіжества: Они не хотїли Бога почитати, від Нього відвернули ся до сотворіня і тому попали під власть власної похоти.

На се треба заявити, що така інтерпретация слів сьв. Павла в Гал. 4. 1—3 і 8. сьвідчила би не про варіянт, але про суперечність автора з самим собою. Однакож при основнїйшій студиї вияснює ся причина позірної суперечности. В посланію до Римлян говорить сьв. Павло о перших поганах, які від Бога відступили і власною рукою стягнули Божу кару на свій рід. Они без сумнїву були винні. А в посланію до Галатів має автор на гадцї сучасних собі поган, які одїдичили погляди своїх предків, за них мусїли покутувати, але самі тому не були винні.

121) Пор. Thiersch: K. ap. Z. 1. ff. Schwanne: D. G. I. 171.

122) Hergenröther: KG. I. 39., Döllinger: H. u. J. 54—5, Neander: G. chr. R. II. 596.

но приготовати їх на прихід Месії. — Ось ґенеза і причина жидівского партикуляризму, — який тим способом криє в собі унїверзалїзм.

Ще Ное предсказав сю ролю вибраного народа, коли заповідав свому синови Яфетови. що він сильно розмножить ся та буде мешкати в наметах Сема [124]). Авраамови вияснює Бог точнїйше єго призначенє заявляючи, що через нього будуть колись благословені всї колїна землї [125]).

Аби Ізраіль не пійшов дорогою поган і не випав із своєї історичної ролї, пригадав Бог на Синаю природне моральне право [126]), надаючи єму Свою санкцію та казав заховати церемонїяльні приписи Мойсея, яких цїль вияснено вже в попереднім §. Однакож Провидїнє чувало над тим, аби Жиди не перецїнювали ваги ритуалу, та не привикли добачувати в нїм свою остаточну цїль. —

В хвили, як Ізраіль посїв сьвяту землю і перші овочі богацтва і полїтичної сили бажав зложити у стіп Єгови, нагадує Дух сьв. своїй доньцї, Синаґозї щось, що Єму дуже лежить на серцю: „Слы́ши дщѝ и҆ ви́ждъ и҆ приклонѝ оу҆́хо твоє҆́“. Потрійний сердечний зазив і апель до двох найшляхотнїйших змислів має ту без сумнїву цїль — звернути цїлу увагу на зміст того, що тепер буде сказане. А каже дальше Господь: „И҆ забꙋ́ди лю́ди твоѧ̀ и҆ до́мъ ѻ҆ц҃а̀ тоѳего́“ [127]). Дивні слова Законодателя та ще в хвили, коли ся люба доня по тяжких трудах і борбах станула на порозї слави і спочинку. Але сї слова Отця цїлком зрозумілі, коли возьмемо на увагу провідну гадку жидівского партикуляризму.

Такий самий змисл має попередний стих, де Давид представляє Церков Христову в видї царицї в пестрій одежі [128]). —

---

[123]) Сир. 10. 14. 15, Прем. 12, Дія: 14—16. — Weiss: Apl. 3.1. 177, Pawlicki: Ur. Chr. 9., Neander: R. ap. Z. II. 598.

[124]) Быт. 22. 18., Wirhmüller: G. (W. u. W. KL. V. 545), Molitor: Ph. G. I. 140.

[125]) Zschokke: Th. Pr. 321, Kraus: Lb. KG. 36, Döllinger: H. u. J. 777, Schwanne: DG. I. 172, Brück: Lb. KG. 10, Thiersch: K. ap. Z. 22, Reinhold: Th. F. II. 96. — Се не дасть ся погодити з заложенєм критичної школи немов би жидівский нарід був творцем монотеїзму (пор. Staele: G. Isz. I. 4. ff.). А також історичні дослїди в области орієнтальних релїґій доказують, що східні народи первісно визнавали монотеїзм, а доперва пізнїйше ся ідея у них викривила ся. Віра в одного Бога старша від Семітів і Жидів (Weiss: Apl. 3. 1. 190, Kraus: Lb. KG. 33., Hettinger: Apl. V. 512, 529. ff. Zaborski: 4. Z W. 54. сл., 156 сл).

[126]) „Да́ распространи́тъ Бг҃ъ І҆ѧ́феѳа и да всели́тсѧ въ селе́нїихъ Си́мовыхъ“ Быт. 9. 27.

[127]) Быт. 12. 3. пор. 22. 18, 26. 4. 28. 14. Гал. 3. 8. 9., Reinhold: Ph. F. II. 134. — Быт. 49. 10.

На иньшім місци предсказує Псаломник, що Помазанник Господній посяде всї народи і границї землї, запанує від моря до моря, а слава Божа росширить ся по всїх краях і кінцях сьвіта [129]).

Але потомки Авраама не вдали ся в свого патріярха. Они не радо зносили партикуляризм. Хотїли жити спільно і однаково з поганами, з ними своячити ся і кланяти ся їх ідолам [130]). В парі з тим ширили ся тяжкі гріхи, що пересякли всї верстви суспільні і всї поколїня [131]). Ізраіль став негідний і неспосібний виконати свою ролю дорогою щастя і слави. Тодї почав Бог грозити карою, а ся погроза вияснює дивне на позір історичне явище, що нарід побіджений і всїми зненавиджений такий сильний вплив має на своє окруженє: — Месія вийде з вибраного народа, але невірні сини Авраама за се, що наперед ідейно, а відтак і фактично відцурали ся Єго, стратять полїтичну независимість [132]) і рідну землю [133]).

β) Партикуляризм в практиці.

Прийшов час, що Жиди мали виконати ролю вложену на них Провидїнєм. Розсїяні по цїлім сьвітї [134]) всюди дїлали атрак-

---

[128]) Критики на основі Рим. 3 20 („Закóномъ бо познáнїе грѣхá“) доходять до заключеня, що св. Павло неприписував законови Мойсея иньшої функциї, як лише усьвідомлюванє гріха (Weizsäcker: Ap. Z. 130), що більше, — закон мавби бути лише на те даний, аби люди єго ломили і через те гріилиш (Baur: KG. 53 пор. Pfleiderer: Paulin. 92 ff. Hausrath: N ZG. III. 154, Bartmann: P. u. J. 36—40). Але ся інтерпретация незгідна з сьв. Письмом, яке учить, що цїлию закона було осьвяченє людий (Лев. 18. 5. пор. Втор. 30. 15. 19, Бар. 4.1 Лк 10. 28, Езек. 20 11. — Döllinger: H. u. J. 777—8). Якби критики мали рацію, то требаби сказати, що чим хто більший грішник, тим більше він сповняє волю Божу

Впрочім сам сьв. Павло на иньшім місци опрокидує сю інтерпретацію критиків, коли каже, що остаточною цїлию закона є Христос (Рим. 10. 4). Тому значінє слів єго Рим. 3. 20 треба не росширяти, але змодифікувати, а саме: Обективна цїль закона, то Христос. Праведники, що після сего закона жили, причиняли ся позитивно до приготованя людства на прихід Месії. (Thiersch: K. Ap. Z. 31.). Грішники, що закон переступали, сповнили лише місію негативно так, як погане. (Bartmann: P. u. J. 39.). А що фактично лише меньшість народа закон виповняла, (Рим. 7. 14.), то сьв. Павло мав повне право ex post заявити, що закон був даний на ломанє єго. (Пор Zschokke: H. S. 94, f, 319, Th. Pr. 103 ff, Pölzl: P. 103.

[129]) Пс. 44. п., Augustinus: Or. adv. Jud. (Opp. VI. 30—31).

[130]) Augustinus: тамже.

[131]) Пс. 2. 2. 8. 18. 2 5, 71. 8, — пор. Allioli: Aum. 135, 155, 129, Reinhold Th. F. II. 135.

[132]) Езек. 20. 28. — Döllinger: H. u. J. 740.

[133]) Іс. 5.7., 24, 5.3. 16., 1.5.6, 6. 5, 9 16. 17, 10. 6, Міх. 7.1—6, Дан. 9. 8· Ос. 4. 13., Zschokke: Th, Pr. 402—412.

цийно. По свому успособленю ріжнили ся різко від свого окруженя. Релїгійному замішаню поган протиставили ясний теольоґічний і етичний сьвітогляд, а їхньому цинїзмови і моральній депресиї протиставили одушевлене виглядане Месії. І всюди лишали по собі слїд т. є віру в одного Бога і в безсмертність душі [134]).

(Далї буде).

Вражіня з краєвого здвигу „Соколів“ і „Сїчий“ у Львові дня 10 вересня с. р.

Не хочу входити в опис сего першого нашого здвигу, бо зробили се уже наші щоденні часописи, я хочу подїлити ся з читачами лише з вражінями, які зробив на мене сей здвиг. Сей здвиг есть для нас значіня історичного, тож відніс я і вражінє, яке відношу з читаня цїлої нашої історії: радувались очи, плакало серце, уносив ся дух і налягав сум. Радувались очи, бо бачили перед собою розбуджену Русь, бачили ту забуту і упосльджену сїру масу, котра поставилась на поклик своїх проводирів, уставила ся в боєві ряди і дала наглядно пізнати, що зрозуміла ту нашу пісню, котра каже: „душу, тїло ми положим за нашу свободу“. Радувались очи дивитись на ті непроглядні наші ряди в значній части в однострою і знати, що взялись они тут не під терором або оплачені, але під почутєм карности і сповненя свого патріотичного обовязку. Радувались очи видячи перед собою полки прибувші не йно з цїлої нашої Галичини, але і з зеленої Буковини, та глядячи на делеґатів з дрімучого сусїдного царства, здвиг прибирав характер уже не краєвого, але національного, а видячи представлені ряди і нашого жіноцтва, здвиг прибирав характер нашої однодушности, одушевленя загального для загальної справи.

Радувалось око, як здвиг сей робив дефіляду перед будинком „Просьвіти“ положенім в ринку міста Львова, яко перед своїм гнїздом, бо інституцією, котра перша виставила народний прапор. Радувались очи видячи ті прапори, які повівали з вікон мешканців руских Львова та зливались з прапорами здвигу, бо сьвідчили они о нашім розвитку і нашім зростї — дивлячись

[134]) Іс. 5. 5 сл. Ер. 2. 2[1], пор. Пс. 79. 9. сл. Мт. 21. 33. сл.

на все то радувались очи, але і плакало серце. Плакало серце не з радости а смутку, бо дивилось на історичного нашого бацїля, яким єсть роздор, а який представив ся очам руским в видї заказу верховного осаули „Сїчий“ д-ра Трильовского зборонюючого „Сїчам“ під єго владою стоячим участи в тім торжестві. Хоч не всї послухали сего заказу, але бацїль остав бацїльом. І виринули в очах моїх ті желїзні полки колишних князїв наших, котрі на зазив Половцїв вирушили против Татар, і полки Хмельницкого і Мазепи і хоч всї они представляли силу, котра могла замогчи противника, однак висунулась перед очи Калка, висунув ся Переяслав і видїлась Полтава. І плакало серце не із за самих погромів, бо прогроми бувають і у других народів, і самі собою не є еще страшні, а виходять інколи на добре, але на наші погроми плакало серце, бо погроми наші виходили не зза того, щоби нас побивали другі, але що ми побивались самі.

Плакали очи, бо видїли того ворога, який єсть страшнїйший від всїх ворогів, якого напятнував уже автор слова о „полку Ігоревім“, а яким суть крамоли і роздор. Крамоли і роздор, над якими так тяжко болїв автор „Слова“, панували і за доби княжої, не уступили і за доби козацкої, довели до нашої руїни і за часу нашого відродженя тягнуть ся дальше.

Згадавши ті памятні хвилї в історії нашій, дивив ся я і на сей здвиг як на то зелене дерево, котре точить черв. Побачив я, що сего червака, сего нашого бацїля переймили ми якби які історичні сьвятощі, якби традиційне яке наше добро. Партійність єсть і між другими, але не така, як наша. Коли у других в хвилях рішаючих єднають ся всї, у нас суть то ворожі собі табори. Коли у инших поведене таке пятнує ся яко здрада, яко дїло Геростратa, котре повинноби щезнути в памяти людскій, у нас противно єсть то дорога до вивисшеня.

Партійність єсть найлучшою реклямою до вибору на посла, до почетних місць в громадї, повітї, крамоли і роздор допровадили ми до культу, перед якими бємо поклони. З огляду на то, що крамоли і роздори стали ся предметом нашого пїетизму і чваньби будь то сьвяткуєм тим поступовість нашу, дивлячись на наші найбільші подвиги, не могу дивити ся инакше, як радувати ся очима а плакати серцем, видячи, що не зміняєм ся, а остаємо в тій точцї строгі консерватисти, єсьмо все одні. І плакало серце, що серед тих обставин нема у нас апостола правди і науки, якого вижидав уже так горячо наш ґенїй Тарас Шевченко. Жерцї нашої науки і наші поети пішли на службу сему божкови. Неудачі наші за слабо приписують нам самим, а звалюють на других. Нас все ставлять в наших очах яко якихсь надлюдей, торочать вічно, які то ми одинокі між другими, що чужого ми не бажали, значить ся не завойовували других, а пильнуєм лиш свого, своєї волї, — тимчасом якбисьмо хотїли приглянути ся правдї і науцї, вийшло би, що ми не за-

воювали других, бо не могли, а не могли, бо ми виступали против себе, паралїжували ся, через наші крамоли. І та обставина есть як раз тою условиною, що стручує з нас нїмб надчоловіка а підводить під становище низше чоловіка, що не потрафилисьмо оборонити себе, додержати свого, бодай утримати ся незалежно від обставин. Мало сказати, ми не оборонили себе, але ми упали як в історії не видимо рівнї собі, ми мимо нашої численности зійшли між другими на таке становище, що не входимо в рахубу в сферах пануючих, не числять ся з нами. Се соромне положене завдячуєм виключно лиш нашій партійности, котра допроваджена есть у нас до такого настрою, що аби мати у нас партії, вистарчає взяти ся за роботу громадску. Стати до роботи значить у нас то само, що зараз визвати против себе других, утворити партію не противну а ворожу собі. Полишаю на боцї події історичні особливо з пори нашої козаччини, котрі ілюструють нами сказане, а хочу звернути ся до наших близько нам звісних часів і знайти на них докази в тій справі. Возьмім так званий наш клерикалїзм і наш радикалїзм. Чим есть наш клерикалїзм, як не тим, що наше духовеньство стало перше до роботи в нашім народї і було тими піонерами, що поклало перші початки до нашого розбудженя, перші кличі до нашого віджитя морального, перші основи до нашої орґанїзації полїтичної, культурної і економічної, а головно чинником, що витворив першу нашу інтелїґенцію. Клерикалїзм наш визначає ся тим, що наше духовеньство було перше, котре признало ся до свого язика і подбало о що раз більші права для него, отверезало народ, заводило школи, фундувало стипендії, фундувало бурси, закладало Народний Дім, творило орґанїзації полїтичні і йшло все перше в бій, належало перше до наших інституцій економічних і фінансових, як „Народна Торговля“ „Дністер“, і було тими першими, що заводили по селах читальні, крамниці, каси...

Так виглядає по правдї історичний наш клерикалїзм, де робота нашого духовеньства не має нїчо спільного з роботою кастовою а есть воплоченем в цїлім значінню того слова роботи народної, маючи в зиску для себе лиш то, що зискують усї місіонарі і апостоли взявши всю злість часу на себе і на свої родини, всякі переслїдованя з всїми наслїдками, котрі відбивались на нїм в прикростях і терпінях. Опісля ішло в роботї народній усе разом з нашою інтелїґенцією. І праця та виказала великаньске дїло, витворила ситуацію, де ми мимо всяких репресій заважили на важцї найвисших міродатних кругів, котрі видали поручене до желїзного тодї намістника ґрафа Баденього о перепроваджене згоди межи Русинами і Поляками, до допроваджена якогось ладу. Поляки мимо всего, що мали усю власть в своїх руках, знайшли ся в скрутнім положеню.

Показалось, що при вспільній праци нїяка противна сила не есть страшна. Коли показалось, що і як желїзна рука есть

слаба, не вдїє нїчо, тогди показали ся радикали яко випробований спосіб до управи puścić Rusina na Rusina. І се не партія, а ворожий табор, котрий взяв собі за задачу не йти против нашим противникам а розбивати своїх.

І дїйсно кинулись з завзятостию гідною лучшої справи до роботи, на якій як раз залежало нашим противникам а то до ломаня тих стовпів і підвалин, на яких опирала ся тодїшна Русь, які стояли на завадї до неподїльного їх панованя і повної самоуправи, до доказу, що в Галичинї нема двох народностей, а есть лиш племя руске а все народність польска.

Ходило о зломане поваги духовеньства яко проводирів народних, о показане, що людек есть poczciwy і уважає ся за одно з обшарниками великими, а лиш баламутить его духовеньство і вїн тілько пїд вплывом духовеньства відосібняє ся, — дальше ходило о захитане успіхів, до яких допровадило духовеньство враз з народовцями в напрямі інституцій культурних, просьвітних, економічних і фінансових, щоби не набирали характеру народного і не загрожували єдносьцї народовей; потім розходилось о злюзоване в морали, котра есть важним чинником в нашій орґанїзації і условиною гаразду, і в кінци, як в кождій важній справі, ходило еще о петрификацію, щоби такий невигідний стан річи, яким була тісна звязь духовеньства з народом не вертав ся і усунулось з видівнї перед сьвітом, що показувала історія, що руский нарід творить хлоп і поп, в якім то складї представляв ся як тая гидра з головою не до скрученя і з силою вічно животворною.

І як раз з програмою тою противників наших зійшла ся програма нашої радикальної партії, одного і того самого ворога мали перед собою наші противники і наші радикали, а то наше духовеньство і все то, що оно для народа вчинило З огляду на то не лишало ся нашій партії радикальній нїчо пильнїйшого, як бити клин межи духовеньство і нарід, тровити нарід на духовеньттво і доводити до розстрою, щоби духовеньство не мало значіня проводирів представителів — і дальше бити на то, що оно зробило і принесло на жертвенник вітчини будьто не має се ніякого значеня відмовити ему всякої заслуги, знеохочувати нарід до тих інституцій, як бурс, Народної Торговлї, Днїстра і т. д. представляючи їх яко попівскі, не журячись цїлком о арґументи, чи ті попи мають яку лучшу часть з того від других. На ту роботу служив їм „Громадский Голос“, віча, сходини і аґітація при всїляких нагодах. На зборах наслухав ся я того сам не знаю кілько разів, а щоби не сягати далеко придивім ся на послїдний заказ до „Сїчий“, де здвиг „Соколів“ представлений есть яко орґії попівскі. Для убитя морали і підкопаня поваги духовеньства служить партії борба з Церквою, котра в історії нашій показала ся для нашого народа яко певна і сильна кріпость. Вправдї партія має свою програму, але тая

єсть нї при чім, бо не значно рїжнить ся вїд програми партії націонал демократичної, тому не єсть нїякою конечностію, а головною єї задачею єсть іти на своїх в напрямі, як то висше я означив; в тім єсть поприще цїлого єї дїланя, і з огляду на то єсть то партія, котра при обставинах, доки ми в управі краю не маємо голосу, щезнути на може. Щоби не виглядало, що говорю се голословно, наведу обставину, коли то партія радикальна предложила була угоду з народовцями, котра і заключилась а мимо того радикали її не дотримали. Наслїдки суть тепер уже страшні. Лишаю все на боцї, а хочу згадати лиш за білянс довгів селяньских, який не давно виказало „Дїло“. При підчеркненю каже ся там, що грубо зросли они за послїдних пятнайцять лїт, се єсть часу дїяльности партії радикальної.

Коли зважимо, що тепер суть уже густо інституції фінансові, котрі боронять вїд лихви, тож білянс такий єсть перераженочий. І не дивую ся партії радикальній за єї дїланє. Пан др. Трильовский не єсть у нас ориґінальний, а звичайною нашою появою історичною. В такій дїяльности я виджу безприкладну де інде дизерцію що найкрасших синів з табору рускаго. Можна говорити ту о не користнім законодавстві бувшої Польщі для нашої шляхти і духовеньства, але найбільше вини знаходжу такой в нас самих, в дїяльности а їа пан др. К. Трильовский, котра єсть напастна і нахабна. Навіть той стан, який маємо тепер на Угорщинї приписую в великій части дїяльности дїлателїв в родї дра Трильовского. Люде суть людьми і мають терпеливість лиш до певної межі. Дїяльність свою охрещують панове радикали яко постуиову і заслоняють ся будьто наукою. Щоби ми такі учені були, не хоче ся менї в то вірити. Приміру до себе в Европі, щоби 30 міліоновий нарід ходив так хорошо в ярмі, як ходимо ми, я не знаходжу на нїкім, хиба на Індіянах в Азиї, а се чейже не буде сьвідчити о такім високім розумі і науцї а о цїлком щось противнім.

Глядячи на такий стан, я подивившись на здвиг наших „Соколів“ хоч і як радував око, зійшов на слова нашого безсмертного ґенія: і голову схопивши в руки, думаєш, чому не іде апостол правди і науки? І плакало серце.

о. Евстахій Цурковский.

БІБЛІОГРАФІЯ.

Найсолодше Серце Христове.

Написав о. Аким Фещак, Ч. С. В. В. Жовква.

(РЕЦЕНЗІЯ).

В 25 літний ювилей набоженьства до найсолодшого Серця Христового на Руси, дали нам ревні ісповідники, місионарі і оборонці сего культу, ОО Василіяне, гарний дарунок, книжочку під заголовком „Найсолодше Серце Христове“ написав о. Яким Фещак Ч. С. В. В., видану Видавництвом Ч. С. В. В. в Жовкі. Перше вражінє, якого зазнає кождий, що прочитає тую книжочку, єсть честь і любов до Серця Ісуса! Ті чувства снують ся крізь усї роздїли, яких єсть 66 на 249 сторонах Вони і вибивають ся на перший плян у чотирох частях, на якіб я ту розвідку роздїлив. Перша часть се трактат о набоженьстві взагалї.

Він обіймає девять роздїлів. Визначною цїхою тих роздїлів есть ясний виклад зрозумілий і для простолюдя про те, що єсть набоженьство та єго розвій історичний у католицкій Церкві. Та прикмета спонукує до читаня дальших роздїлів другого трактату, що обіймає роздїли від 10—45. Се вже історія набоженьства до Серця Ісусового. В нїй представлена стріча двох сердець — людского та Божого в Богочоловіцї, і в Єго жертві для нас. І пересувають ся перед нашою душею сьвіточі сьвіта, Апостоли, Отцї сьвяті, учені та сьвяті мужі, неучені та за те повні запалу жертви для людий і для Бога, працївники на ниві любови Бога і ближнього, побожні, сьвяті аскети, мужі та невісти, а всї вони дають один великий, непохитний доказ, що для душі людства, для єго розуму і волї се набоженьство не новість, не неприродна, накинена, але основна потреба душі, відчута таким знатоком людскої природи, як се був і єсть Богочоловік Спаситель сьвіта. І якби на зазив людского серця, стає голосним обявленє блаженної Марґарети Алякок. Історія тих обявлень передана просто, звязло і ясно.

Яко визначену прикмету сеї книжочки, мушу піднести факт, що автор передаючи перепони і трудности ворогів Церкви у тім набоженьстві, подає основний звіт із розправи перед Конґреґацією сьв. обрядів в справі просьби сестер Візиток о заведенє загального почитаня Серця Христового. Ся часть розправи то подавляюча відповідь на закид, що Церков тілько для аґітації вводить нові набоженьства, опираючись лиш на візиях якоїсь там гістерички. Неоден невіра, що з легким серцем від-

кидає нові богослуженя, переконаєсь, як розважно і поважно бере власть церковна такі квестиї, переконає ся, що пропаґатори нового богослуженя мусять побороти много, дуже много річевих закидів із сторони правдивих оборонців віри, та що та праця єсть тяжша, чим з ворогами такого набоженьства, яких борба опираєсь звичайно на незнаню справи, або на неохотї до всякого богослуженя взагалї. За сей трактат повинні автоворови бути вдячними особливо всї ті ревнителї Серця Христового, які не могли нераз остоятись в борбі з ворогами сего культу, бо незнали істориї єго затвердженя через церковну власть. Роздїл 46 починає історию набоженьства до Серця Христового на Руси. Хотяй Отцї Василіяне і перемагаюча часть сьвітского духовенства може повеличати ся значними успіхами працї в тім взглядї то однак мушу признати рацию о. авторови, коли він ту історію почав від збиваня закидів против сего набоженьства, а не від істориї розвою єго. Бо у нас ще много, дуже много заїлих ворогів того культу! А всї вони „обрядовцї“ — оборонцї сьв. книг богослужебних, з яких власне зачерпнув автор арґумент скажу „льокальний“, для них, що читають ті книги а їх нерозуміють. Коротко і ядерно кількома цитатами збив автор тверджене у того рода ворогів набоженьства. Тут мимоволї насувають ся менї слова Ісуса Христа: „І з уст твоїх суджу тебе“.

Четвертий і послїдний трактат се властива історія набоженьства Серця Христового на Руси-Українї.

По прочитаню сего трактату, який обіймає роздїли від 50-го до кінця, аж хоче ся голосно та щиро подякували авторови за те, що видвигнув на перший плян терпіня ОО. Чина, як і Сестер Василіянок, як і простолюдя, в яких потонула Україна під скиптром Россиї, як ті піддержували такой свої люди — відступники, здрадники. На вид пролитої крови за сьв. Серце Ісуса, за католицку віру такими людьми, як сьв. Йосафат, як митрополит Лев Заленский, епископ Луцкий Діонізий Жабокрицкий, такими мученицями, як Іванна Ґротковска Ч. С. В. В. якій ігуменя православного монастиря розлупала голову на двоє і многі ще черниці померші в муках і катованю, на вид постріляних, порубаних людий знаних по імени (ст. 233) тай незнаних, лекше стає в чувстві і свьвідомости, що і з нашої крови пролитої, принесли ми жертву Серцю Спасителя з любови до Него за хулу відступників і ворогів Єго, що також видали Семашка, Наумовича та иншьих. Хто побідить? питаюсь, бо розвій того набоженьства у нас недосягнув ще свого кульмінацийного пункту і не обняв ще всїх. Ми маємо між собою много ворогів, а ще більше обоятних для сего набоженьства. Відповідь на се дає кінцевий, наче побідний клич автора: Нехай все і всюда люблене буде пресьвяте Серце Ісуса! А що історія сего набоженьства доказує правдивість сего клича то до него мож додати лиш одно сердечне слово „Да будет“. Вкінци мушу звернути увагу автора на дві річи!

Думаю, що остатний трактат, історія набоженьства до Серця Христового на Руси оброблений троха за побіжно. З певностию тверджу, що наш нарід ледви чи що знає про наших мучеників. Житія сьвятих, хоть появились у нас в кількох ріжних виданях, так мало, дуже мало увзглядняють ту картину історії нашої Церкви і бувби автор здобув собі ще більшу вдячність всіх читачів своїх, колиб був подав обширнійшу розвідку про ті сердечні моменти з нашої історії! Хоть і се добре, що автор наче рефлєкторами осьвітив ту тьму, яка окриває такі сьвітлі моменти релїґійного житя нашого народу! Вкінци ще друга замітка! Длятого, що ся книжочка видана в ювилей 25-літнїй набоженьства до Серця Ісуса на Руси, добре булоб додати статистичну табелю брацтв Серця Ісусового в Галичинї. Така табеля показалаб нам, кілько ми ще маємо працювати, щоб сповнивсь клич любови Ісусового Серця!

Се головні замітки, які однак не уймають в нїчім дїйсної вартости сеї книжочки і єї великого значіня для дальшого розвою сего набоженьства.

о. Леонтій Куницкий.

ВСЯЧИНА.

Ювилей Маркіяна Шашкевича.

Дня 6. падолиста минає сто лїт від уродин Маркіяна Шашкевича. Комітет зложений з відпоручників усїх українських, львівских Товариств робить всякі заходи, щоби не лишень у Львові, але і по цїлій Українї обхід сей випав як найвеличавійше. В тій цїли видав комітет відозви до „братів Славян“ та порозсилав до всїх визначнїйших інституций славяньских, повідомляючи їх про ювилей та запрошуючи до участи. Рівнож видав Ком. відозву до закордонних Українців, взиваючи їх, щоби і у себе вшанували память Того, що перший будив галицку Україну до нового житя. Осібною відозвою, оголошеною в часописях ще в часї ферий, завізвав Комітет усїх Українців галицкої землї, щоби день 6 падолиста уважали народним сьвятом та відповідними обходами звеличили день уродин Маркіяна, який є справдешним вістником і батьком відродженя галицкої землї. Щоби память столїтя роковин не проминула скоро, постарав ся Комітет о портрет Маркіяна, кисти артиста Труша, та о єго репродукциї, які сими днями появлять ся в розпродажи. Рівнож

видає Комітет „Альбом М. Шашкевича“, виконаний в артистичнім заведеню в Празі та серию переписних листків з видами Підлися, памятників Маркіяна, та з перенесеня єго мощий в р. 1893 з Новосілок до Львова. Для участників торжеств постарав ся Комітет о артистично викінчені, малесенькі, спіжеві погрудя в формі шпильок до краваток а брошок для пань, як також о дешеві погрудя з білої бляхи.

У Львові відбудуть ся торжества дня 5, 6 і 7 падолиста. В проґраму торжеств входить: Відслоненє пропамятних таблиць в Церкві сьв. Юра і в Церкві духовної семінариї, відтак процесіональний похід на личаківске кладбище, де спочивають тліннї останки поета, панахида над гробом і торжественне, заупокійне Богослуженє в Церкві духовної семінариї у Львові.

Кромі сих церковних торжеств відбудуть ся у Львові два великі концерти, дня 6 і 7 падолиста а відтак академія.

Кромі сих торжеств у Львові відбудуть ся великі торжества в Підлисю. Дня 29. жовтня відбуде ся в Підлисю торжественне богослуженє, посьвячене памятника в память М Шашкевича і велике просьвітне віче.

Рівнож в Бережанах, де Маркіян ходив до ґімназиї, відбуде ся велихе торжество.

Кромі сих торжеств відбудуть ся повисші обходи по всїх містах цїлої Галичини і по читальнях Товар. Просьвіта по селах.

В справі злочинного і гідного найбільшого осудженя нападу о. Каміньского на особу Преосьвященого Григорія пише архіпресвитер Впр. о. Гордієвский в ч. 229 „*Руслана*“ так: О. Павло Кам., висьвячений перед 15 лїт., завідатель Русова, в пов. снятиньскім, приїхав до Станиславова в ночи з понеділка на вторник. Переночувавши спокійно в готели, удав ся о. К. рано до цукорнї, де зневажив словом і хотїв ножем скалїчити одного богослова. З сим самим богословом хотїв відтак о. К. грати в карти. Около 11 год. вернув о К. до готелю і намагав ся там кинутись з поверха на долину. Властитель готелю ледви єго опамятав, при чім не обійшлось без бійки. Після сего пустив ся о. К. в сторону улицї Липової, де містить ся Епископска палата. На сїй улици стрінув одного сьвященика і крикнувши до него: „То ти Хомишин“, ударив єго два рази по голові. Відтак побіг до Епископскої палати, де на головній брамі заступили єму дорогу о. Дуткевич і о. Яблоньский. Однак о К. усунув обох з дороги, а о. Яблоньскому викрутив і скалїчив руку ножем. Усунувши також служачого з перед Епископских покоїв, відчинив силою двері і упав на порозї. Тимчасом Епископ стояв о оден крок віддалений від него Коли так о. К. лежав, Преосьвященый обійшовши єго, вийшов тими самими дверми на коридор і вже більше того нещасливого сьвященика не бачив. Вставши о К. зачав шукати Преосьвященого по всїх комнатах,

однак безуспішно. Коли побачив коло себе службу і поліциянта, пірвав за фотель і хотів ним їх розігнати. З великим трудом удалось о. К. спровадити на долину. Чи о. К. сам скаліčив ся сцизориком, чи падаючи зранив ся припадково, се невияснене. Коли успокоїв ся і опамятав ся, хотів сповідати ся, але тимчасом привезено сорочку безпечности і відвезено єго до шпиталя.

Причину сего небувалого в історії нашої Церкви нападу сьвященика на свого Епископа поясняє Впр. о. Гордієвский так: о. К. був завідателем Русова і мав бути перенесений на приватного сотрудника до Залуча, однак се перенесенє послїдувало не за кару, але з тої причини, що на Русів має одержати инший сьвященик презенту. О. К яко сьвященик не мало і не рідко провинив ся. Він є дуже нервовий і має наклін до алькоголїзму. Епископ відносив ся до него все з добротою і коли Єму хто сказав, що о. К. вже змінив ся, то тїшив ся тим, як отець евангельский своїм блудним сином. Преосьвящений поводив ся з о. К. по вітцївски і нїколи не хотїв єго карати, але противно, хотїв до поправи і опамятаня єго привести.

Стільки Впр. о. Гордієвский.

Велика щкода, що вияснене сеї сумної події прийшло аж так пізно. Колиб воно било появилось о кілька днів скорше, то думаємо, що не одна совісніїша часопись була би вздержалась від плюгавих нападів на особу Преосьвященного Григорія.

За пізно трохи появилась і друга допись о. Й. Проця в ч. 230 „*Руслана*“, в якій автор перенесенє о. К. представляє яко кару за згіршаючу чинну участь о. К. в похороні одної лютерки, жінки колятора, від якого о. К. сподївав ся одержати парохію. Кромі того наводить о. Проць еще й инші слабі сторони характеру о. К., з яких він має бути загально відомий і якими мав давати згіршенє вірним. Се й оправдує поступованє з ним Епископа.

Повторяємо своє: такі інформаційні дописи повинно ся слати сейчас до часописий, а не ждати, аж лїберальна преса розтрубить по цїлім сьвітї всякі сплетнї і квевети.

Про зменшенє сьвят.

Намір Єго Сьвятости Пія X. що до зменшеня сьвят і перенесеня їх на неділї, заінтересував цїлий не лиш католицкий, але й акатолицкий сьвіт. Не заінтересувало ся лиш тим наше духовеньство, а рівнодушність наших сьвящеників для тої справи є так велика, що навіть не почато в сім згляді публичної дискусиї анї по часописях, анї по соборчиках деканальних. Лиш по декотрих кутиках тишком шептано де-що, а із тих шептів було зразу видко якесь затревоженє, але коли хтось голоснїйше сказав, що наша Церков веде ся в тій справі автономічно і Рим „не має права вмішувати ся у внутренні справи нашого обряду“,

доперва успокоєно ся, і мабудь остане у нас, „як бувало“ — що єсть дуже вигідне для многих.

Мабудь много з тих отців инакший видали би осуд в тій справі, наколиби проєкт сей вийшов зі Всходу Европи. Пригадує ся справа зрівнаня календарів, як то сильний піднесено протест проти накидуваня „римского календаря“, аж коли в Пітері зібрала ся комісия ad hoc — в нас протести замовкли.

За той час стратили ми тисячі вірних обр. гр. кат., котрі головно черэз подвійний календар покинули наш обряд, не хотячи двояких сьвят сьвяткувати, а мілїони гроша потратили наші ремісники і робітники через свою релїґійну скрупулятність, що в латиньскі сьвята мусїли сьвяткувати через своїх принципалів і хлїбодавців, а не хотїли своїх релїґійних чувств образити, щоби в свої сьвята робити. Сьміло скажу, що найменьше 90% прозелїтів з гр. кат. обряду переходить на латиньске лиш через подвійні сьвята (?? *Редакція*). Але се иньша річ, котрої тут не хочу рухати. Ходить о дискусию про намір Сьвятійшого Отця — число сьвят зменшити.

Мусимо признати Сьвятійшому Отцю, що гадка та є згідна з духом часу. Впрочім сьвята заведені є Церквою і Церков може їх знести Численні сьвята давнїйше були потрібні з двох взглядів: 1) Щоби через сьвята лїпше поглубити віру, котра єще не була глубоко вкорінена, а так вбити доґматичне значінє декотрих таїнств віри католицкої в память, а також через рікрічне торжественне обходженє розповсюднити почитанє їх 2) причина многих сьвят була і та, що сьвіт середновічний потребував частих випочинків: лицарство від воєнних походів, а підданьча людність від працї. Чим більше сьвят — тим лекше було ярмо паньщизняне. Нинї часи змінили ся: людність жиє більше з промислу, як з рілї, а впрочім управа рілї змінила ся в нинїшних часах так основно, що ґрунт потребує більше рук — більше працї як давнїйше. Приміром, не знано перше бураків цукрових нї пашних, котрі днесь ланами садять ся; а бараболя днесь в 10 більше садить ся, як давнїйше збирало ся. Кождий день сьвята робить в господарстві великий застій — а в рукодїлю голод. Прошу почислити зарібки ремісника а пересьвідчите ся, що він через $^1/_4$ року мусить сьвяткувати. Рільнича людність при повній коморі і стодолї може собі позволити на пару днїв сьвяткованя, але рукодїльнича і промислова терпить через сьвята шкоду, і нїчо дивного, що син люду — люду працюючого і з працї рук жиючого, Пій X, хоче сему зарадити. За се многі народи будуть его благословити.

Церков латиньска має о много менше сьвят від нас, а преціньдеякі уважають, що і тих за много. І ми повинні би також упімнути ся за тими бідаками, що з працї рук жіють і увільнити їх від гріха, якого допускають ся, працюючи в сьвята. Инакше вони самі будуть шукати способу, щоби придушити скрупули сові-

сти... А є такі, котрі їм покажуть способи і допоможуть до заспокоєня совісти...

Спільних сьвят з латиньскою Церквою маємо:

1) Рождество Пр. Дїви
2) сьв. Михаїла
3) Пренепорочне Зачатє Пр. Дїви
4/5) Рождество Христове
6) Новий Рік
7) Богоявленє
8) Стрітенє
9) Благовіщенє
10) 2-ий день Великодня
11) Вознесенє
12) Пресьвятої Тройцї
13) Петра і Павла
14) Успенє.

Окрім тих сьвят ми єще обходимо:

15) Воздвиженє Ч. Креста
16) сьв. Димитрия
17) Воведенє Пр Дїви
18) сьв. Николая
19) 3-ий день Рождества Хр.
20) Трех сьвятителїв
21) Велика пятниця
22) 3-ий день Великодня
23) Рождество сьв. Івана
24) Преображенє.

За се латиньска Церков обходить Боже тїло і Всїх сьвятих.

В кождім случаю є в нас о 8 сьвят більше, як в них; а коли їм тих 16 днів сьвят за богато, то нам 24 цїлком не заваджає, а єще додаємо много „церковних“ сьвят — обходячи їх торжественно, як Юра, Покрови, другий день Богоявленя, Анни, Варвари, Михайлове чудо і т. д..

Тим то повинноби наше духовеньство порушити справу, чи то на соборах дієцезальних, чи на соборі провінціональнім і домагати ся що найменше о половину число сьвят зменшити, касуючи їх цїлковито, або пересуваючи їх на найблизшу неділю — по думцї Єго Сьвятости.

І так: анї троха Церков не стратить на тім, коли сьвята різдвяні і великодні будуть мати лиш по 2 дни. Дальше можна би знести такі сьвята, як Воздвиженє Ч. Креста, Преображенє, Воведенє Пр. Дїви, Стрітенє, Успенє і Собор Пр. Дїви.

В кінци не розумію, для чого сьвяті Димитрий, Николай і 3 сьвятителї є більші і значнїйші для нас, як сьв. Андрій, Володимир, Борис і Гліб і Іосафат. В тих справах поводили ся колись голови Церквий восточних більше симпатиями, як дїйсною потребою або значінєм.

А коли Сьв. Отець думає о зменшеню сьвят — то не можна єму преціньь закинути браку віри, браку любови до Господа Бога, та браку поважаня до сьвятих угодників Божих. Думаю, що ми повинні тут показати наш славний „лїбералїзм“ — і дати почин до поступу. Віра на тім лиш зискає і дуже богато.

Ю. Дут.

Уживанє чужих слів.

Від кількох лїт декотрі Русини, навіть з унїверситетским образованєм уживають і в слові і письмі не рідних, але чужих, переважній части руського народу незрозумілих, латиньских слів.

„Дезідерати“, „постуляти“, „кооператива“, „кооперация“, ті слова учуєте і в промовах руських інтелїґентів і вичитаєте в кождій руській часописи.

Розуміємо ужитє чужого слова тогди, коли на висказанє дотичного понятя нема свого рідного слова; але уживати чужі слова тогди, коли на вираженє дотичного понятя єсть своє рідне слово, і то слово не тілько навіть малій дитинї зрозуміле, а до того еще від чужого о много краще, то вже таки цїлком неумістне.

На закиди против уживаня чужих слів декотрі Русини відповідають, що навіть Нїмцї уживають чужі, загально приняті слова, хотяй нїмецька мова має далеко більший запас рідних слів і єсть о много більше виобразована нїж руська.

Коли вже Русин хоче поступати так, як „Нїмець скаже“, то просимо послухати, що в тій справі каже Нїмець.

Нїмецька часопись „Theologisch-praktische Quartalschrift“, виходяча в Лїнцу містить в зошитї II. з року 1910 на сторонї 462 під числом XXIV. слїдуюче: („Gebrauch von Fremdwörtern). In Predigten, die in einer Predigtzeitschrift enthalten sind, finden sich u. a. folgende Fremdwörter: Plutokraten, Pauperismus, sociale Misere, Faktor, Philantropie, Humanität, absolutes Eigentumsrecht, relative Armut, Egoismus, Nationalökonomie u. s. w. Muss schon die Liebe zur Muttersprache uns antreiben, überflüssigen Eindringlingen keinen Platz zu gewähren, so ist es vor allen der Zweck der Belehrung, der es geradezu verbietet, wenig verständliche oder geradezu unverstandene Worte zu gebrauchen“.

Кождий чоловік, котрому рідна мова дорога, притакне тим словам Нїмця і буде після них поступати.

Скромна просьба.

В ч. 230 „Руслана“, в звітї з віча сьвящеників станиславівскої Епархії (з д. 10. X. 1911) читаю, що на тім вічу мала перейти така резолюція: „Зібрані на вічу д. 10. с. м. сьвященники стан. Епархії висказують своє здивованє і біль з причини виступів „Ниви“ в справі виступленя станисл. духовеньства з „Бесїди“, як також її „рецензії“ (!) книжки о. крил. дра Щепковича, „В імя правди“ і осуджують заняте становище католицкої часописи яко незгідне з основами католицкого сьвітогляду і справі Церкви і народній шкідливе“. — Коли ся резолюція перейшла справдї більшостию голосів всїх присутних на вічу сьвящеників (не вчисляючи, очевидно, русофілів), то я, як відвічальний редактор „Ниви“, прошу

отсим когось з учасників віча, що голосував за сею резолюцією, аби був так ласкав і подав до публичної відомости, найрадше в „Ниві“, причини, на яких підставі він і его товариші осудили „становище „Ниви“ яко незгідне з основами католицького сьвітогляду і справі Церкви і народній шкідливе“. — Понятно, то для мене, як для відвічального редактора „Ниви“, подібний закид і то від поважнійшого числа сьвящеників, не може бути обоятним. Прошу отже его уарґументувати, бо инакше не можу его брати на правду і поважно. Очевидно, що осуд має бути річевий, розумний, науково доказаний і приличний, бо на пусті теревені в роді дописий, що появляються в „Руслані“, я не буду зовсім зважати.

сьвящ. Ярослав Левицкий.

„Roma e l' Oriente“

в ч. 10 з 25. серпня 1911 р. подає аж дві статї про з'їзд в Велеградї. Одна се звіт із з'їзду, а друга се прикрі враженя, що будять ся в автора на згадку становиска деяких людий, котрі уважають лиш себе за найбільших католиків, прихильників Унії і котрі уважають себе за єдино управнених до сповненя сеї великої місії. З тих то зглядів чисто людских, полїтичних, шкодять ті людцї справі сьвятій, кидаючи колоди під ноги людям доброї волї, єдино лише тому, що се другі взялись до сего, а не вони. Щоби підорвати віру в добру справу тих з'їздів в Велеградї, ширять зневіру в висліди сеї праці, а що гірше і болеснійше, що ті люди відважують ся навіть очернювати впрост сьвяті змаганя і старання та працю ревних одиниць, осуджуючи цїлу акцію як підозрілу, спроневірюючу ся католицизмови, посуджуючи о модернізм і пр. пр. Автор збиває ті всї упередженя тих „католиків“, виказує їх безпідставність і пятнує їх підпольну роботу, — В звіті в списї найважнійших учасників з поміж Русинів фіґурує о д и н (?) о. Давидович, голова Тов. Золотоустого (?).

М. Л.

Сумно.

В „Руслані“ поміщена допись о. І. Плавюка п. з. „Попис в альбом „Ниві“.

Про вартість сеї дописи може сьвідчити увага редакції „Руслана“, що лишень тому єї містить, бо підписана повним іменем

„Нива“, тримаючи ся засади, що на пусту лайку і на закиди позбавлені всякої основи і розумного арґументу не відповідає, зовсім не згадувалаби про сю допись, єслиби не одна замітна, характеристична черта, слїдна і у иньших дописувателїв сего покрою, що о. І. Плавюк. Маємо на гадцї сей хоробливий напрям, якому дає вираз о І. Плавюк в своїй дописи, що боронить per fas et nefas очивидних блудів одиниць і то блудів, яких без сумнїву жадною мірою не можна терпіти.

Нїчим иньшим також як хоробливим симптомом є разяча зарозумілість, яка слїдна є хочби в тих словах о. Плавюка звернених на адресу редакциї „Нови“: „Катехизм в руки“. З зарозумілою і комічною певностию себе, накликує навіть о. І. Плавюк власть церковну, щоби редакцию „Нови“ потягнула до відвічальности за єї конечну увагу з нагоди брошури Впр. о. Фр. Щепковича.

В „Ниві“ именно звернено увагу, що не можна так сказати, як сказав о. Щепкович: Тайна супружества є сьвята, але сьвятїйший є стан дївства в безженьстві. Нїгде, в нїякім кат. дїлї не лучило ся читати таких слів, висказуючих погляд, що стан дївства є сьвятїйший, як св. Тайна.

Короткими словами звернула „Нива“ увагу о. Щепковичеви, що треба порівнувати стан з станом, зн. стан дївства з станом супружим і щоби з сего порівнаня витягнув конечне заключене: стан дївства є совершеннїйший або коли хоче автор сьвятїйший як стан супружий так як учить Соб. Трид.: „Si quis dixerit, statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis vel coelibatus... A. S“.

Отже після науки Церкви стан дївства є совершеннїйший від стану супружого, але нїяким чином не можна сказати так, як сказав о. Щепкович: стан дївства є сьвятїйший від сьв. Тайни супружества. Се було зазначено в „Ниві“ і се ще раз підчеркує ся. Так як не можна говорити, що пр. стан дївства або стан монаший є сьвятїйший від Тайни сьвященьства, так само не можна говорити що стан дївства є сьвятїйший або висший від сьв. Тайни супружества, бо сьв. Тайни є понад всякими станами.

У о. Щепковича був се звичайний lapsus, бо годї допустити, щоби він міг розважно щось подібного написати. Єслиби Тайна була менче сьвята, як який небудь стан на земли то она не була би тим, чим є а саме сьв. Тайною. Щоби се порозуміти не треба спеціяльних студий, але дїйсно взяти лишень катехизм в руки і перечитати уважно, що є сьв. Тайна.

Коли отже у о. Щепковича був звичайний недогляд, то у о. Плавюка є се непростима ігноранция в Божих річах, коли він по зверненю уваги, щось подібного сьвідомо дальше твердить. Сумно.

При тім забавним є се, що о. І. Плавюк прибирає зарозумілу позу авторитетного ученого і з гордовитостию не лишень сам сей нонсенс і блуд о. Щепковича задержує, але хоче его і другим накинути яко церковний догмат і взиває власть церковну, щоби „Ниву“ покарала за се, що... она виступає проти ложних поглядів, проти понижуваня сьв Тайн. „Катехизм в руки учені недоуки“... так, так! А єслн о. І. Плавюк позволить, то ми ще ему додамо кілька коментарів до сих для него неясних катехизмових правд.

„Aliud est comparare statum cum statu, aliud statum cum sacramento; status continentiae altior est et perfectior statu matrimoniali, sacramentum nihilominus semper auget gratiam in quocunque statu susci piatur“... (Bellarm. l. I. c. 5.).

„Si comparetur status cum statu, perfectior est status continentintiae; at nihil impedit quominus statut ex se imperfectior consecretur s a c r a m e n t o e t s u b h a c r a t i o n e p r a e s t e t a l t e r i). (D. Palmieri, de matr.).

Се неперечно сумно, що у нас треба аж доказувати такі правди, що св. Тайна супружа яко Тайна не може бути менче сьвятою, не може низше стояти як стан дївства.

Та годї, „Нива“ мусить виступати проти прилюдного понижуваня сьв. Тайн. „Нива“ не може позволити на се, щоби понижувано достоїньство сьв. Тайни. Хочби ходило о ціль справдї сьвяту, о вивисшене стану дївства, і хочби се незнати як високо поставлена одиниця писала, „Нива“ тримає ся засади, що анї ціль анї особи не осьвящають злих средств. Нонсенс позістає все нонсенсом, блуд блудом, зло злом, а о. І. Плавюк...

Зовсїм иньший рід дописувателїв „Руслана“ почав о. І. Чорнодоля. Поки що на щасте він одинокий в своїм роді. Він не руководить ся пристрастию, як о. І. Плавюк; за се замітна у него крайна безсовістність у робленю і формуваню закидів. Читачам „Ниви“ знаний сей дописуватель „Руслана“ із сего, що для осягненя своєї цїли фалшиво наводив, щоб не сказати фалшував, декрети Ап. Престола і то в тій цїли, щоби доказати і вмовити в читачів „Руслана“ очивидний обсурд а саме, що нема і не треба робити найменчої ріжниці між заказаними книжками а часописями і таким чином хотїв умотивувати конечність виступу з касина.

Коли в Ниві виказано, що таке виступленє не є конечне, бо закон церковний в с в о ї й п р а к т и ч н і й і н т е р п р е т а ц и ї сего не домагає ся, сей о дописуватель вмавляв в „Ниву“ то, чого она не сказала і фалшував стан спірного питаня. В питаню було, чи касина можуть побирати всї партийні часописи. В своїй заяві він ввів в дискусию справу а б р о ґ а ц и ї церковного закона і перепечатав в „Русланї“ з Палїводи цїлий дотичний уступ о аброґациї, який не має і не може мати найменчего приміненя в спірнім питаню хочби з тої причини, що аброґация означає цїлковите знесенє дотичного закона так, що всї, все і всюди без позволеня моглиби читати і то не лишень всї партийні часописи, але і заборонені книжки.

Коли було очивидним, що властиво нема з ким і з чим спорити, для сьвятого спокою перервано в „Ниві“ дискусию. А могла „Нива“ тим спокійнїйше лишити ся при своїм поглядї, коли від фахових моралїстів отримала запевненє, що єї становиско є зовсїм з г і д н е з з а с а д а м и к а т о л и ц к о г о с ь в і т о г л я д у.

Тепер той сам о. дописуватель в дописи до „Руслана“ „Ниві у заяву“ з тої мовчанки „Ниви“ куе оруже для себе і для свого погляду, бо его, мовляв, на верху!

Крайна несовістність слїдна у сего о. дописувателя „Руслана“ і в его полемиці з „увагами „Ниви“ поміщеними з нагоди брошури о. Д-ра Ф. Щепковича „В імя правди“.

О. Чорнодоля ставляе до сих „уваг“ такі домаганя, які ставляе ся до широкої рецензиї. Тимчасом як вже сам наголовок вказуе се не була рецензия, бо редакция „Ниви“ або як хоче о дописуватель, редактори „Ниви“ не мали часу і конечности широко о тій брошурі розводити ся, се були лишень замітнїйші уваги, зроблені з оловцем в руцї при читаню сеї брошури.

Та вже за мало назвати несовістностию таке поступоване о. дописувателя, коли він закидае „Ниві“, що „она на всї ворожі затії, звернені против Церкви а навіть на вид страшних богохульств против Христа Спасителя мовчить“. Се прямо лож, клевета і то сповнена з найбільшою сьвідомостию, бо як раз в статї „Ниви“ „На біжучі теми“, на котру о. І. Чорнодоля кілька разів покликуе ся в своїй „заяві“, він напевно читав слова рішучого протесту „Ниви“.

В своїй заяві о. І. Чорнодоля сьміе робити закиди „Ниві“, послугуючи ся арґументованем „ab ego“. Ми радилиби о. дописувателеви сего рода арґументів, в котрих він сам про себе говорить, не уживати, бо може легко вийти таке, що дехто може про него більше сказати.

В кождім разї нам сумно, дивно і жаль, а се тому, що такі одиниці мають вплив і то замітний серед частини нашого сьвященьства. Дивно і жаль нам, що між резолюціями поставленими від учасників ухваленими на вічу сьвящеників в Станиславові дня 10. жовтня с. р. находить ся ось така:

Зібрані на вічу дня 10. с. м. сьвященики станисл. Епархиї висказують своє здиване і біль з причини виступів „Ниви“ в справі виступленя духовеньства з „Бесїди“, як також еї „рецензиї“! книжки о. крил. дра Щепковича „В імя правди“ і осуджують заняте становище католицкої часописи яко незгідне з основами католицкого сьвітогляду і справі Церкви і народній шкідливе.

З цїлим респектом відносимо ся до сего віча і рахуемо ся з кождим его словом, та власне задля сего нам дивно і жаль. Дивно нам, як можна осуджувати „Ниву“ за се, що она заняла становиско оборони нашого сьвященьства перед нестійними закидами і що она рішучо виступила проти его з'огиджуваня в згаданій книжцї. Дивно нам, що сьвященьство робить нам за се докори і заявляе, що то становиско, заняте „Нивою“ е незгідне з католицкими основами і Церкви і народній справі шкідливе! Нам дивно...

На злобу дня.

Читаєм і не хочеть ся вірити, щоби справді вже не було СС. Василиянок в їх монастирских забудованях при ул. Зибликевича.

Совіт „Народного Дома“ вигнав їх насильно з фундаційного дома — лишень для того, що они були легковірні і спустили ся на устні запевненя жичливости і приязни.

І за щож вигнав їх Совіт „Народного Дома“? — Чи може СС. Василиянки змінили ся і стали нам чужі та шкідливі для нашої Церкви або народа?!

Сего не може сказати і найбільший їх ворог!

Они завсїгди були і є католицкими монахинями по правилам сьв. Василія Великого. — Як колись так і тепер займають ся вихованєм женьскої нашої молодежи.

Всї они суть доньки наших сьвящеників, учителїв, міщан і селян, котрі посьвятили ся на службу Богови і свому народови. В новійших часах розширили навіть свій круг дїланя, через заложенє жіночої ґімназиї і сотки наших дїтий виховувало ся і образувало ся під їх опікою. — Длячогож, питаюсь, Совіт „Народного Дома“, котрий свого часу так радо їх навіть спомагав, тепер по 30 лїтах викидає на улицю? Прикро а однак сама відповідь насуваєсь на уста: — Коли СС. Василиянки не дали причини, бо не змінились, то зміни треба шукати по другій сторонї. І справді нинїшний „Народний Дім“ з своїм Совітом анї не подібний до „Народного Дома“ з перед 30-ти — 40 лїт. — Давно члени і Совіт „Народного Дома“ то були люди щиро привязані до свого народа, посеред котрого жили, тай дорожили своєю руско-католицкою Церквою, хотяй в дечім за много привязували ваги до звичайних форм і обрядів.

Нинї у членів і в Совіта „Народного Дому“ нема вже любови до свого рідного народа, — бо хто вирікаєсь єго мови, а конче хоче уходити за русского (Москаля), той ворог свого народа. —

Нинї нема у членів і Совіта привязаня до руско-катол. Церкви, бо як назвати того, хто переслїдує і викидає на улицю руско-католицкі монахинї, — як не ворогом Церкви. — Колиж зважити, що через свій поступок Совіт „Народного Дому“ сьвідомо хотів або придусити — або що найменче утруднити християньске вихованє і образованє соткам наших дїтий, то з прикростию мусимо признати, що „гірше чужих — свою матїр розпинають“.

Ті, що викинули тепер безборонних монахинь з фундаційного дому — в котрий они тисячі вложили з своїх посагів і жертв — ті людцї завсїгди високо тримали свій католицизм і були завсїгди дуже дражливі, єсли їм хто закидав нахил до схизми.

Якже тепер они оправдають свій поступок?

Чим викрутять своє поведенє так перед, як і по довершенім насилю ті католицкі сьвященники, що належать і нині єще до Совіта і до Інститута „Народний Дом“? Що більше!

Ті самі католицкі сьвященники, що належать до Совіта і до Інститута „Народний Дом“, належать також і до Общества св. Іоана Златоустого, котре поставило собі за ціль ширити і обороняти ідею католицку межи нашим народом. І оно мовчить — чому?! Чи брак єму відваги, чи може длятого, що все сталось по „хотїнію“?!

Наш побожний народ робить нові побожні фундациї, а Совіт „Народ. Дома“ нищить старі.

Тож хто як хто, а сьвященники з „Совіта“ повинні очистити ся, бо публична опінія занепокоєна, з ким ми маємо властиво до дїла: Чи з невіжами і неробами, чи з скритими ворогами католицкої Церкви!

З прикростию пишу ті уваги — бо знаю, що декого они болесно діткнуть — але совість не позваляє дивити ся і мовчати на сю геростратову роботу.

На бік мусять уступити всякі взгляди, — коли йде о добро нашого народа і нашої рускої католицкої Церкви! — Раз вже треба по імени назвати боляка, що точить наш орґанїзм, щоби знати, як против него виступати. — *Л. В.*

Від Адмінїстрациї.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнанє всяких залеглостий. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам єще доси посліплати. Та коли ся неувага мала тревати дальше — ми мусїли би хиба здержати їм висилку часописи.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редаґує і за редакцію відповідає
сьвящ. Ярослав Левицкий.
З друкарнї Ставропигійської під упр. М. Рефця.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСЬВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 21. Львів, 1. падолиста 1911. Рік VIII.

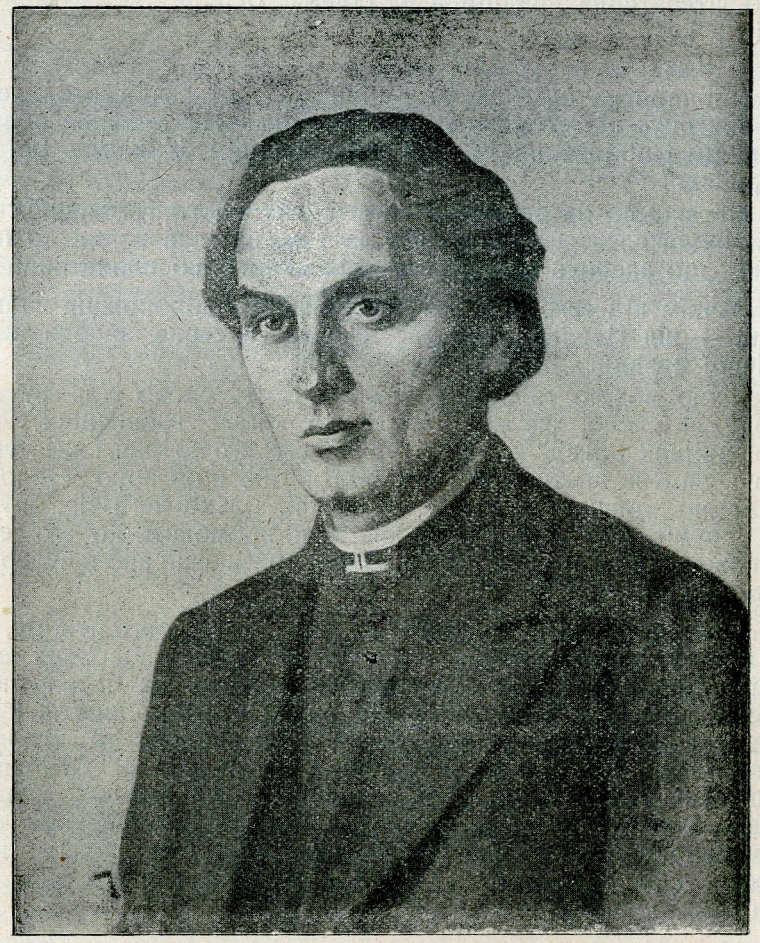

6/XI 1811 — 6/XI 1911.

На скрижалах історії австрійскої Руси день 6. падолиста 1811 р. виписаний товстими буквами. Колиб не було єго, тодї дармо шукав би лїтописець хвилї, від якої міг би числити відродженє українського народа в Галичинї і Буковинї.

В тім дни, в сїмї сїльского сьвященика, прийшов на сьвіт Сей, якому австрийска Русь дня 6. падолиста 1911 р. ставить у Сьвятоюрскій Церкві памятник і якого називає „поетом, вістником і подвижником“ свого відродженя — М. Шашкевич.

Хто не знав би історії руского народа, не знав, в якім станї прийшов руский народ під австрийске пановане, по довголїтнім пановаю Польщі, сей мігби поставити собі питанє: „Чи не за богато написано на сїй пропамятній таблицї? Поет, вістник, подвижник... І сим всїм має бути один чоловік — чоловік, якого лїтературна спадщина не обіймає більше, як чотири аркуші друку“.

— Так!

Пропамятна таблиця нето, що не говорить за богато, але ще і не вичерпує цїлого значіня о. Маркіяна! Не лишень поетом, вістником і подвижником, але справдешним батьком є Він для австрийскої Руси.

Погляньмо на всї поля нашого церковного, громадяньского і потїтичного житя — шукаймо за тим, що дав почин до него, за тим, що звернув єго у се русло, яким воно плине нинї.

Зачнїм від сего, що нам найблизше, найдорожше нашому серцю — від Церкви, яка має засїяти у серце народа зерна відвічної правди.

Якою мовою голосили єї слуги Боже слово для руского народа, се слово, яке має подати єму знанє найвисших і найпотрібнїйших правд, має бути правилом єго дїланя, і яке мусить він не лишень знати, але і полюбити так, щоб воно стало єго природою, товчком єго дїл? У всякій, тілько не в тій, яку народ розумів, якою одною можна було промовити до єго серця. Проповідувано в мові польскій, старословеньскій або в чудернацкій мішанинї обох.

І не знати, чому дивувати ся? Чи тому довголїтному, заслїпленому, національному гнетови, що для вдоволеня своїх шовінїстичних забаганок готов був віддати на поталу вічне житє мілїонів, чи байдужности та бракови второпности у тих, що єго голосили, чи вкінци овечій терпеливости та духовому пригнобленю тих, що не розуміючи, слухали єго. О. Маркіян Шашкевич був тим, що в тім напрямі зробив рішучий перелім. Правда, вже кілька лїт перед рускою проповідию Маркіяна були в тім напрямі проби, але Маркіян був тим, що розвіяв всякі сумнївы, будьто би народна мова не надавала ся до взнеслих, релїгійних висловів.

В своїх „Русланових псальмах“ висказує Він глубокі правди фільософічні в чистій, народній мові, а переклад дїла сьв. Томи з Кемпіс „Про наслїдуванє Христа“, за який взяв ся Маркіян ще питомцем, а який, хто зна, чи не загинув зовсїм, є найлїпшим доказом, що Він не бояв ся язикових трудностий. Не бояв ся Маркіян взяти і за переклад сьв. Письма, бо знав, що в народнім лєксиконї таке богацтво висловів, що ними можна висказати і найтруднїйші правди Божої обяви.

— Взятись за таку річ, змірити орлиним зором небосяжні трудности, які для инших здавали ся непоборимими, сказати собі, що їх можна поконати і поконати їх, се дїло ґенїя — і таким був М. Шашкевич.

Тимто і дїло Маркіяна, звичайно як дїло ґенїя, здавалось сучасним, які не могли знести ся так високо гадкою, дивним, нечуваним, неможливим до здїйсненя, прямо проступним. Говоримо про людий доброї волї, бо без сумнїву були і такі, що у своїм серци признавали слушність Маркіянови, але в дїйсности уживали всяких способів, щоби в самім зародку знищити Єго ідеї. Боялись, щоби з „цьвітки дрібної“ не виросло мугутне дерево, яке буде в силї остояти ся, хоть „вихор свисне, мороз потисне, буря загуде“.

І не здержали...

І нинї лєть ся Боже слово з церковних проповідниць в чистій народній мові і нинї в тійже мові сьпівають ся набожні пісни, що своїми нїжними звуками вдирають ся аж у глубину серця народа.

Загляньмо до школи — доньки Церкви....

У всїх, від найвисшої — унїверситету — аж до найнизшої школи сїльскої, має народна мова право горожаньства. Правда, що є ще і нинї такі, що хотїли би єї право ограничити до крайности, але їх затії то піскові насипи — не здержать филь великої, рвучої ріки.

Нема области науки, в якій українська лїтература не могла би виказати ся хоть яким-таким дорібком. Книжковий та часописний рух росте з дня на день і коли кількадесять лїт тому назад поява одної книжечки була подїєю, про яку говорили всї, то нинї вже потрібні катальоги з різних наук, щоби можна яко тако визнати ся.

А Тим, що перший зложив „Читаночку“ для шкіл, що перший пустив в сьвіт книжку зложену в чистій народній мові — Русалку Днїстрову — був М. Шашкевич. А від появи „Русалки“, від р. 1837 — зглядно від р. 1848, коли то она увільнена від опіки цензури в дїйсности побачила сьвіт — не так богато проминуло часу. А яка зміна? Знать здоровим було зерно, яке посїяв Маркіян, правдивою була Єго ідея, коли поборола тисячні трудности, цїлі гори ложі і насильства і скупана кервавим потом найлїпших синів народа, яснїє повним блеском народної осьвіти.

А „Просьвіта“ зі своїми філіїями та півтретя тисячами читалень, а „Руске Товариство педаґогічне“ зі своїми бурсами для шкільної молодіжи, зі своїми народними, виділовими та середними школами, а „Наукове Товариство ім. Шевченка“ зі своєю книгарнею та друкарнею, а десятки иньших Товариств, що своєю працею обіймають Галичину і Буковину, чиж се не дїти ідеї М. Шашкевича, який в супереч поглядам сучасних, важив ся сказати, що осьвіта народа може відбувати ся тілько в народнім язиці?

А на чиїй ідеї виросла ціла полїтична та економічна орґанїзация австрийскої Руси, як не на ідеї Маркіяна? Не будь Єго, так хто зна, що булоби з австрийскою Русию.

Наколиж нині ціла Україна-Русь сьвяткує столїтє уродин М. Шашкевича, то сьвяткує память Того, що одну єї частину — австрийску Русь — пробудив до житя, частину, правда, розмірами меншу від росийскої України, але частину, яка не-то-що жиє своїм житєм, але завдяки корисніїшим умовам конституцийним, буває Піємонтом для цілої України.

Сто лїт тому не було і слїду житя на галицкій Україні, нині, в столїтні роковини уродин Маркіяна, жиє воно повним житєм. Що буде в столїтні роковини появи „Русалки Днїстрової“, від якої починаєсь властиве відродженє, се в Божих руках.

Одно тільки знаємо, що віра руского народа в будучність „тверда і висока мов Бескид, основана на любови“, а віра творить чуда.

о. Т. Л.

Памяти Маркіяна Руслана Шашкевича.

Ювилейна проповідь *).

„Во імя Тройцї Найсвятїйшої“.

Воспѣва́лимъ мꙋ́жы сла́вны и ѻ́тцы на́шы въ ꙗ̀вытїи. Мно́гꙋ сла́въ созда́ Госпо́дь въ ни́хъ велича́ніемъ свои́мъ отъ нача́ла. Мꙋ́жи имени́ты си́лою, сокры́вшіе ра́зꙋмомъ свои́мъ, провѣща́вшіи въ пророчествѣхъ. Премꙋ́драя словеса́ въ наказа́ніи и́хъ: и́мꙋщіе гла́са мꙋзыкі́йска и покры́вающіе по́кры́сти въ писа́нїихъ.

*) Слова Маркіянові в знаках наведеня.

Всѝ сі́и въ ро́дѣхъ просла́влени бы́ша и во днехъ и҆́хъ похвала. До вѣ́ка пребѡдетъ сѣ́мѧ и҆́хъ и҆ сла́ба и҆́хъ не потреби́тсѧ. Премꙋ́дрость и҆́хъ повѣ́дѧтъ людїе и҆ похвалꙋ и҆́хъ и҆сповѣ́сть це́рковь.

Прем. Сїрах. гл. 44, 1—14.

„Милі люди,
„Богумилі христіяни!“

Серед осїнного суму, на передоднї зимової мертвоти „несе ся воздухами до Вас, мої миленькі“ весняна радість. Не „зелень розвилась геть царинами“, а „радість розплилась всїми сьвітами“ з золочівскої землї, з підлиської гори, де наш український нарід звигнув величавий хрест, віковічний памятник свому духовному вітцеви.

„Хоть з дерева лист упав,
„Моріг половіє,
„Весїлєчко Господь дав,
„Радо нам ся дїє!

„Нинї нам ся радувати, нинї нам ся веселити“, бо нинї велика наша руська родина обходить сотні роковини уродин свого будителя і воскресителя, який перший нашу Галицьку Русь збудив з мертвого сну вікової чужої неволї до свого сьвідомого руського житя. Сто лїт тому назад ми Русини-Українцї були на сїм Божім сьвітї, але ми не жили своїм житєм, руським житєм. Сто лїт тому з весною народів вже другі славяньскі племена: Чехи, Поляки, наші братя на Українї, Великороси, Хорвати, Серби, розбудили були свою народну сьвідомість, мову, єдність і почали обновленими силами орати і сїяти на своїх народних облогах.

Сїяли і стали збирати.

Коли наші сусїди вже на добре двигали ся, „коли другі Славяни вже вершка дохаплювали ся і небавком мали побратати ся з ясним сонцем“ свободи і самостійности, „судило ся нам послїдним бути, на долинї в густій студенній мрацї гибіти“. Було колись „мали і ми наших півцїв і наших учителїв, але найшли тучі і бурі, тамті занїміли, а народови і словесности на довго ся здрімало. Однакож язик і хороша душа руська була серед Славянщини як чиста слеза дївоча в долони Серафима“. Лиш не було кому до сеї душі промовити, сю душу з просоня збудити.

І ось Сей Предвічний Творець, який кождому цьвітови дав єго питому красу і кождій птичцї єї голосочок, який і кождому народови дав єго питому мову і звичаї, — Сей добув з забутя і пониженя, неначе перлу із сьмітя ту нашу рідну українську мову, на якій я нинї до Вас, рідні Братя і Сестри промовляю.

Він, Безсмертний, звелів, щоби не заніміли на віки уста, а щоби наш рідний язик „як нова зірочка, як ясно-біл ангел приступив до тьмавої громади ангелів, сьпівати Отцеви Небесному аллилуя".

До сего великого дїла Провидїнє і милосердє Боже вибрало не хороброго полководця, щоби мечем здобув нашому народови волю ї славу; вибрало не дука-богатиря, щоби викупив єго з панщини і золотом обсипав єго волю; вибрало не полїтика і великоможного заступника, щоби силою обстав за право народа. Ні, Воно вибрало слабого тїлом, але великого духом молодого сьвященика, щоби не мечем а огненним серцем, не золотом а працею, не борбою а вірою і любовію двигнув свій нарід.

Тим висланником Божим є бл. п. наш О. Маркіян Шашкевич.

Мої Любі! Нинї як раз 100 лїт, як недалеко від нас, в Золочівщинї, в селї Підлисю, він прийшов на сьвіт. Нині ціла наша руська країна віддає єго заслугам і памяти всенародну славу. Годить ся і нам нині, єго дїтям духовним згадати про єго житє, працю і доробок, про то, як сам праву дорогу найшов і нам єї показав.

„Мудрости вічна, доброто прекрасна!
„Що з віку водиш сьвіта воздухами,
„Що ублажаєш народи мужами,
„З котрими весь вік, вся сторона щасна,
„Милости безконечна! Ти, жерело сьвіта",
Просьвіти нас і благослови!

I.

„Кому Бог в груди дав серце мягеньке
„І дав вродитись в добрую годину,
„Щастє як лїтом сонїчко тепленьке,
„В житю му всяку огріває днину,
„І сьвіт єму милий і солодка нічка,
„Мисли веселі і серденько грає,
„Як у дуброві тихенька керничка,
„Днина за днинов так єму спливає".

Тої щасливої долї не судилось було мати нашому Маркіянови. Син бідного народа не міг жити у розкоші. Він мав лиш тільки щастя і спокою, що в дитячім віцї. Як в слотяну весну по соняшнім поранку темні хмари злягають на сьвіт, та снїгом і дощем прибивають до землї цьвітку, що рветь ся до сонця, — так і у него пісня щасливого безжурного дитиньства, коли то

„У садочку соловійчик
„щебетав пісеньки
„розвивав му пісеньками
„лїта молоденькі“, —

прийшла скоро недоля і журба, яку єго „серцю учинила з гараздом розлуку“. Послухайте, Миленькі, як він сумно і тужно описує свою долю.

„Ой місяцю місяченьку
„Тихенько думаєш
„Моєй тяжкой недоленьки
„Ти певно не знаєш.

„Тобі хиба тілько смутку,
„Що хмара насуне,
„А радощів з зірочками
„Змежи вас не труне.

„А менї ось на сїм сьвітї
„Своє серце їсти,
„Бо з недолев бороти ся
„Як під воду плисти.

„Десь за морем за горами
„Мій гаразд здрімав ся
„Десь з безвістий з темних лїсів
„Мій смуток пригнав ся“.

Слабе здоровлє, недостаток, тяжка праця, трудности і переслїдуваня від своїх і чужих чорним вороном над ним лїтали, били „серце тяжким крилом, радість розбивали“. А вже найбільше туги завдавала єго серцю недоля рідного руського народа, забутого, пониженого, недолею приспаного. Свої єго відрекли ся, а чужі поневолили. Князї і шляхта відрекли ся свого обряду, свого язика і народа і перейшли до чужого, чужим, нераз ворожим сусїдам вітчину будувати. За ними пішли на чуже будівництво і ті, що виросли з народа і мали бути єго просьвітителями, та завели у себе чужу, польску або нїмецку мову. Вже навіть із сеї сьвятої проповідниці говорили не по нашому. Сьвята Русь, руське слово, руська пісня, руський дух остав ся вже лиш під курною стріхою і ждав, як заметене снїгом зерно, сонця і весни.

Но сонце довго не сходило. Маркіян глядїв, як в народї

„Сонце ясне померкло, сьвіт пітьма насїла,
„Вшир і вздовш доокола сум ся розлягає,
Чагарами густими тьма вовків завила,
„Над тином опустїлим галок гамор грає.
...„Нещасен думаю мов тяжка могила,
„Серед степу о північ сумненько думає,
„Згадка в душі печальній тужно згомонїла,
„Бо сплинули радощі, як Днїстер спливає“.

Хоть болїло єго серце на такий вид, но воно „неподало ся на таке нещастє народа“. Неначе Мойсей станув він серед поневоленого і обездоленого народа і могучим словом закликав до него:

„Відкинь той камень, що ти серце тисне,
„Дозволь, в той сумний тин
„Нехай свободоньки сонїчко заблисне,
„Ти не неволї син!“

II.

Дивне чудо, Милі Братя і Сестри! Сей, що сам був прибитий недолею і горем, що кругом себе бачив лишень неволю і мертвоту, сей найшов у собі тільки сили, щоби двигнути мілїони сердець, вдохнути в них весняну надію і житєву радість. Звідки взяв ся в єго груди такий нечуваний огонь, що таким сильним, пламенним словом промовив до наших батьків?

Мої Миленькі! Сей огонь зняв ся в єго душі з живої вірив Бога і любови свого народа. Наділений від Бога нїжним серцем він полюбив цїлим єго жаром свою рідну сторону-країну.

„Підлїсецка горо біла!
„Як тебе не бачу,
„Так ми тяжко, так ми сумно,
„Що трохи не плачу.
„Веселая сторононько,
„До серцясь припала!

Він дїлить ся своєю журбою з рідним Бугом.

„Гей річенько бистренькая!
„Гей стань, подиви ся,
„Як я плачу, як горюю,
„Зо мнов пожури ся!

А коли він в своїй журбі бачить єще більшу від своєї недолю народа, не тратить надії, не відрікає ся єго, благородним серцем тим сильнїйше прилягає до него, бо єго недоля, „студенная тая доля к серденьку припала“.

Він вірить, що Бог єго не опустить, і коли дав єму на сьвітї жити, дасть єму і кращу долю. З тою вірою і надією він кликав до свого народа: „Ти не журись, не вдавай ся в розпуку, бо хто яко Бог? — Той, що звелїв нїчому зродити сьвіти, величне сонце і місяць і тьми зьвізд; що звелїв і темноті перекинути ся в сьвітло; з котрого долоні сверкнули огнї і вдарили води, котрого невидиме око водить гадки душ наших; котрий спряг собою безначаток і безконець; котрого серце, всему сьвіту серце, а воля гаразд всїх вікiв і всїх сторін щастє, Той з тобою, Бог з тобою!“

„Смуток твій знидіє, а радість слїди єго позамітає, а сумна північ буде ниним полуднем і звеселиш ся, а око твоє заблищить зірничкою в бурній пітьмі житя твого, і огорнеш ся зоревою свитою тихомиря, і линяєт над тобою милость Божая, бо надїя серця твого не втекла, — бо хто яко Бог!“

Ся віра і надїя на Бога влила в єго душу віру в невмирущу силу народа і надїю на єго красшу, щасливійшу долю.

Крісь мраки він став по неї дороги шукати. Щоби бути близько свого народа і жити єго житєм він вибирає собі духовний стан; вступає до духовної семинарії у Львові. Тут віще серце скоро злучило єго з двома ідейними товаришами: Яковом Головацким та Іваном Вагилевичом, здружило в „руську трійцю“. Вона стала спільно думати і працювати над тим, якби то підняти руський народний дух, просьвітити нарід і супротив пануючої тоді польщини привернути забуте право своїй рускій мові в розговорі і письмі. В тій думці найсьмілїйший в трійці Маркіян з'орґанїзував цїле товариство з семинаристів, якого члени поданєм руки і чесним словом з'обовязали ся до смерти працювати для рідного народа і відродин руського письменьства у своїй народній мові. Кругом себе він всюди вводив руське житє: в товариські розмови, в публичні промови а навіть проповіди.

Дорогі Братя і Сестри! Старі люди межи нами єще памятають, як то по наших церквах з того сьвятого амвона говорили науки по польски. Нині вже такого не чувати, а заслуга у тім нашого Шашкевича, який не цїлих 80 лїт тому перший відважив ся і других заохотив говорити всюди і по містах лиш руські проповіди.

Вже заблисло на внї сьвітло народного житя руського, загомонїла руська мова. Дехто встидав ся єї. Тоді Маркія відкликав ся до рідної неньки.

„Руська мати нас родила,
„Руська мати нас повила,
„Руська мати нас любила.
„Чомуж мова єй не мила!
„Чом ся нев встидати маєм?
„Чом чужую полюбляєм?

Сьвідомість руського походженя додавала відваги.

„Русин я си з роду, там ся величаю,
„Люблю просту щирість, храню руські нрави“.

Йшло лишень о то, щоби ту мову поставити на сьвічнику, щоби сяєвом засіяла широкому сьвітови. „Руська трійця“ зладила книжочку „Зорю“, щоби зірницею воскресеня засьвітила рускій країні. Та добрі люди не допустили до сего. Крісь густу темноту Зоря не змогла пробити ся на сьвіт Божий. Тоді творча сила „Руської трійцї“ перемінила „Зорю“ в „Русалку

Днїстрову“ і казала їй з’явити ся над тихим Дунаєм, межи чужими, але прихильними людьми.

Таким чином, хоть „не прибрана, в наряді, який від природи і простодушного і добросердного народа свойого приймила, станула „Русалка Днїстровая“ перед своїми славяньскими посестрами як перша руська книжка написана народною мовою.

Як по довгій тяжкій зимі весняне сонїчко приносить радість і житє, так радісну обнову несла нашому народови „Русалка“. Рідним щирим словом вона промовляла єму до серця всїм тим, що тому серцю дороге. І нїжними пісоньками і історичними думами, образами рідної сторони, житя і науки, „мов зеркало як вода чиста, в котрім не змущене з’явило ся лице столїтій“. Так влучно з’умів відгадати і з’образити духа нашого народа лиш той, що цїлим серцем до него приляг, лиш впорядчик і видавець „Русалки“ Маркіян.

Та, на жаль, не зазнала „Русалка“ щасливої долї. Прийшла до своїх, але свої не уміли єї приняти. Друг Маркіянів і співробітник, Головацкий ось так нам переказав про єї першу долю.

„В нещасливу годиноньку уродила ся тая Русалка... Замість помочи та підохочуваня найшли ся посьмівки та недовольність бай ворогуваня, — показало ся, що голова то розум, — були такі, котрі би радо єї витали, але не в тім строю. Одному за се, другому за тоє невподоба; одному в сїм, другому в тім недогода. Не взяв враг і таких, що зовсїм цурали ся такого невидальщиною і косом на неї дивили ся. А нїкому тільки біди терпіти, тілько грози зносити, як бідному видавцеви. Зарозумілість, односторонність, невіжество від ровесників нераз доїдали єму до живого. Але Шашкевич, переконаний о правости своїй в чистотї серця терпеливо зносив всї наруги і укори, лишень часом з під жалісного серця вирвала ся яка журна думка. Не упав він був на дусї, лиш замкнув зранене своє серце несьвідомим, а отворив лишень невеличкому кругови приятелїв і знакомих, котрі поняли єго ґадку і горнули ся до него як до старшого соколонька молодшая братія. І від того часу не опустив Маркіян жадної пригоди, де би ся дало щось зробити для свого язика, коли би можна піднести дух народний, де би можна хоть дорогу показати або провести колибаючих ся. Не зважаючи на слабовитість здоровля (бо навіть із семинарії мусїв виїздити на село, весну веснувати і лїчити ся), робив, що здужав в всякім заводї. Чи стихом чи словом до питомців і співучеників старав ся поострити увагу краянів своїх: одно було у него завсїгди на думцї: свій рід, свій язик, своя словесність, своя народність“.

Мої миленькі! Ходило єму передовсїм о розбудженє завмерлого руського серця. Треба було єму пригадати нашу славну бувальщину, „як весело колись було“, треба було засьпі-

вати єму тих пісень, які наш нарід висьпівав із свого серденька, в яких зложив всю свою любов, всю свою силу, все своє житє. Засьпівати рідних пісень, щоби воскресили нарід, як труба Архангела, бо „відомо, що думка українська і стїну перебє".

Тому то з тугою він кличе: „Вернїть ся пісні родимі!" Другим народам вони вже принесли весну воскресення.

„Де поглянь, з землї цьвіт прозябає,
„По завчерашній поводї;
„В чудесні барви луг прибираєсь,
„Но мому цьвітку, щось годї, годї!

„Докиж тя, доки, весно молити:
„Приспій на Галич лучи теплими,
„І чадам руским верни їх цьвіти,
„Верни їм пісні родимі!"

З тою тугою почав Маркіян за ними шукати, мов хорий за цїлющим чар зїллєм. Не найшов тих рідних пісний межи сьпівцями-поетами, бо ті, мов соловейки в студїнь заняміли. Рідну пісню Маркіян найшов в груди і устах свого сьпівучого народа. Найшов і відотхнув, бо

„вкраїнські вірлята
„І веселять душу й серце загрівають,
„Отак побратиме руські соколята
„То в голос, то з тиха матери співають.
„Аж мило згадати, як то серце бєть ся,
„Коли з України руськая пісенька
„Так мило солодко коло серця вєть ся,
„Що трохи не скажеш: пусти мене пісне!"

Як же серце не має забити ся, коли воно сьпіває:

„Про давні лїта,
„Про давні часи,
„Як слава гула
„Сьвітом навкруги;
„Про руських батьків,
„Боярів, князїв,
„Про гетьманів козаків
„Про спис про шаблюку,
„Про орду Канюку,

„Як руським тїлом згодувала ся,
„Як руськов крівлев напувала ся,
„Як руська шаблюка все єї витала!"

У сїй народній пісни віщий Маркиян найшов живчик народного житя, в єго бувальщинї зарід єго будуччини. Своїм

пророчим духом він передчув, що з неї вийде воскресенє народа. Він заповів, що вона

„луну розпустить ген ген долинами,
„І гомонем шибне ген ген дубровами,
„Ни то комусь то десь там повідає,
„Як то колись то красою за сяє

„Під небо до сонця ген ген полетить,
„Під небо край сонця сонїчком повисне,
„І буде лїтати і буде сьпівати
„Іо руській славі крісь сьвіту казати!

Тому то він запопадливо дорожив сим скарбом. Як де найшов народну пісоньку радів нею і другому наказував: „Колись може деякий знайшов жемчуг, що мать наша Русь розронила, заховай або до нас передай. Всьо то разом нанизане вчинить ся великим сяющим намистом для шиї пишної Царицї". А коли хто найшов ся, що передав єму цїлу збірку наших народних пісень, витав єї „як заранє по довгих тьмавих ночах, як радість на лицї нещасного, коли лучша надія перемчить скрісь серце єго". В них то він бачив „здорові повносильні рістки, о котрих нам цїлою душею дбати, огрівати, плекати і зрощати, док під крилом часу і добрих владнувателїв хорошою і кріпкою засияють величею".

Нїжне серце Маркіяна цїлою силою бажало, щоби ся благословенна година чим скорійш витала. Вдохновенний від Бога віщим даром поета-сьпівака він складав під лад тих любих народних пісний, з душі свого народа, свої сьпіванки і думи, мовби цьвітоньки садив.

„Ростїть ми цьвіточки,
„Райскії дїточки!
„Ростїть ми весною,
„Розвиньтесь красою,
„Лїтом ми зацьвійте,
„Головку пристрійте".

А коли заблисла вижидана провесна відродженя, він іменем воскресшої пісні, молодої народної поезиї-музи молив, неначеб

„Цьвітка дрібная
„Молила неньку
„Весну раненку:
„„Нене рідная
„„Вволи ми волю
„„Дай менї долю,
„„Щоб я зацвила,
„„Весь луг скрасила,
„„Щоби я була

„„Як сонце ясне,
„„Як зоря красна,
„„Щобим згорнула
„„Весь сьвіт до себе!“

Сего маю розцьвіту та слави народної поезиї і думки Маркіянови не судилось єще було бачити. На него треба було єще довго ждати. Він мав лиш тільки щастя, що мостив до него дорогу. Коли яко молодий сьвященик, повний надіїї, вийшов з семинариї у нарід працювати на ниві духовної просьвіти, у сталім безпосереднім зіткненю ся з народом відчув єго крайну недолю. Нива народної просьвіти стояла тоді не тронута, несправлена, запущена. Треба було першому орати переліг і кидати перше зерно народної праці. Як першу основу початкової елємнтарної просьвіти дає о. Маркіян „Читанку для малих дїтий до шкільного і домащного ужитку“.

У нїй ось як заохочує вітця виховувати і образувати свого сина:

„Навчи Бога знати,
„Навчи го хорошо
„Читати, писати,
„Місто іміня
„Дай му розум ясний,
„Тогда твій синок
„По вік буде щасний“,

— бо бачив, що просьвіта є в силї облегчити недолю і принести щастє народови. А просьвічаючи релїгійно і морально він просьвічував і в дусї національнім, учив рідної мови, істориї і рідного письма.

Мої Дорогі Братя і Сестри! Було се в часах, як чулисьте, неприхильних, ворожих для нашої народної мови, але і небезпечних для єї зверхної свитини, для руського письма, нашої азбуки. Наші нерозумні сусїди хотїли тодї відобрати бідному Русинови єго послїдну прадїдну спадщину, руську азбуку, і замінити єї чужою, польскою. Вже навіть межи нашими найшли ся такі писателї, що по волї-неволї „відвергши азбуку питому руску приняли букви латиньскі, котрі цїло не пристають к нашому язикови“. Проти такої затії у книжочцї „Азбука і абецадло“ вже вранцї своєї просьвітної роботи Маркіян закладає публичний і рішучий протест, а на нньшім місци питає ся з обуренєм: „Чи годить ся безчестити сьвятиню? Азбука сьв. Кирила була нам небесною незборимою твердинею перед доверженим знидїньом, була найкріплїщим стовпом, несхолибимою скалою, на котрій Русь сьвятая через тілько столїтий люто печалена кріпко стояла. Єї то чудне дїло, що ми доси Русинами!“ Жива правда перемогла. Народне житє зачало будити ся, рідна мова стала зеленїти. Народний український язик двиг

ся з забутя, у „Русалці Дністровій“ піднїс ся з тїсної сїрої буденщини до поважної науки і висших понять, а зрівнявши ся з другими у своїй люцкій гідности мав дальше розвивати ся з народним житєм. Перший, угольний камінь п клав до сего наш безсмертний Маркіян. Склонїм, Братя і Сестри голови перед Єго великою душею!

III.

Докопавши ся до основ народного житя і поклавши на них угольний камень храму народньої культури мов нестружений робітник о. Шашкевич будував дальше без упину. Чим скорше він бажав свому народови дати в єго питомій одежі все то, що єго серцю дороге, що змоглоби піднести єго християньску душу, єго люцке і народне достоїнство. Зачинає перекладати сьвяті євангелиї, житє Христа, духовну книжку: Зеркало християньске. Бажає духовно двигнути своїх собратів-сьвящеників, щоби були сьвятими пастирями і переводить для них „Пропамятну книгу сьвященичого житя“. Над всїм тим працює серед незвичайно тяжких обставин. Слабе здоровлє, недостаток, тяжка душпастирска праця серед убогого народа в Гумнисках, Нестаничах і Новосїлках, переносини з місця на місце, далеко від більших міст і наукових осередків — все то зовсїм не сприяло єго працї. Мимо сего він працював, працював усильно, на ріжних полях, працював за десятьох, бо працї треба було для народа. Сї надмірні з'усилля вичерпали всї єго сили і в 32-ій весні житя зложили єго знеможене тїло до сирої могили. Люта вчасна смерть невмолимою косою перетяла поначинану ним золоту пряжу, не дала довести до кінця розпочатих писань, а доля єго від молодости неприхильна для него навіть не дала всїм єго творам доховати ся до наших часів. Хоть не дійшли до нас всї єго письма, але праця єго не пішла марно, дух єго весь доховав ся в нас, Дорогі Братя і Сестри! Нині не в одній трійцї, не в тїснім кружку, не в малім гуртку, а в мілїонах сердець нашого українського народа сей дух жиє і щораз сильнїйше підіймає до сонця-правди, краси і свободи. Ми нині жиєм, правда не могучим єще, не свобідним, але вже власним житєм. Вже нині наша рідна мова в устах цїлого народа. У тій мові молим ся і співаєм з наших молитовників, чуєм науки всюди по наших церквах; у тій мові учимо ся по наших руських школах; для сеї мови добиваєм ся і вже найвисшої сьвятині науки, унїверситету. У сїй мові читаєм і пишем навіть далеко поза границї нашого краю: у сїй мові співають наші родимі соловії-поети, на сїй мові працюють наші учені сьвітової слави. А хоть деякі з наших нерозумних або збаламучених нещасних братів сеї мови цурають ся; хотять єї покидати, вона нам тим доросша і ми єї на віки не покинем. Ми не спроневірим ся Маркіяновому завітови нїколи! Нїколи! Ми ним дорожимо, ми ним жиєм, ми заслуг Маркіянових не хочем

доптати, ми за нас і дїтий наших присягаєм їм вірність на віки і віки! Вірність руській католицькій вірі і церкві, вірність руському серцю: руській мові і руському народови! Ся присяга нехай буде у столїтні роковини уродин Маркіяна нашою подякою і поклоном для Єго безсмертного духа, — від нас, єго духових дїтий. Ми о сїм памятаєм і се нашим дїтям і внукам перекажем, що в тім є перша Маркіянова заслуга, коли ми, Українці, є нині чим межи другими народами.

Мої Ви Рідненькі!

Ми бачим і чуєм се наскрізь, як віщий Маркіян зазрів до нашої народньої душі, полюбив єї і віддав їй цїлу свою душу і серце своє, весь свій талант і огонь, всю свою працю і силу. Сам погас від сего, як палив огонь на жертівнику народньої просьвіти. Він зажег в наших душах огонь любови своєї рідні, нехай же ж він у нас і горить. Нехай горить з почести для сего великого подвижника-мученика-сьвященика! Нехай горить єго вірою, єго витревалістю — а розгорить ся в сонінько слави і свободи!

Віра двигає гори і люцким серцям дає силу Бескида. Жива віра в Бога зродила в серцї Маркіяна непохитну віру в непропащу силу живучого народа в єго велику будучність і викресала з неї ту чудотворну енергію, яка розбудила приспані серця руські і з каменїв здвигла дїтий Авраамових. Вона справила нас з бездорожа на простий шлях питомого житя і своєї рідної культури, з якого ми вже не зібєм ся, а будем вже ним простувати у безвість вікив на добро і славу нашої України. Від Маркіянових часів до нас нині єще далеко до сотки лїт — час в житю народа дуже короткий — а вже всюди кругом себе бачим плоди Єго віщого посїву. Мов з євангельского гірчичного зерна виросло з него вже нині велике, як підлиські дуби, дерево народної культури і сили. Воно запустило глубоко коріня у сьвідомости свого народа і росте назустріч сего Маркіяном вижиданого дня, коли „свободоньки сонінько заблисне“. Честь тому, що перший своїм духом єго засадив і трудом підливав. „Честь єму нехай буде і слава, а в руських дїтий найусерднїйша подяка!“ Амінь.

Др. О. Боцян.

Товариство св. Ап. Павла

у Львові ул, Коперника, ч. 36.

видячи у нас пекучу потребу св. Письма в народній мові з поясненями, забрало ся в сім ювилейнім році до роботи над перекладом і присьвячує зачату працю памяти о. Маркіяна.

Комісия з сімох богословів і сімох язикознавців потверджена церковною Властию має надію, що протягом 1912 р. зладить ціле евангелие, а відтак з часом ціле св. Письмо.

Як буде виглядати се діло, показує прилучена картка з него:

Господа нашого

Ісуса Христа

СЬВЯТЕ ЄВАНГЕЛИЄ

від Матея

українською мовою з поясненями.

Ювилейне виданє

в сотні роковини уродин

МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА.

Прихід і поклін мудрців.

2, 1—12.

II. 1. Колиж Ісус народив ся у Вифлеємі Юдейськім, за ца
ря Ірода, то прийшли в Єрусалим мудрці від схід сонця, тай
2. кажуть: Де є народжений Цар юдейський? Бо ми бачили

1. *Вифлеєм Юдейський*... для відріжненя від другого Вифлеєма Галилейського в земли Завулон (Іс. Нав. 19, 15). Вифлеєм по нашому „дім хлїба“, так названий по причині урожайности тамошної околиці.

Ірод, пізнїйше названий Великим, був з походженя Ідумейчик. Царську власть над Юдеєю одержав від Римлян около 40 р. перед Хр. Се перший цар вибраного народу Ізраїльського, що не походив з поколїня Юди. Тим вказане є сповнене пророцтва патріярха Якова, що доти не прийде Мессія очікуваний усїми народами, доки поколїне Юди не втратить цїлковито власти над жидівським народом. (Бит. 49, 10.)

2. Називають Ісуса *„царем юдейським“*, т. зн. правосильним царем, який не потребує власти від людий, але має єї з неба. Є він правдивим царем предсказаним пророками, а царству его не буде кінця.

Що се була за *зьвізда*, годї певно означити. Деякі думають, що се було незвичайне сьвітло дане від Г. Бога, щоб в той спосіб сповнити і усовершити пророцтво Валаама о появленю ся Мессії під образом зьвізди (Числ. 24, 17...) Мудрці знали се пророцтво, а як спостерегли на небі невидану до тепер зьвізду, ведені сьвітлом божим, вибрались шукати народженого царя. Инші новійші учені принимають. що се було природне получене планет Юпітера і Сатурна, котре після обчислень Кеплєра в 747 р. по збуд. Риму три рази показалось. Однак прикмети і заховане ся зьвізди Євангельської вказує на єї природний характер.

зьвізду єго на сході і прийшли поклонити ся єму. А по-
3. чувши се царь Ірод стрівожив ся і весь Єрусалим з ним.
4. Та зібравши всїх первосьвящеників і книжників народа,
допитував ся у них: де має народити ся Христос? А они
5. сказали єму: у Вифлеємі юдейськім, бо у пророка напи-
6. сано так: І ти, Вифлеєме, земле Юдова, нїчим не менша
єси між державами Юдовими: бо з тебе вийде воєвода, що
7. пасти ме нарід мій Ізраіля. Тодї Ірод тайком закликав до
себе мудрців і випитував у них про час, коли зьвізда яви-
8. лась. І посилаючи їх у Вифлеєм, сказав: йдїть і пильно
розвідайте про дитя, а коли найдете дайте менї знати,

3. Ірод чужинець і загально ненавиджений, яко неправий наслїдник престола Давида все тремтїв о свою власть. Знав він, що всї Жиди очікують приходу якогось великого і незвичайного царя. Коли проте дійшло до єго відома, що до Єрусалима прийшли з далекого сходу мудрці, котрі вже проголошують народженого царя юдейського і спішать поклонити ся єму, то се ще більше *затрівожило* заздрісного царя. Рівночасно і мешканці Єрусалима вместо тїшити ся, що сповнилась надія Ізраїлева, затрівожились і засумувались: Іродияни і садукеї, як сторонники Ірода, а прочі з боязни перед зьвірскою злобою царя.

4. *Всїх первосьвящеників...* можна розуміти або властивого первосьвященника разом з тими, що перед ним справували сей найвисший сьвященичий уряд, а опісля задля політичних причин зістали через римску власть усунені, або начальників 24 віддїлів сьвящеників, або членів великої ради званої синедрион. *Книжники* були учені жидівські, що занимались пояснюванєм закона і книг старозавітних. За часів Ісуса мали они великий вплив на нарід. (23, 2. 3).

5—6. Зібрані у Ірода сьвященики і книжники опираючись на *висказї пророка Міхея* 5, 2. кажуть, що Мессія має народитись у Вифлеємі Юдейськім. Змисл сего пророцтва такий: хотяй Вифлеєм є малим і незнаним містом, мимо того не остане послїдний межи знатними містами юдськими. Він одержить вічну славу, бо в єго мурах народить ся давно ожиданий Мессія. Тут бачимо, як жидівські сьвященики показують поганам дорогу до Ісуса Христа, але самі не думають йти, щоб поклонити ся Мессії. Се пророцтво сильно скріпляє і підносить на духу мудрців.

7. Ірод *тайком* кличе мудрців, щоб не звертати на них єще більше уваги народу. Випитує ся про час, коли они перший раз побачили зьвізду, щоби довідати ся, в якім віці є тепер народжений цар.

8. Г. Бог уживає нераз в своїм провидїню злоби людий для хісна добрих. Ірод каже їм *розвідатись про дитя*; з зависти і страху не хоче назвати єго царем. В тім поступованю Ірода

9. щоб і я пішов та поклонив ся єму. Они же, вислухавши
царя, пішли. І ото зьвізда, що бачили они на сході, йшла
попе́реду їх, аж поки прийшла і стала над тим місцем, де
10. було Дитя. Якже они побачили зьвізду, зраділи радістю
11. великою дуже. І коли війшли в хатину, побачили Дитя
з Материю Єго Марією і, впавши, поклонили ся Єму, та
відкривши скарби свої, піднесли Єму дари: золото, ладан
12. і смирну. І принявши у снї вістку, щоби не вертатись до Ірода

видно, як пристрасть затемнює розум. Слушно каже св. Йоан Золотоустий: „або вірив Ірод в пророцтво, то як міг надіятись знищити Ісуса; або не вірив, а тодї не мав чого боятись". Злоба все дїяльнїйша в переслїдуваню правди і Бога, чим чеснота в шуканю єго. Як запопадливо працює Ірод над загладою Ісуса а з тисячів мешканців Єрусалима не найшов ся нїхто, щоб старав ся пізнати, не то охоронити новонародженого Мессію.

9. Господь Бог так здїлав, щоб на якийсь час не було видно *зьвізди на небі*. Мудрцї проте примушені були шукати ради в Єрусалимі, а через те причинили ся до розширеня радісної вістки про народженє Ісуса. За те по виходї з Єрусалима знов являє ся зьвізда на небі і веде їх до Вифлеєму і задержуєсь над вертепом, де тимчасово перебувала Найсв. Родина. Мудрцї самі булиб може і не трафили до стаєнки, а ще може булиб і згіршились крайним убожеством небесного царя; а так чудесний провід зьвізди підтримував і кріпив у них віру.

10. Побачивши зьвізду правдоподібно над Вифлеємом, утїшили ся дуже, бо тепер щезла цїлковито їх трівога, сум і непевність. Щасливий, кого Бог провадить. Він все дійде до цїли, хотяй як тверда і темна булаб єго дорога.

11. Перший погляд на боже дитя на рухах дївственної матери відразу збудив в їх серцю сильну віру в божество сего царя, так дивно укритого перед очима сьвіта в глубокій покорі, пониженю і убожестві. На се вказують *дари*, що їх мудрцї зложили у стіп Спасителя. „Гляди, що они дають, а пізнаєш в кого они вірують" каже св. Фульґентий. Дари ті мають також глубоке значінє аллеґоричне: *кадило* означає божество Ісуса (Ігнатий, Ілярий, Оріґен); *золото* єго царский уряд, а *смирна* людску природу призначену на терпінє смерть і погребанє. Деякі добачують тут три монаші обіти: золото се убожество, кадило яко найвзнесліїйша жертва послуху, а смирна то ангельска чеснота невинности, яка дасть ся защіпити і утримати в умертвленім тілї.

12. Поученє в снї о підступі Ірода було для мудрців запевненєм, що Ісус Христос є правдивий Бог, та що провидїнє боже чуває над ним. Після старинного християньского передання

13. иншим шляхом пішли в свою країну. А як они відійшли,
ось Ангел Господній явив ся у снї Йосифови, тай каже:
Встань, візьми Дитя і Матїр Єго, та втїкай в Єгипет і будь
там, поки не скажу Тобі: бо Ірод хоче шукати Дитяти,
14. щоб погубити Єго. І він встав, узяв Дитя і Матїр Єго в
15. ночи тай пішов у Єгипет. І був там до смерти Іродової,
щоб справдило ся сказане Господом через пророка, ко-
16. трий мовив: з Єгипта покликав я сина мого. Тодї Ірод,
побачивши, що єго підійшли мудрцї, дуже розгнївав ся і
послав повбивати всїх дїтий, що були у Вифлеємі й по
всїх околицях єго від двох років і менче згідно з часом,
17. про який вивідав ся у мудрців. Тодї справдилось, що мо-
18. вив пророк Єремія, кажучи: Голос чути було в Рамі, плач
і риданє і голосїнє велике: Рахихь плаче за дїтьми своїми
19. й не хоче потїшити ся, бо їх уже нема. Колиж помер
Ірод, ось Ангел Господній у снї явив ся Йосифови в Єгип-
20. тї, тай каже: Встань, возьми Дитя й Матїр Єго, та йди в
землю Ізраїлеву, бо померли ті, що шукали душі Дитяти.
21. І він встав, узяв Дитя й Матїр Єго тай прийшов у землю
Ізраїлеву.

мало бути мудрців три, хотяй що до їх числа нема нїчого певного. Заховались також їх імена: Мельхіор, Кастар і Вальтазар.

Церковна лїтопись.

Ювилей Преосьвященого епископа-суфраґана Дра Едварда Лїковского.

Дня 26. вересня с. р. закінчив Преосьвящений епископ-суфраґан познаньско-ґнезненьский, Др. Едвард Лїковский, 75 рік житя. Сего року обходив він також ювилей 50 лїтної праці сьвященичої і наукової. В р. 1866. був покликаний на професора церковної історії і канонічного права в познаньскій семинарії. В р. 1869 був як богослов з епископом Ледоховским в Римі на ватиканьскім Соборі. В часі „культуркампфу“ в Нїмеччинї стратив посаду. За архі пископа Діндера покликано Дра Лїковского на каноніка, а в рік пізнїйше став він епископом-суфраґаном і частим адмінїстратором діецезії. Епископ Лїковский звісний як церковний історик, передовсїм як історик рускої Церкви. Критика нераз з великими похвалами признала прикмети основних его праць і руска Церква має в нїм побіч епископа Пелеша одного з своїх найлїпших історіоґрафів. Тому що епископ Лїковский є також довголїтним презесом познаньского Товариства Приятелїв Наук, то д. 21. жовтня с. р. торжественне засїданє Товариства замінило ся в сьвітлу овацію для сїдоголового епископа-історика. На се сьвято наспіли ґратуляційні письма і телеґрами від Академії Уміетностий в Кракові, від Сьв. Отця і від ріжних інституцій наукових та приватних, високо поставлених осіб. Не було лише привіту від тих, для котрих він цїле своє житє трудив ся, значить, від членів рускої гр. кат. Церкви...

Пятьдесятьлїтний ювилей сьвященьства Епископа Юлїяна Фірцака.

Унґвар, резиденція гр. кат. руского епископа Мункачівскої діецезії, Юлїяна Фірцака, був д. 27. вересня с. р. з нагоди пятьдесятьлїтного ювилею его сьвященьства, сьвідком величавого сьвята. Після торжественної Служби Божої в катедрі, на якій явили ся представителї властий, відбуло ся сьвяточне засїданє міскої ради По отвореню засїданя звеличав ґімназіяльний професор Блянар заслуги ювилята, який протягом 20 лїтної епископскої дїяльности збудував в своїй діецезії 79 церков и близко 200 шкіл, а в Унґварі основав учительску семінарію і щедро спомагав убогих міста. На внесенє міского лїкаря Оршаґа іменовано епископа почетним горожанином міста, названо одну улицю его іменем і основано під его іменем міский фонд убогих. Ювилят з нагоди ювилею жертвував 43.000 кор на католицкі і добродїйні цїли. У всїх церквах діецезії відправлено того дня благодарні Богослуженя, а по католицких школах відбулись торжества з сьпі-

вами, викладами і промовами. З нагоди ювилею свого епископа ухвалило діецезальне духовеньство зложити від голови по 100 корон (ратами) на цїли шкільництва. В імени правительства вислав до ювилята президент мінїстрів ґраф Куен-Гедервари ґратуляційний лист писаний на пергамінї, а комітати, належачі до діецезії ювилята, доручили єму артистично виготовлену адресу.

Католицкі конґреси.

Сегорічний конґрес нїмецких католиків відбув ся в Моґунції. Була се рівночасно величава манїфестація на честь великого моґунцкого епископа Кетелєра. В конґресї взяло участь до 60.000 мущин. Конґрес стояв під вражінєм ідеї згоди і єдности. З радостию ствердив президент конґресу ґр. Ґален, що нїмецкі католики, хоч в неодній квестії суть ріжної думки, заховують єдність в вірі і послусї для Церкви, заховують єдність головно там, де ворог взиває до спільної боротьби. Велике вражінє на учасниках зробила бесїда епископа зі Спіри, Фавльгабера, в якій він взивав клир до працї над інтелїґенцією, щоби її позискати для вірн і Церкви. Про заслуги Кетелєра для католицкої Нїмеччини говорив монахівский професор Гертлїнґ. Вкінци рішено не уладжувати на будуче великих конґресів, бо се і коштовне і непрактичне, а тільки скликувати частїйше поменші віча по ріжних провінціях держави.

В Австрії загального католицкого віча сего року не було. Було лише віче моравске в Оломунци і Марійске віче в Перемишли.

Польский Марійский конґрес в Перемишли випав надзвичайно величаво. З'їхало ся передовсїм богато польского духовеньства і польскої аристократії. З руских епископів явив ся Преосьвящений Чехович. Перемиский конґрес виказав немалозначні вже висліди суспільної католицкої працї Поляків в Галичинї.

„Католицко-суспільний Союз“, „Марійскі Содалїції“, „Товариство імени Петра Скарги“, „Союз католицких Женщин“, товариства опіки над слугами, союзи католицких ремісників, челядників і т. д. — отсе католицкі стовариша, що ставили ся в Перемишли, аби виказати ся своєю вельми успішною католицкою працею перед конґресом. — Конґрес ухвалив численні резолюції в справі оборони вірн, чистоти, релїґійности в сїмї, в дитинї, у робітника і селянина. Знамениту бесїду виголосив епископ Валенґа. Її зміст: час вже перейти від слів до дїла; кождий має зачати працю від себе. Дїяльність треба оперти на житю в ласцї і любови Божій — черпаючи сили до неї в молитві, т. є. приставаню з Богом. — При кінци конґресу відбулась спільна сповідь і сьв. Причастіє. До одної і другої сьв. Тайни приступили всї учасники конґресу.

Спори серед нїмецких католиків.

Професор університету в Фрибурзї швайцарскім, Домінїканин о. Альберт Марія Вайс, автор звісної апольоґії і многих инших творів, видав сего року два томи своїх „Lebens- und Gewissensfragen der Gegenwart“ (у Гердера). Поява сеї книжки викликала в нїмецких католицких кругах страшну бурю. І слушно. Нїмецкі католики придержують ся в своїй католицкій роботї двох методів. Одні, під проводом кардинала Фішера обстоюють за роботою католиків спільно з особами инших віроісповідань в полїтичних і соціяльних орґанїзаціях, на широкій основі загального христіяньского сьвітогляду, надіючись на тій дорозї осягнути красні результати для самої католицкої Церкви. Другі, під проводом кардинала Коппа, домагають ся строгого відосібненя католиків в роботї, щоби не ослабити внутрішної сили католицизму через приставане з іновірцями. — Вайс в своїм творі виступив проти пануючого тепер в Нїмеччинї першого методу т зв. (кольоньского напряму). Вайс закидує сему напрямови, що він бажає усунути католицкий принцип з публичного житя і освободити ся від впливу Церкви в полїтичній і соціяльній области. Коротко — Вайс закидує кольоньскому напрямови (до котрого належить також „центрум“) — модернїзм. При тім допускаєсь не рідко несправедливого посуджуваня, обвинуваченя і переборщуваня. Сї закиди Вайса підхопила зависна на Нїмців італїйска і французка преса і почала трубіти голосно про модернїзм нїмецкої католицкої Церкви. Очевидно, що зачеплені не могли мовчати і мусїли оборонитись перед напастями старого песиміста. І почалась жива полемічна борба... Насамперед виступили в оборонї свого сторонництва центровцї, доказуючи свою правовірність помимо того, що в полїтицї тримають ся разом з віруючими протестантами. Так само виступили в своїй оборонї представителї христіяньских робітничих союзів. Як центрум в полїтицї іде разом з віруючими протестантами, так ті союзи, аби створити більшу силу проти соціялїстів, працюють соціяльно разом з віруючими робітниками протестанцкими. Про справи релїґійно-доґматичні католицких робітників дбають инші інституції і орґанїзації нїмецких католиків.

Проти закиду модернїзму виступили енерґічно так поважні часописи, як „Augsburger Postzeitung“, „Deutsches Volksblatt“ „Allgemeine Rundschau“ „Kölnische Volkszeitung“ і богато инших. Всї вони рішучо осуджують несправедливі напасти Вайса, котрий до модернїзму теольоґічно-фільозофічного, єдино осудженого Церквою, додав власного винаходу модернїзм літературний, полїтичний і соціяльний. — Найбільш діймаючими для нїмецких католиків кольоньского напряму були статї римскої часописи, яка уходила доси за орґан Ватикану. Тимчасом в імени Ватикану заявив монахівский нунцій, що згадана часопись, „Correspondance de Rome“, не є ані офіціяльним, ані півофіціяль-

ним орґаном римскої курії, а приватним видавництвом. Те саме заявив кардинал Мерри дель Валь, додаючи, що Ватикан в своїх рішенях руководить ся не ґазетними вказівками, а реляціями епископів.

Видавниче Брацтво під візванєм сьв. Йосифа.

Кромі католицкого товариства ім. Петра Скарги, якого ціль між иншим видавати католицкі книжки і часописи, мають галицкі Поляки таком друге католицке товариство видавниче, а саме „Видавниче Брацтво під візванєм сьв. Иосифа“. Брацтво оснувалось в сїчни с. р. у Львові. Ціль Брацтва — ширити релїґійну просьвіту і науку через видаванє книжок. Брацтво потвердив цїлий польский епископат, а Рим наділив его численними відпустами. Членом Брацтва може бути кождий, хто зголосить ся писемно або устно до заряду. Члени одержують безплатно щорічно видані Брацтвом книжки і можуть зарядови поручати відповідні твори до виданя. Яко вкладку річну платять члени 3 кор., а то на конечні видатки стоваришеня.

Католицкий союз людовий.

Католицкий австрійский союз людовий, котрого осередок знаходить ся у Відни і котрий істнує заледви півтора року, взоруе свою дїяльність на орґанїзації католиків в Нїмеччинї. Після найновійшого звіту числить сей союз в Австрії 9 місцевих комітетів і 15 ґруп мужів довіря з 599 мужами довіря. Загальне число членів виносило 1 серпня с. р. — 7394. В часї свого короткого істнованя відбув Союз 208 людових зборів і 250 конференцій мужів довіря. Уряджено доси 7 курсів апольоґетичних і суспільних. В послїднім роцї вислано з канцелярії Союза 1.050,000 брошурок зглядно примірників часописий. Союз маe бібліотеку суспільно-наукову і апольоґетичну зложену з 2000 томів і 160 фахових часописий.

Греко-католики в Петербурзї.

Полемізуючи з деякими часописями подае католицкий російский журнал „Вѣра и Жизнь“ в 6 ч. з с. р. ось такі інформації про греко-католиків в Петербурзї:

Поперед всего — читаємо там — зовсїм невірними і безосновними являють ся твердженя, будьтоби орґанїзація петербурских греко-католиків — се дїло Єзуїтів. Греко-католики, по правді, нїколи не переводились в Росії. По знищеню (в р. 1839) Унії на Білій Руси, унїяти полишились в хомскій епархії до 1875 р. Коли в р. 1875 наступило „возсоединенїе (?) уніятовъ съ православіемъ“ — як каже делїкатно „Вѣра и Жизнь — то більше як сто тисяч людий відказалось признавати себе православними протягом 30 лїт, не зважаючи на строгі кари правительства. А невдові після сеї події і серед великоруского загалу найшлось декілька одиниць, що перейшли на католицизм, заховуючи східний обряд. Єще на довго перед указом з 17 цьвітня

1905 р. приступило до католицизму (в східнім обрядї) кількох православних сьвящеників. І так в р. 1894 приняв католицку віру о. Николай Толстой, в р 1896 о. Александер Зерчининов (за що его арештовано і замкнено в однім суздальскім монастири) і т. д. Так отже до указу з 1905 р. були вже в Росії греко-католики сьвященики і міряни. По указї 1905 р. перейшло на католицизм еще кілька сьвящеників, як о. Сергій Веріґін, (1907), о. Іван Хондру (1906) і инші. В р. 1909 удало ся греко-католикам відкрити малу каплицю на Полозовій улици в Петербурзї, де від того часу відбувають ся правильно богослуженя. Душпастирює там о. Алекс. Зерчининов, освобождений з кріпости в роцї 1901. В церковній службі о. Зерчининовому помагав о. Евст. Сусалев, що перейшов на католицизм в р. 1908. Через два роки істнувала та каплиця як зовсїм приватна інституція, аж 17 цьвітня с. р. зареґістровано її офіціяльно. Парохіянами каплиці суть по части Великороси, по части Українцї з Холмщини, що переживають в Петербурзї. — Кромі Петербурга істнує еще малий гурток гр. католиків в Москві.

Католицкі монастирі в Росії.

Колись в теперішній Росії було чимало католицких монастирів, як латиньских, так східного обряду. Не говорячи о білоруских і українських ґуберніях, в самім Петербурзї мали Єзуїти заведене для виховуваня молодїжи. Від часу Николая І. починає ся упадок монастирів в наслїдок переслїдовань правительства. За Александра II. переслїдованя змагають ся. По 1863 р. майже всї монастирі знесено, а немногим, які лишили ся, позволено мати не більше як 14 людий, з виїмком монастиря Ченстоховского, котрому позволено мати 24 монахів. В р. 1905 осталось в Росії 7 монастирів мужеских (1—оо. Павлїнів, 1—оо. Капуцинів, 1—оо. Реформатів, 3—оо. Бернардинів і 1—оо. Кармелитів) а около 10 женьских. Після указу з 17. цьвітня полекшало трохи монастирям. Позволено навіть приїждати в Росію деяким заграничним монахам на місію. Та не довго тревала та „прихильність“ правительства. В маю 1910 р. мусїли полишити Росію оо. Редомптористи, а в осени оо. Францїшкани. ОО. Домінїканам не позволено відкрити в Петербурзї монастиря помимо горячихъ заходів о. Макса Саксоньского. В р. 1911 ограничено знов число монахів Ченстоховского монастиря. Всїх майже заграничних монахів видалено з границь Росії. Сучасний напрям правительственної політики ясно вказує, що годї ожидати під нинїшну хвилю відродженя католицких монастирів в Росії. На відкритє нових монастирів також мало поки що надії. Та як би там не було, можна сподївагись красшої будучности для католицких монаших чинів через те, що католицизм тратить в Росії звільна спеціяльно польский характер, за який головно спадали на него кари в наслїдок повстань з р. 1831 і 1863.

В чім сила католицкого духовеньства?

Під таким заголовком помістив Петербурский „Церковный Вѣстникъ“ в ч. 35 с. р. інтересну статю, якої зміст такий: В по-

слїдних часах російске православне духовеньство дивить ся завистно на католицтво і на орґанїзацію католицкої Церкви. Послїдна робота над реформою духовної школи носить на собі в деяких випадках явні слїди наслїдуваня католицких взорів. Особливо бачнїйшу увагу звернено на католицку церковну орґанїзацію після недавно відкритих успіхів католицизму в Москві серед православного населеня. У чім лежить вишість католицкого духовеньства? Передовсїм в тім, що оно безженне. Безженний сьвященик є далеко більш пригожим робітником для Церкви, як жонатий. Він може всеціло віддати ся свому дїлу, бо его не відтягають численні родинні обовязки. Безженний більш независимий і свобідний, чим жонатий. Завдяки целїбатови католицка Церква має до своєї розпорядимости многочисленну армію відданих їй аґентів, котрими можна командувати як військом, завсїгди готовим до бою. Обовязкова женитьба російского православного духовеньства має, розуміє ся, також свої добрі сторони. Целїбат католицкого духовеньства приводить звичайно до незаконного співжитя. Правда, довга привичка виробила у латинників взгляд на подібні гріхи ксьондзів. Та все таки незаконні звязи духовних осіб — се поява зовсїм небажана. Обовязкова женитьба духовеньства хоронить від таких соблазний. З моральної сторони жонате духовеньство стоїть висше від нежонатого латиньского. Та все таки жонате духовеньство носить на собі і всї відомі невигоди свого родинного положеня.

Вишість католицкого духовеньства лежить дальше в тім, що воно є сильно з'орґанїзоване. Цїле католицке духовеньство то з'орґанїзована армія, якою управляють епископи, а епископами знов папа. Такої єдности, такої карности, такої орґанїзації в церкві православній не знайдеш.

Вкінци сила католицкого духовеньства опирає ся на одноцїльній, випробованій, мудрій і доцїльній церковній политиці. Отсе тайни католицких успіхів і видимої сили католицизму. Аби дорівнати католицкій Церкві мусїла би православна церква переймити від неї головні условини її могучости. Та се для неї неможливо — кінчить статю „Церковный Вѣстникъ".

Статистика католицкого епископату латиньского обряду. Із всїх европейских держав найбільше число епископских катедр знаходить ся в Італії, а саме 146. В Австро-Угорщині є катедр 57, в Бельгії 6, в Франції 54, в Альзації-Льотарингії 1, в Баварії 8, в Прусах 12, в Люксембурзї, Гессені, Баденї і Віртемберґії по 1, на острові Мальтї 2, в Англії 15, в Ірляндії 29, в Шотляндії 6, в Греції 8, в Монако 1, в Чорногорії 1, в Голяндії 5, в Іспанії 54, в Португалії 12, в Румунії 2, в Росії 15, в Сербії 2, в европейскій Турції 8, в Швайцарії 5, в азійскій Турції 4, в Персії 1, в Східній Індії 30, в Японії 4, в Африці 4, в Канадї 25, в Сполучених Державах 83, в Мексику 27, в Середній Америці 16, в Полудневій Америці 61, в Австралії і Океанії 27.

ВСЯЧИНА.

Маркіянове сьвято.

В комітеті обходу століття уродин Маркіяна Шашкевича (Львів, Ринок ч. 10) можна дістати:

1. Шпильки до краваток і аґрафки (брошки) зі спіжу з погрудем Маркіяна по 60 сот.
2. Портрети Маркіяна (оріґінал кисти арт. І. Труша) по 1 К. — сот.
3. Альбоми Марківяна в твердій оправі 1 К. 50 сот.
4. Відзнаки для учасників торжеств з білого металю з погрудем по — К. 20 сот.
5. Переписні листки, серия по — К. 50 сот.

Філіям, Базарам, Торговлям і Комісантам при замовленю понад 100 корон 25% рабату. Зі замовленями належить спішити ся, бо наклад не надто великий.

До кождого замовленя належить долучити 35 сот. на рекомендовану посилку. При замовленях понад десять примірників оплачуємо почту самі.

Заключенє супружества без сповіди і причастія.

Такий случай розвязує о. Авг. Лємкуль Т. Іс. в. IV. випуску за р. 1911 Theol. prakt. Quartalschrift ст. 811—815 в той спосіб:

До сьвященика Н., який заступає пароха в єго не присутности і має до всього уповажненє, зголошує ся несподівано одного дня пара суджених і жадає церковного вінчаня. На питанє, чи на перед хочуть висповідати ся, відповідають рішучо „ні“, навіть приняти сьв. причастіє не хочуть, бо власне, додають, що йно заключили цивільне супружество а желають єще церковного вінчаня. Як має поступити о. Н.?

Длятого, що случай не є близше означений, треба наперед розріжнити, чи для тої пари, той парох, якого заступає о. Н. єсть парохом власним, чи нї.

Єсли не є їх парохом, може о. Н. допустити заключити важно супружество, так, як він має всї права пароха; але до дозволеного заключеня супружества треба важної причини, або мусить мати делеґацію від власного пароха. Або инакше: єсли бодай одно з наречених не мешкає стало, або хотяй оден місяць в парохії о. Н., має перш усього запитати їх, чи мають они поручене від їх власного пароха, або що за причина, що хочуть оминути свого пароха.

Коли справдї мають делеґацію, тим самим є вже і всї потрібні документи або пояснене, що всї оповіди церковні вигo-

лошені і що нема жадної перешкоди до важности супружества. Але, если нема делеґації а дійсно мають важну причину оминати свого пароха, тоді, після обставин, треба би їх похвалити, що не вдоволяють ся самим цивільним шлюбом, лише желають церковного і з реґули не повинно ся їм відмовити своєї помочи, щоби осягнули свою ціль, однакож треба і звернути їм увагу, що перед заключенем церковного супружества, треба виповнити і церковні приписи, як оповіди і доказ, що нема жадної перешкоди; сейчас зробити, то майже неможливо.

Чи істнує яка перешкода, чи ні, то можна остаточно в великій потребі через присягу вивідати; увільнити від оповідий парох не може, лише з важної причини епископ. Лиш в крайнім випадку, коли відносити ся до епископа булоби неможливо, мігби парох, тут о. Н., вияснити при помочи епікії, що случай і потреба є крайна, аби опирати ся на обовязку голошеня оповідий.

Вже в декретї Ne temere допущено такі случаї, як в небезпеченьстві смерти або довше треваючої неможливости, як се з № VII і VIII сього декрета виходить.

Такі случаї, де можна би заступити ся епікією лучають ся очевидно дуже рідко, але не є немислимі.

Єслиж наречені сього случаю походять з парохії о. Н., то всї дотеперішні питаня злишні, лишає ся тілько вияснити квестію, чи їх відмова приняти тайну сповіди і Євхаристиї, була би також причиною, що они мусїлиби або моглиби зрезиґнувати з церковного шлюбу.

Однак треба добре розважити, чи ставити таке питанє; поставити можна тодї, если они не хочуть сповідати ся і причащати ся не для того, що недавно то робили, але взагалї абсолютно таки нехочуть. Єсть преціньь цїлком ясно, що не можна конечно взивати до принятя обох тих тайн безпосередно перед заключенем супружества: в такім разї ледво чи булоби можливе заключенє супружества „дома“, яке допускає римске Rituale tit. 7, cap. 1. n. 16.

Про попереднє приняте обох тих тайн згадує що правда Rituale Rom... n 17:

Admoneantur praeterea conjuges, ut antequam contrahant, sua peccata diligenter confiteantur et ad SS. Eucharistiam, atque ad matrimonii sacramentum suscipiendum pie accedant. Причина, хотяй не конечна полягає на тім, що християньске супружество є тайною і то тайною живих, длятого повинне бути принимане лише в станї ласки. До того є найвідповіднїйшим і найпевнїйшим приняте тайни сповіди. А позаяк з стародавним побожним звичаєм християньским є получене зі сповідию і приняте причастія, длятого хто находить ся в тяжкім грісї, має тяжкий обовязок через сповідь і розрішенє сьвященика знов придбати собі стан ласки.

Беручи стисло можна те саме помирене з Богом перед супружеством виєднати через совершенний жаль, длятого то уживає Rituale лише виразу „admoneantur“, бо виключає абсолютний і стислий обовязок сповіди.

З того власне можна набрати способу пасторального поступованя, в тім случаю о. Н. Тож треба наречених поважно остерегти, коли лиш можна сподївати ся успіху, щоби і они заховали прадїдний звичай, висповідати ся і запричащати ся перед шлюбом. Приступати до вінчаня в грісї булоби тяжким сьвятотатством і замість Божого благословенья постигла би те супружество кара Божа. Колиж они вже не моглиби, чи не приготовані до причастія, то повинні хотяй висповідати ся, так, як сповідь є конечна, щоби буги в станї ласки, остаточно, єсли сьвідомі тяжкого гріха, повинні взбудити бодай совершенний жаль. Як можна зміркувати, що они належать до таких, які власне находять ся в грісї і енергією можна би спонукати до сповненя обовязку, то можна додати:

Єсли би ви не могли рішити ся приняти сповідь і сьв. причастіє (вже бодай сповідь), я не мав би відваги повести вас до престола, до сьвятотатского заключеня супружества. Той спосіб проби є навіть обовязком о. Н., бо хотяй він не є служителем тайни, все таки в певній мірі тому конечно співдїлає, тож коли може недопустити до сьвятотатства, тодї власне вимагає сего єго уряд з обовязку любови, зглядом Бога і наречених.

Єсли ті єго змаганя даремні і навіть з гори можна предвидїти, що се не доведе до цїли, насуває ся питанє: Чи має відмовити їм церковного вінчаня? Треба відповісти рішучо: Нї; доказати можна се порівнанєм двох наречених.

Нема сумнїву, що дївиця католицка може вийти з важних причин замуж за некатолика, так охрещеного, як і неохрещеного за церковною диспензою; рівнож нїхто не заперечить, що та сама католичка може віддати ся за католика, який не виповняє практик своєї релїгії. В обох тих случаях є она служителькою тайни недостойному і длятого причиняє ся, як служителька до сьвятокрадского принятя тайни, а однакож то не вміняє ся їй в гріх, бо она з умови є управнена до супружества а недостойне принятє тайни по сторонї другого супруга треба уважати лише як допущене. Тим більшим є тут дїйство сьвященика, який виступає, як авторитативний сьвідок тої угоди; він не поповняє гріха, лише допускає гріхи других, навіть тодї, як виступає активно т. є. коли взаїмно їх випитує і відбирає взаїмне приреченє.

Треба вкінци вияснити, чи в поодинокім такім случаю мусить заходити важна причина, щоби допустити до такого супружества. Коли ходить о пароха не власного, треба приняти, що так, колиж о власного пароха наречених або єго офіціяльного

заступника, в такім разі н ї. De Lugo твердить, що парох навіть не має права, комусь відмовити супружества длятого, що мавби єго заключити в гріховнім станї Именно в своїм De Sacramentis in genere disp. 8 n. 216 сл. говорить: „Перешкоди, які не допускають до заключеня супружества, яко тайни, як стягнене на себе кари церковної або стан гріховний, не більше перешкаджають парохови виповнити свій уряд, як при удїлюваню Євхаристиї і єлеопомазаня, яких не можна публично відмовити, задля якоїсь не публичної перешкоди. Та сама рація поступованя обовязує при супружестві ще в більшій степени, як при иньших тайнах, бо прочі тайни треба конечно відмовити публичному грішникови, але при супружестві не може парох відмовити того публичному конкубінарієви або публичному лихварови, бо тут він не є служителем тайни, лише виключно присутний, як свідок або публичний нотар, до котрого не належить судити о достойности приймаючого, тілько умові надати публичної стійности, того, що видить. Співдїланє пароха до недостойного заключеня супружества, яко тайни, є чисто материяльне і не вміняє ся єму в вину. Він не може відмовити своєї присутности там, де мусить виступати, як публичний урядник. В тім є він подібний до публичного нотара або судиї, який не може відмовити сторонї своєї участи в законній умові. Єслиж взагалї може кого упімненєм відвести від недостойного принятя тайни, то чинить се з любови; навіть коли хто усильно стоїть при своїм і (без сповіди) хоче заключити супружество, тодї, як сказано, не може відмовити своєї участи". З того видно, що сей ученый богослов уважає важною причину для власного пароха, щоби допустити до заключеня супружества навіть таких женихів, які находять ся в станї хріха і яких він не годен склонити до сповіди і причастія, що більше, не повинен того відмовити аж так далеко, хиба, що женихам стоїть властива перешкода до заключеня супружества або суть виключені цїлком з церкви. —

о. Мел—ий.

Уживані почтові значки на Р. Т. П.

Всякі почтові значки і стемплї, а також приватні значки товариств і орґанїзаций мають вартість і за усякі старі і рідкі окази платять неімовірні суми.

Р. Т. П. занимає ся від трех лїт збутом зібраних марок і осягає із сего жерела по кількадесять корон річного доходу. Се не є навіть тисячна часть із сего, що у нас марнує ся. Наш загал не привязує ваги до збираня значків, хоч сего жерела доходів на просьвітні цїли не легковажать собі богаті супроти нас народи і вкидає значки разом з копертами до коша.

Кому не рівнодушні цїли Р. Т. П., повинен пильно кождий значок складати і передавати збірку при нагоді до Товариства. Хто не має такої нагоди, може переслати значки в конпертї яко прібки без вартости, або в 5 кґ. пачцї до Товариства, ул. Мохнацкого 12.

Хто має доступ до реґістратур і архівів, особливо урядники, учителї і сьвященники, міг би там вишукати для Р. Т. П. ціннї окази, яких є також много майже в кождім домі між старою приватною переписком і старими урядовими актами без вартости.

Нехай батьки дадуть лиш дозвіл, перешукати дїтям свої шпарґали а они певно займуть ся охотно зимовими вечерами витинанєм значків для Р. Т. П.

Марки мають бути неушкоджені, длятого найлїпше витинати їх з папером.

Заява.

В „Ниві“ була допись про мнимий „упадок моральний серед молодїжи рускої ґімназиї“. Понеже дехто підозріває нас о авторство згаданої дописи, прото заявляємо, що не єсьмо авторами згаданої дописи і уважаємо такий спосіб боротьби з рускою ґімназиєю за невідповідний.

Тернопіль дня 27 жовтня 1911 р.

о. Іван Колянковский
парох Білої

о. Йосиф Кравчук
управитель парохії з Кутковець.

Від Адмінїстрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнанє всяких залеглостий. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам єще доси посліплати. Та коли ся неувага мала тревати дальше — ми мусїли би хиба здержати їм висилку часописи.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редаґує і за редакцію відповідає
сьвящ. Ярослав Левицкий.
З друкарнї Ставропигійської під упр. М. Рефця.

ІНША

ЧАСОПИСЬ ПОСЬВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 22. Львів, 15. падолиста 1911. Рік VIII.

ЗАЯВА.

В нинїшних часах, ворожих для католицкої Церкви і церковних інституций, велике значінє має непохитна вірність єї слуг-сьвящеників і нїжна любов єї вірних. Се єї внутрішна сила, яка виростає з основ живої віри, кріпить ся любовію Христа і Єго обручниці, св. Церкви, і жиє надїєю, яка понад дочасні інтереси і незгодини має на оцї добра вічні.

Серед тернистого шляху, по якому ступала історія руської Церкви, є много сьвітлих періодів, у яких ревне привязанє пастирів і вірних до Церкви і церковних традиций були сильною підоймою церковного і народного духа і житя і полишили ся грядучим поколїням на славу і заохоту. Однак, на великий жаль, поруч сеї сьвітлої минувшини є і кілька темних тїний, які тяжким пятном і проклятєм тяжать на нашій церковній історії, співчасним на сором, а потомности на пересторогу. Досить згадати з одної сторони про сьв. сьвященомученика Йосафата, а з другої про його братів-вбійців, про сотки мучеників за віру на Білій Руси а наших Галичан сьвящеників-апостатів, про наших американьских Місионарів а їх ворогів схизматиків, які вийшли з лона нашої Церкви.

Єще ті рани не загоїли ся, а вже нині ми є знова сьвідками ворожого роздвоєня і братовбийчої полїтичної борби серед нашого клира, яка задля земских справ компромітує наш духовний характер, підкопує силу нашої Церкви, дає соблазнь вірним і тим підриває віру в народі. Скрита, а навіть отверта борба сьвящеників і екс-сьвящеників з церковною єрархією, загадочне мовчанє на схизматицку пропаганду, посиланє дїтий за кордон для виховуваня на релїгійних апостатів — се факти, які жалем стискають серце кождого віруючого, а жалем переймають синів і слуг католицкої Церкви...

До сего тернистого вінця, який послїдна доба сплела і поклала на голову нашої страдальної Матери-Церкви прийшов новий біль. Ото одна з найстарших інституций, які здвигнув український нарід для себе, „Народний Дім“ у Львові, забуваючи на довірє церковної єрархії, на жертви і бажаня народа, на повну посьвяти працю Монахинь Василіянок, — в найприкрійшу хвилю для них, викидає їх з хати, завдаючи тим самим тяжкий удар їх монастиреви і дївочому інститутови, та і серцям тих соток побожних душ, що серед бурі безвіря і душехвацтва шукали пристани в монастирскій Церковцї.

Факт незвичайно сумний! Головно зза того, що культурно-народний інститут „Народний Дім“, опираючи ся на мертвих буквах закона, не пошанував права природного і Божого, що з політичних мотивів пішов в розріз з бажанєм Церкви, і станув до борби з безпомічним жіночим монастирем-інститутом, одиноким у нас, і безглядно подоптав пієтизм для церковного і католицкого вихованя доньок рідного народа.

А вже найбільшим болем у сїй трагедиї є то, що се стало ся з рамени товариства, до якого майже через половину належать католицкі сьвященики, на якого чолї стоїть також сьвященик, а побіч него в Совітї засїдає аж пятьох других католицких сьвящеників, поставлених на визначних і важних церковних становисках. Вже два місяцї минає від хвилї, коли Сестри Василиянки по 30-лїтнім побутї зістали з монастиря і інституту викинені. Руске сьвященьство, згуртоване в товаристві сьв ап. Павла, з терпеливостию ожидало від своїх Собратів сьвящеників, членів Совіта і Общества, якогось виясненя їх загадочного становища у тій справі. Однак, на жаль, доси нема такого виясненя. В виду сего запитуєм їх прилюдно, чому в хвилї досьвіду не дали доказу sentiendi cum ecclesia, чому не обстали за католицким монастирем і інститутом, на які свого часу збирало ся по церквах жертви і складки, чому, маючи так великий вплив в товаристві не доклали конечних старань, щоби не допустити до сеї сумної події, яка кидає темне пятно на нашу церковну історію і викликує велику соблазнь в народї, чому нарештї своїм мовчанєм і дальшим засїданєм в Совітї здають ся сей факт апробувати?

Від Видїлу Товариства сьв. Ап. Павла у Львові дня 13. падолиста, 1911.

О. Евген Гузар голова. *о. Д-р. Йосиф Боцян* заст. голови *О. Д-р Д. Яремко* секретар.

о. Т. Лежогубский, о. Л. Лужницкий, о. Д. Лопатиньский, о. В. Лиско, о. Н. Будка.

сьвящ. Володимир Герасимович
парох Терпилівки.

Проєкт церковної контролї над нашою еміґрацією до Америки.

Контроля над нашою зарібковою еміґрацією з церковного боку поки що представляєть ся вельми не сьвітло. Мимо останніх розпорядків і поучень наших Духовних Властий *) в сім напрямі, ми, сьвященики, особливо ті, що душпастируємо на території, де переселенчий рух найбільш оживлений, не нехочемо, але не можемо сконтролювати, коли і куди наші парохіяни емігрують. Аж часом десь случайно по якім місяци двох довідуємо ся, що сей або ся виїхали до Америки. Очевидно криють ся з тим і то особливо перед сьвящеником, бо лякають ся, щоби їм не відраджував виїздити. А криють ся мабуть під впливом нашептів всїляких покутних аґентів, особливо жидків, які їм шифкарти вирабляють, а які їм торочать, щоби не слухали сьвящеників, „бо то неправда, що повиходили якісь заостреня в американських імміґраційних законах, то лиш „ксьондзи“ навмисне відстрашують людий від еміґрації, бо вони в змові з „панами“, і хочуть в краю людий притримати, щоби мати дешевшого робітника“. І виходить на жаль на їхнє і недовірє до сьвящеників змагаєть ся. Я се бачу прим. в своїй парохії. Хоч в американській і нашій пресї час до часу оголошують всїлякі заостреня американських імміґраційних законів, як хороба очий, недостача опіки над малолїтками, конечність знаня грамоти, погроза заверненя і т. и., то мимо сього з усїх моїх парохіян-еміґрантів, (а їхали і неграмотні і не дуже здорові і малолїтки самі), дотепер за 10 лїт „від води“ завернули всього двох. Решта всї щасливо заїхали мимо сього, що завсїгди їдуть (бодай з моєї парохії) голїруч себ-то без нїяких метрик або родинних витягів.

І то їдуть: чоловіки молоді (дуже часто внедовзї по вінчаню) самі без жінок і жінки без чоловіків і парубки підлїтки (переважно між 15—18 лїт) і дївчата. Опісля лиш часом доходять глухі вісти, що з Америки дописують, що той там Іван Н. . . . який дома покинув молоду жінку, в Америцї в друге

*1) Пастирське Посланіе Гал. Еписк. з 31. III. 1910.
2) АЕп. Льв. Вѣдом. 1911. ч. II. стор. 36.
3) АЕп. Льв. Вѣдом. 1911. ч. VII. стор. 80.

оженив ся. А се дуже можливе, коли всякий їде без нїяких метрик а тамки знов в Америцї при вінчаню мабуть нїяких документів не вимагають. Америка ратує особливе нашу сїльску молодїж з одного великого клопоту, (таке бодай дїєть ся дуже часто в нашій околицї).

Як звісно, у нас звичайно молодята побирають ся не тому́, що одно другому сподобало ся та що вони полюбили ся а тому, що старі батьки і свати врадили, що „так буде добре, бо єї морґи добре пасують до морґів його". І таких „сторгованих" вінчань буває найбільш. Але часами лучаєть ся виїмок від сього правила. Полюбив хлопець дївчину в свойому або в сусїдному селї і обоє покляли ся, що або з собою повінчають ся, або з нїким иншим. Та батьки анї суди Боже, бо. . . . морґи не пасують. Тодї хлопець заявляє, що він ще не буде женити ся, що йому ще пора, що він ще хоче дещо гроша заробити і тому має намір поїхати до Америки. Батько радий, що синок як поїде в сьвіт, то забуде за свою дївчину. Продає морґ поля синови на шифкарту. Зібрав ся, поїхав. Ба по якімсь часї оттак де за пів року розходить ся по селї чутка, що „тамтої ночи тихцем поїхала до Америки та а та дївчина", (якраз любка сего синка). А епільог такий: По двох роках з'являють ся в парохіяльній канцелярії двоє джентльменів: він в елеґантнім одязї, ковнїрець à la Roosevelt, сорокатa краватка, шевровi черевики а вона в модній сукни.

— Слава Ісусу Христу! —

— Слава на віки! —

— Єґомость собі нас не пригадують? Таж ми тї, що то нам татй перед двома роками не дали пібрати ся. Я поїхав насамперід до Америки — каже джентльмен — прислав їй шифкарту, потім вона приїхала і ми в Ню-Йорку взяли слюб. —

— А маєте метрику слюбу? — питаю.

— Yes! — відповідає джентльмен і витягає з кишенї сьвідоцтво вінчаня, виставлене пароxом з Ню-Йорку.

— А ми і дитинку привезли, прошу єґомостя, минуло їй 5 місяцїв, Петро називаєть ся. —

— А метрику хрещеня маєте? —

— No!, бо воно хрестило ся на другім плейзї — в Northampton Pa, а ми тепер їдемо зі Скрентону. —

— Тай щож ви будете робити, як воно підросте, а то ще й хлопець. —

— Not at all, прошу єґомостя, ми вертаємо назад за який місяць або що, бо ту годї буде жити. Старі сварять ся, що ми пібрали ся, нїчого не хтять „писати" то ми ту не маємо що робити. Поїдемо до Northampton Pa, тай там станемо до роботи. Ну, то метрика нашого Петруся тамки є і всьо буде all right. —

І якось за два місяцї, як довідав ся я, поїхали. А деякі такі пари полишали ся в селї, бо якось дійшли опісля зі „старими“ до порозуміня. —

Матеріяльної користи з тої еміґрації дуже мало або противно, ще й шкода виходить а про моральну вже й не згадувати. Яка може бути користь, як ті еміґранти раз враз волочать ся, то до Америки то назад до свойого села. Я маю таких парохіян, що вже по три і чотири рази їздили і назад вертали. Найгірше буває з дївчатами і молодими молодицями. Як поїдуть то і слух про них загибає. Звичайно пишуть з початку, що дуже їм добре, що або мають роботу в фабрицї тютюну або в фабрицї ниток, а опісля нїчого не пишуть аж хтось звідтам приїде і скаже, що та а та „Маринка пустила ся на пси“, що ся або ся „жиє з якимсь жидом на віру“ і т. и. Такі то користи з тої нашої еміґрациї,... бо їдуть без нїякої контролї, без нїяких паперів і хоч там в Америцї записують ся в члени наших парохій, то видко, нїхто їх о якісь документи не питає, лиш вірять на слово. Контролї отже якоїсь конечно треба.

Така проба контролї переселенчого руху у нас була можливою в перве сього року в сїчни підчас списи населеня. Можна бодай було довідати ся про загальне число неприсутних в громадї. І так я, приміром, довідав ся, що в моїй матїрній громадї Терпилівцї з днем 31 грудня 1910 було присутних в селї 953 душі а не присутних 124 моїх парохіян; між тими 103 в Америцї а 21 в Прусах. В дочерній знов Климківцях присутних парохіян 430 а неприсутних 37 в Америцї, 5 в Прусах а 2 на службі в краю. Та при тім обчисленю виявило ся єще щось цїкавого, а то: що на тих 103 еміґрантів до Америки лиш про 76 родина вспіла подати їхню адресу а про 27 нїхто з найблизшої рідні навіть не знав, де вони в Америцї обертають ся, бо нїчого вже кілька років не пишуть.

Ввиду отже сказаного не дивно, що нема що й балакати про се, щоби ми кождого року до половини червня могли подавати докладний статистичний виказ переселенчого руху з парохії, коли навіть рідні родичі не знають, куди їхнї дїти помандрували. Таке саме мусить дїяти ся і з приписом відбирати від майбутнїх еміґрантів торжественне прилюдне приреченє, що від своєї сьв. віри не відступлять в чужих краях. Дехто, правда, перед виїздом приходить до сьв. сповіди і я тодї такому кажу, що такий а такий припис, що я його кілька разів в церкві пригадував, нехай отже в найблизшу неділю зложить прилюдно дотичне приреченє. На те звичайне дістаю відповідь, що добре, приреченє зложить, але лиш тут при сповіди, бо „пощо має хто наперед знати, що я вибираю ся до Америки“. З досьвіду отже бачу, що всї сї способи подані в висше згаданих розпорядках не можуть бути (бодай в нашій околиці) виконані як слїд. —

Роздумуючи над невідрадним станом сеї справи, прийшов менї до голови один проєкт, з яким я і подїлив ся з моїми Впр. о. о. кондеканальними на соборчику нашого Новосельського деканату, який відбув ся 24 серпня с. р. в Супранівці. Сей мій проєкт Всч. Собратя однодушно одобрили і його в головнім начерку вписано у протокол соборчика. Тепер я хотїв би його піддати під ширшу дискусию (наколи на се Вп. Редакція „Ниви“ позволить)*) Всч. Собратії цїлої нашої церковної провінції, а може Господь дозволить, що по вимінї гадок якось наша церковна контроля над еміґрацією управильнить ся. Нинї не тямлю дослівно як ми сей проєкт в протоколї соборчика сформулували, але се річ меншої ваги. Він представляєть ся менше-більше так:

1) Духовеньство Новосельського деканату просить: Високопреосьвящений Митрополитальний Ординаріят зволить вселаскавійше в порозуминю з обома другими Преосьвященими Епископськими Ординаріятами нашої провінції, як також в порозуминю з нашими Пеосьвященими Ординаріятами на Угорщинї в цїли управильненя церковної контролї над еміґрацією до Америки, зайти в договір з Преосьвященим нашим Архієреєм у Філядельфії: що лиш такий переселенець буде принятий у звязь котрогось з американських душпастирств, який викажеть ся віроісповідною лєґітимаційною книжочкою, виставленою його питомим старокраєвим парохіяльним урядом. Зміст сего договору, поміщений в Епархіяльних Відомостях всїх епархій маєть ся в кождій Церкві оголосити і пояснити. —

2) В тій лєґітимаційній книжочці має старокраєвий парох докладно вписати імя і порекло переселенця, його родовід, дату уродин, хрещеня і миропомазаня, місце замешканя, число дому, парохію, деканат, епархію, повіт і край. Дальше стан: безженний чи жонатий, як жонатий, дату вінчаня і родовід жінки. Як має дїти, дати уродин і хрестин всїх дїтий і їх імена. Вкінци: чи виїздить до Америки сам чи з родиною і в якій місцевости в Америцї має намір осїсти. По приїздї до Америки має переселенець замельдувати ся з сею книжочкою в дотичнім парохіяльнім урядї і тамошний парох має йому те замельдованє в книжочці потвердити датою, печаткою і підписом. При переїздї з одної парохії до другої, має переселенець в своїй книжочці з дотеперішної вимельдувати ся а в новій замельдувати ся. Те саме має зробити при евентуальнім поворотї до рідного краю. Так само американські душпастирі мають переселенцям в дотичні рубрики їх книжочок вписовати всї їхні родинні акти як вінчаня, хрестини, похорони.

3) Таку книжочку може кождий переселенець набути за ціну пр. 10 сотиків у деканального отця референта справ емі-

*) Дуже радо — Редакція.

граційних, тойже о. референт зараз впише його у свій деканальний спис переселенців і книжочку заосмотрить в біжуче число. Відтак питомий парох переселенця виповнить йому **безплатно** всї потрібні рубрики книжочки, наколи переселенець перед тим висповідаєть ся, запричащаєть ся і зложить приписане приреченє, що від своєї сьв. католицької віри нїколи не відступить. Те приреченє, уміщене в відповіднім місци книжочки оба і переселенець і парох потвердять своїми підписами.

4) Для управильненя подружних відносин і уникненя всяких надужить в сьому зглядї, можливости двоженства, або що, зволить Преосьвящений Архипастир в Філядельфії вселаскавійше приказати своїм душпастирям, щоби відповідно до приписів декрету „Ne temere“ про кожде вінчанє еміґрантів, яке благословлять в Америцї повідомляли тих старокраєвих парохів, в яких парохіях молодята породили ся, щоби акт їх вінчаня можна було при акті їх хрещеня занотувати.

Такі легітимаційні книжочки в виді прим. наших військових книжочок (Militär-Pass) в обємі 24—30 сторінок моглиби виглядати так, як ось низше взірець подаю:

1

Держава: Австрія.

АЕпархія: Львівська. Край: Галичина.
Деканат: Новосельський. Повіт: Збараський.
Парохія: Терпилівка. Громада: Терпилівка.

Ч. кн. дек. реф. ....26....

Віроісповідна легітимацийна книжочка

для Теодора Гаврилюка, гр. кат. одр., господаря в Терпилівці ч. д. 131.
виставлена йому з причини виїзду до З'єдинених Держав Північної Америки до місцевости Yonkers, N. Y.

Виставлено в Добромірці дня 14. VI. 1911 р.

Печатка референта

N. N.
референт деканальний для еміґр. справ.

2

†

Я, Теодор Гаврилюк прирікаю торжественно перед сьв. Хрестом і на сьв. Євангеліє, що до кінця свого житя, чи тут, чи в Америці, чи в якім иншім краю завсїгди буду вірним сином сьв. католицької Церкви в моїм прадїднім греко-руськім Обрядї і нїколи від моєї сьв. Віри і Обряду не відступлю, бо вірю, що лиш в тій сьв. Вірі і Церкві, якої головою є наслїдник сьв. Ап. Петра, Сьв. Отець Папа Римський можу осягнути вічне спасенє. — Так менї Господи Боже допоможи в Тройцї Сьвятій Єдиний і Всї Сьвяті. — Амінь

В Терпилівцї 16. VI. 1911 р.

Так я прирік:
Теодор Гаврилюк.
Приречене відібрав:
о. N. N.
парох.

Парохіяльна печатка

Родовід переселенця (-нки). 3

Імя і порекло	Теодор Гаврилюк
Віроісповіданє і обряд	католик, греко-руського обряду
Народність	українсько-руська
Занятє	хлїбороб
Безженний (незамужна)	. . . .
Вдовець (вдова)	. . . .
Жонатий (замужна)	так, з Марією Заяць від 29/I 1894
Дата уродин	Терпилівка, ч. д 87. дня 2[illegible]/III 1869
„ хрещеня	того самого дня
„ миропомазаня	того самого дня
Метрик. кн. том і стор.	том II. стор. 68 числ поряд. 12
Імя батька	Павло } господарі
„ матери	Мария з роду Осадчук } ч. д. 87.
Уміє читати	уміє по українськи і по польськи
„ писати	„ „ „ „ „ „
Їде сам чи з родиною	їде з цїлою родиною

За згідність з метрикою

Гр. кат. парохіяльний Уряд

Терпилівка, 16/VI. 1911 р.

о. N. N.
парох.

Парохіяльна печатка

4

Звінчав ся (-ла ся) в Терпилівцї в церкві Сьв. О. Миколая дня 29/I. 1894 р. з Марією з роду Заяць з Терпилівки Том кн. вінч. II. ст. 51 ч. 7.

Гр. кат. Уряд парохіяльний

Терпилівка, 16/VI. 1911. о. N. N.

Родовід дружи́ни:

Імя і порекло род.	Марія з Заяцїв, Гаврилюк
Віроісповіданє, обр.	католичка, греко-руського обр.
Народність	українсько-руська
Дата уродин	Терпилівка ч. д. 73. дн. 20/IX. 1875
„ хрещеня	того самого дня
„ миропомазаня	того самого дня
Метр кн. том, ст. чис.	том II. стор. 130 число стор. 47
Імя батька	Андрій Заяць } господарі
„ матери	Катерина з Паляницїв } ч. д. 73.
Уміє читати	уміє по українськи
„ писати	„ „ „

За згідність з метрикою

Гр. кат. парохіяльний Уряд

Терпилівка, 16/VI. 1911 р.

о. N. N.
парох.

Парохіяльна печатка

Дїти сего подружя

Ч.п.	Імя	Місце урод.	Парохія	ДАТА урод	ДАТА хрщ.	ДАТА мирп
1	Марцеля	Терпилівка	Терпилівка	12/VI. 1895	dto	dto
2	Анна	„	„	28/VI. 1896	29/VI. 1896	dto
3	Агафія	„	„	10/IV. 1898	dto	dto
4	Катерина	„	„	22/III. 1900	30/III. 1900	dto
5	Варвара	„	„	7/V. 1901	10/IV 19 0	dto
6	Семен	„	„	24/IV 1903	26/IV. 1903	dto
7	Ярослав	„	„	24/II. 1905	dto	dto
Терпилівка 16/VI 1911 р. о. N. N. парох.						
8	Іван	Yonkers N.Y	dto	18/II. 1913	dto	dto

Случай смерти в сїй родинї

Ч.п.	Імя помершого	Член родини	День смерти	День похорон.	Похоронено в
1	Марцеля	донька	17/VIII. 189	19/VIII. 1895	Терпилівцї
2	Катерина	донька	27/III. 1900	29/III. 1900	Терпилівцї
Терпилівка 1/VI 1911 р. о. N. N. парох.					

Евентуальне друге вінчане переселенця:

7

Ч. книги пересел. в Терпилівці 7/1911

Дня 16/VI. 1911 р. вимельдував ся з тутешної парохії Федь Гаврилюк з жінкою Марією і дітьми Анною, Агафією, Варварою, Семеном і Ярославом з наміром виїхати до Зєдинених Держав північної Америки і осісти в тамошній гр. кат. пар хії Yonkers N. Y. Перед виїздом дня 14/VI 1911 висповідав ся він і родина і запричащали ся а сегодня зложив приречене.

З гр. кат. парох. уряду

Терпилівка 16/VI 1911

о. N. N, парох.

Парохіяльна печатка

Ч. кн. іміґр. 63/1911.

Дня 3/VII 1911 р. зголосили ся до побуту в тутешній парохії Федь Гаврилюк з Терпилівки в Галичині враз з родиною і замешкали 37. Chestnut Str. Yonkers, N. Y.

З гр. кат. парох. Уряду

Yonkers N. Y. 3/VII 1911.

о. М. М парох.

Парохіяльна печатка

8

Ч. кн. еміґр. 14/1911.

Дня 8/X. 1911. вимельдували ся Федь Гаврилюк з родиною до побуту в New-York, N. Y.

Гр. кат. парох. Уряд

Yonkers N. Y. 8/X. 1911.

о. М. М.
парох.

Парохіяльна печатка

Ч. кн. еміґр. 42/1911.

Дня 10/X. 1911 зголосили ся до побуту в тутешній парохії Федь Гаврилюк з родиною з Yonkers N. Y. і замешкали 427 East 30 Str. New-York City.

Гр. кат. парох. Уряд

New-York 10/X 1911.

о. П. П. парох.

Парохіяльна печатка

Таких сторінок на мельдунки може бути приміром до 16-тої включно. Відтак на 17 помістити такэ

Пригадки для переселенців.

Слава Ісусу Христу!

§. 1. Зараз по приїзді до Америки маєте з тою книжочкою зголосити ся до тамошнього грекокатолицького парохіяльного уряду, де Ваше прийнятє до парохії буде в книжочці потверджене. Тільки добре розпитуйте, чи та Церков, до якої Вас справлять, є зачартерована на нашого Епископа Преосьвященого Сотера Ортинського, що мешкає у Філядельфії. Бо, як нї, то знак, що Вас до іновірчої церкви завели, яка тільки під назву греко-католицької підшиваєть ся. —

§. 2. Відтак розвідуйте ся, де містить ся канцелярія місцевого відділу товариства обезпечень „Руський Народний Союз“ і там в члени впишіть ся. —

§. 3. Потім впишіть ся в члени місцевого церковного братства і в члени місцевої українсько-руської читальнї. —

§. 4. Памятайте про се, що як Ви вписали ся до місцевої греко-католицької парохії, то не будьте парохіянами тільки на папери, але будьте ними з цїлого серця і цїлої душі і все сповняйте радо обовязки, які до доброго христіянина належать. Завсїгди з Богом а Бог поблагословить. Не опускайте щоденних молитов, в неділї і сьвята їдіть

на Службу Божу і духовну науку, як найчастїйше приступайте до сьв. Сповіди і сьв. Причастія.

§. 5. Памятайте на се, що все і всюди маєте явно і сьміло визнавати, що Ви є католиком грекоруського обряду, т. є. що належите до єдиної, сьвятої, соборної і апостольскої Церкви, яку основав Господь і Бог і Спаситель Наш Ісус Христос, назначуючи Своїм намісником, заступником і видимим головою Церкви сьв. Ап. Петра, який був першим епископом в місті Римі і якого наслїдником в уряді і власти є кождочасний Сьвятїйший Отець, Папа Римський Се є одна одинока правдива Христова Церков на землї і в нїй лиш одній можна осягнути вічне спасенє. Се Церков, яка науку Христа Спаса, передану Ним сьв. Апостолам без нїякої зміни чисту і правдиву переховала і голосила по нинїшній день і переховувати і голосити їй буде до кінця сьвіта. Се Церков, якої нїяка ворожа сила, нї земска, нї пекольна знищити не зможуть, бо Г. Н. Ісус Христос виразно сказав до єї першого видимого Голови сьв. Ап. Петра: „Ти єси Петро і на свому камені збудую Церкву мою і ворота пекольні не подужають її. І дам Я тобі ключі царства небесного і що звяжеш на землї, буде звязане на небі, а що розвяжеш на землї, буде розвязане

в небі". — (Мат. XVI. 18. 19). Всяке инше товариство, яке називає себе християнською Церквою, не є Церквою лиш звичайним людським товариством, заложеним злобними і гордими людьми, які хотїли би всьо на свій лад накручувати і Божу волю зміняти до своєї вподоби. —

§. 6. Пильнуйте ся в чужині перед облесними людьми-іновірцями, які будуть Вам придобрювати ся: що вони також християни; будуть Вас заманювати до своїх фальшивих церков, будуть Вам говорити, що їхня віра правдива, християнська і лїпша від Вашої. —

§. 7. Всїх таких зараз спитайте, чи вони вірять:

а) що є один Бог в трьох Особах Божих, з котрих Отець є сам від себе, Син родив ся від Отця а Сьвятий Дух походить від Отця і Сина,

б) що Син Божий, відвічне Боже Слово став ся в часї Чоловіком через сьв Духа і як чоловік уродив ся від Пречистої Дїви Марії, котру Господь Бог задля того, що мала стати Матерію Божого Сина, вивінував особлившою ласкою, бо ще в першій хвилинцї Єї Зачатя охоронив Єї від первородного гріха і ми Єї славимо як Пренепорочно Зачату і сьвято Єї Пренепорочного Зачатя обходимо щорічно дня 22 н. ст. грудня. Ми Єї величаємо більше як Всїх Сьвятих і Ангелів небесних і називаємо Богородицею, бо породила Сина Божого, що́ є і Богом і Чоловіком, —

в) що видимою головою Церкви є кождочасний Папа Римский, як наслїдник сьв. Ап. Петра, котрий, коли зі свойого престола в тих справах в що і як маємо вірувати, або як маємо жити і поводити ся, щоби воно було по християнськи, щось оголошує і пояснює, помилити ся не може, —

г) що по смерти ті, що бодай з одним смертним гріхом умерли, пїдуть з своїми душами до пекла на вічні муки, звідки вже нїколи нема повороту, а праведники, що́ вмерли без гріха в Божій ласцї пїдуть на вічне щастє до неба, але то лиш такі, що в хвили смерти не то не мали анї одного смертного гріха на совісти, але такі, що́ за свої давнї гріхи вже немають нїякої кари відбувати. Бо хто ще має таку кару відбувати, хочби вмер без гріха, мусить ще іти до чистилища, де мусить за кару відтерпіти муки, але звідтам по відпокутованю конечно колись прийде до неба, —

д) що до вкороченя тих мук в чистилищи зістаючих душ причиняють ся молитви нас живучих на земли а особливо відправляне за ті душі заупокійних Служб Божих, —

е) що Папа Римский, як завідатель небесної скарбницї заслуг Г. Н. Ісуса Христа і Сьвятих

Божих Угодників має власть і право з тої скарбниці удїляти нам відпустів т. є звільненя і дарованя кар, які би ми мали за наші гріхи терпіти колись в чистилищи і що ми ті відпусти можемо примінювати для себе а також для душ, що терплять в чистилищи, —

є) що Г. Н. Ісус Христос установив сїм сьвятих Тайн, і ані менше ані більше лиш сїм як середники і способи одержаня і помноженя Божої ласки, без якої ми нїчого доброго зробити не можемо і перед Богом заслужити ся не спосібні, —

ж) що в одній з тих сьв. Тайн а то в Найсьвятїйшій Тайнї Евхаристії перебуває чудесним способом між нами сам Г. Н. Ісус Христос, живий і правдивий як Бог і як чоловік з Тїлом і Душею під видами хлїба і вина. Що та Н. Тайна є безнастанним повторенєм Його кровавої Жертви на Хрестї лиш безкровним способом. Що він єї сам установив на Тайній останній Вечері в Четвер перед Своїми муками і дав приказ своїм Апостолам, щоби єї раз враз повтаряли. А через Апостолів іменно через сьв. Тайну Сьвященьства се право повтаряня безкровної Жертви дістали всї висьвячені на Епископів і сьвящеників а нїхто з невисьвячених Епископом на сьвященика сьвітських людий тої Жертви приносити не сьміє. Що в тій сьвятій Жертві чудесним способом перетворює Господь Бог через сьвященика або Епископа хлїб в Тїло Христове а вино в Кров Христову і то лиш в тій хвилї Служби Божої а анї перед тим, анї по тім, коли сьвященик говорить над хлїбом слова самого Спасителя: „Пріймите ядите, сїе єсть Тѣло моє.....“ а над вином: „Пїйте отъ нея вси, сїа єсть Кровь моя новаго завѣта.....“ і що від тої хвилї вже там нема анї хлїба анї вина, лиш єсть правдиве Тїло і правдива Кров Г. Н. Ісуса Христа і то так довго, доки види хлїба і вина не улягнуть зіпсутю. Длятого доки бачимо осьвячені Чесні Дари в незіпсованім анї не зміненім видї, то доти під тими видами є утаєний Сам Живий Г. Н. Ісус Христос і доти Осьвяченим Чесним Дарам належить ся від нас Божий Поклін і Божа слава. —

§. 18. Все і всюди сьміло і отверто визнавайте і того не стидайте ся, що Ви належите до українсько-руської народности, якої 4 мілїони живе в Австро-Угорській Монархії а 30 мілїонів стогне в тяжкій неволи в Росийськім царстві. Хто спитає, якої Ви народности, кождому кажіть: я Русин-Українець, а не говоріть, як то давнїйше деякі темні наші люди робили: „я Галїціян“, або „я Австріяк“, бо на цїлім сьвітї нема народу анї „ґалїцийського“ чи там галицького, анї народу австрійського. Є лиш край Галичина в австрій-

ській державі і в тім краю жиють Русини-Українці, Поляки, Німці і Жиди, а такі самі наші Русини-Українці жиють ще на Буковині, в північній Угорщині і в полудневих землях Російського царства, які називають ся: Поділє, Волинь і Україна. —

§. 9. Завсїгди між собою, зі своїми жінками і дїтьми і зі своїми краянами говоріть лиш виключно своєю рідною українсько-руською мовою, бо для нїкого не повинна бути нїяка чужа мова красшою і милїйшою, як його рідна мова, себ-то ся мова, якої навчив ся від рідної мами і тата. То дуже поганий звичай мають деякі наші переселенці, що за час свого побуту в Америцї навикнуть до своєї рідної мови впихати деякі чужі слова з анґлійської мови і не говорять по свому приміром „**так**“, тільки з анґлїйська „**єс**“, або не кажуть „**нї**“, тільки „**но**“ і т. и. Вчіть ся по анґлїйськи, то добре і в роботї придасть ся, але уживайте чужої анґлїйської мови тільки з Американами а своєї не калїчте. Пригадайте собі, як о тій справі висловив ся наш найбільший поет Тарас Шевченко:

„Учіте ся, брати мої,
Думайте, читайте
І чужому научайтесь
Свого не цурайтесь.

**Бо хто матїр забуває,
Того Бог карає
І люди цурають ся,
В хату не пускають“...,**

а другий наш поет Данило Млака про рідну мову так пише:

„Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько
Но лиш камінь має!“...

§. 10. Памятайте, що Ви пішли до Америки не на те, щоби грішити, дармувати, кервавицю марнувати, але на те, щоби тяженькою а уцтивою працею придбати собі і своїй рідні красшу долю. Длятого заощадженого з працї гроша не марнуйте і своїй рідні до дому відсилайте. Не забувайте також, шо наш нарід в старім краю дуже бідний а багато потреб має, тож як Вам там в Америцї часом лїпше дїє ся, пришліть якого доляра або бодай пару центів на свою Церков в рідній селї, або на потреби якого народного товариства а особливо для товариства „Рідна Школа“. —

§. 11. Памятайте, що належите до народу, який мав колись свою славну і сьвітлу минувшину і який хоч тепер в бідї і недодї колись таки красшої і сьвітлїйшої будуччини сподіваєть

сл. Тож чести того свого дорогого, рідного народу бережіть як ока' в голові і не виставляйте на поневірку між чужинцями. Покажіть перед ними, що Ви член народу побожного, трудячого, чесного і поважного. Від чужинців переймайте те, що у них бачите доброго, хосенного, а уникайте їхніх злих норовів і налогів. —

§. 12. Стережіть ся піянства, бо се плюгавий налїг, який нищить душу, здоровлє і майно а вкорочує житє. Сей гидкий налїг вже багато лиха наробів в нашім народі осьтут в старім краю, покиньте-ж його на чужині зівсім. Стережіть ся також розпусти, бо се гріх завсїгди смертний, тяжкий під кождим своїм видом. Памятайте, що в сьв. Письмі сказано, що ані пияки ані розпусники не ввійдуть до Божого Царства. Та хоч розпуста щось найплогавшого, то вона ще плогавійша, коли їй віддають ся в чужині люди женаті, або замужні, які своїх чоловіків чи жінок в старім краю полишали. Такі люди крім того, що стають розпусниками, стають також к р и в о п р и с я ж н и к а м и, бо ломлять присягу, зложену при вінчанню. —

О такі книжочки, більше менше такого вигляду повинно постарати ся наше „Товариство сьв. Рафаїла“ і повинно їх порозсилати всїм деканальним референтам еміграційних справ в цїлій нашій церковній Провінції в скількости відповідній руховi переселенчому даної околиці. Книжочки повинні бути вигідного формату в мягкій цератовій оправі а ціна повинна назначитись можливо найнизша. —

Впрочім дискусія свобідна і дуже пожадана, бо крайна пора щось вже раз ясного в сій справі порішити. —

ПРОМОВА

Високопреосьвященого Митрополита Є. Е. ґр. Андрея Шептицкого,

виголошена в столїтні роковини уродин Маркіяна Шашкевича
дня 5/XI. 1911. над могилою поета.

Рідко кому дане в довгі лїта по смерти збирати навколо свого гробу представників цїлого свого народа. Великі заслуги, великий талант, навіть великі дїла на те не вистарчають. І великих людий могили коротко по їх смерти присипує порох забутя.

Стоячи над гробом Маркіяна Шашкевича кождий з нас певний, що сеї могили руский нарід не забуде через довгі столїтя, кождий чує, що ми тут зібрали ся не лиш на те, щоб звеличати великого поета, заслуженого для церкви і вітчини робітника. Нас зібрала днесь велика ідея, котрої Маркіян був неначе прапором. Ся гадка, що перед лїтами була могучим товчком цїлого нашого народного відродженя, єсть днесь єще для нас всїх і на віки остане керницею живої цїнної води, що зрошує лани нашого церковного і народного житя і все відсьвіжує зелені надії на будуче.

Щоб здати собі справу з того, яким генієм був Маркіян, треба нам перенести ся в ті давні часи.

Нарід дрімає в неволї панщини, сьвітскої інтелїґенциї нема, духовеньство вихованє на засадах Йосифинїзму. Нїкому і не снить ся о якійсь колись свободї, нїхто о свободї не сьміє і говорити. Нїхто не думає, щоби дрімучий темний люд міг колись дійти до переважаючого впливу в якіхось епохах нових державних устроїв, щоб мертві, як здавало ся, маси могли пробудити ся народом. Нїхто не підносить живої могучої гадки. Загіпнотизовані неначе бюрократизмом, не думали наші батьки о зближеню до селяньства, над котрим однак працювали з великим нераз пожертвованєм.

Не бракувало в тім поколїню сьвящеників, що попередили Маркіяна, людий висшої інтелїґенциї, европейскої культури, були між ними люди прямо великі гадкою, орґанїзацийним змислом, талантом кермованя публичних справ.

Але не було чоловіка, котрий видїв будучність і вказував дороги будучности. Було в культурі наших людий в тих часах щось нещирого, щось офіцияльного, щось формального, щось мертвого. То були поколїня, що без надії клали ся в гріб — послїдні свого народа і свого типу.

При тих відносинах піднести прапор новий, кинути іскру нової великої гадки, на се потреба було великої душі, душі великого апостола, чоловіка, що „отъ Бога посланъ“ став би ся великаном грядучим у перед і ведучим у перед весь народ. Тим апостолом для Галицкої Руси став Маркіян Шашкевич. Молодий, слабонький, умираючий на сухоти, парох в убогім селї, був однак великим апостолом і провідником народа. Формалїзмови, мертвотї бюрократиї минувших поколїнь протиставив не плян реформатора, не розмах агітатора, не мудрість полїтика, а простоту і щирість доброго сїльского сьвященика.

Єго апостольский дух, єго сьвященича ревність вказувала єму, що душпастир мусить трафити до сердець вірних, а щоб трафити до сердець своєю проповідию, треба до людий промовляти їх бесїдою. Гадка покірненька, без шуму, без претенсиї, стала ся однак підставою нашого народного відродженя. Ми днесь розуміємо, що се гадка апостольска, примінювана від апостольских часів в проповіданю Євангелия в душпастирскій працї. Але на Руси в першій половині XIX. стол. сего не розуміли. Ми тепер знаємо з власного щоденного досьвіду, що до людских душ не можна трафити лиш сею дорогою, що зі взглядів душпастирских евангельских треба до народу промовляти єго бесїдою і не лиш бесїдою, треба добирати єго способів говореня, єго образів, порівнань винятих з уст народа. Ми се знаєм і розуміємо, чому першою школою проповідничої форми се розговори, оповіданя, переданя, пісні підслухані від тих простих і неписьменних, поміж котрими однак частїйше знайдуть ся правдиві користи в уживаню слова, чим поміж нами, що кінчили школи. Аж дивно, що тодї нїхто з наших батьків сего не розумів, я сказав би аж встидно, єсли би Євангеліє не було переповнене таких гадок, котрих довгі передпоколїня „видяще не видять“, аж прийде ґенїй, котрий в старих переданях находить скарби животворної гадки.

Що Маркіян уживаючи бесїди народа, був великим естетом, лїнґвістом, поетом, не мені в се входити. Не буду також розводити ся над тим, як ревним був, побожним сьвятим сьвящеником. Зверну лиш Вашу увагу, мої Панове, на одну єще сторону Маркіянової ідеї, що прямо і виразно не висказана в єго творах, єсть однак дном єго душі, тлом єго цїлої творчости.

Зворот до народної бесїди, був лиш внїшним знаком-символом, сказав би я, иншого звороту, більше внутрішного — і для того укритого, менше сьвідомого, а більше ґенїяльного і житєдайного звороту до культури народа — сеї культури несьвідомої, неписьменної, котру ми, інтелїґенти, мало знаємо, котра однак всїм нам дорога, бо своя, бо рідна, і не лиш дорога, а так потягаюча, як нїяка инша сила. Зворот Маркіяна до народа став ся для Галицкої Руси, а передовсїм для нашого духовеньства могучим голосом, на який днесь єще дрощ зво-

рушеня переходить нам по тїлї: В Народ! Днесь єще, з віддаленя 60 лїт і з кождим днем більше се слово стає ся прапором руского духовеньства. Йти в народ, щоб єго підносити, боронити, просьвічати, щоб єго спасати, за него вмирати — се наш ідеал.

Се праця духовеньства — се історія нашого відродженя. Значіня суспільного і економічного, які тому слову надає наше поколїнє, в Маркіянових творах не знайдемо, але без сумнїву наша гадка, наша праця — праця цїлої рускої інтелїґенції, чиж не є она консеквенцією Маркіянової ідеї, чи не містить ся в нїй?

Цїле наше народне відродженє має сей характер — повільного пробуджуваня народних мас; а сего характеру не мала би сама історія XIX. столїтя, єсли би наш патриотизм не мав сеї цїли, сего значіня і напряму в люд, в народ.

В рускім патриотизмі Галичан мало історичних традиций, мало державної полїтичної гадки, але за те на цїлій лїнії визначне, характеристичне елємептарне: в народ! Всї маємо се понятє, що люд се наша сила, що праця для него — наша задача, що єго добро то наша будучність.

Що Маркіян був першим, котрий сю дорогу вказав більше житєм своїм і дїланєм як словом — в тім треба подивляти єго ґенїяльність, інтуіцию, що кільканайцять лїт наперед видить прямо, то до чого нарід іде.

Нам днесь легко зрозуміти, що віддаляти ся від люду се єсказувати себе на смерть, що в єго руках житє, що треба нам до народа зближати ся, йти в нарід, щоби єго піднести, не щоби утверджати в нїм те, що в нїм може злого, що треба єму давати те, що маємо доброго, — а не відбирати єму те, що доброго має, і не накидати єму те, що у нас злого, або не відповідає єго потребам, єго душі, єго житю — Се днесь добре знаєм і розуміємо, як конечною річю знати нарід. Але днесь ще нераз не вміємо трафити в сю міру, коли зближенє до народа, єсли не перестає бути житєвим впливом — не стає ще самою цїкавостию фольклюриста, — днесь ще часом трудно відчути більше чим порозуміти, що можна, що треба, що вже не годить ся живому організмови нашого люду давати або відбирати.

Маркіян зно ва чи незвичайно субтельною інтуіцией, чи високим естетичним змислом, чи апостольским духом, що всюди каже добра улюбленого шукати, є типовим клясиком між писателями, котрі з уст люду учили ся бесїди, нїколи тривіяльним, не уживає майже нїколи слів, котрих не уживає нарід.

Що сей, котрий в Галичинї перший до люду звернув ся, був сьвященником, добрим, ревним, побожним сьвященником, се наша слава, з того днесь ми, сьвященики, гордимо ся; але се

знаменне в історії нашого відродженя, се знаменне і в теперішній добі.

Хотїти рішати о культурі, о долї руского народа без руского сьвященика, се така сама доктрина, віддалена від житя, перенесена десь з иншого сьвіту, як та друга, котра хотїла би о народній бесїдї і культурі без народу, без люду рішати.

Стоячи днесь над гробом того сьвященика, що в працї для народа положив молоде житє, а так могуче вплинув на єго долю, як же не спімнути о тих довгих рядах і численних поколїнях руских сьвящеників, що нераз при недостатку, при трудностях і клопотах, однак так вірно і щиро дїлили долю руского селянина. Жертвою, трудом цїлого житя, нераз майном, а завсїгди щирою, доброю радою, і завсїгди готовою помочию, а при тім так як сей Маркіян, з простотою і з ревностию апостола, всюди ставав сїльский, руский сьвященик до бою чи до працї, де лиш сего вимагала потреба руского народа. Якже не тїшити ся, що днесь над гробом Маркіяна навіть ті, що волїли би не видїти сьвящеників в народних торжествах, мусять признати, що єсли наш нарід в тисячлїтній недолї і долї не стратив своєї мови і культури, єсли діждав ся сьвітлої епохи відродженя, єсли має поважні — Богу дякувати — ряди інтелїгенциї, котра єго хвалою і силою, то не малу в тім заслугу мають ті наші сьвященики, що, як Маркіян, цїлє житє бороли ся з противностями і десь з позичених грошей видавали якусь хосенну для народа книжочку, і послїдний гріш на народні видавали цїли, щоби в трийцять-котрімсь роцї житя вмирати на сухоти.

Але коли могли при слабих силах віддавати великі услуги народови, єсли могли самі під тягаром упадати, а однак нарід вести до лїпшої будучности, то лишень длятого, що були, що суть ученикаме того, котрий в 33. роцї житя по довгих трудах і борбах, по житю убогім, але переповненім надлюдских жертв і зусиль, житє за нарід поклав на Голгофтї.

І єсли днесь, стоячи над гробом Маркіяна, маємо неначе почутє, що хотяй в могилї спочивають мертві кости, дух єго жиє і жиє єго ідея. Єсли днесь мимо волї могилу, над котрою стоїмо, уважаємо за символ житя більш чим за знак смерти, то в великій части для того, що гріб ученика, християнина, апостола все здалека подібний до гробу учителя, з котрого людскість від віків і во віки черпає все божественну силу до божественного вічного житя.

Збиране матерялів до дїяльности руского духовеньства в Галичинї.

Відозва до Всечесних Отцїв-товаришів, кінчивших св. богословє в р. 1871.

Дня 6. жовтня 1910. відбув ся в Перемишли в домі найдостойнїйшого нашого товариша, преосв. епископа Константина, з'їзд колеґів-сьвящеників, що укінчили перед сорок роками, р. 1871, св. богословє. Обговорюючи на тім з'їздї перебуті часи і нашу дїяльність в них, постановили ми в памятку нашого сорокового ювилею видати альманах, в котрім кождий товариш помістив би свою автобіоґрафію і подав в нїй очерк свого житя, пануючих тодї відносин і своєї працї.

Се виданє могло би мати поважне значінє. Ми, Братя, жили в важній переломовій добі нашого руского народу. Бож тямимо що инші були відносини в цїлім житю як народа так і духовеньства, коли ми находились в молодечім віку, — а зовсїм инакше стали они витворюватись, коли ми яко сьвященики ступили на арену публичного житя і підняли нашу дїяльність, — тай єще инші заповідають ся відносини в народї і клирі в недалекій будучности. А позаяк наше духовеньство було в тім часї тїсно звязане з руским народом, творило величезну більшість рускої інтелїґенциї і брало в єго житю важну участь, — то й природно, що нарис нашої працї як і современного руского духовеньства був би в значній части також істориєю всего галицко-руского народа з того часу. Наші автобіоґрафії стали би отже колись для історика важним жерелом для пізнаня і зрозуміня наших времен.

Ся сторона не єсть маловажна. Ми відчуваємо нинї, яку похибку сповнили наші батьки і дїди, що так мало вістий лишили нам із своїх трудів і часів. Еволюция, яку переходив наш нарід і клир у всїх напрямах, хоч би від занятя нашого краю через Австрию, була так незвичайно інтересна і важна, а ми маємо о тім всїм так мало відомостий. Наші предки уважали ті річи звичайними і буденними, тай не ув ажали потрібним їх записувати. І нинї слїдителї тих часів жалують ся справедливо на брак всяких материялів, і примушені з ріжних малих і відірваних вісток складати образ, котрий виходить і дуже неповний, непевний, а може декуди й невірний. А преціньтодїшне духовеньство творило весь цьвіт руского народа!

Та не лиш для істориї обовязані ми до списаня пережитих часів, але ї супроти нас самих. Ми сходимо зі сьвіта і повинни як ті евангеличні слуги здати одвіт з повірених нам від Господа талантів. Нашому духовеньству робить ся вже тепер инколи заміт, що ми не сповнили належно своєї місиї в народї; а сї за-

міти готові еще зростати, коли настануть нові ґенерації, котрі наших часів і трудів зовсїм не будуть знати. Ми обовязані отже виказатись, що вложили таку а таку працю в житє церкви і народа, що терпіли за се не раз ріжні переслїдованя, і що значна часть тих результатів, що зістала народом осягнена, есть плодом нашої праці. Певно, що розслїдник подій може й догляне, що ми в наших трудах се і те не доповнили — бож оно завсїгди лекше по довершених вже фактах і наступивших наслїдках судити дїла, — але совістний слїдитель зрозуміє, що ми, хоч й були дїтьми свого часу і виходили з сучасного сьвітогляду, потрудились після наших сил і положили таки певні заслуги для суспільности.

Так отже, Братя, заберім ся до списаня того, що ми в нашім житю бачили і перебули, і що на поли церковнім і народнім зробили. Даймо по можности вірний образ наших трудів і часів.

Щоби Вам дати бодай приближне поняте, в якім напрямі мали би іти ті записки, позволимо собі дати тут деякі вказівки.

Взагалї хотїли би ми мати живі ремінїсценциї зі всїх відносин, в яких ми від малку аж до послїдних часів жили і трудились, а які дотикали би житя-бутя наших родин (сьвященичих чи селяньских), з котрих ми вийшли, — шкіл, в яких ми учились, — а дальше всїх відносин і еволюций, які в церкві і в народї постепенно довершались, — і праць, які там положили.

В подрібности. Що до молодечого віку: коли, де і з якої родини ми родились? в яких школах побирали початкові, а в яких дальші науки? в якій мові вела ся там наука, якою методою, які були учителї і як поводили ся з учениками? який був приближний склад молодїжи в середних школах (Русинів, Поляків, Нїмців), і які товарискі відносини між ними? які були материяльні потреби учеників, як мешкали? які струї і коли зачали порушати молодіж (обрядові, национальні, всесьвітні), що читали ми, чим займались, і який дух проявляв ся у нас? чи належали може до студенских громад і який вплив мали они на нашого духа? — Відтак, які були відносини в духовнім семинари: яка праця, який дух, яке товариске житє? яке відношенє настоятелїв, які зносини з сьвітскими колеґами? чи користали з фільозофічного факультету? як витворювались у нас погляди на справи церковні і народні, і з якими намірами опускали ми семинар і вступили в публичне житє? в яких кругах обертались ми тодї в часї вакаций? яке житє було в загалї в сьвященичих родинах, яка була там наша позиция, як ми одружились і коли висьвятились? Подаючи сї згадки з молодих лїт було би оно важне зазначити, які були тодї родинні, товарискі, просьвітні і материяльні відносини, потреби і звичаї в наших родинах (сьвященичих, селяньских чи инших), з яких ми вийшли? які громадскі, просьвітні, суспільні і економічні відносини в прочім

народї? які були тодї відносини ріжних властий до рускаго духовеньства і народа? Зібране сих послїдних ремінїсценций було би важне именно на те, щоби виказалось, які великі ріжниці зайшли у всїх тих наших відносинах в послїдних роках.

Колиж ми вступили в духовний стан: на яких посадах і як довго перебували? який стан просьвітний, релїґійний і економічний заставали ми в народї, і як він опісля зміняв ся? як ми трудились, які трудности стрічали і що осягнули? які були відносини родинні, товарискі, господарскі в самім духовеньстві? які звичаї парафіяльні? як вели ся справи церковні (будоване або реставроване храмів і будинків господарских) і що ми тут зробили? яке було відношене властий духовних? яке відношене дворів (як надавали презенти, як сповняли свої обовязки конкуренцийні і др.)? які витворювали ся відносини нових польских властий до духовеньства і народа? може терпіли що від них і через що? (Тут не завадило би подати і деякі драстичні епізоди). Яке було відношене латиньского духовеньства до нас і до руского обряду, і що зазнавали ми з тої сторони? яка була місцева школа, яка викладова мова, які учителї, які відносини їх до церкви і народу, і який успіх для громади? Як поступав народ в осьвідомленю і в просьвітї? які вибирались вийти і громадскі ради, і які були надужитя в сїм дїлї? як переводились вибори повітові або полїтичні, які дїялись тут безправности і з чиєї сторони, і який був результат виборів? чи і коли основано брацтво церковне або тверезости, читальню (і яку), задаткову касу, громадский шпіхлїр, якусь спілку, Сїч або Сокіл і т. п., і який був їх розвій? Які еволюциї ішли в народї в ріжних напрямах, корисні чи некорисні, з яких причин, і яке було тут наше становище.

Розуміє ся, ми подаємо тут лиш загальні вказівки і лишаємо кождому повну волю, що і як схоче перебуті часи представити. Се поле так широке і в многих случаях так ріжнородне, що тут зможе кождий вже сам найлучше знати, що він пережив, що сотворив, або й що перетерпів.

Зарівно даємо Вам повну свободу, в якій формі схочете довершити Ваші записки: чи в стисло упорядкованім представленю свого житя, чи в роді кинених образків і епізодів, чи й в формі мішаній. Одна і друга форма може мати свою добру сторону для вірного схарактеризованя дотичного часу. Ми звернули би лиш Вашу увагу на се, щобисьте не підтягали всї події зі свого житя під один погляд з послїдних лїт, а віддавали їх в сучаснім осьвітленю.

Ви, Братя, зрозумієте, як важні були би для потомства такі вісти з родинних, громадских, суспільних і полїтичних відносин, які ми пережили, хоч би они дотикали на позір й поменших сторінок нашого житя. Ми згадали вже, що відносини в духовеньстві і в народї, які бачили в молодечих лїтах, змінили ся нинї вже зовсїм, — тай те, що тепер бачимо, підпаде

небавом значній змінї. З нашим відходом готові ті річи пропасти для попомности. Зібране тих вістий мало би отже важне значіне для будучого слїдителя наших часів. Оно було би наукою для наших наслїдників, бо вказувало би: як вело ся у нас давнїйше, що пішло опісля на лїпше а що на гірше, що ми занедбали і чого не будуче вистерігатись.

Додамо, що лишаємо кождому з Вас повну свободу, зазначувати в своїх споминах своє партийне становище і дїяльність, — а за сим помістимо в альманаху наді слані річи в такім язику і правописи, в яких будуть нам подані. Най дає альманах і піддим зглядом вірний образ струй, які мали у нас місце. Ми увірені, що під сим зглядом колїзий не буде, бо хоч були між нами ріжні погляди, однак они були більше теоретичні; на дїлї жили ми всї в дружних зносинах і стреміли до одної народної і церковної цїли.

Вкінци не можемо поминути, що дуже богато наших добрих товаришів розтало ся вже з съвітом. Та ми не хотїли би пропустити їх в альманаху. Взиваємо тому їх синів або свояків або й других близких їм людий, щоби зволили подати їх біографії. Многі з них займали в працях нашого духовеньства і суспільности визначне становище, тож було би великою шкодою, коли би в нашім виданю забракло о них вістий. В тій цїли подаємо тут реєстр наших покійних колеґів враз з роком їх смерти.

З давної львівскої диецезиї: Алексевич Єроним, б. парох в Чернихові, 1910; Балицкий Володимир з Іспаса; Батіг Александер з Розвадова; Боднар Михайло з Худиковець, 1901; Вовчук Данило; Грибович Юліян з Дзвинячки, 1881; Дилиньский Володимир з Ляшок Горішних, 1907; Еліясевич Діонизий з Чабарівки, 1900; Єзерский Ізидор з Золочева, 1900; Карачевский Александер з Лисовець, 1890; Климкович Волод. з Новоселиці, 1898; Кобриньский Теофиль, 1882; Куніньский Антоній з Крехович, 1906; Левицкий Юліян з Жизномира, 1900; Левицкий Роман з Турки, 1890; Левицкий Стефан з Ляцкого Вел.; Лепкий Сильвестер з Поручина, 1901; Майковский Павло з Хомяківки; Маланюк Александер з Павшівки, 1910; Марчак Василь з Балич подорожних, 1898; Матковский Клементий з Зарудець; Новосад Станислав з Підгаєц, 1904; Обушкевич Іван з Потока Зол. 1894; Сабат Володимир; Сїминович Євген з Станїславова, 1883; Смольницкій Йосиф з Глубокого; Стефанович Антоній з Щирця, 1906; Ульваньский Антоній з Чернушович; Черняньский Емиліян з Томашовець, 1903; Чировский Йосиф з Кального, 1882.

З перемискоі диецезиї: Іван Борсук з Кракова, 1909; Северин Гойнацкий, 1881; вийшовший в холмску епархию; Йосиф Граб з Лучиць; Грушкевич Александер з Волї Олешицкої, 1881; Тимотей Дорош з Росох, 1908; Кирилович Петро (яко укін. питом); Коссак Маркил з Полян, 1888; Куцїль Ілярий з Кальникова, 1893; Лодиньский Петро з Дверника, 1894; Лучко Константин з Перемишля, 1880; Николай Сенета з Бикова, 1910;

Терлецкий Антоній з Полнятич, 1886; Димитрий Ядлош, з Дошниці, 1902; Атаназий Яминьский з Радинич, 1903.

Так берімось, Братя, до діла. Деякі товариші передали вже свої записки, инші зволять не гаїтись і поспішити з ними. Дотичні праці просимо пересилати на руки котрого нибудь з підписаних, найлучше львівских, — а поки що повідомити нас о розпочатім труді. Ми упорядкуємо все і віддамо до печати.

О. Юліян Федусевич, ем. професор у Львові (ул. Японьска 4), о. Александер Стефанович, ем. професор у Львові (ул. Чарнецкого 26); о. Евстахій Цурковский, парох в Настасові (п. м.); о. Николай Темницкий, парох в Устю Зеленім (п. м.); о. Кирило Пачовский, парох в Богородчанах; Ілярий Туна, парох в Чорній коло Устрик; Климентий Копистяньский, парох в Регетові, п. Гладишів

Примітка Редакції.

Подаючи сю відозву всеч. Отців, мусимо признати, що підняте діло, наколи би оно як слід осущило ся, мало би добре значіне для історії нашої церкви і народа. Нині будять цікавість істориків не раз дрібні записки хоч би звичайних господарских річий, кидаючи сьвітло і на ту сторону житя; а щож говорити, если в автобіографіях буде з'ображене ціле жите-буте нинішного часу. Надіємо ся проте, що дотичні Отці доложать труду, щоби свої досьвіди подати як найповнійше і представити вірний образ своїх трудів і часів. — При сій нагоді позволимо собі піднести й другу, подібну гадку, щоби всі наші сьвященики постарали ся для парохіяльних актів о окрему книгу і вписували в ню все, що в тій місцевости або в окрузі стало ся, або в чім они самі брали участь. Се був би рід літописи, котра продовжувана наслідниками послужила би, мимо льокального характеру, колись в будучности цікавим материялом для слідителя дотичного часу. Гадаємо, що і ся думка повинна би, бодай у значної части клиру, принятись, а відтак між Братями поширятись.

З духовної ниви.

I.

Спільна молитва.

Сих вакаций пробув я три тижні місяця вересня гостем о. пароха парохії Б. Одна з хвиль тодішнього мого житя — так вбилась в мій ум і душу сердечностию згадки, що хочу поділитись нею з читачами „Ниви“. Може вона декого і поучить заохотить самому собі таке зробити і пережити.

Перший день гостини добігає полудня. На верандї, якої великі шклянні вікна передають нам тепло осїнного сонця, сидять при шахах о. парох, який щасливо найшов вільну хвилю, один докторанд богословя, син о. пароха, один правник і я. Нашу борбу о мата переривае милий голос все ласкавої і щирою добротою серця усьміхненої господинї „прошу до обіду“. Встаємо і ідем у їдальню. Нас поважний гурток, бо у їдальні привитали нас ще три малі панночки. Між ними особливо одна звертає мою увагу на себе — ясним отвертим поглядом доброї дїтини, яка незнає ще злих чувств, лиш саму сердечність, ласкавість, доброту і покору. Така її постава і вираз погідного отвертого лиця!

Хвилька вижиданя, а Лїдзя, так вона звалась, глядить питаючими очима на о. пароха, свого вуя. Чую поважний зазив „oremus“, молїм ся! І безпосередно несе ся по хатї тоненький, звінкий голосочок: „Во Імя Отца і Сина і сьвятаго Духа амінь“. Лїдзя проводить нам всїм молитву. І я молю ся — та серед молитви промайнула менї гадка, що ся дїтина, яка ходить до четвертої нормальної, мусїла вже нераз, ба лїта цїлі чути латиньске слово „oremus“, коли вона его розуміла, і не тілько розуміла, але ждала на него, щоб почати спільну молитву. Вже за ту хвилю пережиту я почув вдячність для о. пароха, якого я все високо поважав, за духа молитви. Обід скінчив ся знова спільною молитвою. Слїдують подяки за обід і товариство. Я жду. Та недають ні папіросів, ні овочів, ні чорної кави, — лиш Лїдзя отворила двері до салї і побігла вперед. Усьміхнений о. парох — вказуючи рукою на салю каже „прошу“. Я здивований — бо несподївав ся і нехотїв, щоб зі мною так церемонились і водили по сальонах. Та нич не кажу іду. Але і в сальонї небачу жадного з тих присмаків — але бачу що іншого! За вікнами сальону, з якого видно через дорогу величаву церков — промайнула сильветка Лїдзї і ще двох дївчаток. На передї біжить Лїдзя — з великим ключом і книжочкою в руцї. Вже догадую ся — але для певности питаю ся: „ідемо до церкви“? „Так“ чую поважний і радісний голос о. пароха. Ідемо і входимо в Божий дім. Починаєсь тиха молитва — шепіт усїх. В тім — великі а тихі простори церкви прошибає живий, милий, повний дитячий сопран „О Мати Божа, до серця Твого мечами болю прободеного. Кличем до Тебе з стоном з слезами, потїхо грішних, молись за нами“. Я стрепенув ся — слухаю! Се з запрестола іде той срібний голосок сердечної дитини „Лїдзї“. Там вона сховалась, щоб нам провести сьпів-молитву до Матїнки Божої — відвідуючи Єї Сина — Спасителя укритого в Найсьв. Тайнї. Я був одушевлений, так, що вже і нестарав ся сам молити ся, а піддавєм ся цїлком проводови в молитві, яку молило сьпіваючи чисте серце дитини. Яж так мало стрічав по наших домах спільної молитви — а вже про відвідуване Найсьв. Тайн по обідї і не говорю, хотяй в нас так много цер-

ков близько домів, що часами нетреба і вулиці перейти — а лиш город і фіртку від него, щоби вже дістатись до церкви.

А в нас вже тілько говорило ся і писало ся про спільну молитву! Та щоб відчути єї потребу і силу — треба таку хвилю бодай раз в житю пережити. Я єї пережив — і то хвилю, в якій дітина вела ту молитву і нас старших в єї спільности лучила. Вийшовши з церкви — я немав слів подиву для о. пароха, немав слів подяки для тої дитини за хвилю, яку вона менї дала пережити! Я знаю лиш то, що я того дня лишив ся довше в церкві як всї, щоби помолитись за о. пароха, що так по божому веде свій дім, щоби помолити ся за маму, що дала дитинї таке добре і побожне серце, щоби помолитись о Боже благословеньство для тої доброї розмоленої дитини! Так ми що дня відвідували Найсьв. Тайни — бо у тім домі кождий гість мусить піддатись тому великому, сьвятому обовязкови, якого там нїколи неопускають.

Аж кортить мене сказати повне імя того о. пароха і місце єго побуту Та не скажу, бо знаю, що Він погнївав би ся за се на мене. Він слави нелюбить! А я нехочу знова втратити нї приязни нї гостинности так мною поважаного приятеля. Досить знати, що той дім, то дім нашого сьвященника, одного з тих, від якого можна ще навчити ся і умілости провадженя парохиї в трудних обставинах, так, щоби та парохія була взірцевою. — Л.

II.

Апостольство Молитви — Братство Найсолодшого Серця — богословів руского дух. Семинаря у Львові — О. Маркіянови Шашкевичови.

Минали Маркіянові торжества. З них кождий віднїс одно непобориме вражіне, що о. Маркіян буде вже вічно жити в чести і любови, як довго буде жив український нарід. На престолї нації буде той ґенїй пишав ся у славі. Та в наших серцях ворушилось ще одно бажане велике, сердечне. Хотїлось би віддати єму честь нетілько на могилї, але і на престолї! Так радо, дуже радо помолилась би наша душа — душа віруючих людий до Него, до сьв. Отця Маркіяна! Та годї! Господь Бог ще неявив в тім взглядї своєї волї — творячи чуда через о. Маркіяна. Ми не єсьмо певні, чи душа Єго в небі — між сьвятими угодниками Божими. Із серця виринає трівожне питане — де тепер душа о. Маркіяна? І трівожить ся наше серце, бо, може ще і тепер, у ті хвилї, коли Єго Імя у нас всїх на устах, коли ми Єго Іменем живі торжествуєм — може Єго душа тепер в чистилищи очищуєсь із решти провин і блудів свого людского житя — і прагне хвилї ясної злуки з Богом — у раю і щастю непроминаємім? Се питане без відповіди піддало Братчикам Серця Ісусового гадку, допомочи душі бл. п. о. Маркіяна, коли вона такої помочи потребує. Користаючи з брацких відпустів, постановили Братчики відбути одну сповідь, приняти сьв. Причастіе

і відмовивши приписані молитви і в той спосіб узисканий повний відпуст жертвувати душі бл. п. о. Маркіяна. В той спосіб хотїло братство виявити свою честь і любов для праці і жертви Єго, і хотїло дати вираз бажаню віруючих душ — бажаню спільности душ сьвятих на лоні Бога-Отця.

Се Маркіянове сьвято відбуло ся в днях 9 і 10 листопада с. р. Дня 9/XI. т. є. в четвер приступили всї Братчики до сьв. сповіди. В пятницю 10/XI, відправив о. пралат Ізидор Дольницкий, внук Шашкевича*) Службу Божу за душу о. Маркіяна, — а всї ВПр. ОО. Настоятелї станули до парастасу. На тетраподї поставили ми чашу, дискос, Агнця і епитрахіль — символи жертви і жертвенника, якому так вірно служив бл. п. о. Маркіян. Підчас Служби Божої приступили Братчики до сьв. Причастія, а по скінченій відправі навколїшки молили ми Бога за щастє раю і спокійности для душі бл. п. о. Маркіяна. Просьпівавши єму „Вічную память“ ми розійшлись, кождий до своєї праці, щоб живі живим словом нашого ґенія зійтись з ним у спільної мети праці на славу Бога і розвій народу.

ВСЯЧИНА.

Загальні Збори Т-ва сьв. Ап. Павла відбудуть ся дня 7. грудня с. р. в дух. семинариї у Львові зі звичайним порядком дневним. Звіт з дїяльности виділу Т-ва сьв. Ап. Павла за послїдний рік подасть ся до відомости членів в слїдуючім числї „Ниви“.

За виділ Т-ва

о. Евген Гузар голова — *о. Д-р Д. Ярємко* секретар.

Унїя — Велиград.

Справа ks. Бородзіча звісна читачам, так само і становище Поляків що до зїздів в Велиградї. Книжку Бородзіча, як і погляди Поляків на унію піддав немилосерній критицї Велиградский Вістник в статї „Bol'noe mĕsto“, а таксамо „Roma l'Oriente“, місячник Греків-черців з Ґротта Феррата, о чім згадано вже було в „Ниві“ ч. 20.

Статї сї розумієсь дуже не понутру „naszym katolikam“ і длятого сейчас постарались в якийсь спосіб ослабити вражінє

*) Мати Шашкевича і бабка о. Дольницкого були рідні сестри.

тих статий, а навіть погляди висказані Бородзїчом, що лиш латиньский обряд надаєсь до навернення Сходу, еще ствердити і тимсамим всякі говорення на Поляків представити як безпідставні.

Ролї сеї підняв ся дуже зручно о. Смоліковский — Резурекціоністт — перебуваючий в Римі. В ч. 11 „Roma l'Oriente" подає він житепись Іполита Терлецкого, потомка-свояка звісного в історії унії епископа луцкого Кирила Терлецкого.

Сей Іполит будучи студентом медицини в Вільні брав участь в повстаню 1831 р. Потім лишив ся в Кракові, де ходив на університет, а коли видалили его з границь Австриї, виїхав до Montpelier до Франциї, де покінчив медицину.

Як раз тогди (1836 р) Яньский заложив в Парижи серед еміґрантів Конґреґацию Резурекціоністів, маючи на ціли навернене схизматиків Славян. Першим его учеником був Петро Семененко з роду Біло-Русин, що змінив обряд і скінчив теольоґію в Римі. Сюди вступив також Терлецкий, будучи вже доктором медицини, скінчив теольоґію в Римі в Collegio Romano і одержав степень лявреата.

Насильства росийского царату над унїятами навели на нововисьвяченого (1842 р.) Іполита гадку, чи би не добре було перемінити обряд черцям Резурекціоністам на славяньский і працювати для Русинів. Сею гадкою поділив ся він листовно з Семененком, що по смерти Яньского зістав суперіором Конґреґациї. Послїдний однак в листї до него виступив проти его гадки як неумістної, представляючи висшість обряду латиньского і т. д. (так як се робить Бородзіч, котрий властиво переповідає гадки Семененка), а в листї до настоятеля Терлецкого звертає увагу на него як неспокійного духа, вказуючи, що Терл. є ворогом Єзуїтів і їм приписує упадок унії через се, що перетягнули руску шляхту на латиньство.

Тимчасом Терлецкий виїхав до Австриї до Відня вистаратись о дозвіл побуту в Галичинї.

Не діставши его однак виїхав до Парижа. Там був кілька лїт, але гадками все був на Сходї. В листах до Кайсєвича, ґенерала конґреґациї, писав, щоби сей старав ся переконати папу про потребу утворення конґреґациї місионарскої для Русинів, Росиян і полудневих Славян на взір Резурекціоністів. Та думка не давала ему спокою і він зачав гадати, чи би не виступити ему звідтам, а ідучи за потребою своєї душі, за покликом Бога основати сю місийну конґреґацию. На авдиенциї у папи Пія IX. представляє цілий свій плян і просить о позволене зміни обряду.

Св. Отець на се згодив ся.

Терлецкий покидає дотеперішний чин і з титулом апостольского місионара (1847 р.) їде на Схід до Турциї. По якімсь часї побуту в Царгородї вертає через Галичину, Відень до Риму.

Успіхів єго місионарскої праці не було богато. В 1849 р. їде до Парижа і там фундує інститут (при співучасти зглядно ласкавій помочи архиєпископа Парижа, о. Лякордера, князя Чарторийского і графів Браніцкого та Замойского), щоби виховати славяньских місионарів під назвою „Воскресенці“ і збирає до новіцияту (між першими був бл. п. митрополит Куїловский).

Тимчасом відносини нунция і Риму стали до него остигати через се, що Терлецкий незвичайно вивисшав обряд східний і пятнував блуди латинян супроти східних.

Двох єго новиків скінчило теольоґію, треба було старатись для них о виординоване. Поїхав з ними до Риму, був приязно принятий папою Пієм IX, новики зістали виординовані. Терлецкий просив папу о висланє сих двох сьвящеників на місию до Славян. Папа — як пише Терл. — по намислї згодив ся вислати їх до Болгарії. Коли однак заявлено єму, що они будуть залежні від латиньского епископа з Нїкополїс (тогди єще не було унїяцкого епископа) він супротивив ся сему.

Замкнувши свій інститут їде Терлецкий на Схід а 1858 р. вступає до монастира ОО. Василиян на Угорщинї, прибираючи ім'я Володимира. 1860 р. приїзджає на ново до Риму тримаючись здалека від Резурекционістів, як просе сьвідчить лист Мосєвича. В 1864 їде в Галичину, бере участь в житю полїтичнім, а проповіди єго дали притоку до переслїдованя єго так в Галичинї, як і на Угорщинї, де він переносив ся з одного монастира до другого. В 1871 р. удаєсь до Росиї, пристає на схизму і там вкінци умирає 1889 р. опущений і забутий всїми.

Біоґрафія цїла намазана виписками листів (знаних авторови особисто) мала за цїль, як зазначує редакция в увазї, опрокинути гадки деяких, будьтоби папа Пій IX. відносив ся неприхильно до східних обрядів. Противно з поступованя папи з Терлецким, котрому позволив змінити обряд і заложити місионарску конґреґацию, бачимо якраз щось противне.

Не можемо однак і недобачити і не вичитати inter lineas і задушевної цїли, яку мав автор статї, именно переконати читачів, що заходи, щоби унїю переводити при помочи східного обряду, се річ не доконче практична, чого доказом особа Терлецкого.

При зображеню подій за царя Николая вказує на витреваліть всїх латиньских епископів, а легке перехилене ся на сторонv схизми унїяцких епископів апостатів. З висказу сего чужин читач набирає переконаня, начеб унїяцкий весь клир такий був однак ми мали і своїх Болгаків, мали і сво ревних сьвяще в, що уміли постояти за своїми переконанями католицкими. Правда, що були в нас і відступники негідні імени Христа, але кілько то причин нераз було, що вплинули на вироблене їх такими. Чи лиш сама суета житейская в звінкій формі? Гадаю, що нї — але о сїм натякнено вже в ч. 20 Ниви.

Зрештою і Поляки не такі то зовсїм вільні від того рода злих людий в тих часах. От хочби такий Станїслав Сестрженцевіч, або Ігнатій Павловіч.

„Dalla Polonia dipende — cosi volle la Providenza, — la grandezza della Chiesa in Oriente, la salvezza di tante razze slave“ писав Семененко до свого приятеля і о. Смоліковский хотїв се відай сказати сьвітови, зглядно пригадатись через сю статю зі своїм орденом Резурекціонїстів. *о М. Л.*

Накладом Товариства сьв. Ап. Павла у Львові вийшла книжка п. з. „Де знайти правду?“ написана о. Т. Лежогубским. Спонуку до написаня сеї книжки дали брошури, писані росийско-православними аґітаторами, а передовсїм брошура п. з. „Гдѣ искать истины?“ Тому, що сї брошури, розкинені поміж нашим народом в Галичинї і Америцї, в ложний спосіб представляють католицку віру, як також історию рускої Церкви в тій цїли, щоби нарід збаламутити і приєднати для православя, длятого заходила потреба книжки для народа, котра би в популярний спосіб подала історию руско-катол. Церкви і пояснила еї науку і важнїйші обряди та установи, а заразом, щоби виказала рїжницї між Церквою католицкою а православною в тій цїли, щоби нарід утвердити в правдивій вірі і привязаню до католицкої Церкви. Сїй задачі знаменито відповідає згадана книжка „Де знайти правду?“

Задля свого богатого змісту, як також актуальности порушених питань, заслугує ся книжка на як найбіше розповсюднене між нашим народом не лише в околицях, загрожених православною аґітациєю, але всюди она стане в пригодї і послужить за добру лектуру для кождого християнина.

Цїна 1. К. без почтової пересилки.

Набути можна в Товаристві сьв. Ап. Павла у Львові, ул. Коперника ч. 36., або в книгарни ім. Шевченка у Львові, ринок ч. 10.

В справі церковних різьб.

Подаємо до відома Всеч. Духовеньства, що в сїй хвилї маємо вільних кількох різьбярів дуже солїдних, добрих і не дорогих, котрі виконують іконостаси, престоли і другі утвари, а котрих для їх ретельности могли би поручити. Просимо Всеч. Отців зголосити ся зараз, а ми вкажемо дотичним артистам, щоби предложили потрібні рисунки і порозуміли ся зі сторонами. Не потребуємо додавати, що оно користнїйше віддавати різьбярскі роботи в сїй зимовій порі, бо тепер можуть они старанніїше виконатись, як при навалї замовлень лїтом. — Дирекция „Достави“ (Львів, ул. Домінїканьска ч. 11).

Від Адмінїстрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнанє всяких залеглостий. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам єще доси посліплати. Та коли ся неувага мала тревати дальше — ми мусїли би хиба здержати їм висилку часописи.

ЄРЕЙСКИЙ

проповідник духовний

М. Баричка

можна дістати і на рати в печатнї ОО. Василиян в Жовкві 1.) прим. опр. в полотно за 5 кор. 55 с. 2,) прим. опр. в скірку за 8 кор. 55 с. вже з почтовою реком. пересилкою.

Просимо ширити між народ христіяньский двотижневик

„ОСНОВУ“

що виходить вже **шестий рік** у Львові (ул. Куркова 37) і коштує річно 3 кор., а піврічно 1·50 кор.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редаґує і за редакцію відповідає **сьвящ. Ярослав Левицкий.**

З друкарнї Ставропигійської під упр. М. Рефця.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСЬВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ і СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 23. Львів, 1. грудня 1911. Рік VIII.

Православна пропаґанда.

По смерти царя Соломона самозванець Еровоам розбив єдність Божої держави Ісраіля.

Користаючи з хвилевого невдоволеня між народом, він потягнув за собою десять поколїнь, заложив окреме царство та виключно єму присвоїв ісраільске імя, колись спільне цїлому народови. Щоби дорівнати матери городів, Єрусалимови, при якім остали ся лишень два вірні поколїня, збудував собі в Сіхем нову столицю, укріпив єї та прикрасив бундючно. Але на хитких ногах стояла єго сила: душа народа прилягла до Єрусалима і єго сьвятого храму. Недовіряючи своїм, він так думав собі: „Коли ті люди будуть ходити до Єрусалима приносити жертви в Господньому храмі, то серце сих людий наверне ся до Господа і пана свого, до Ровоама царя Юдиного і вони вбють мене і знова вернуть до Ровоама, царя Юдиного“ (3 Цар. 12, 27). Отже йшло о то, щоби відірвати нарід від Єрусалима. В тій цїли пригадав народови від віків симпатичний єму культ телцїв, казав вилити два золоті телята, поставив одно в Ветилї на полудни, а одно в Дан на північ. Сьвящеників, що піднесли протест проти ідолопоклоньства, вірних сторожів віри, повиганяв „и҆ изгна̀ ихъ отъ всѣхъ колѣ́нъ Ісра́елевихъ, и҆́же вда́ша се́рдце свое, да взы́щꙋтъ Го́спода Бога Ісраилева“ (2. Пар. 11, 16). Поробив жрецями простих людий „и сотвори̑ жрецо́въ часть отъ людей, и҆́же не бѣша отъ сыно́въ Леві́иныхъ“ (3 Цар. 12, 31), а навіть присвоїв собі найвисшу сьвященичу власть (ст. 32 і 33). Нарештї оповістив народови: „Не треба вам ходити до Єрусалиму; ось тобі свої боги Ісраїлю, що вивели тебе з Єгипту!“ І таке слово довело до гріха: і люди йшли перед телятем аж до Дану „и оста́виша храмъ Господенъ“ (3 Цар. 13, 28. 30).

З ниських політичних мотивів цар нищить найвисше добро в народї, сьвяту віру, рве злуку з єї осередком, сьвятим городом, над яким спочиває особливша Божа опіка і любов, кидає на поталу вірних слуг і долю народа – і у всїм тім находить повільне собі орудє в ступайках! Над міру ярка картина, щоби не добачити у нїй богато анальогій до нашої церковної історії минувшого і послїдного віку.

Сумна то історія!

Читати Тайнерові Die neuesten Zustände der katholischen Kirche beider Ritus in Polen und Russland *), чи рівночасно появившу ся книжку: Persécution et souffrances de l' église catholique en Russie **) чи нарештї Лїковского Історию унїяцкої церкви на Литві і Руси XVIII і XIX в. — і здає ся, що бачить ся перед собою часи Еровоамів, Неронів, Декиїв, Діоклеціянів, їх знущанє ся над душами і вірою рідних братів, неначе в часах найлютїйших переслїдувань. Минуло тяжке лихолїтє Білої Руси 1839 і Холмщини 1875 року, та здавало ся, що вівісекция на нашім народї аранжована убиваючими тїло а душі не могучими убити, вже покінчила ся. Т. зв. толєранційний указ з 17 цьвітня 1905 р. проголошуючий віроісповідну свободу в Росиї, заповідав нову еру.

І справдї, прийшла яка така свобода для всїляких вір, тільки не для нашої. католицкої. Специяльно для нашої унїяцкої, греко-католицкої церкви він не істнує. Та всяка несправедливість мстить ся. Так мстить ся тепер на Росиї ограничуванє свободи і давленє унїяцкої церкви, викликавши собою загально державну трудність, т. зв. холмске питанє.

В сути річи йде тут о унїяцкий обряд і український язик насильно давлений, який однак чує в собі непропащу силу на давній своїй териториї, і могучо підіймає ся на перед. Росийске правительство несподївано найшло ся межи двома обухами. Дасть волю унїяцкій церкві, пропаде православє і обрусїнє. Недопустить до воскрешеня унії, то нарід таки перейде явно до католицкої церкви, але рівночасно через латиньский обряд скріпить ся польонїзацийний напір в західнім і привисляньскім краю. І знова удар православю і обрусїню, хоть вже иньшою, дальшою дорогою. Так натискає або унїя і український язик, або римський обряд і польский язик. Місто сего, щоби нашій церкві і нашому народови признати свободу і свобідний розвиток і мати спокій, правительство хватає ся адмінїстрацийних мір. Гадає видїленєм Холмщини від Польщі загатити прірву, яка скорше чи пізнїйше таки мусить добити ся свого А тим-

*) Seit Katharina II. bis auf unsere Tage. Von einem Priester aus der Kongregation des Oratoriums d. hl. Ph. Neri. Augsburg 1841.

**) Ouvrage appuyé de documents inédits par un Aucien Conseiller d' état de Russie (Lescoeur?) Paris 1842.

часом воно у свому безрадю і заслїпленю задумує ратувати себе півсередниками в роді послїдного проєкта думи о введеню за згодою Римскої курії додаткових набоженьств „на росийскім язицї і єго нарічах в костелах римско-католицьких парохій з руским населенєм“. Хоть воно нїби то і гарно мотивує ся, що „польский язик являє ся головним чинником ополяченя руских католиків, котрих чисельність в будущій Холмскій епархії опредїляє ся на 135.000 людий, а в цїлім царстві на $2^1/_2$ мілїона і лишень при услівю відполяченя костела Білорусини і Малорусини католики можуть зберечи своє національне обличє“.*)

Очивидно, що концесиї в користь католицкої віри та українськоі чи білоруськоі національности для росийского правительства річ не так конечна, як передовсїм немила. Воно передовсїм не желає собі, щоби се питанє стало ся дуже актуальним і пекучим. А вже найбільше боїть ся напору з католицкої та національно сьвідомої Галичини. Отже щоби нашу увагу і акцию відвернути від Росиї а звернути на Галичину, росийскі національні і духовні круги, то є стояче за ними росийске правительство, кидає до нашої країни і церкви розтлїлі віхтї православя.

Нинї се несумнївний факт, що в Галичинї вже є православє!

Коли два роки тому „Нива“ в ч. 2 з дня 15 сїчня 1910 на основі певних, неоспоримих фактів перестерігала перед православними затїями в Галичинї, стрінула ся в деяких кругах з завзятим протестом. Однак мимо нагінки на „Ниву“ і єї редакторів, архипастирский голос збірного посланія Преосьвящених Епіскопів Галицких ствердив сей факт і перестеріг наше духовеньство і вірних перед грозячою небезпекою. „Послїдні часи (читаєм на 18 ст. посланія до духовеньства) поставили нас перед фактами, супротив котрих мусимо заняти без порівнаня яснїйше положенє, як було доси потрібне. В Галичинї зачала ся на цїлій лїнії пропаґанда, котра би дїйсно могла стати, єсли вже ним не єсть, правдивим грізним небезпеченьством, а з другої сторони відступство многих наших вірних в Америцї відкриває перед нашими очима слабі сторони в християньскім вихованю наших вірних, на що деякі з нас не звертали достаточної бачности“.

Від сего часу минає два роки а зашкірний боляк, який передше сям то там дав ся відчувати вже явно виступив на верх: на кількох місцях вже стало нести заразою. Вже навіть офіцияльний орґан петербурского синода Церковные Вѣдомости подає; (ч. 45 з 5 падолиста. Прибавленія ст. 1933) „Після наших відомостий в Галичинї проживає тепер трох православ-

*) Прибавленія къ Церковнымъ Вѣдомостямъ издаваемымъ при С. Пр. Синодѣ. XXIV. 1911, № 46, 13 нояб. ст. 1974.

них сьвящеників, що перейшли в православє з унії і одержали ставлені грамоти і антимінси від патріярха (?), а іменно о. Гудима, о. Сандович і о. Ілєчко. Но, конечно, трох сьвящеників для цілої Галичини зовсім мало (!), так як масові переходи в православє дїють ся тепер у многих місцевостях, пр. в Залучу, в Конотопі, в Сокальщинї, в Теляжи на Лемківщинї. У сусїдну з Галичиною Угорску Русь був післаний Константинопольским патриярхом (на чию понуку? прим. авт.) єромонах о. Алексій Кабалюк, родом з Угор і угорский підданий, що жив передше на Афонї, строгий подвижник, маючий незвичайний вплив на нарід, що переходить на православє завдяки єго проповіди тисячами. Є у нас вісти і про другі місцевости... Сей рух від унії до православя цїлковито свобідний від полїтичної закраски і на православє переходять так русскі (-русофільскі), як і українофільскі (-українські) села". Під статиєю, якої заголовок: „Православіе въ Галиціи" підписаний початковими буквами С. Т. (-роицкій). Натиск покладений на се, що в схизматицкій агітациї нема полїтичного підкладу, що агітацию ведуть галицькі і угорські апостати, австрійскі піддані, що вони є емісарами аж царгородского патриярха, дальше загадочний додаток „про другі місцевости", каже як раз додумувати ся чогось противного, іменно, що се є широка, плянова, полїтична акция!

Акция передовсїм від давна уплянована і то уплянована в Росиї, як видно з апостатів там підготовлених. Дальше уплянована хитро, бо орудєм до неї мають стати ті, яким би австрійскі закони не ставили перепон, австрійскі піддані. А щоби лучше затерти слїди і бачність, підсуває ся нїби то непричасну трету особу, патриярха! Нарештї акция горячкова, нуртуюча вже по багатьох місцевостях, з яких сейчас йдуть як найточнїйші вісти аж у Петербург...

Ся акция не може бути нїчим иньшим, як дальшим тягом неуданих шпіонаж по наших кріпостях з послїдних лїт. У теперішнім положеню Росиї, Галичина стає для неї великою небезпекою. Зріст українства і напір католицкої акциї загрожує єдности і силї росийскої держави. А що Галичина стає тут піємонтом української і католицкої сьвідомости народа, то треба Галичину загарбати, а здавить ся одно і друге. Справа холмска і українска не буде тодї грізною марою! Звідси така усильна акция явних і скритих, платних і неплатних агітаторів та емісарів. Коли общерусска ідея національна задля своєї безсильности серед народа і нечуваного компромітованя ся єї подвижників на цілій лїнії збанкротувала, розпочата акция перекидає ся на церковне поле, щоби темні маси нашого народа иньшою, зглядно крок на перед дальшою дорогою підготовити для Росиї. — (Конець буде).

На історичнім становищи.

II.

Приступаючи до обговореня закидів кс. Бородзіча проти нашої гр. кат. Церкви і нашого духовеньства в Галичині, не можемо з гори не зазначити, що робимо се нерадо. Всї закиди, які підносить кс. Бородзіч в своїх обох публїкациях проти галицького гр. кат. духовеньства і руської Церкви аж надто вже нам звісні і з нашої істориї і з сучасної польської преси. Повторяти їх — значить нудити і себе і читачів. Збивати їх — значить говорити до телєграфічних стовпів. Наші „гайдамацькі“ уши вже давно призвичаєні до такого братнього сьпіву... Колиж помимо того займаємось тими закидами, то єдино тільки з публїцистичного обовязку.

Як вже звісно, кс. Бородзіч помістив свої уваги про Унїю і нашу Церкву в кінцевих роздїлах публїкації „Pod wozem i na wozie“. Сї уваги він відтак розширив, доповнив і видав їх в осібній брошурі п. з. „Na Rusi galicyjskiej schyzma się gotuje“.

Головна цїль сеї брошури, як се вже вказує сам заголовок, переконати, що в Галичинї заносить ся на схизму. Причину сеї прояви добачує кс. Бородзіч в руськім духовеньстві, яке знаходить ся в станї цїлковитого релїгійного і морального упадку. Причиною знов сего упадку се женитьба нашого духовеньства.

Ось головні осі, довкруги яких кружляють закиди кс. Бородзіча.

Пригляньмо ся близше деяким закидам, придержуючись поданих нами в горі головних точок.

В Галичинї готовить ся схизма...

Не перечимо, що в Галичинї є пропаганда і то сильна — за схизмою. „Нива“ перша звертала на се увагу, широко і основно писали про се наші щоденні часописи, потвердив се також урядово наш Високопреосьвящений Епископат, Але при тім всїм кождому ясно, що ся пропаганда іде лише з боку русофільської партії, яку попирають якраз Поляки. В сьвіжій єще памяти кождому, як навіть церковні польські часописи писали, що „trochu schyzmy w Galicyi nie zaszkodzi“. Викликати отже формально схизму, а відтак кричати, що ось то всї Русини тягнуть до неї — се стара штучка Поляків. Та тепер нам вона вже, Богу дякувати, не страшна. Сьвіт перестав вже дивитись на нас крізь польські окуляри.

Кс. Бородзіч, вірний польській традициї, підозріває о симпатії до схизми всїх Русинів. Що більше, навіть наш Високо-

преосьвящений Митрополит Андрей не заслугує на віру кс. Бородзїча! „Прихильними“ для схизми засадами переняв ся (кн. Макс) в часї свого довшого побуту у Львові.. Завдяки сему нинї знаємо, що жерело, з якого виплила така вода, дерево, яке видало такі овочі, напрям, який довів до таких послїдовностий, є злий, переворотний, ворожий для Церкви, віри“...

Нинї, говорить далї кс. Бородзїч, в Галичинї з Унії не полишилось нїчо. Ненависть до латинників і Поляків, яка не є нїчим иншим, як тільки укриваною ненавистию до католицтва, навіть до Папи — се ціха галицких Русинів. Наш галицький клир жиє „в атмосфері пересяклій схизматицьким духом“, якої „не міг єще доси позбути ся, бо єму на се не ставало часу і нагоди“.

Які докази має кс. Бородзїч на схизмофільські симпатії в с ї х Русинів?

Першим доказом се вбійство намісника Потоцького... Дальші докази: напад руських гайдамаків на польську школу в Коківцях, справа Коропужска (!!), союз Русинів з сионїстами, сварка о. Курила з Фльориянки з учителем п. Кульматицьким, лист пастирський Преосьвященого Константина з р. 1909 в справі схизмофільської пропаганди, виступи „Прикарпатської Руси“, участь Д-ра Трильовського в масонськім конгресї в Празї, на якім стверджено, що „оборона Русинів проти Поляків се одна з основних точок програми вільнодумців“ і відтак полїтична боротьба нашого парляментарного та соймового представництва з польськими верховодами. Вкінци доказом схизмофільства, а навіть невірства у нас се брошура русофільского „моралїста“ о. Кобиляньского „Три уваги“, дальше донесеня українсько-руських часописий про русофільский рух в Галичинї і взаїмна партійна ворожнеча між Русинами.

Чому наведені кс. Бородзїчом факта з полїтичної і партійної борби Русинів мають бути доказами зближаючої ся схизми — се вже єго лична тайна. До ії прослїдженя ми — на щастє — зовсїм не покликані.

Щож до пастирського листу Преосьвященого Константина, а ми додамо: і спільного посланія цїлого нашого Високопреосьвященого Епископату, як також що до донесень руських часописий про русофільско-схизмофільский рух, та вкінци що до виступів „Прикарпатскої Руси“ і инших того рода органів, то се, як ми вже в горі зазначили, відносить ся преці виразно тільки до русофільскої партії, а н е д о ц ї л о ї н а ш о ї с у с п і л ь н о с т и!

Другий рід закидів звернений з окрема проти нашого жонатого духовеньства.

Воно „під Божим проклятєм заказує унїятам сповідати ся перед польскими сьвященіками“.

Серед него є не лише схизмофільскі симпатії, але в значній мірі також формальне невірство („wytężcie wasze siły na nawrócenie tych setek kapłanów... co wiary już nie mają“... (ст. 247).

Наше духовеньство се правдива каста; воно рекрутує ся не дорогою покликаня, як духовеньство латиньске, а дорогою дїдицтва (!).

Воно на кождім кроцї ломить Конкордію і „краде“ польскі душі...

„Poziom moralny unickiego duchowieństwa w Galicyi bardzo wysokim nie jest... Przy wykształceniu i zewnętrzej ogładzie salonowej, bardzo wielkiej, w cynizmie i przewrotności przewyższają (наші сьвященики) swych szyzmatyckich kolegów“.

В висших сьвяченях видить руський клир лише сьвіцку карієру... Своє покликанє уважає за ремесло; єдиною єго річию — доходи, які позволяли би єму жити вигідно і широко.

Супроти польского духовеньства наші сьвященики поступають собі брутально і цинїчно. Вони польских парохів шиканують, зневажають, оклевечують, зухвало допчуть їх права, аби викликати яке нерозважне слово, спричинити який нерозважний крок: тодї знов крик, галас по шпальтах всїх газет... Як польский парох осторожний, то щось видумує ся. „Na wschodzie bizantyskim i kłamstwo bywa w użyciu“.

Каста руського духовеньства ошукує і тероризує свою власть, яка мусить слїпо сповняти волю своїх підвладних.

Руський сьвященик терором рутенїзує учителя Поляка.

І так далї без кінця...

Читаючи отсю, повну „христіяньскої любови“ і „справедливости“ характеристику нашого духовеньства, мимоволї нагадуєш собі давні польскі часи, коли то латиньский клир так само трактував своїх товаришів (вже, розумієсь, унїятів) і церкви їх звав жидівскими синагоґами... Навіть Хмельниччина анї гайдамаччина не здужала вилїчити польского духовеньства... Воно видержує гідно на своїм історичнім становищи... Щасть Боже і на дальше...

Причиною так низького морального уровеня руського духовеньства в Галичинї се, по думцї кс. Бородзїча, єго женитьба. Женитьба нашого клиру се найбільше нещастє для Русинів. Коли руські сьвященики хотять дорівнати латиньским, мусять конечно завести у себе целїбат. Целїбат се унїверсальний лїк на всї суспільні хороби.

Не думаємо зовсїм виказувати кс. Бородзїчови велике значінє жонатого духовеньства головно для нашото народа і Церкви, як також незмірні заслуги і кольосальну церковно-народну працю наших жонатих сьвящеників, заслуги і працю, якими — сьміло можемо сказати — мало котрий нежонатий клир в користь свого народа може повеличатись — бо се було би киданєм гороху об стїну. Ми мусимо лише висказати своє

здивованє по тій причині, що так горячим пропаґатором целібату є член клиру тої польскої церковної провінції, в якій сьвященики загально і публично допчуть ту евангельску, заприсяжену собою, раду...

Що робити? — питаєсь при кінци кс. Бородзїч.

1. Всї добре думаючі духовні і сьвіцкі по однім і другім боцї повинні доложити стараня, аби приписи Конкордії що до переходу з обряду на обряд були заховані як найдокладнїйше, передовсїм, коли розходить ся о обряд латиньский. Справа сего обряду є в тім випадку не лише справою польского народа, але і справою католицизму, Церкви та сьв. віри.

2. Полякам східного обряду улекшити перехід на обряд латиньский, охоронюючи їх через те від варварских і поганих експериментів ріжних „народних героїв“ в сьвященичій одежі, які своїм першим обовязком уважають не провадити їх до Г. Бога, але перероблятн їх на Русинів.

3. Без проволоки в обрядї східнім завести григоріяньский калєндар. Кілька разів до року відправляти місії (реколєкції) всюди, де тільки дасть ся. Запровадити у всїх костелах катехізмові науки, процесії, відпусти, набоженьства...

4. Сьвіцкі власти повинні замість робити трудности, всїми силами попирати в східній Галичинї основуванє латиньских парохій...

Такі ради для ратованя Унії в Галичинї подає кс. Бородзїч.

Як ми вже в горі зазначили, відповідати і збивати ті закиди се річ зовсїм безхосенна, отже через те злишна. Хто цїлі століття навчив ся видїти в Русинї лише гіршого сорта людску породу, з яким невідлучно звязаний нахил до схизми, сего переконувати про щось зовсїм противне не з'уміє хочби навіть публїцист з польскою культурою...

Одно хиба горяче жаданє і просьба тиснесь нам під перо на адресу кс. Бородзіча і єму подібних місіонарів „католицизму“.

— Лишіть нас в супокою!

Про грозу схизмофільского руху в Галичинї ми знаємо і відчуваємо єго наслїдки. Але знаємо також при тім, що як би не ви, Поляки, сего руху не було би. З полїтичних причин ви навязали тїсні зносини з нашими русофілами, з полїтичних причин ви їх попираєте (ваші колятори єще й нині виключно тільки русофільским сьвященикам надають презенти на парохії) при ріжних виборах, з полїтичних причин ви пособляєте навіть впрост пропаґандї православя (гляди наведений нами в горі висказ польскої церковної часописи). За се ви сподієтесь ослабити ненависних собі Українців, а з другого боку зискати ласку царату. Поступаючиж дальше своєю історичною доро-

гою, ви рівночасно знимаєте крик, де треба, про наші схизмофільскі симпатії..

Так, ширить ся у нас викликана і пособлювана вами схизмофільска пропаганда, але ширить ся не серед руської суспільности, а між її відступниками, вашими союзниками. Лишіть нас в супокою, а ми самі дамо собі раду з ґанґреною, що точить наше тїло. Помочи вашої ми не потребуємо. Ви вимітайте сьмітє радше з поміж себе самих та з поміж вашої власної суспільности, а нашу, єще раз повторяємо, лишіть в супокою!

Лишіть в супокою також руське духовеньство! Воно тепер не те, що було за польских часів. Воно тепер і науки і опіки вашої не потребує, воно тепер і не лякаєсь ваших підозрінь. Особливо католицизму воно від вас учити ся не буде. Минули безповоротно часи вашого панованя над „ruskim popem". Недостачі, які є де між нами, ми викорінемо самі при помочи наших Епископів. Але не думайте, що позбудемось коли тої „хиби", яка в ваших очах є найстрашнїйша і від якої ви хотїли би нас передовсїм вилїчити — а се того духа у нашого духовеньства, який ви згірдно зовете „гайдамацтвом" або „радикалїзмом". Знайте, що руський клир все буде з народом; проти народа нїколи не піде, хиба нечисленні, збаламучені одиниці дадуть ся зловити на приману „porządności" і „zgodliwości bratniej"...

Не частуйте нас також целїбатом! Працювати для Церкви і народа уміють і жонаті сьвященики. Запізнайтесь з історією галицких Русинів за послїдні десятки лїт, і побачите, що можуть жонаті сьвященики. Польский нежонатий клир не зробив і десятої части того для свого народа, що зробив жонатий руський сьвященик для руського народа. І нащо нам загального целїбату? Аби обсадити місця, призначені виключно для целєбсів, на се у нас, Богу дякувати, ставало завсїгди людий. Маємо також доволї сил (розмірно до наших сил взагалї) до обслуги ниших переселенців за морем. Треба буде з часом місіонарів до иншої роботи, в Бозї надія, і такі знайдуть ся.

Дайте нам лиш дихати, увільнїть нас від своєї „опіки", зійдїть лиш з свого історичного становища супроти нас, накажіть мовчанку всяким шовінїстичним, загорілим і неосудимим „місіонарам", а радше клеветникам і провокаторам в родї кс. Бородзїча — а тодї мара царе — і православя зникне серед українського народа в Галичинї без слїду.

о. Теодозій Кудрик.

Методичні стремлїня в науцї катехизму.

Від часів Коменія та Пестальоцого шкільництво на поли методики незвичайно розвинулось, а в особенности народне шкільництво і то на всїх областях науки. Лише одна одинока нива науки релїгії лишилась облогом. Не можна сказати, щоби бракувало робітників, однак та робота йшла одинцем. На новійші погляди не звертано уваги. Довгий час взагалї не знано в школї жадного фільософічного систему, длятого учено ненауково. Наглядність в научуваню катехизму була неоцїнена. Причина сего була така, що наука катехитики була цїлком занедбана або усунена на послїдний плян. Не диво, що декуди панувала засада: учитель се найкрасша метода. Хто терпів? Малі катехумени, які прямо зражували ся до науки релїгії. Відчували то катехити, що їх праця не приносить бажаних плодів тай поволи, по застановї, підняв ся методичний рух в области научування катехизму. Підняв ся новий клич: хто хоче взірцево учити, поступованє єго мусить бути методично-дидактичне т. зн. свою чинність мусить вміти психольоґічно пояснити*). А той клич і праця в области методики удїлюваня катехизму виринули недавно, бо від кільканайцяти лїт. Тьма робітників станула до працї. Педаґоґію починають опирати на психольоґії і етиці. Виходить тепер відворот працї: чим більше поступає метода тим більше працї має учитель-катехит, але за то лекше стає ученикови.

Перелом в методициї зачав ся кілька лїт перед 1900 роком а перелом той творить нині так звана: Монахійска метода. З виступом отсеї (синтетичної) методи прихильники „старої“ (аналїтичної) методи дають о собі знати досить виразно. Повстає борба а радше рішуче питанє: аналїтична чи синтетична метода в науцї катехизму? Передовсїм, нїм представимо в короткости монахійску методу, опинимось на самих висловах: аналїза і синтеза**). До часу катехитичного курсу в Сольноґородї 1903. р. понятя: аналїза і синтеза баламучено. Ріжні ріжно понимали ті понятя. Щоби раз можна вже в тім згляді поро-

*) I. Scholasticus: Die Analyse und Syntese im Religionsunterricht. Würzburg 1902. стр. 4.

**) Dr. Anton Weber: Die Münchener Katech. Methode. Kempten München. 22. теза стр. 27.

зуміти ся, унів. професор Dr. O. Willmann з Сольногороду, перша повага на поли дидактики і методики, поставив внесенє вернути до значіня тих висловів (аналїзи і синтези) в розуміню Арістотеля. Розуміє ся, що внесенє се принято одноголосно і то з тим застереженєм, що від сего часу все і всюди тих двох понять має уживати ся не інакше, як тілько після розуміня Арістотеля.

Аналїза є отже розвязка, розклад, але не цїлости на части, лише сути з появи, загального з частинного, змислу з вислову*).

Пр. що є пекло? Коли поясняє ся се питанє понятє за понятєм і приходить ся до змислу сего питаня то таке поступованє зове ся аналїзою і то властиво поясняючою аналїзою (erklärende A.).

Сли однак перше оповідаю притчу: о богачи і Лазари і доперва з сего оповіданя випроваджую саму правду катехизмову, то се також аналїза, але так звана розвиваюча аналїлїза (entwickelnde A.).

Синтеза**) означає зібранє але не цїлости з частий, но зібранє подрібних пояснень до одного загального понятя; є се дорога від причини до факту, від сути до прояви, від змислу до вислову. Пр. сьв. Петра представлено дїтям яко взір ісповіданя віри на внї. Відтак питаю дїтий, щоби вказали ще деяких героїв у вірі або вказую їм, як они мають заявляти свою віру на внї.

Є ще так звана генетична синтеза (genetische S.) або історична катехиза***). Ся однак рідко в уживаню. Така синтеза має місце прим. в четвертій заповіди церк., бо представляєсь дїтям житє перших християн історично, доходячи вкінци до тексту IV. зап. церк.

Властивими творцями монахійскої методи є Д-р. Антін Weber, проф. лїцею в Dillingen та Генрих Stieglitz, парохіяльний проповідник в Монахії. Перший обробив методу теоретично і видав осібним дїлом під наг: Die Münchener kathechetische Methode в 121. тезах (висше цитовано). Другий випрацював перші катехизи після думок і плянів Weber-a. Нинї тих взірцевих катехиз після монах. методи є шість томів самого Stieglitz-a. А є ще також катехизи Weber-a і K. Bühlmayera.

Що спричинило появу нової методи? „Відносини теперішних часів є причиною, що катехитика мусить шукати нових доріг, щоби евентуально без співдїланя школи і батьківского дому дійти до цїли“ ****). Отсе власно головна причина.

---

*) H. Stieglitz: Die Münchener Methode в Münch. Kath. Kurs 1905. стор. 167.

**) H. Stieglitz l. c.

***) H. Stieglitz l. c. стор. 170.

****) L. Nusser: Katech. Blätter (Монах.) 1900 за март.

Основні точки монах. методи є: 1) Кожда катехиза мусить творити методичну єдність. Значить: година шкільна посьвячуєсь виключно одній якійсь правді і ся становить для себе ціліcть. Деколи одну правду можна поділити на два рази. 2) Кожда катехиза мусить як найбільше заінтересувати дїти. 3) Кожда катехиза мусить ублагородняти серця дїтий в християньскім дусї. 4) Перше річеве поясненє а опісля поясненє слів. 5) Річевого поясненя не вільно подавати в абстрактній формі, але способом конкретним *).

Кожда катехиза складає ся із пяти степенїв, три головних і два побічних.

1. Введенє з поданєм цїли. 2. Виклад. 3. Поясненє. 4. Зібранє. 5. Приноровленє. Виклад, поясненє, приноровленє се головні степенї; прочі побічні.

У введеню з поданєм цїли подає ся вже знане або з давна або з послїдної лєкциї. Пр. говорячи о гріхах против віри. Відтак зазначує ся (цїль) о що розходить ся, щоби дїти знали, куди будуть поведені катехизою. Се однак робить ся дуже коротенько, в кількох реченях.

Виклад. В сїй части подає ся сьвіжу правду, але в той спосіб, що оповідаєсь якусь подію або з біблії або з Житя Сьвятих або з істориї або навіть образець з дитячого житя (низші кляси). Порівнанє можливе лише у висших клясах. Сли катехиза має історичний характер (пр. воскресенє І. Х.) то наводить ся сю подію. Щоби найти відповідне оповіданє треба перше приглянутись питаням, до якої кляси они належать: а) чи до питань фактів, б) чи до питань научних, в) чи до питань систематичних. Пр. ad а). В який спосіб сотворив Бог сьвіт? Кого вибрав Хр. головою церкви? ad б). Що значить Бог є найсьвятїйший, наймилосерднїйший? Що се такого чуда, небо, жертва? ad в). Як зовуть ся сїм сьв. Тайн? Які гріхи заборонює пята запов. Божа? Котрі то є десять запов. Божих? Як відразу можна замітити, в третім роді питань не дає ся оповідань, они полягають на попередних родах питань і їх обробляє ся головно в четвертім степени: зібраню До питань першого роду винаходить ся оповіданє в бібліїйній істориї. За то що до питань другого роду то мусить ся вишукати таке оповіданє, яке індівідуально здїйснювалоб заключені понятя в питаню. У них понятя є абстрактні. Треба отже добре приготовити ся, щоби вишукати відповідне оповіданє. Належить тому перше в питаню вишукати загальні понятя а відтак доперва оглянутись за оповіданєм пр. пит. 341. велик. кат.: Що значить Бога над всьо любити? . . . . що ми готові скорше всьо віддати, як через тяжкий гріх утра-

*) I. Eising: Die kathechetische Methode vergangener Zeiten. Wien 1905. стор. 26. 27.

тити любов і приязнь божу. На два понятя треба тут звернути увагу: всьо віддати і як через тяжкий гріх утратити... Оповіданє, яке має унагляднити отсе питанє, мусить показати на певній особі утрату становища, майна, чести і житя тому, що не далась наклонити до гріха*).

Той спосіб, як поясняє Stieglitz**), є найкоротша дорога до зрозуміня і найпевнійший вплив на чувства і волю.

Поясненє. В який спосіб і що? Поясняє ся лише конкретний примір катехизмом і то в той спосіб, що опредїляєсь поступки чи дїланє і при кождій поодинокій точці ставить ся загальні основи. Річеве отже поясненє подає ся висказами катехизму і то так, що єсли є незрозумілі вислови, то заступаєсь їх зрозумілими а пізнїйше аж підставляє ся докладно катехизмові слова. Значить, йде о то, щоби дїти мали перше понятє одиничне а відтак з того понятя переводить ся їх на загальне понятє. Пр.***) Бесїда є о прикметах віри (пит. 23. вел. кат.). Яко взір такої віри ставить ся сьв. Петра. Поясняючи, будемо отже около питаня: яка була віра сьв. Петра. І при тім поясненю уживає ся вислову катехизмового. Коли прикмети віри були пояснені дїтям на тім однім примірі, тодї доперва переходить ся до загального понятя. Отже: яка повинна бути наша віра?

Зібранє. Тут в сїй части ще декотрі поясненя повторяє ся або докладнїйше маркуєсь. Властиво в зібраню дає ся коротенький зміст цїлої лєкциї. Той короткий перегляд улекшує спамятанє правди і єї виученє на память. В сїй то части праця дїтий має дійти до найвисшої інтензивности а можна помочи їм, о скілько конечність буде вимагати, питанями.

Приноровленє. Обговорені правди мають лишити ся дитинї на все і то не мертві, але має після них жити. Як раз до сего наклонити дитину є задачею приноровленя Для скріпленя знання поданої правди можна привести тут давні оповіданя або деякі нові навести, однак в той спосіб, щоби оповіданє в тій части було контрастом до оповіданя у викладї. Пр. коли у викладї була бесїда о дитинї говорячій неправду то у приноровленю має ся вишукати таке оповіданє, в котрім дитина оперлась ложи і говорить правду. Щоби вплинути на волю взиває ся дїти порівнати своє житє з новою правдою а опісля акт жалю. Можна також зазначити наслїдки злого, піднести нагороду за чесноту і т. д. так щоби дїти були формально обкидані новою правдою. Конець катехизи якісь золоті слова, молитва або пісня.

Ось так в короткости виглядає монах. метода зі сторони теоретичної. Щоби ще красше можна з'орієнтувати ся і прак-

---

*) Dr. A. W. Die Münch M. стор. 137. 138.

**) Die Münch. M. (Kath. Kurs 1905) стор. 174.

***) Stieglitz. M. M. стор. 176

тичну сторону побачити, наведемо таку катехезу після сеї методи а ім. катехизу о семій заповіди божій *) після монахійского катехизму, держачись цїлковито ориґіналу.

Поданє цїли. Нині приступаємо до VII. заповіди Божої.

Введенє (приготованє). Нині хочу вам оповісти примір, який я сам видумав. То, що в сім примірі оповіджено, не лучає ся так часто. Примір сей відносить ся до двох людий, котрі початково поповнили малий проступок, а опісля стали ся цїлком лихими, аж вкінци постигла їх заслужена кара.

(Конець буде).

Церковна лїтопись.

Цій X. про короткі науки при кождій Службі Божій. В червни с. р. вислав сьвятїйший Отець до епископів Бразилії лист, в якім говорить між иншим про обовязок сьвящеників поучувати вірних при помочи катехитичних проповідий, а головно гомілїй. Відтак пише: „Було би вельми корисно для христіяньского народу, коли би і у вас введено надзвичайно спесенний звичай, практикований вже пильно в инших епархіях, а котрий лежить в тім, що кождий сьвященик сьвіцкий і монах що неділї і сьвята в часї Служби Божої промовляє до вірних від вівтара о якійсь правдї віри“... До сих слів Пія X. додає зальцбурґска „Katholische Kirchenzeitung“ такі уваги: Христіяни повинні що неділї і сьвята в той спосіб слухати навіть читаної Служби Божої, щоби рівночасно мусїли почути хоч кілька слів о науцї віри і обичаїв Всюди, де заведено такі коротенькі промови побіч парохіяльних проповідий і катехитичних наук, досьвідчено надзвичайно красних наслїдків тсї практики. Де є більше сьвящеників і через те відправляє ся більше Служб Божих рівночасно, там треба би знайти для тої практики відповідний modus procedendi. В Америцї північній і в Голяндії зовсїм справедливо уникає ся рівночасної відправи кількох Служб Божих в неділї та сьвята і в заведенях та монастирах, що мають богато сьвящеників, целєбранси непотрібні до безперервного Богослуженя в церкві відправляють в приватних каплицях, аби унеможливити вірним вислуханє Служби Божої без короткої науки. Зрештою можна би остаточно відправляти рівночасно

*) A. W. M. katech. M. Katechese über die Habsucht стор. 197.

перед великим вівтарем і перед бічними або в каплицях. Але в такім разї требаби заказати услугуючій причтї дзвонити при Службах Божих, що відправляють ся при бічних престолах. Таке дзвоненє рівночасно при кількох престолах є і так непотрібне і викликує лише замішанє в церкві: одні встають на Євангеліє, нараз побіч дзвонить ся на кликанє і люди не знають, що з собою почати.

Церковна статистика Галичини в р. 1911.

Львівска архіепархія має 754 парохій і 7 експозитур. Материх церков 754, дочерних 397, каплиць 37. Число душ 1,335.890. Сьвящеників має: в духовній сэминарії 8, в душпастирстві 876 і 4 о. о. Василіян. Богословів було: 50 (укінчених), 6 в Римі, а у Львові 120. —

Епархія Перемиска має парохій 688, сотрудництв системізованих 58, приватних 25, експонованих 35. Церков має: материх 715, дочерних 575, каплиць 44. Число душ 1,200.784. Сьвящеників: в душпастирстві 805, на емеритурі 4, на инших становищах 48. Богословів в Перемишли 24. у Львові 72. Василіяньских монастирів 7. —

Станиславівска епархія: парохій 433, експозитур 16, сотрудництв експонованих 14, системізованих 36, приватних 25 і катехитур 26. Число душ 979.118. Церков: материх 431, дочерних 295 і каплиць 63. Сьвящеників сьвіцких 534, а ОО. Василіян 9.

Для порівнаня подаємо кілька дат про епархії латиньскі. І так лат. архіепархія львівска має парохій 252, експозитур 98 і каплиць 362. Число душ 984.973. Сьвящеників сьвіцких має 455, монахів 231. —

Лат. епархія перемиска має парохій 271 і 30 експозитур. Число душ 1,210 994. Сотрудництв 158, а парохій 501. Сьвящеників сьвіцких має 462, а монахів в душпастирстві 9. —

Епархія краківска: парохій 180, експозитур 25, сотрудництв 49. Душ 922.519. Сьвящеників в душпастирстві 347. —

Епархія тарнівска: парохій 177, експозитур 21, катехитур 41, сотрудництв 114. Душ 833.354 обряду лат., а 21.665 обряду грецкого (??). Сьвящеників 354.

Загалом є в Галичинї 3,516.792 Русинів і 3,951.840 Поляків, зглядно латинників. Цїкаве, що Поляки дбають головно про ті сторони, де є латинники, яких вони звуть Поляками. В епархіях чисто польских не будує ся анї каплиць, анї не слїдно такого числа сьвящеників, що приміром в архіепархії львівскій. „Gazeta kościelna“ (ч. 46 с. р.), з котрої беремо отсї дати, кінчить дотичну статю словами: „Врештї що до числа сьвіцких сьвящеників, Поляки мають їх лише (в Галичинї) 1.593, а Русини 2.287, або о 694 більше, удержуваних, розумієсь, коштом краю і фонду релїґійного п о л ь с к о г о (!)“. — Насамперед те хитре поминене в зіставленю польских монахів! А відтак назва-

не релїґійного фонду „польским“ — чи се не сьмішне? Чи редакції „Gaz. kośc.“ не відомо, що тверджене про польскість релїґійного фонду основно опрокинене єще кардиналом Левицким і нинї належить вже до казок?

Вірменьский синод в Римі.

Недавно відбув ся в Римі синод епископів католицкої вірменьскої Церкви. Вірменьскі католики мають свого патріярха, трех архіепископів і чотирнайцять епископів Число Вірменкатоликів виносить 130.000. Кромі того в Росії є їх близько 50.000, а в Галичинї 5 000; сі однак від патріярха суть независимі. Ухвали синоду в Римі доси єще невідомі. Причина скликаня синоду така: В вірменьскій церкві великий нелад. Завдяки відносинам, які панують в турецкій державі, великий вплив на вірменьску церкву осягнули люди сьвіцкі, що становлять церковну раду, звану „Народним Збором“. Теперішний патріярх Терціян старав ся завести лад в своїй церкві і в першій мірі бажав позбути ся небувалої в католицкій церкві інґеренції людий сьвітских в церковні справи. Се викликало спір між ним а „Народним Збором“, який зажадав усуненя патріярха. Здає ся, що Папа буде таки змушений примінити ся до жадань „Народного Збору“ і іменувати иншого патріярха.

Польска церква в Росії.

В послїдних часах вийшло з боку російского мінїстерства внутрішних справ кілька розпоряджень, вимірених проти польско-католицкої церкви. Перше розпорядженє забороняє виїздити польским католицким епископам з власної епархії до иншої без дозволу правительства. Друге розпорядженє постановляє, що катехитів в наукових заведенях назначують власти наукові, а до епископа належить лише їх апробата. Трете розпорядженє дозволяє на катехізацію тільки в шкільних заведенях затверджених властями, а по костелах тимчасом лише толєрує. Четверте розпорядженє заборонює монахам без дозволу державної власти видаляти ся поза монастирскі мури з душпастирскою помочию парохіяльному духовеньству. Кромі того про відносини російского правительства до польскої церкви сьвідчить також недавна ревізія державними урядниками римо-католицких консисторій. По ревізії появив ся урядовий комунїкат, в якім закинено між иншим польским консисторіям, що уживають в офіціяльних зносинах мови польскої, що ідентифікують католицизм з справами народними польскими, що поминають приписи державні про заключуване супружа, що безпосередно зносять ся з Римом, що зносять ся з єзуїцкими орґанізаціями, що основують потайні монаші орґанізації і т. п.

Упадок протестантизму в Нїмеччинї.

Нїмецкі протестанти щедро запомагають проти-католицкий рух в Австрії, а тимчасом між ними самими протестантизм

хилить ся до упадку. І так в Берлїнї число вінчань зменшає ся значно понизше нормального стану. Коли в р. 1907 було там 17.442 церковно звінчаних протестанцких пар, то вже в р. 1908 було їх лише 9.390. Число протестантів в Берлїнї, що приступають (раз в рік!) до свого „причастия“ виносить 7—8%. Ще гірші відносини в Шлєсвіґ-Голштайн-ї і в Бравншвайґ-у. В сїй послїдній місцевости богослуженя майже не відбувають ся, бо нема для кого. На богослуженю являє ся найбільше дві-три особи. — Мимоволї насуваєсь тут анальоґічне поступованє наших латинників і православних. Замість поширювати сильно шванкуючу релїґійність своєї суспільности, вони, непрошені, впихають ся на „місіонарів“ руского народа...

Італїйско-турецка війна.

В сучасній італїйско-турецкій війнї симпатії цїлого культурного сьвіта суть по сторонї Турків. Також і католики всїх народів осуджують рабункову виправу Італії на Тріполїс. Одні католики італїйскі, ба навіть найвисшї італїйскі круги церковні, з виїмком, розумієсь, Римскої курії, поділяють загально-італїйске одушевленє війною. Всї католицкі італїйскі часописи уважають нинїшну війну сповненєм бажань цїлої нації. Епископат зарядив публичні моленя за успіхи італїйского оружя. Коли зважимо, що італїйскі католики, головно церковна єрархія, не зачислають ся зовсїм до прихильників свого правительства, а тепер враз з ним одушевляють ся війною, то мусимо таки хиба сказати, що ся війна є справдї бажанєм цїлої нації. Дальше з огляду на повисше становище католицких церковних кругів годї хиба також уважати сю війну звичайним рабунком Італїйцїв. — Що тичить ся католицко-церковних відносин Тріполїтанії, то вона становить апостольску префектуру, завідувану Францїшканами. Після послїдної статистики числить Тріполїтанія 1,260.000 мешканцїв, між тим 5.541 католиків латиньского а 61 католиків грецкого зглядно вірменьского обряду. Кромі 29 Францїшканів є єще в Тріполїтанії 7 Маріянїстів і 17 монахинь чину сьв. Йосифа. Католики мають кілька шкіл і заведень для сиріт. Навернення на католицизм дуже рідкі. —

Культурна борба в Португалії.

Борбу з Церквою веде португальске правительство витревало дальше. При тім послугує ся старим і завсїгди ворогами Церкви при недостачі чесних способів уживаним оружєм, а се: представлюванєм католиків як ворогів вітчини. Їх акція звернена тепер головно проти епископату і клиру. Між иншим прим. закинув офіціяльно мінїстер справедливости архиепископови з Ґуарди Мануелеви, що сей конспірує проти републики. Архиепископ на публичний закид відповів публичним письмом до президента републики. Відповідь архиепископа так характеристична, що варто запізнатись з нею бодай в скороченім виді. „Я про-

грішивби ся — пише архієпископ Мануель — проти мого покликаня, коли би хотів вязати Церкву з означеною формою правління. До недавна мала Португалія монархічне правительство і Церква ішла з ним в згоді, як се було і в инших краях. Колиж тепер волею народа є република, гаразд, та Церква не потребує через те зміняти ані своїх доґм ані науки моральности. Се було би нерозсудно, наколиби я поборював форму правління, яка відповідає бажаням народу; навпаки, я маю обовязок ту форму правління акцептувати і її спомагати в інтересї загального добра. Хто так думає і після сего поступає, чи сего можна назвати ворогом републики? Але я добре розумію, чому офіціяльна нота виступила проти мене: я був противником деяких законів републиканьского правительства і ті закони осудив; а вчинити се дозволила менї свобода, яку запоручає републиканьска форма правління. Колиж протест проти кривдячого закона є в очах правительства і суду злочином, тоді я є „злочинцем“. І сего „злочину“ я не відпекуюсь та беру на себе також наслїдки, які він може евентуально для мене мати. Се буде для мене честию потерпіти за справу, яку я заступаю. Я не можу одобрити жадного закону, що нарушає мою католицку совість... Ми католики не єсьмо зовсїм ворогами републики, ми бажаємо, щоби з неї мала наша вітчина як найбільший хосен, але через те не потребує република нас гнобити“. Послїдні вісти доносять, що автора сего письма, архієпископа з Ґуарди, видалило републиканьске правительство з границь Португалії за „опір введеню закона про роздїл держави від Церкви та підбурюване населеня проти републиканьского правительства“!! Нема то як „свобода“ і „правдомовність“ та „чесність“ всяких „вільнодумців“...

РЕЦЕНЗИЇ.

Де знайти правду? написав *сьвящ. Теодозій Лежогубский,* катехит ц. к. реальних шкіл у Львові, 16⁰ (стор. 282), Жовква, Накладом Товариства св. Ап. Павла, з печатнї ОО. Василиян 1911.

Вже давно відчували ми потребу книжки, котра бодай побіжно обговорювала би питаня, які під сучасну хвилю стають завдяки ріжним непрошеним опікунам нашого народу питаними дня. А питаня сї, се не звичайні, буденні, а такі, які вже не

дотикають чисто природних, дочасних потреб народу, але цїлять глубше, запускають сонду в душу народа, розсуджують про його віру, вічне спасенє. „Ми не хочемо відбирати тобі віри в Бога, -- зауважує Автор у вступі до своєї книжки про проповідників нової науки, — ми самі християни і то що лїпші як Ти, руський народе. Ми хочемо навчити Тебе віри лїпшої, як ся, яку ти визнаєш, бо ті, що Тебе єї учать, се твої вороги, а ми твої одинокі приятелї (стор. 4).

Що се за питаня, які се „приятелї", яка їх наука, що має дати нашому народови „лїпшу віру" — вказує, хоч не прямо, зміст нашої книжки. Кажу не прямо, бо Автор не так занимає ся їх наукою, як радше позитивно представляє науку тих, котрих вони вважають за народних ворогів, через що виступає перед нами ясно їх наука.

Думаю, що зміст якої не будь книжки можна найвірнїйше передати, коли се можна здїлати по можности словами її Автора. Ми знаходимо ся в тім щасливім положеню, бо Автор постарав ся сам о як найточнїйшу диспозицию змісту своєї працї, яку зазначив на марґінесї книжки. „Було се в неділю" — починає Автор в першім уступі „Нещасний збіглець". — Отець Петро, парох села Р. на самій росийскій границї вийшов як раз по Сл. Божій з церкви. Доносять йому, що на границї пограничний сторож пострілив якогось чоловіка, що хотїв перекрасти ся на наш бік, і що знайдено його іще живого в лїсї. О Петро, яко добрий християнин і душпастир, збирає ся сейчас, щоби помочи нещасному. На самім місци довідує ся, що незнайомий збіглець, се питомець духовної семинарії в Россиї, що хотїв утїчи на наш бік перед службою в войску. Рана від кулї показує ся не дуже небезпечна, однак тому, що хорий потребує опіки, о. Петро оставляє його у себе. Тут розпочинають ся розмови між молодим незнайомим а о. Петром на тему рїжниць спершу обрядових, а потім доґматичних між нашою а россійською, зглядно католицкою, а православною церквою, які остаточно доводять до того, що Василь Іванович Ломанин, бо так звав ся незнайомий, пересьвідчений о правдивости і єдиноспасительности католицької Церкви, приймив католицьку віру по грецькому обряду.

Ось теми тих і для нас цїкавих розговорів:

II. Перші питаня та відповіди.

Який обряд є у Русинів? Як Русини називають свій обряд? Чи обряд у Русинів є златинщений? Чи є у Русинів нові Богослуженя? Чи в росийскій Церкві є які звичаї з латиньского обряду? Чи в росийскій Церкві є чистий давний грецький обряд? Які звичаї бувають в росийскій Церкві? Чи вільно заводити зміни в обрядї? Змінив обряди за св. Йоана Золотоустого.

Звідки пішло бритє бороди? Як давно є віра, якої придержують ся Русини? Причини ненависти. Чи винен росийский народ?

III. Коли настала схизма в Церкві.

Яку віру визнавали Греки перед Фотієм? Хто був Фотій? Роздор Фотія. Від кого походить Св. Дух? Що каже св. Письмо? Осьма часть символа віри. Як вірили грецкі Вітцї? Додаток „і Сина". Єдність Церков по Фотію. Яку віру приняли Русини? Роздор за Керулярия. Відпаденє грецкої Церкви. Чи Русь відпала від католицкої Церкви за Керулярия? Роздор на Руси. Підроблюванє письм руських Сьвятих. Чия віра є православна? Чи росийска Церков є католицка? Чи в грецкій Церкві є єдність? Притча про єрихоньску рожу. Змаганя Унії на Руси. Унїя на Руси. Св. Сьвященомученик Йосафат. Навернене Мелетия Смотрицкого. Доля греко-католицької Церкви в Росиї. Розвій греко-католицкої Церкви в Польщі. Гоненє греко-католицкої Церкви в Росиї. Русини греко католики в Америцї. Преосьвященний Сотор Ортиньский. Митрополит Андрей Шептицкий.

IV. Сьв. Петро видимий Голова Церкви.

Спаситель обіцює поставити св. Петра видимим Головою Церкви. Що учили грецькі Вітцї Церкви? Що кажуть богослужебні книги греко росийської Церкви? Думки хорого. Симон—Петро. Петро серед Апостолів. Відреченє св. Петра. Сповненє великої обітницї. Як вірили св. Вітцї перших сїмох вселеньских соборів? Чи Апостоли признавали св. Петра Головою Церкви? Петро новозавітний вождь. Чотири стовпи Церкви.

V. Сьв. Петро перший Папа римский.

Чому в Римі а не в Єрусалимі осїв Голова Церкви? Призначенє Риму. Чи сьв. Петро був в Римі? Сьв. Петро перший епископ Риму. Хтож каже правду? Яка-ж сему причина? Хто є головою росийскої Церкви? Двояка власть.

VI. Папа римский — видимий Голова Церкви.

Хто є головою Церкви? Потреба видимого Голови Церкви. Хто є видимим Головою Церкви? Що кажуть про се Вітцї Церкви? Єпископи Риму виконували найвисшу власть в Церкві. Наука вселеньских соборів. Докази з богослужебних книг. Як називали вірні епископів Риму? Сьвятїйший Отець папа римський. Непомильність Церкви. Непомильність католицької Церкви. Непомильність папи. Молитва Христа за св. Петра. Камінь віри і пастир стада. Як може бути чоловік непомиль-

ний? Наука католицкої Церкви. Ложі ворогів Церкви. Бл. п. епископ Штросмаєр Чи наука про непомильність папи є нова правда віри? А чомуж Церков не оголосила сеї науки давнїйше? Розвій доґм. Чи кождий папа є непомильний? Страшний ворог Божої правди. Чи папою була коли жінка? Чи були папи грішники? Що то була інквізиция? Чи потрібна церковна держава?

Заснованє церковної держави. Авінїоньска неволя. Хто старший, папа, чи собор?

VII Відпуст в день Непорочного Зачатя.

Що спонукало Василя Івановича утїкати з Росиї? Який храм був в парохії о. Петра? Що є непорочне Зачатє П. Дїви? Чи давнїйше було сьвято в честь Непорочної Дїви? Як величає Пр. Дїву східна Церков? Що говорить сьв. Письмо про Пречисту Дїву? Що учать сьв. Вітцї Церкви? Як вірила грецка Церков по Керулярию? Як вірила росийска Церков в XVII ім і XVIII-ім столїтю? Братство Непорочного Зачатя в Полоцку. Віра Старообрядцїв в Непорочне Зачатє Пр. Дїви. Слова Преосьвященого Митрополита Андрея. Наука Католицкої Церкви. Чи можна купити відпуст? Що то є чистилище? Що учить сьв. Письмо? Яка була віра з давен-давна в Христовій Церкві? Що се є сполученє Сьвятих? Хосен із сполученя Сьвятих. Що є відпуст? Хто має право удїлювати відпуст? Що є часний відпуст? Відпуст для душ в Чистилищи?

VIII. Побіда Правди.

Я нарочно виписав точний зміст працї о. Лежогубського, щоби пересьвідчити читача, як всесторонно зістали опрацьовані усї спірні історичні і доґматичні питаня між нами а православними; не зістав там поминений найменьший навіть сумнїв, який православним дає причину до упереджень зглядом католицької Церкви, як бритє бороди через наше духовенство і т. п. Не треба думати, що так широкий материял зістав дуже побіжно оброблений або недостаточно доказаний Противно, кожда правда св. віри є там так сильно узасаднена, що мусить полонити ум і серце і робить, если послужу ся порівнанєм, вражінє по мистецьки вирізбленої статуетки з бронзи, де нї одна чертка не остала пропущена, де всьо як найсовершеннїйше викінчене і вигладжене. Тут не знайдем нї одного слова зайвого, не потрібного, а кожде слово, кожда думка точно розважена, обдумана. Се дало Авторови спроможність в розмірно вузких рамцях опрацювати широкий і досить скомплїкований материял.

Докази на доґматичні правди св. Віри вибрані з св. Письма, церковного переданя і істориї церкви так, що як найнагляднїй-

ше представляють дану правду. При тім Автор старав ся головно покликувати ся на тих Вітців Церкви, котрих письма і у православних мають високе поважане. Тоюж самою гадкою руководив ся, коли брав докази з богослужебних книг, яких уживають православні, а навіть з писань учених богословів, знаних стовпів росийської православної церкви. (Докази на Непор. Зачате Пр. Дїви). Одним словом під тим зглядом має ся праця дуже велику вартість, бо хиба треба бути вже дуже закаменїлого серця, щоби так наглядно представленим правдам не дати ся переконати.

Лишень до доказу з св. Письма на походженє Св. Духа можнаби зауважити, що є другий текст, який нагляднійше доказує походженє Св. Духа від Отця і Сина, чим текст наведений Автором. Доказу того ужив в своїм „Катехизм“—і св. Йосафат (гл. Д-р Д. Дорожиньскій, Матеріялы до исторіи житя и смерти св. священномученика Іосафата Кунцевича, архіепископа Полоцкого. Львовъ, 1911 стор. 4), а важний він тому, що Сам Спаситель вказує на зависимість Св. Духа від Себе і Отця: „Єгда же прійдетъ онъ, дх҃ъ їстины, наста́витъ вы, на всяку истину..... Онъ мя прослáвитъ „ꙗкω ѿ моегѡ̀ пр҃їи́метъ и̑ козвѣ́ститъ ка́мъ. Вс҃ѣ̀, є̀лика и́мать ѡ҃ц҃ъ моѝ сѵ́ть: сегѡ̀ ра́ди рѣ́хъ, ꙗкω ѿ моегѡ̀ пр҃їи́метъ и̑ козвѣ́ститъ ка́мъ“ (Ів. XVI. 13 слїд.). Однак се доказам о. Лежогубського не відбирає вартости, бо пояснене, яке дав до наведеного собою тексту (Ів. XV. 26) рівноважить більшій наглядности того другого тексту.

Тим переходимо до другої прикмети книжки о. Лежогубського, іменно, до способу ясного, живого, пластичного, одним словом, гарного представленя річи. Того від нашого знаного „золотоустого бесїдника“ можна було вповнї сподївати ся. Автор представляє, як то вже з початку зазначено, предмет в дїялоґовій формі. Се дало йому спромогу знаменито розвинути свій бесїдницький талан. Мова тут проста, без всяких реторичних прикрас, пристосована до понять простолюдина, однак сьвітла, блискуча, просто пориваюча. Розумові докази на абстрактні правди св. Віри так ясно тут перевеценi, що, здаєть ся, трилїтна дитина їх зрозуміла би; при тім попереплїтаний текст гарними порівнанями, взятими головно з житя тих, для котрих книжка є призначена. Завдяки тим і иньшим прикметам читаєть ся книжка легко, інтересно, дає душі естетичне і етичне вдоволене, як який гарний твір красної лїтератури.

Се вражінє відчуваємо тим більше, що Автор зглядом противника надзвичайно дискретний, благородний. В цїлій книжцї не знайдеш нї словечка нї навіть натяку, котрі сьвідчили би про зневажливе поступованє Автора з противником; навіть там, де відпирає уличні назви, якими поклонники православя величають нашу Церков, приміром „калакутска, попиштатска“, а яких повно в знаній какоґрафічній брошурі „Гдѣ искать и-

стину“ або хоч би наших „галицько-русских“ часописях, він умів заховати рівновагу і високий позем християнскої любови. Зглядом противників — є так делїкатний, що такі пороки російського духовенства, як „обѣденныя пустозвони“, що заслугують радше на громи найбільшого обуреня, він називає тільки „змінами“ або „звичаями“, які „заводить ся у вас таки самими сьвященниками“. Із сказаного нехай однак нїхто незаключує, що через те розвідка о. Лежогубського виходить може млава, занадто анемічна, що так скажу, в осудї того рода пороків або відпираню клевет на нашу Церков. Овшім, читач відчуває після прочитаня сеї книжки повну сатисфакцию, відчуває цїлим сердцем живий біль Автора задля кривди своєї церкви, та не тільки відчуває, але і сам ним переймає ся. (Приміри: відперте клевет киданих православними на св. Йосафата, Преосв. Сотера і нашого Митрополита); без лайки, без обидливих слів, без роздражненя і гнїву, цїхуючих звичайно того рода письма, він з найбільшою енергїєю і силою відпирає всї закиди против св. Церкви. Ся прикмета дає по моїй думцї нашій розвідцї найбільшу вартість, бо більше переконує, чим всякі иньші докази.

Я не скінчивби, колиб хотїв підносити усї добрі прикмети тої праці. Се дїйсно знаменитий дорогосказ до того, „де знайти правду“. Наша Церков, як колись, так тепер перебуває часи внутрішного кипіння, тихої, але опірної боротьби і, хоч не отвертих, всеж таки бодай до якогось часу таєних переслїдувань. При тім, нїде правди дїти, специяльно наша галицька церковна провінция не конче похвально записала ся в історії тоїж церкви. Звідси рекрутували ся добровольцї, що помагали російському правительству добивати страдальну Мученицю в Холмщинї, а і тепер на наших очах то саме дїеть ся. Часописи доносять вість про шесту станицю російського православя у нас в Галичинї а аґентами його показують ся, аж сором заливає очі, наші таки рідні братя, дїти тоїж самої католицької Церкви, на котру вони підносять сьвятотатську руку. Видно, що ще за мало у нас духа молитви, духа саможертви, духа покаяня, любови для своєї Матери, коли Всевишнїй зсилає на нас таку страшну кару, такий допуст. Треба нам проте подвійно взяти ся до праці, аби переблагати строгого, але милосердного Судию за наші давні і теперішні прогрішеня, та направити зло, до якого ми самі довели. Книжка о. Лежогубського буде для нас в тій тяжкій праци побіч щирої молитви і сьвященичої ревности, без котрих нич нам не вдасть ся, дїйсною підмогою, дорадником і учителем, як в данім случаю нам поступити. Нехайже вона сотками тисяч розходить ся по нашім краю; нехай не буде нї одної селянської стріхи, кудиб вона не заглянула та не скріпила захитаного ума, не успокоїла занепокоєного серця її жителїв; нехай вона перерве кордони і там скаже нашим братям, хто вони і що вони, де їх цїль, дїйсна правдива свобода.

о. М. Щ.

ВСЯЧИНА.

Звіт з дїяльности Видїлу Товариства сьв. Ап. Павла за час від 8. грудня 1910 до 7. грудня 1911 р.

Послїдні Загальні Збори Т-ва сьв. Ап. Павла відбулись дня 8. грудня 1910 р. Вибраний на тих зборах видїл уконституовав ся в сей спосіб під проводом голови Т-ва о. Евгена Гузара:

Заступником голови вибрано о. Д-ра Йосифа Боцяна, секретарем о. Д-ра Дмитра Яремка, скарбником о. Никиту Будку, бібліотекарем о. Николу Щепанюка. Прочі видїлові ввійшли в склад комісиї видавничої і кольпортерскої а се: о. Лужницкий Леон, о. Лежогубский Теодозій і о. Лопатиньский Дамян.

Засїдань Видїлу було в протягу року 16.

Виконуючи рішенє послїдних Загальних Зборів, які узнали „пекучою потребою з'орґанїзованє руського духовеньства в деканальні кружки для оборони руського народу перед атеїзмом, схизмою і нагінкою на руський обряд". — Видїл заняв ся енерґічно введенєм в житє деканальних кружків. В тій цїли уложено кружковий статут, постарано ся о его потвердженє через духовну і сьвіцку власть і розіслано его до всїх деканатів. Протягом сего року уконституовали ся деканальні кружки в 39 деканатах львівскої Епархії а се в деканаті:

1. Бережаньскім, 2. Бобрецкім, 3. Брідскім, 4. Бускім, 5. Войнилівскім, 6. Глиняньскім. 7. Городецкім, 8. Грималівскім, 9. Долиньскім, 10. Жидачівскім, 11. Зборівскім, 12. Золочівскім, 13. Калускім, 14. Козлівскім, 15. Львівскім, 16. Любінецкім, 17. Микулинецкім, 18. Нараївскім, 19. Новосельськім, 20. Озїрняньскім, 21. Олеськім, 22. Перемишляньскім, 23 Підгаєцкім, 24. Підкаменецкім, 25. Поморяньскім, 26. Радехівскім, 27. Рогатиньскім, 28. Рожнїтівскім, 29. Скалатскім, 30. Стрийскім, 31. Струмилово-Каменецкім, 32. Стрілискім, 33. Теребовельскім, 34. Тернопільскім, 35. Тухляньскім, 36. Унївскім, 37. Ходорівскім, 38. Щирецкім, 39. Янівскім.

Крім сего вже прислано до потвердженя статут з 6. деканатів а се з деканату: 1. Лопатиньского, 2. Винницкого, 3. Ярічівского, 4. Збаражского, 5. Журавеньского, 6. Милятиньского. Уконституованє кружків в тих деканатах наступить в короткім часї.

Лишень з девятьох деканатів не прислано еще статутів до потвердженя, а се: 1. з Болехівского, 2. Бурштиньского, 3. Галицкого, 4. Зарваницкого, 5. Залозецкого, 6. Николаївского, 7. Олїевского, 8 Перегіньского, 9. Скільского.

Число девяти деканатів за поважне, щоби вже тепер можна назвати з'орґанізованим цїле духовеньство нашої львівскої Архіепархиї, хочби проти 9. було число 45. Можна надїяти ся, що і ті 9 деканатів підуть за приміром всїх прочих.

Згадати належить, що в Перемишли засновано філїю Т-ва сьв. Ап. Павла дня 27/XII 1910. Та філїя заповідає як найкрасший розвиток між сьвященьством перемиской Епархиї.

В Станиславові ще не засновано філії нашого Т-ва; є однак надїя, що в короткім часї і в станиславівскій Епархиї буде заснована філїя так, що Т-во сьв. Ап. Павла буде могло небавом розвивати свою дїяльність в цїлій руській, галицькій провінциї церковній.

Працюючи над з'єдиненєм нашого духовеньства Видїл не залишав сповнити і прочі рішеня Загальних зборів.

І так: Обговорено статут для видавничого товариства, ухваленого на послїдних Загальних Зборах. З проєктованих статутів принято як найвідповіднїйший статут вже істнуючої у нас укр.-рус. Видавничої Спілки. Один удїл виносить 50 К. з порукою обмеженою до висоти подвійного удїлу. Членами Спілки можуть бути лишень члени Т-ва сьв. Ап. Павла.

Від введеня в житє сеї Спілки вздержав ся Видїл поки що тому, бо рівночасно розпочав акцию Комітет для будови реколєкцийного Дому. Сей Комітет почав збирати деклярациї на удїли між нашим духовеньством; дотепер має вже деклярована суму 20.000 К. Через те годї було в сїм роцї покликати до житя видавничу Спілку. Та мимо сего Видїл при скупих доходах Товариства зміг видати дві книжочки в поважнім числї примірників а саме: о. Л. Лужницкого „Оставите дѣтей приходити ко мнѣ“ ІІІ. пояснене до науки катехизму в 4.000 примір. і дуже пожадану і потрібну в теперішнім часї збільшеної схизматицкої пропаґанди книжку о. Т. Лежогубского „Де знайти правду?“ Книжка ся богата змістом обіймає 18 аркушів друку, сторін 282; цїну назначено 1 К. Друковано єї в 5.000 примірників. Є надїя, що ся книжка дуже скоро розійде ся, бо зараз по першім оголошеню вплинули численні замовленя. Також з огляду на істнуючі вже деканальні кружки можна надїяти ся правильного широкого розповсюдненя так згаданих як і всїх прочих книжок видавництва Т-ва сьв. Ап. Павла.

Поза рішенями Загальних Зборів підняв ся Видїл дуже важного дїла.

Коли головно заходами Т-ва Катихитів одержано дозвіл на авторизований переклад щоденних молитов на народну мову і на уживане єго при науцї релїґії в школах, Видїл постановив зарадити иньшій пекучій потребі. На 7. засїданю дня 28. цьвітня 1911. ухвалено покликати Комісию богословів і рутеністів, яка заняла би ся переводом сьв. Письма на народну мову. До

Комісиї ввійшли: о. Д-р Йосиф Боцян, о. Никита Будка, о. Д-р. Теодозій Галущиньский, о Теодозій Лежогубский, о. Леонїд Лужницкий, о. Плятонїд Філяс, о. Д-р. Дмитро Яремко, п. Д-р. Іван Брик, п. Д-р. Іван Копач, п. Д-р. Остап Макарушка, п. Ілярій Огоновский, п. Д-р. Михайло Пачовский, п. Д-р. Кирило Студиньский, п. Д-р. Василь Щурат. Ся Комісия зістала одобрена Високопреосьвященим Митрополичим Ординаріятом. В місяци вересни с. р. розпочала Комісия свою правильну працю над перекладом сьв. Письма на щотижднєвних засїданях. Доси переведено 11. глав євангелия від Матея. Коментар до переводу сьв. Письма ладить о. Д-р. Теодозій Галущиньский Ч. С. В. В.

З посеред иньших справ і дїл, які вяжуть ся з дїяльностию Видїлу, належить згадати про реколєкциї. Реколєкиї для сьвящеників, уладжені Товариством сьв. Ап. Павла в днях 27. лютого до 3. марта с. р., згуртували небувале доси число учасників а се 302. Тим реколєкциям проводив наш Високопреосьвящений Митрополит. Другі реколєкциї відбули ся заходом Т-ва сьв. Ап. Павла в днях 4—8. вересня с. р.

За ініціятивою Видїлу відбуло ся маніфестативне і гідне привитанє Є. Е. Митрополита по Єго поворотї з Канади, як також відсьвятковане десятилїтя Єго Митрополичої дїяльности. З сеї нагоди одержав Є. Е. Митрополит в сїчни с. р. до 500 писемних привітів з около 100.000 підписами вірних львівскої Архіепархиї.

Згадати також належить, що Видїл через свого відпоручника брав участь в Комітетї, який приготовив у Львові величавий обхід столїтної річницї уродин Маркіяна Шашкевича.

Кромі тих сьвітлих моментів, з якими вяже ся дїяльність Видїлу, годї не згадати про сумний факт викиненя і покривдженя СС. Василиянок через Інститут „Народний Дім“ у Львові. З сего приводу Видїл оповістив свою заяву, напечатану в „Ниві“.

Також змушений був Видїл реаґувати на клевету, напечатану в „Церковнім Востоцї“, орґанї „Общества ім. сьв. Іоана Златоустого“. В часописи „Церковный Востокъ“ ч. II. напечатано іменно допись о. прал. А. Бачиньского, в якій Впр. о. пралат твердить, будьто би на послїдних Загальних Зборах Т-ва сьв. Ап. Павла між иньшим поставлено і ухвалено резолюцию, щоби українське сьвященьство не являло ся з нїякою духовною помочию у своїх собратів русофілів. Видїл нашого Т-ва вислав спростоване, яке редакция Цер. Востока помістила, але в своїй дописцї піддержує дальше кинену клевету. Як таке поведенє згаданої часописи сквалїфікувати і назвати і як далше поступити се осудять Загальні Збори Т-ва сьв. Ап. Павла.

В звітї з бібліотеки Т-ва сьв. Ап. Павла треба зазначити значний зріст книжкового руху. За час від 8/XII 1910 р. ро-

зійшло ся книжок в числї понад 10.000 примірників за суму 1.582 К. 80 с., з того вплинуло до каси 1229 К. 94 с. решта на довгах.

Звіт касовий представляє приходи в сумі 3.647 К. 45 с. враз з готівкою, яка лишила ся з попереднього року в квотї 630 К. 27 с. На ту суму доходів зложили ся вкладки членьскі в квотї 586 К., прихід з книжок, побраних сего року і попередних лїт, в квотї 1.450 К. леґат бл. п. о. І. Залуцкого в квотї 200 К., решта з дарів і жертв.

Розходи виносили суму 2.768 К. 89 с., в нїй містять ся такі більші видатки: друкарня ОО. Василіян в Жовкві 832 К. 42 с., авторам 365 К., для продавців книжок 291 К., канцелярия 249 К. 77 с., писарам 140 К., штемплї до статутів 133 К. 50 с. і иньші. Лишає ся готівка в квотї 1229 К. 94 с.

о. Евген Гузар — голова

о. Д-р Д. Яремко — секретар.

Примітка про суплїкацию.

Від непамятних часів уживає ся по наших церквах „умилительна“ пісь, так звана з латиньска суплїкация. Дехто думає, що ся пісь зайшла до нас від західної — себ то від латиньскої Церкви. Се як раз противно стало ся, бо Церков латиньска переймила сю пісь від нас, а понеже звичайні латиньскі Богослуженя є недостаточні для людий, тому Церков латиньска доповнила латиньскі Богослуженя додатками в мовах народних; між тими додатковими піснями перше місце займає суплїкация, котра днесь увійшла в латиньске Богослуженє як невідлучна часть вечірнї і инших, як „маєве“, а радше „майске“ Богослуженє.

Перша точка тої пісні є складовою частю нашої Лїтурґії, а була она так симпатично принята цїлим руским народом, що Козаки сьпівали єї перед кождим бойом (стрічою) з непрятелем.

В послїдних двох десятках лїт увійшов і в нас звичай уживати сеї пісні наперед на великі торжества, опісля що раз частїйше, а то через впроваджене Богослуженя в честь сьв. Иосифа, а опісля через загальне приняте майского Богослуженя, котре днесь править ся майже по всїх церквах. А є церкви, в котрих править ся на кождій вечерні — що неділї.

Доси спосіб правленя суплїкациї нїяким Ординаріятским розпорядженєм не унормований.

По більшій части править ся вона в нас з так страшним „набоженьством“, що чоловік мимоволї стягає болоки в ушах — щоби що не повадило на слух: а правлять так, що оден стих відсьпівує сьвященик 3 рази, а народ 3 рази — переплїтаючи ся. Підчас сьпіву народа дзвонять у всї можливі дзвінки, які находять ся в пресвитерії. Є сей сьпів з дзвоненєм так страшний,

що попросту робить з Богослуженя якусь дику какофонію — і час би се „побожне“ відсьпівуване цїлком скасувати.

Але чого маємо ми сьпівати аж по 6 разів кожду точку суплїкациї, се вже є тайна, і як раз слушно запримітив Преосьвящений Митрополит, що в рускім 6 разовість є незнана: 3 рази, 12 р. 40 р. — се знане, але 6 нїколи.

Се хиба для продовженя „короткого“ нашого Богослуженя...!

Инші сьвященики сьпівають самі лиш перший раз кожду точку, а нарід по 2 рази, а вже „Ми грішні“ йде на 6 разів на старий лад — і все magno cum strepitu! Для піднесеня духа до Бога...!

В самій річи ария суплїкациї є красна і дуже подобає ся, на коли відсьпівана в моль — тонах спокійно — без галасів дзвінків! І найкраще виглядає, коли сьвященик лиш зачне, а нарід протягне решту сам — без дзвінків — до кінця, або скажім отверто: на латиньский лад! Нехай мені нїхто не бере за зле — але до такого традицийного сьпіву суплїкациї, як по многих церквах еще практикує ся — маю по просту, — відразу. Се за надто —sit venia verbis — по грубому!

При тій нагоді годі здержати ся від замітки, що мимо того, що суплїкация находить ся в кождім лїтурґіконї і в кождій книжочцї — молитвеннику, однак дуже мало сьвящеників сьпіває єї так, як всюди надруковано. З того виходять дуже часто непорозуміня між сьвящеником а народом — там де сьпівається кожда точка по 6 разів — особливо при точцї „Ми грішні“! Яких туґ добирають собі декотрі сьвященики слів — нераз аж сьмішно — а може гнївно — слухати. Ми грішні... благаєм — молим, причини ся за нами, моли ся за нас грішних і т. д. Окрім того комбіноване точки до сьвятого Храма — не має нїякого сенсу.

Час би було, щоби з одної сторони Архиєреї унормували спосіб відправи суплїкациї, з другої сторони — щоби сьвященики правили єї — з книжочкою в руцї. — *Ю. Дутк.*

Щедрий дар Є. Е. Преосьвященого Митрополита Андрея ґр. Шептицкого для „Сїльского Господаря“.

Є. Е. Преосьвящений Митрополит Андрей ґр. Шептицкий, який від ряду лїт щедрою рукою дотує і підпомагає наші народні змаганя і кладе підвалини до щораз нових культурних институцій, наділив наше Краєве Товариство господарске „Сїльский Господар“ щедрим даром, даруючи єму свій двір в Коршеві разом з приналежними господарскими будинками, парком і овочевим та яринним огородом в просторі около 15 морґів. Тим актом даровизни дав Є. Е. Митрополит Товариству „Сїльский Господар“ можність в дуже вигіднім місци і серед дуже сприяючих условій утворити господарску стацію з взірцевим огородом і садом, зглядно також умістити там школу рільничу

або школу селяньских господинь, якої потреба відчуваєсь у нас від давна.

В справі осудженя „Ниви“ на вічу в Станиславові одержуємо такі інформації: Дуже добре зробила Редакція, що візвала тих, які голосували за резолюцією проти „Ниви“, аби оправдали свій крок і доказали, що „Нива“ є шкідлива Церкві і народови, бо инакше годї брати і віче і его резолюції на правду і поважно. Доси нїхто в тій справі не відозвав ся, отже вже з того конечне заключене про вартість віча і резолюцій. Та не тільки з того. Редакція „Ниви“ мала мабуть кепскі інформації про хід станиславівского віча, коли взагалї з ним числила ся. Як учасник згаданого віча можу як найсовіснїйше запевнити Редакцію, що спеціяльно резолюції проти „Ниви“ віче зовсїм не ухвалило. На віче прибуло 150 сьвящеників. Коли вони з ранїшних промов та рефератів дізнались про заміри хитрих інїціяторів віча, зараз і роз'їхались домів так, що на полудневих нарадах було всього около 35 сьвящеників і то переважно самі молоді. При ухвалюваню резолюцїй і з сих „відважнїйші“ повиходили, а лишились самі такі, що видячи, як перші ОО. мітрати та каноніки підносять руку, не могли і своєї не піднести. Сегож вимагало благорозуме пастирске. Коли прийшла черга на резолюцію проти „Ниви“, на сали було всього кількапайцятьох наймолодших сьвящеників, з якими аранжери віча вже безпардонно поступали і лише відчитали резолюцію (**цїлком не таку, яка відтак появилась в часописях!**), признавши її **без голосованя** ухваленою! Додам, що проти „Ниви“ було лише чотирох сьвящеників, а се звісний о. Фацієвич (він поставив резолюцію), его інспіратор о. Гордієвский (аранжер віча), також звісний о. Чорнодоля і еще якийсь невідомий менї близше молодий катехит, що має старатись о сталу посаду. Отсе всї вороги „Ниви“. Сї й „ухвалили“ резолюцію проти неї. Загал сьвящеників станиславіскої епархії не є на стільки добродушним, щоби ухвалював такі резолюції. Прошу Редакцію „Ниви“ приняти се до відомости і не переставати уважати нас помимо всього своїми прихильниками. — *С.*

Еще о. Щепкович і его брошура.

В кількох послїдних числах „Gazet-и kościeln-ої“ поміщена довжезна статя „Ze sfer ruskich“, в якій редакція сеї русиножерної часописи залюбки виписує цїлї уступи з відомої брошури рускаго крилошанина. Розуміесь, добирає уступи лише такі, що представляють в найгіршім сьвітлї і нашу Церкву і наше духовеньство і нашу сьвіцку інтелїґенцію і наш цїлий народ. На вступі рекомендує „Gaz. kośc.“ о. Щепковича в той спосіб: ...w ostatnich dniach odezwał się ze strony ruskiej głos bardzo stanowczy i śmiały,... wypowiadający bardzo gorżkie prawdy (?) narodowi (!) ruskiemu i jego duchowieństwn (!). X. kano-

nik Dr. Szczepkowicz w Stanisławowie wydał obszerną broszurę p. n. „W imię prawdy“, w której ubolewa nad zamieszaniem pojęć, nad upadkiem wiary i ducha kościelnego w społeczeństwie ruskiem i wśród znacznej części jego duchowieństwa (! sic !). Niepodobna go posądzać o lekkomyślną przesadę ani o chęć oczerniania własnego narodu, a zresztą możemy mu wierzyć tem łatwiej, że obraz, przez niego nakreślony, zgadza się w ogólności z tem, co wiemy skąd inąd (rozumiesь з „Gońca“, „Słowa pol.“, „Dziennika pol.“ і т. п. часописий) о dzisiyjszym stanie Cerkwi unickiej“... Ну і нема чого дивуватись „Gazet-ї кośc.“, що покликуєсь на брошуру о. Щепковича, сеж руский крилошанин, чоловік старший, поважний, котрий знає, що пише і про що пише. А дальше, як не покликуватись на ту брошуру, коли вона так гарно годить ся у всїм з тим, що пишуть в тій самій справі всї русоножерні польскі часописи? Досить, що станиславівский професор і крилошанин своїм ґеніяльним (або як „Руслан“ пише лише „знаменитим“) твором прислужив ся дуже і рускому народови і рускій Церкві і рускому духовеньству. Ґратулюємо!

Буджет на рік 1912.

Видатки міністерства віроісповідань і просьвіти виносять після буджетного проекту на віроісповіданя в Галичинї 6,843.766 корон. Видатки релїґійного фонду в Галичинї виносять 6,295.370 кор., а в Кракові 510.914 кор, разом 6,806 284. Звичайні видатки в Галичинї в порівнаню з біжучим роком суть висші о 64.955 кор. з причини висших емеритур, як також підвисшеня етату руских питомцїв в Перемишли о 20. Видатки надзвичайні виносять в Галичинї 332.269 кор., в Кракові 15.000 кор. Між сими знаходимо лише рату 3.000 кор. на будову гр. кат. церкви в Радимнї і останну рату 20.000 кор. на реставрацію гр. кат. катедри у Львові. З основного капіталу релїґійного фонду призначено квоту 229.998 кор. на будову нової гр. кат. духовної семинарії в Перемишли. — Дотація гр. кат. митрополії у Львові виносить 49.132 кор., гр. кат. епископствз в Перемишли 50.913 кор. Дотація духовеньства гр. кат. львівскої архіепархії виносить 1,177.885 кор. перемискої 1,111.280 кор. а станиславівскої 695.960 кор. — Доходи релїґійних фондів і дібр виносять в Австрії 9,811.239 кор., в Галичинї і Кракові 1,099.050 кор. — Державні субвенції для цїлий віроісповідних католицких в Галичинї виносять 26.482 кор. Субвенції одержить церква в Жидачеві (1.333 кор.) і церква в Старім Самборі (656 кор.).

Евхаристичний конґрес сьвітовий у Відни.

В місяци вересни 1912 р. відбуде ся сей конґрес у Відни під протекторатом цїсаря Франц Йосифа I.

Приготованя до сего конґресу вже тепер почато. Займає ся ними центральна канцелярія конґресу — Zentralkanzlei

des eucharistischen Weltkongresses — Wien I. Stefansplatz 5. До неї треба звертати ся по всякі інформації. Щоби успішно поробити всї приготованя, установлено значне число комісий, а на їх чолї як найвизшу інстанцию президіяльне бюро під проводом кардинала Д-ра Наґля. Пропаґандою для сего конґресу займає ся центральне бюро під проводом Еп. Д-ра Чоккого. Крім сих покликані до праці слїдуючі комісиї: комісия для лїтурґіки, комісия для доконаня робіт декорацийних, комісия фінансова, комісия займаюча ся принятєм учасників, комітет прасовий, комісия для бесїдників конґресових, комісия для комунікациї і руху, жіноча орґанїзация, комісия для штуки і ин.

Вистава церковної штуки у Відни.

Та вистава буде уладжена в часї і при нагоді інтернаціонального Евхаристичного конґресу в вересни слїдуючого року. Обнимати буде всї предмети і дїла штуки, які належать до церковного і приватного релїґійного культу і набоженьства передовсїм ті, що відносять ся до культу Евхаристиї. Зголошеня про участь в виставі приймає виставовий Комітет (Wien, I. Bäckerstrasse 8.) до 15. сїчня 1912. До зголошень належить додати відповідні шкіци і т. п. Не буде нїяких оплат за винанайм місця. Річи будуть обезпечені перед всякою шкодою. Програми, формулярі і всякі інформациї удїляє згаданий Комітет безплатно. — Наша „Доставa“, яка зєднала собі признанє на сегорічній виставі в Одессї, без сумнїву схоче взяти участь в тій спеціяльній виставі. — Я.

Вже вийшов „Господарский календар“ на 1912 рік котрий обіймає: І. Календарїюм. ІІ. Часть лїтературну. ІІІ. Часть економічну.

1. Часть обіймає календарюм, календар астрономічний і часть інформацийну. — В части лїтературній поміщені оповіданя, поезиї і сьмішне. В части економічній є такі статї: Як закладати молочарську спілку? Вказівки для доставців молока до сироварскої спіки. Корисги сироварских спілок. В який спосіб найлучше платити за молоко. Свій до свого. Видатність масла. Перший курс молочарскої школи у Вижници. Економічні інституциї в Галичинї. Істория українского молочарства в Галичинї. Про поживу. Господарскі поради.

Господарский календар повинен знаходити ся в кождій хатї, в Сїчи, в читальни а головно у хатї кождого рільника.

Господарский календар коштує всего лиш 60 сот. з пересилкою 70 сот. Хто замовить 10 календарів дістане оден даром. Замовляти проситься на сю адресу: Адмінїстрация „Господарского календаря“ (Союз молоч. сировар.) у Вижници.

Від Адмінїстрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнанє всяких залеглостий. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам єще доси послїплати. Та коли ся неувага мала тревати дальше — ми мусїли би хиба здержати їм висилку часописи.

З нагоди ювилею Маркіяна Шашкевича

виголосили наші сьвященики чимало прекрасних патріотичних проповідий, які варто би видати друком, тим більше, що у нас на подібні проповіди велика посуха. В тій цїли просимо тих Вп. проповідників, що голосили ювилейні проповіди, щоби зволили їх переслати нашій Редакції до напечатаня в „Ниві“, зглядно навіть в осібнім ювилейнім виданю. Збірник тих проповідий не тільки звеличив би память незабутнього Маркіяна, але мігби також служити до практичних цїлий. — *Редакція.*

Просимо ширити між народ христіяньский двотижневик

„ОСНОВУ“

що виходить вже **шестий рік** у Львові (ул. Куркова 37) і коштує річно 3 кор., а піврічно 1·50 кор.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редаґує і за редакцію відповідає **сьвящ. Ярослав Левицкий.**
З друкарнї Ставропигійської під упр. М. Рефця.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСЬВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 24. Львів, 15. грудня 1911. Рік VIII.

Довірочні збори руського духовеньства.

Дня 7. грудня с. р. о год. 4. по полудни зібрало ся в салї „Сокола“ при ул. Руській зверх 400 руських сьвящеників з всїх трьох диецезий, львівської, перемиської і станиславівської, на довірочну нараду.

Нараду отворив о. крил. Войнаровський, вказавши на причини скликаня наради. Задля ріжних обставин — говорив бесїдник — заострили ся у нас національні відносини і посередно втягнено в сю боротьбу і руське духовеньство. Не займе духовеньство ясного становища, то се без сумнїву принесло би необчислені наслїдки для церкви, але рівнож підірвало би дотеперішний престіж духовеньства в народї. Се й було приводом до скликаня довірочної наради.

Пояснивши так ціль скликаня наради запропонував о. Войнаровський покликати до президиї зборів оо. Городецького, Галущинського і Негребецького, а на секретарів оо. Нижанковського і Кальбу, що й послїдувало.

Предсїдатель о. Городецький удїлив голосу референтови о. Теодорови Савойцї.

Реферат о. Теодора Савойки.

Рік сей — столїте уродин Маркіяна Шашкевича — велить кождому сьвідомому Русинови-Українцеви глянути позад себе та змірити дорогу, якою йшов руський народ в Галичинї в отсю сотку лїт. А передовсїм мусить се зробити руське духовенство, раз тому, що Сей, що пробудив галицьку Русь до

житя, був сьвященником; по друге тому, що руське духовенство, сповняючи свій обовязок слуг Христових, служило народови в його духових народних потребах, та з початку майже виключно саме, а опісля при помочи сьвітської інтеліґенциї вело його до цїлковитого відродженя; по трете тому, щоби на початку нового столїтя від уродин Маркіяна сказати собі, що має робити дальше: чи спочати на лаврах трудів своїх попередників і народну працю віддати в руки иньших, чи тримати і дальше руки при живчику народа, вслухувати ся в биті його серця, відчувати його потреби і бажаня, наколи би вони в якім-небудь напрямі зраджували хоробливий стан, кермувати ним так, щоби вийшла слава Божа і добро народа.

Сими гадками руководив ся комітет, запрошуючи Всечесних Вітцїв Товаришів на отсю спільну дружну нараду.

Який був стан руського народа в Галичинї перед 100 лїтами, злишним довго обговорювати. З під панованя Польщі приймов руський народ під австрійське пановане знищений материяльно, в цїлковитім духовім занепадї. Він немав спроможности побирати навіть елементарної науки, йому не вільно було займати ся яким небудь ремеслом чи промислом. Adscriptus glebae був живим інвентарем властителя. Недобитки руського дворянства, щоби ратувати останки своїх родинних дібр тай користати з прав і привилеїв, признаних лиш для пануючої польської нациї і церкви, відступили від свого руського народа і церкви, тай перейшли у чужий ворожий народови табор. При руськім народї остало лиш саме духовеньство, яке і було його одинокою, інтеліґентною верствою і яке одиноке співчуло його недолї та разом з ним двигало тяжке ярмо чужого панованя. За се його почуване з народом спадали на него „благодати“ в видї таких, що руське духовеньство не мало в Польщі забезпеченої церковної землї, котра залежала від волї дворів — та що жінок та дїтий руських католицьких сьвящеників, змушував католицький, польський уряд до робленя панщини. В роцї 1764 видав польський ряд конституцию „Convocationis“ о поповичах, яка постановляла, що дїти руських католицьких сьвящеників є обовязані до чинностий підданчих своїм коляторам на рівнї з селянами. Сею конституциею віддано правно руське, католицьке духовеньство, польській шляхтї в підданство на рівнї з селянами. Се крайне, нечуване понижене католицького духовеньства католицьким урядом доходило до такого степеня, що члени сьвященичої родини, жінки і дїти, підлягали на ланах навіть тїлесній карі, на рівнї з „хлопом“.

З хвилею приходу руського народа під австрийське пановане настає для него нова доба. Цїсарева Мария Тереса та цїсар Йосиф II., овіяні духом того часу, старають ся дати руському народови деякі полекші. Для висшого образованя духовеньства основують семинариї у Відни та Львові, та дають йому спроможність побирати висше образоване на університе-

тах. Ограничають в певній мірі самоволю дїдичів в виконуваню прав панщини, хоч в практиці тяжіла панщина цїлим важким ярмом і дальше над народом. І тут співчуло руське духовеньство з народом та ставало в оборонї сих мінїмальних прав, признаних руському селянству австрийським правительством. Одержавши висше образоване стало воно працювати над осьвітою народа. Користаючи з того, що Мария Тереса завела загальний примус шкільний в своїх краях зачало руське духовеньство заходити ся коло основаня народних шкіл для руського народа. Овочами сеї працї руського духовеньства являють ся численні школи парохіяльні. Духовеньство заходить ся коло зладженя шкільних підручників та вводить в школах исані таблиці, з яких учить читати та писати. З браку учителївпсповняє часто само обовязки учителїв. Колиж шляхотські д омінії стали спинювати розвиток народного шкільництва тим, що віддавали учителїв в довгу, дванайцятьлїтну військову службу, тодї руське духовеньство одиноке обстало за ними і на деканальних соборчиках в рр. 1787, 88 і 9 закладає рішучі протести проти сего ворожого для народної осьвіти поведеня шляхотських домінїй та висилає скарги до центрального правительства. — В тих часах старає ся тоже руське духовеньство відвести народ від пияньства та піднести його морально, і закладає селянські хори. — Щоби поправити долю своїх прихожан, робить вже в рр. 1790—1800 заходи о піднесене домашного промислу, особенно виробів ткацьких і вовняних, як сьвідчить о тім діссертация д-ра Івана Шептицького. Коли в роцї 1815 піднесено в державі на ново клич загальної, народньої осьвіти, основало руське духовеньство в Перемишли Стоваришене (Societas praesbyterorum), котре в своїм статутї поставило собі задачею нести осьвіту в рідній мові (in lingua rutheniса vernacula) і в руській мові видавати книжки. За сим пішло, особенно за Митрополита Михайла Левицького, оживлене закладане сїльських шкіл.

В сорокових роках девятнайцятого столїтя пішла незвичайно енерґічна і успішна праця духовеньства до закладаня братств тверезости, яка, по-при ідеал відтягненя народу від гріха, мала також на метї вирвати той народ із тих сїтий, які закинула на него польська шляхта тим, що заводила всюди горальні та накидувала на кожду голову певну з гори означену скількість горівки, яку кождий, хоч не хоч, мусїв закупити. Та сю культурну працю духовеньства спинювала знова шляхта, яка через мандаторів допускала ся ріжних репресий над селянством, та довела до того, що ґубернія стала неприхильно відносити ся до сего руху.

В тих прикрих панщиняних часах трудять ся многі сьвященики також на поли науки і стають тим важними керманичами для будучого осьвідомленя і житя свого народа. Згадаємо знаменитого історика о. Михайла Гарасевича, котрий в своїм творі Annales ecclesiae ruthenae стає, з наукою в руцї, в оборонї

прав руської церкви і народа. Звідси виходять й перші зірниці нашого духового відродженя, Маркіян Шашкевич і др., котрі поклали основи до нашої національної літератури і до просьвіти народа.

Така праця духовеньства на поли отверезіня і просьвіти народа мусїла по части підривати материяльний бит шляхти і тому викликала у неї неохоту, а то й ненависть до руського клиру.

Духовеньство стало терпіти за народ, сповняючи високу християнську місию терпіти за безпомічних.

II.

Коли настала „весна народів“ р. 1848, на чолї руського народа стає знова духовеньство, що бере у свої руки просьвіту та полїтичну роботу, чим природно стягає знов на себе неохоту польських верховодів, та мусить на власній шкірі відчути тяжкі наслїдки своєї працї. Проявою сего руху було основане „Головної Руської Ради“ і „Руської Матиці“, видаване руських часописий, орґанїзоване руських дружин по селах, а дальше здвигнене просьвітно-культурної Інституції „Народний Дім“. Одиноким, що осолоджувало духовеньству тверду його працю було се, що народ став при Церкві та духовеньстві, та що удари, які спадали на духовеньство за його народну працю зближували той народ ще більше до своїх пастирів.

Та затїї польської шляхти не обмежили ся на вороґованю супроти духовеньства в краю, а сягнули дальше у вищі круги правительственні, та стали з'ображувати його, як вороже католицкій церкві, династиї і державі.

З наданєм конституциї в шістьдесятих роках слїдує новий живий рух, який стремить до просьвітного та національного осьвідомленя мас в ціли виробленя полїтичних прав для руського народа. Борбу о сї права руського народа так в соймі як і в державній радї ведуть представителї руського народа, якими були майже виключно сьвященики. Щоби здобути права для рідного народа та віддячити ся за знесене панщини в 48. роцї, стає руська репрезентация по сторонї правительства, бо має надїю, що воно візьме в опіку руський, мало осьвідомлений народ, який недавно тілько що вийшов з неволї тїла і духа, та допоможе йому добути належних йому прав супроти так можного противника, яким була польська шляхта. Та надія, яку покладав руський народ на центральне правительство завела, а причиною сего була головно катастрофа з року 1866-го. Сю нещасну хвилю для держави, використовуютъ Поляки та узискують для своєї мови домінуюче становище в школах і урядах краю.

Се критичне положенє австрийскої держави використовує і Росия та в тім часї починає вести пропаґанду росийської ідеї в Галичинї і позискує для неї кілька десяток руської інтеліґенциї, які і проголошують в „Слові“ єдинство руського і росийського народа. І сей момент використовують Поляки. Вони стали змальовувати перед короною руський народ як ворожий династиї та державі; а що руський народ не мав своїх представителїв в коронній радї, довели своїми хитрими реляциями до того, що центральне правительство видає протягом лїт цїлий ряд розпоряджень в користь Поляків, якими односторонно і надмірно розширює права польського народа, а раз по-раз відбирає й мінїмальні права Русинів та віддає їх на поталу Полякам.

В тих трудних часах, в часах ворожих затїй з двох боків, польського і московського, вачинає ся серед руського народа сьвідома просьвітна робота, котра доводить до основаня товариства „Просьвіта“, де визначну участь бере руське духовеньство.

В слїд за орґанїзациєю просьвітною йде і робота економічна, що проявляє ся головно в пропаґованю тверезости серед народа та в основуваню громадських шпихлїрів і зсипів збіжа. Цїлий сей просьвітно-економічний рух був звернений майже виключно на сїльське населенє, а праця в тім напрямі спочивала майже виключно в руках духовеньства.

Попри сю просьвітну та економічну роботу веде руське духовеньство, одинока більше независима верства руського народа, борбу о його права, яка об'являє ся в орґанїзациї народа при нагоді виборів до державних, краєвих та повітових репрезентацій, та стає в оборонї простолюдина супроти надужить чи то правительственних чи автономічних властий, як і супроти визиску та деструктивної роботи польських дворів по селах.

Се обстоюваня за правами народа витворює між духовеньством а народом тїсну звязь, що в визначній мірі підпомагала працю духовеньства на поли релїґійно-моральнім і церковнім. Народ йшов радо за вказівками своїх душпастирів, до яких мав повне довіре, і яких уважав своїми досьвідченими приятелями, що не опускають його так в потребах дочасних як і духовних. Народ радо горне ся до церкви та для здвигненя богослуженя закладає хори. Тисячами спішить на місиї, щоби його піднести морально та отверезити. Цїлі села приступають до брацтв тверезости. За починоm духовеньства будує та украшує народ величаві церкви; не жалує на се послїдного керваво запрацьованого гроша, чим дає найкращий доказ, що готов все йти за проводом своїх душпастирів.

Ся невпинна робота духовеньства не лише скріпляє тїсну звязь між ним а народом та підносить його релїґійно-моральні почуваня, але також збільшує його добробут та його національну і горожаньску сьвідомість.

Але у сїй працї зустрічає духовеньство всякі перепони зі

сторони адміністрацийних властий, які захопили в свої руки Поляки і зазнає ріжних переслїдувань.

Сьвященики, які в напрямі уморальненя чи отверезїня народа розвинули видатнїйшу дїяльність, знайшли в коляторах, якими були виключно польські пани, непримиримих ворогів, через що найспосібнїйші і найдїяльнїйші з них карали ся на найгірших посадах.

Міродатні польські круги, яким національне осьвідомленє народа, що йшло в слїд за його уморальненєм і отверезїнєм, відбирало всяку надїю на цїлковите його зденаціоналїзованє, бачать в руськім духовеньстві оден з найважнїйших чинників розвитку народу і тому попирають всякі змаганя, щоби з одного боку підкопати його повагу у народа, а з другого захитати до него довіре в найвисших кругах правительственних. Доскулюваня зі сторони польських властий правительственних, котрі ширять межи народом перестарілий Йосифинський патент, грошеві кари, засуди на вязницю, стають для руського духовеньства річию зовсїм буденною.

Та на жаль, не ввесь загал руського духовеньства зрозумів свою задачу. У виду репресий та шикан знайшли ся такі, що для личних користий і з'єднаня ласки коляторів відтягнули ся від культурної та економічної праці. В тих місцевостях, як також в тих, де часть москвофільського духовеньства не співчувала з народом і відтягнула ся від роботи народної а свою працю духовну обмежила до відправ церковних, занедбуючи проповідь, катихизацию і школу, проявляє ся між народом рух неприхильний для духовеньства. Народ, не видячи серед сих сьвящеників, прихильности для своїх громадянських справ, став до них відносити ся холодно та став податливим на всякі підшепти деяких молодих людий з руської інтелїґенциї, які ідеї, позичені з авторів західної Европи, навіяні духом ворожим для церкви, перещіплювали на наш ґрунт, звертаючи вістре головно проти духовеньства, а затим і проти церкви. Сей рух спричинив, що часть духовеньства знеохотила ся безнастанними нападами радикалів на вічах, та стала відтягати ся від народної праці а свою дїяльність обмежила на справи чисто церковні. Тим мимохіть причинила ся до розвитку того руху, бо полишила йому вільне поле до аґітаций шкідних для загальної справи народної під зглядом релїґійним, моральним, социяльним та економічним.

Рівнорядно з сим рухом радикальним, що стремів до цїлковитого підорваня значіня духовеньства серед народу, вів аґітацию ворожу руському духовеньству режім польський, який добре зрозумів, що коли йому вдасть ся відтягнути народ від духовеньства, свого природного опікуна і провідника, тоді осьвідомленє руського народа, його економічне і полїтичне двигненє здержить ся на довгі лїта.

На сїм польський режім не обмежив своєї дїяльности, бо ще

навіть в послїднім десятку лїт, коли українське духовеньство своєю працею в дусї католицькім і народнім рішучо звернуло ся проти православя і москвофільства, той польський режім удержував найвисші круги правительственні заєдно в переконаню, що загал руського духовеньства працює в напрямі антідинастичнім та антіавстрийськім в користь росийського православя та царизму.

Та в послїдних лїтах се переконане в найвисших центральних кругах правительственних стало змінювати ся, бо правительство, провірівши стан річи на місци, пізнало, що як-раз православіе та сей антідержавний, антідинастичний і антікатолицький рух скріпили і піддержують міродатні круги польські. Сї міродатні польські круги зрозуміли, що національне осьвідомлене мас грозить москвофільству цїлковитою загладою, а тимчасом се москвофільство служило Полякам знаменитим оружєм проти визволеня руського населеня. Отже стали попирати русофілів при виборах до державної ради, краєвого сойму, повітових рад, форитувати при урядах та аванзах. Не остають позаду колятори римо-католики і з виїмком двох-трех одиниць, надають презенти на лїпші парохії виключно сьвященикам русофілам.

Колиж міродатні, польські круги пізнали, що центральне правительство відкрило їх підпольну і облудну роботу та стало відносити ся з певною резервою супроти польської репрезентациї у Відни, звалили цїлу вину скріпленя і піддержуваня царої православія в Галичинї на партию вшехпольську, яка в тім напрямі виступала найкрайнїйше.

Щоби дати центральному правительству позори льояльности супроти династиї і держави, міродатні польські круги, які і так мали свої народні порахунки з вшехполяками, виступили проти них з цїлою силою при послїдних виборах до державної ради, а новий презес кола польського проголосив, що Поляки будуть вести полїтику в інтересї держави і династиї та, що готові перевести угоду з українською нациєю в Галичинї.

Чи се проголошене премієра кола польського було щирим, покаже найблизша будучність. Нам наученим досьвідом здає ся, що се тілько зручний маневр полїтичний Поляків, раз щоби успокоїти найвисші круги державні, по друге, щоби приспати чуйність руського народа та обнизити його оборонну чинність в краю. На сї здогади наводить хоть би се, що вже заздалегідь міродатні польські круги вишукують серед руської суспільности елєменти більше податливі та старають ся витворити з них партию, з якою могли би заключити угоду, але таку, яка не то, що не дала би руському народови належних йому прав, но навпаки, на довгі лїта запевнила би Полякам супремацию над ним.

І знайшли!

На терені руcько-польської борби в Галичині лишили ся останки фракції новійшого курсу „нової ери“ Через тих то прихильних собі людий, кинено в руcьку суспільність новий клич, на котрий хотять приманити руcьке духовеньство, а через него і частку народа, з якими могли би заключити позірну угоду та виказати ся перед центральним правительством, що ось то в Галичині супокій і згода, та що иньші домагання, се тільки домагання несупокійних елементів, ворожих суспільному порядкови та мирному пожитю двох братних народів, — клич, який і серед кругів центрального правительства знайшов би прихильний відгомін.

Користаючи з невдоволення, яке проявило ся в клирі із-за антицерковних аґітацій радикалів як також і з сего, що національно-демократична преса кілька разів своїми виступами прикро обидила релїґійні почування руcького загалу — хотяй проти волї і інтенції самої партиї — задумали вони з'орґанізувати нову партию — християнcько-суспільну, котра, вивішуючи симпатичний для духовеньства прапор оборони інтересів Церкви і духовеньства, втягнула би до себе загал руcького духовеньства та довела до розлому серед руcького народа, ослабила його відпорність і дала ся ужити до руcько-польcької псевдоугоди на условинах догідних для Поляків, а яка відібрала би руcькому народови всяку можність оборони своєї народної екзистенції в Галичині.

Переведене такої угоди на услівях понизше мінїмальних жадань руcького народа, вийшло би не тілько на шкоду народа, але і Церкви та духовеньства. На порядку дневнім польcько-руcької угоди стоїть нині справа виборчої реформи до галицького сойму. Мінїмальні жадання руcького населеня в сій справі є точно спрецизовані і загально звісні.

Польcькі верховодячі круги не хотять признати тих мінїмальних жадань і хотїли би мати в соймі репрезентантів, котрі були би склінні згодити ся на таку реформу виборчу, яка обнизила би значінє руcької репрезентації в соймі до того степени, що вона не то, що не могла би мати нїякого впливу на справи краєві, але навіть не була би в можности не допустити до ухваленя законів засадничо загрожуючих інтереси руcького народа в Галичині.

Нині вже не є се тайною, що сойм буде розвязаний, і міродатні польcькі круги вже оглядають ся за кандидатами на послів серед християнcько-суспільної партиї, числячи на се, що загал духовеньства піпре їх при виборах. Займе ж руcьке духовеньство при найблизших виборах до сойму супроти таких кандидатів становище індеферентне, що гірше, попре їх своїм впливом у народу, а вибрані при помочи польcьких впливів посли згодять ся на виборчу реформу погубну для руcького народа, тодї народ не лишень усї наслїдки і шкоди для своїх найжизненнїйших інтересів припише духовеньству, але і обви-

нить його, що воно власні інтереси поставило вище чим добро народа. Позори до сего закиду дасть саме клич християнсько-суспільний, під яким будуть вибрані отсї кандидати, а який вороги церкви та духовеньства пояснять народови як клич чисто становий сьвящеників. Позори дасть також обставина, що польські колятори свої дотеперішні симпатиї супроти русофільського духовеньства поділять між них а сьвящеників, членів партиї християнсько суспільної Тодї дотеперішне значіне руського духовеньства, яке воно здобуло собі столїтною працею для добра народа, упало би цїлковито, а його місце заняло би крайне огірченє та відчуженє, яке розтягнуло би ся до збільшеня рядів радикалів, а головно могло би скріпити православну пропаґанду в Галичинї, яка вже і так в послїдних часах зачинає займати сталі осїдки.

Становище, яке в сїй преважній хвилї займе руський клир, буде рішаюче для будучности нашої руско-католицької церкви в Галичинї, і будучих відносин руського народа супроти духовеньства. Проте руське духовеньство, як з одної сторони уважає конечним мирне пожите з польською суспільностию, так потрібне для культурного і економічного піддвигненя обох народів, і щиро бажає згоди, так з другої сторони нїколи не приложить руки до угоди, котра була би заключена понизше мінїмальних жадань, поставлених репрезентациею руського народа.

Коли-ж проте польскі менери думають, що при помочи духовеньства, яке хотять приманити християнсько-суспільним кличем, впровадять таких репрезентантів руського народа до сойму, які заключили би угоду односторонну, на шкоду руського народа, то наї знають, що в своїх надіях заведуть ся.

Має бути дійсна угода, то лежить се не тілько в інтересї руського, але і польського народа, щоби була заключена з дійсними репрезентантами народа, на основі справедливости, бо тільки така угода може бути трівкою.

Як висновок гадок висказаних в сїм рефератї предкладаю Сьвітлому зборови до принятя отсї резолюциї:

Резолюциї:

I. Руско-католицьке духовеньство всїх трех диєцезий галицьких, зібране на довірочній нарадї дня 7. н. с. грудня 1911, констатує, що руський клир в Галичинї розвивав протягом послїдного столїтя інтензивну дїяльність серед руського народа не лишень на полї церковнім, але і на просьвітнім, горожанськім і економічнім, та що найбільше причинив ся до нинїшного його культурного розвитку. Що праця в тім напрямі вповнї відповідає духови католицької церкви і вельми пособляє сповненю її задачі, стверджує ціла історія католицької церкви, а в послїдних часах численні енцикліки Папи Льва XIII., в котрих усильно загріває ся духовеньство до живої участи у всїх куль-

турних і суспільних змаганях народа, а через се до веденя його в дусї християнськім.

Зваживши се, довірочні збори духовеньства взивають духовеньство усїх трех дієцезий, щоби і на будуче видержало в сїй своїй працї та не дало знеохотити ся личними прикростями й шкодами, а будучи природними провідниками народа в його культурнім походї, не ограничувало своєї працї виключно на поле церковне, а йдучи за покликом Преосьвященого Митрополита, висказаним в промові над гробом М. Шашкевича, йшло „в народ“ та розвинуло як найінтензивнїйшу працю у всїх напрямах.

II. Зваживши, що руське духовеньство вложило велику силу працї в культурну та економічну роботу над народом, та що ся праця не з'орґанїзована належно, не видала таких овочів, які видати могла — довірочні збори духовеньства рішають віднести ся з уклінною просьбою, щоби Високопреосьвященні Ординарияти поручили Всч. Духовеньству з'орґанїзувати „Союз наукової помочі“ на взір товариства Марцінковського в Познанщинї, яке припоручене горячо латинським архиепископським Ординарієм познанським в р. 1841, а відтак в р. 1842, розвинуло в сім напрямі так успішну діяльність, що нині в кождім повітї поосновували ся за почином і під проводом духовеньства повітові союзи наукової помочи, які подають грошеві підмоги молодим людям, щоби образували ся в тій галузи науки, яка як раз передівсім потрібна в данім окрузї. Щоби просьвітно-економічну роботу у всякім напрямі з'орґанїзувати в міру розвитку потреб народа й ідею її серед загалу як найбільше спопуляризувати і поширити, духовеньство зібране на довірочних зборах уважає відповідним і конечним, щоби на деканальних соборчиках, по полагодженю справ церковних, обговорювати також справи просьвітно-економічні даного деканату та рішеня в сих справах подавати до відома прочих деканатів і витвореня одноцїльної, успішної працї в сім напрямі в цїлій церковній провінції.

III. З огляду, що в послїдних лїтах цареславна і православна аґітация, піддержувана материяльно і морально зза границї, і в наслїдок репресий українського руху в Галичинї зачинає прибирати в нашім краю чим раз грізнїйші форми, взиває ся духовеньство, щоби в інтересї релїґійного і національного добра, осьвідомлювало та остерігало народ перед сею погубною струєю, щоби хоронило його перед сим подвійним спроневіренєм найвзнеслїйшим ідеям та утверджувало його в вірности для католицької церкви, руського обряду та українсько-руської нациї.

IV. Зваживши, що руський народ в Галичинї знаходить ся в критичній хвилї боротьби о свої природні права, духовеньство зібране на довірочних зборах взиває своїх собратів, щоби не

дали заманити ся до акциї, заінїціонованої противниками руського народа, які надуживають до своїх полїтичних цїлий взнеслих християнських кличів, а постояло „за народом для народа“. Взиваємо проте тих, що в добрій вірі дали заманити ся противникам руського народа та взяли провід в сїй акциї, щоби поки ще не скоїло ся лихо, звернули із тої дороги та станули солїдарно в ряди тих, що борять ся о добро народа.

V. З огляду на те, що радикальна агітация, звернена проти духовеньства, а тим самим проти церкви, відбирає народови найвисше добро, яким є католицька віра, з огляду, що, як сьвідчить істория, підорванє релїгійно-моральних засад спричинює розклад суспільности і веде до занепаду нациї та, що відсуванє духовеньства від народної працї мусить вийти на шкоду народа, а навіть противить ся бажаню народа, а з другої сторони сконстатувавши відрадну появу, що духовеньства, відданого народній роботї, противники позбавити впливу на народ не в силї, взиває ся духовеньство, щоби як найінтензивнїйшою працею в церкві і поза церквою протидїлало сїй деструктивній роботї.

VI. Довірочні збори духовеньства констатують, що більшість сьвітської інтелїгенциї національно-демократичного сторонництва відносить ся прихильно до церкви і духовеньства, признає їх вагу в житю народа і хоче спільно з духовеньством вести культурну працю над народом, а констатуючи се, висказує рівночасно жаданє на адресу управи національно-демократичного сторонництва, щоби в пресї того сторонництва не повторяли ся на будуче виступи проти засадничих правд християнської віри, які на жаль до тепер лучали ся, а які діймаючо вражали католицькі релїгійні почуваня.

По відчитаню шан. референтом резолюций уложених скликуючим комітетом, вивязала ся формальна дискусия над тим, чи приняти резолюциї en bloc без дискусиї, чи піддати поодинокі точки дискусиї. Через те, що загал присутних заявив ся за принятєм резолюций, аклямованих грімко при самім їх відчитаню, без дискусиї, внесенє на отворенє дискусиї цофнено, почім резолюциї відчитані по раз другий принято серед грімких оплесків одноголосно.

Крім висше наведених резолюций поставив о. Ал. Стефанович, після гарної, патріотичним духом овіяної промови слїдуючу резолюцию, приняту рівнож без дискусиї одноголосно.

VII. Від довшого часу огорнув цїле латино-польське духовеньство в нашім краю горячковий рух, звернений проти руського обряду, а змагаючий до перетяганя як найбільшого числа руських вірних на латинський обряд. — Сю акцию веде латинський клир з великою завзятістю на проповідницях, в школах і в приватнім житю, не перубираючи в нїяких средствах. — За почином латинської єрархії будують ся всюди по руських селах, де найде ся лиш дрібна горсточка латинників, латин-

ські костели, з тою очевидною ціллю, щоби загортати для них прозелітів з руського обряду. — В послїдних роках прилучила ся до сеї акциї й сьвітська польська суспільність, змушуючи тих наших людий, що стоять в зависимости від них до зміни свого обряду, або деморалїзують шкільну молодіж обіцянками стипендий за зміну руського обряду. Наслїдком того зголошують що-річно многі з руських вірних, іменно по містах, в ц. к. урядах свій перехід в латинський обряд. — Латинський клир приймає сї зголошеня до своєї відомости, а навіть голосить явно, що папська конкордия з р. 1863 його не обовязує — Всї відклики до латинської єрархії остають ся на диво безуспішні.

Уважаємо такий стан річи незгідним з церковним законом, іменно з приписами конкордиї з р. 1863. Він є шкідним для справи католицької церкви, бож ми становимо лиш малу частку східного обряда, — на нашу долю дивить ся цїлий Схід, — і таке поступованє польського латинства з руським обрядом в нашім краю не може одушевляти Сходу для єдности з католицькою церквою.

Сьвященики, зібрані зі всїх сторін краю, бачучи, що у всїх наших дієцезиях на поли церковнім діє ся, протестують проти того безправства, яке довершує ся всюди на нашім обрядї, — і відкликують ся до Сьвятїйшого Римського Престола і молять, щоби чим скорше вглянув в ту справу і положив конець тій борбі і ненависти, яка веде ся у нас проти руського обряду.

По принятю всїх резолюций вивязала ся вільна дискусия на теми церковні і національні, в яких також виявила ся повна однодушність бесїдників. Промовляли отже ОО. Гірняк, Кончевич, Лепкий (про патронат, вказуючи на те, що патронат, який в иньших краях, а навіть у лат. духовеньства в Галичині є лише чистою формальностию, у нас виконує ся в спосіб понижаючий духовеньство), Боярський, Чехович, Сендецький, Винницький, Онишкевич, д-р. Юрик, Королюк, Гарматїй, Дуткевич, М. Бачинський, Лопатинський і иньші.

По вичерпаню дискусиї з президиї проголошено слїдуючу заяву:

„Довірочні збори духовеньства всїх трех епархий, зібрані 7/12. 1911, заявляють рус.-кат. епископатови галицької провінциї свою синівську любов і вискази преданности і просять Високопреосьвященний Епископат, щоби зволив ласкаво приняти до відома ухвалені нинїшними зборами резолюциї".

Наради закінчив предсїдатель о. Городецький, констатуючи з відрадою однодушність нарад.

Православна пропаґанда.

(Кінець.)

Чи по правдї схизматицка аґітация серед нашого католицкого народа і в нашім католицкім краю є акцією полїтичною в хосен росийскої держави? Чи не є вона може, як кажуть заграничні часописи, чисто релїґійним рухом, який випливав би з розросту і сили росийского православя, та з занепаду нашої католицкої віри і церкви?

Правда, на здоровий пень не кидає ся рак. Коли би „опіка“ росийского правительства не була здеморалїзовала польского клира в Королївстві, не було би нині серед него маріявітизму. Наколи би і серед нашого клира всї священики як перед десятками лїт, так і нині, сповняли точно всї свої завданя, як годить ся католицким душпастирям, не було би тепер в нашім народї ані слїду схизми. Як нибудь се і правда, що там, де у нас нині кидає ся православє, не все в ладу. Там або вже від давних лїт парохія запущена, або затроєна не здоровим духом, або буває підміновувана ворожою протицерковною аґітациєю зо внї. Але не мож сказати, що схизматицка аґітация є доказом безсиля нашої унїяцкої церкви.

Коли як коли, то передівсїм у послїдних десятилїтях замітний у нас на всїх областях церковного житя значний підєм духа, акциї і сили. Реформа монастирів мужеських піднесла духовну сьвідомість і в білім духовеньстві. Духовні вправи для сьвящеників і мірян, духовні місиї для народа, апостольство молитви, почитанє найсолодшого Серця Ісусового і и., колись то уходили за річи противні нашому обрядови, а нині суть на порядку дневнім яко велика моральна підмога. Реформа, чи радше організация, С. Василіянок, дала нашій Церкві і народови релїґійно-моральне і патріотичне вихованє жіночої молодїжи. Основанє і гарний розвиток згромадженя так С. Служебниць, як і Студийских строгих монастирів, розріст всїляких брацтв, часте і щоденне сьв. Причастіє, свідчать про велике піднесенє ся побожности в нашім народї і сили званя до совершенного житя. Щораз то живійша католицка сьвідомість, щораз то інтензивнїйша душпастирска і суспільна праця нашого духовеньства, підєм духовного вихованя і богословского образованя молодшого клира — все то разом взяте є наглядним доказом, що як раз в теперішну пору розбудило ся у нас церковне житє, релїґійна сьвідомість росте, наша Церква жиє, єї внутрішна сила розвиває ся. Є вправдї села, парохії, навіть поодинокі округи, де єще з давних давен нема живійшого проблеску духовного розбудженя, де релїґійне і католицке освідом-

лене в занепадї дрімає, де під покришкою обрядової чистоти криє ся мертвота і безчинність, коли вже не скрита симпатія до так само мертвого православя, словом, є глухі кути, де справдї мож в народї добачити релїгійно-моральний застій, — але се є лиш нещасні виїмки, замітні в кождій церковній суспільности. Про сих людий мож хиба запитати ся словами євангельскими: „Сей ли согрѣши или родители его?“, але годї сего брати на рахунок цїлого стану нашої Церкви. Він зовсїм нормальний. Навіть у многих місцях висше чим нормальний. Отже поява схизми у нас не є доказом упадку нашої Церкви.

Жерела сего нещастя треба шукати де инде. Невжеж хиба в духовнім і моральнім зростї православної Церкви в Росиї, яка би силою елєментарного розвитку запускала корінє аж у нашу країну?

Про се можна би було хиба тодї думати, коли би росийске православє було у себе дома впорядковане, здорове, сильне, у фазї розвою. Тимчасом там кругом не то що мертвий застій, але прямо моральний і духовий упадок. Не хочемо бути голословними, покличем ся на сьвідків і факти.

Духовна сила і моральне обличє нинїшного православя российского є в головних чертах зображене в книжцї О. Аврелїя Пальмієрі: La chiesa russa, le sue odierne condizioni e il suo riformismo dottrinale.*) Автора, приятеля росийских богословів, який свою працю опер на церковних документах, богатій, майже повно використаній лї ературі і автопсиї нїхто чей не буде підозрівати о незнанє Росиї, або знова о неприхильність для неї. Се, що він розкриває у своїй незвичайно інтересній, а за мало у нас знаній і цїненій монографії, одна сумна чорна картина. Вицьвіт релїгійного житя, монашество росийське є прямо „нарість на здоровім тїлї церкви“ (ст. 119). „Лучші елєменти росийской православної суспільности мають як найбільше обмерзінє до монашества, у котрого находять релїгійний фанатизм, неморальність, брутальність, захланність, егоїзм касти. І на нещастє всї ті закиди основані на дїйсности“ (ст. 117 ув.) „Монашество, як розсадник епископату, робить вражінє досить пригнїтающе. Кандидати на епископскі престоли, які виховують ся в монастирях, часто не заслугують на імя монахів, а часами анї навіть християн. Хиба заслугує носити рясу єромонахДимитрій, інспектор Тамбовской семинарії, відданий піянству і розпустї, або єромонах Єронїм із тої самої семинарії, який голосить безвірє? Щоби придбати будущих епископів, монастирі отвирають свої ворота для людий непевної слави, або амбітних, без скрупулів“. (ст. 131). „Найбільші нещастя походять із ведостачі апостольского духа в росийскім епископа-

*) Росийська Церква, еї нинїшний стан, і наукова реформа. Фльоренція 1908.

тї. Ради єрархії народови, єї упімненя остають без морального впливу. Нарід не має довіря до неї і єї нехтує (ст. 129). „Єрархія є дїйсно відокремлена від стада, а коли революція буде мала успіх в Росиї, вона зазнає гірких днїв". (ст. 159). „Росийскі семинарії не виховують священства перенятого своїм післанництвом. Духовна преса признає, що священики по більшій части приймають духовний стан проти своєї волї, присилувані своїми обставинами. Всї заявляють, що будь се в їх волї, покинули би священство, щоби віддати ся званю і станови підходячому під їх вподобу. Тому духовна преса домагає ся, щоби знести ограниченя, які не дозволяють сьвященикам вернути до сьвіцкого стану. Слїдство переведене в московскій духовній академії відкриває цїлковитий брак апостольского духа в росийскім клирі. Кількох семинаристів відповіло, що нїколи не бачили товаришів, які приняли би сьвященьство з переконаня, або з внутрішної понуки" (ст. 238—9). „Священьство не є ідеалом семинаристів, які глядять лишень здобути собі кусень хлїба і беруть житє матеріялїстичною мірою". (ст. 234). „В семинариях жиють індивідуа інертні, які думають лишень про женячку і про місце в церковній бюрократиї, щоби дармувати". (ст. 237.) „На богослуженях бувають семинаристи з мусу. Заховують мовчанє, доки чують ся під наглядом; коли нема або перерваний нагляд, говорять і сьміють ся. Відважнїйші приносять до церкви часописи, та сьвіцкі книжки, щоби спокійно читати недобачені в часї молитов" (ст. 234). „В часї богослужень семинаристи важуть ся ховати ся по темних кутах або незамешкалих піддашах семинарий і так утїкати з перед острих очий своїх настоятелїв. По міских улицях кишить від семинаристів, які по ночах тиснуть ся по концертових салях і театрах. По дворцях, реставрациях, публичних городах, полїтичних зборах семинаристи своєю присутністю дають доказ сьвіцких ідеалів свого житя. Ректори добре знають лихе поведенє молодежи повіреної своїй опіцї, пороки, які нївечать їх моральний характер, розпусту, яка нераз пятнує їх тїла знаком нечести. А проте так глубоко закорінене лихо, що їм здає ся найлїпшою радою на се, замкнути очи. Один інспектор семинарії сказав, що єго завданє є правдива мука. Зрештою, як могли би семинаристи вести себе добре і обичайно, коли їх учителї допускають ся тяжких ломань правила, забавляючи са в присутности своїх вихованцїв тим, що правила заказують під строгими карами?" (ст. 236). „Надприродний елемент є цїлковито залишений у вихованю тих, які мають стати слугами надприродного в народї і тому то росийский клир буває виджений як полк полїцаїв в духовних рясах" (ст. 237).

Коли затроєні керниці, з яких пливе духовна, релїгійна моральна сила і обнова народа, нема дивоти, що внутрішне житє росийского православя звироднїле, безсильне, мертве. Клир сьвіцкий крайно невіжий, розпиячений, неморальний, захланний, лїнивий, недбалий в богослуженю, в проповіди, спра-

вованю сьв. Тайн (ст. 343—363). Звідси по словам „Церковного Вѣстника“ (1906 ч. 26 ст. 261.) „росийский нарід має зверхний вигляд побожности, але єго серце не має великих і основних переконань релїгійних. В єго культї і проявах релїгійного почуваня переважає дух дресури“ (ст. 350). „Не маєм, пише росийский сьвященик Конторский (Язвы пастырства), не маєм в нашім житю сьвітлих ідеалів, а тих кілька, що стало жиє серед нас є затемнених журбами земскими. Не єсьмо в станї піднести себе до висоти апостольского ідеалу. Ми є людьми слова, та не дїла, а дїйсність нашого житя не відповідає правилам, які голосим. Наша мораль не є така, щоби заслуговала на похвалу““. „Моральне багно низшого клира православного відбиває з більшою плястикою, коли в однім і тім самім селї піп стає чоло в чоло з католицким сьвящеником. Перший думає про свою родину: другий віддає ся цїлковито душпастирству; перший є типом бюрократа лакомого, грубого і неука: другий є апостолом, якого свої вірні шанують як вітця і пастиря своїх душ. Контраст ярко разячий а ті самі органи православного клира не встидають ся приняти його“ (ст. 350). „Недостача солїдного релїгійного обученя спричинила, що нарід росийський став охрещений, але єще не оглашенний“ (ст. 351.)*)

Вже тих кілька черт ярко сьвідчать про теперішний стан росийского православя. В книзї о. Пальмієрія таких картин неперебране богацтво. Требаби хиба цїлу книгу перекладати. Але вже се, що сказане, є достаточним сьвідоцтвом убожества росийского православя, чи радше посмертною карткою для него. Немає в ньому житєвих основ, немає животної сили, воно принціпіяльно нездарне до екпанзивного розвитку — і то єще в католицькім краю!

Але готов хто подумати, що може о. Пальмієрі чужий чоловік, та єще над міру песиміст, тай тому і чорно все виходить. Та щож, коли все то тими самими чорними красками з'ображене в росийскій духовній пресї, з якої він зачерпнув своїх відомостий: — а єще чорнїйшими в самім житю. Для ілюстрациї сказаного вже не будем покликувати ся на сьвідоцтва польского місионаря в Росиї кс. Бородзїча, автора знаних і замітних памятників Pod wozem i na wozie. Готов хто взяти єму за зле нехіть для Росиї і росийского православя. Радше нехай забере слово знаний і під теперішну пору дуже впливовий в Росиї публїцист муж стану М. О. Меньшіков, стовп Нового Времени і єго курсу. Єго чей нїхто не стане підозрівати о ненависть до Росиї і єї підпори, православя. В згаданій часописи з дня 30 жовтня мин. року він в арт. „Монако у монахов“ ось яке дає сьвідоцтво росийському православю.

---

*) Рачинскій, Писма къ духовному юношеству о трезвости. Москва 1899 ст. 12.

„Траґедія росийского православя розгриває ся не в нисших верствах народних, а в висшій богословскій школї, передовсїм петерсбурскій. Сущність сеї траґедиї, як я понимаю єї, містить ся в безвірю сего стану, котрий навчає віри. Очивидно я не говорю о всїх наших єрархах і богословах, — всіх їх я не знаю: я говорю о типі над міру розповсюдненім, о лїберальних батюшках і владиках. Богато має змогу обсервувати їх, а я покликую ся на загальне вражінє. Разом з лїберальними офіцірами, що перечать війну та кричать проти власти, разом з лїберальними юристами, що піддержують переступнїв, разом з учителями, голосячими негацию всего, що до сеї пори твердила цивилїзация, — появив ся дуже розповсюднений тип богословів нехтуючих богословє. Хто чеснїйший з них, той зараз єще зі шкільної лавки — уходить з духовеньства „удирає, куди очи несуть“ — хочби і на поліцию, коби лиш не служити найвисшому Божому Престолови. Другі, хитрійші, придержують ся в духовнім підчиненю, але на державних урядах, та дослугують ся державних ґенералів. Треті, кругом хитренькі, принимають монашество і скорістю курєрского поїзду мчать ся межи архиепископів і митрополитів Ось у чім тяжка драма церкви: зверха все виглядає як так доладно, — але у нутрі бачиш крайний нелад, повне вимиранє Христового духа. Невчена часть духовенства розкладає ся в релїґійнім індіферентизмі і в агностицизмі. Чи може говорити про народне православє, коли наша апостольска кляса упала так низько? Протягом пів сотки лїт наші духовні академиї і семинариї підготовляють в особах сьвящеників — „інтелїґентів“, людий з інтелїґентским, то є в своїм корени поганьским сьвітоглядом. Коби так ще з поганьства брали добру, моральну школу, прим стоїцизм. О, колиби так, як деяка часть католицкого духовеньства наші батюшки були проникнуті стоїчними принципами! На глубокий жаль, із сьвіцких і поганьских елєментів вони беруть оден лишень спачений епікуреїзм і цинїзм Все єще убирають себе в золоті ризи, все єще кадять і відчитують положені після ранґи молитви, але незамітно і несподївано не тільки що душею вернули до поганьства, але і в поганьстві йдуть на єго дно...

Наша державність від часів Петра лишень сего жадає від церкви, щоби була про око істнуючою, але нїчим не доказувала свого істнованя. Як не могуча була восьмисотлїтна енергія віри, що споїла духа народнього і збудувала Росию, — здавлена чужосторонним елєментом, вона знидїла. І розклад обичаїв серед низшого духовенства і полїтичний розклад єго висших верств є наслїдком корінної причини, — загального розкладу церкви, якого лиш Бог може застановити. Спасти церкву від глубокого упадку мігби добір до верхів єрархії фанатиків віри, людий давної трагічної побожности, людий духов-

ного подвига. Лиш такі змогли би єще раз охристиянити споганїлу суспільність і духовно дичіючий нарід".

Стільки гірких слів правди М. Меньшикова. Прикро бачити так сумний стан росийскої церкви, бож се інституція призначена на славу Божу, бож се сьвідчить про духовний занепад братнього нам росийского народа. Під нинїшну пору се для нас незбитий доказ безсильности, занепаду і банкротства росийского православя і єго внутрішної корінної неспосібности до експанзивного розросту. Отже і теперішна православна пропаґанда в нашім краю не походить, бо не може походити з висших релїґійних мотивів. Як наглядно видно, таких взагалї нема в нинїшнім державнім росийскім православю. А супроти католицкої віри навіть бути не може.

Віками, серед найбільше сприяючих обставин, воно не могло дати собі ради зі старообрядцями. Нинї сектярство навіть бере верх над православєм, а „начитанець" Ѳ. Є. Мельников явно витикає аґностицизм богословский православних в своїй кн.: „Блуждающее богословіе. Обзоръ вѣроученія господствующей церкви". В. І. (Москва 1911, ц. 75 коп.). Не змогло росийске православє єще доси охрестити поган своєї держави, не може загатити зросту католицкої віри в Росиї, у себе, не дасть воно нїколи ради нашій католицкій вірі і церкві. Але шкодити може. Пропаґоване і пропаґуюче полїтичною цїлию, борбою і ненавистію, воно грає на низших інстинктах темного народа, може счинити богато заколоту і погубити богато душ. Саме тепер Росиї йде о сей заколот у нас.

Ми католицкі сьвященики, поставлені на сторожі віри і і церкви, яко пастирі, що мають, коли вовк йде, і душу свою покласти за вівцї, станьмо чуйно на сторожі, подвоїм любов до душ християньских і котолицкої церкви, в десятеро збільшім нашу апостольску працю і ревність. Коли би хоть одна душа мала згинути через нашу наємничу недбалість, тяжкий за неї здамо рахунок перед Богом. Не пустїм, во́лка грѧдꙋ́ща!

Сі́и на колесни́цахъ и҆ сі́и на ко́нѣхъ, мы́ же во и҆́мѧ Гд҃а Бг҃а на́шего призове́мъ. Ті́и спѧ́ти бы́ша, и падо́ша, мы́ же воста́хомъ и҆ и҆спра́вихомсѧ. ѱал. ѳ҃і.

О. Б

о. Юстин Гірняк
парох в Тязові.

Раціоналїзм а початок христіяньства.

(Конець).

Надармо боронило ся могуче державне поганьство проти впливу ненависних Жидів [135]). З початком нашої ери признає Сенека виразно: „Жиди розширили свій сьвітогляд всюди; ми поневолили їх полїтично, а они нас духово“ [136]). Наглядним доказом такого поневоленя треба уважати прозелїтизм, що робив поступи від Іспанії аж до Етіопії [137]), а ще більше — привязане прозелїтів до єрусалимского храму та напружене вижиданє якогось релїґійного перевороту, яке власне в часі Христа було опанувало не лише Жидів, але і поган [138]). Єсли правда, що в тім часі релїґійне питанє становило питанє дня, то се безперечно було заслугою Жидів.

І Жиди не сповняли своєї місиї несьвідомо. Праведники очитані в сьв. Письмі глядїли ясним оком на історичну місію свого народа і здавали собі справу з єї поступів. „Хваліть Господа, дїти Ізраіля“ взиває своїх домівників Товія „і величайте єго серед поган. Бо на те Він розсїяв вас межи язичниками, що Єго не знають, аби ви їм голосили Єго чуда і їх научили, що нема иньшого всемогучого Бога, крім єго одного“ [139]). А старенький Симеон так сильно пересьвідчений, що наближає ся епохальна хвиля в історії єго народа, що випрошує собі житя, доки не побачить власними очима Христа Ґна [140]), що мав просьвітити поган [141]).

З сего слїдує, що провідна ідея Старого Завіта і история жидівского народа не лишає за собою

---

[136]) Ам 5 27. Ос 8. 13. пор Іс. 36. 10., Ер. 40. 2, 50. 7.

[137]) Ще за Соломона повстали в Іспанії жидівскі гандлеві осели, опісля скрізь по Греції, Македонії і Італії. Ассирийска і вавилоньска бюро: кратия роскинула їх по над Евфрат, Тигр, по Єгипті і Малій Азиї так, що в посїлостях пізнїйших Римлян і Партів не було більшого міста без Жидів. По упадку фенїкійских огнищ гандлевих перейшла сьвітова торговля майже виключно в руки Жидів, а в слїд за тим поступила експанзия сего племена до тої міри, що в часі Христа були їх кольонії скрізь від Индиї аж до Британії (Hefele: C. G. I. 178, Hausrath: N. Z. G. I. 91. ff. Stade G. Isr. II. 274., Hettinger: Apl. V. 572).

[138]) Hausrath: N. Z. G. I. 91–98, Корелинъ: П. А. 57 сл. Mommsen, KG. III. 559, Weiss: Apl. 3. 1. 81 ff.

[139]) Weiss: Apl. 3. 1. 212.

[140]) Weiss: Apl. 3. 1. 165, Döllinger: H. u. J. 629.

ня слїду такого партикуляризму, який мають на гадцї критики. Був партикуляризм, але він стоїть в повнїй гармонії з универзалїзмом сьв. Павла.

Правда, що в часї Христа стрічаємо иньший зразок партикуляризму, який ту представлено. Тодї виступають фарисеї, що вище ставлять букву закона від его духа, вище право церемоняльне від морального, вище формальну побожність від дійсности[142]). Але з сего, що сказано, слїдує, що они не були вірними репрезентантами своєї Синаґоґи, ані вірними синами свого патріярха, ані послушними слугами Законодателя[143]).

Як они викривили ідею Старого Завіта, так неофіти з фарисейскої партиї хотїли викривити науку Христа[144]). Однакож з ними не солїдаризували ся Апостоли Жидів, хотяй часом їм потуряли[145]). Колиж розходило ся о принціпіяльну заяву, то Апостоли солїдарно з сьв. Павлом їх постуляти опрокинули[146]), ще й допильнували, аби їх слова віднесли успіх[147]).

Отже була теза і антитеза в апостольскій Церкві, як говорять критики, але не такі були обох напрямів репрезентанти, і не такий був конець борби, як они собі уявляють.

§. 4.

Метод критичної школи.

Доси занимали ся ми лише вихідними точками, на яких оперла була критична школа свою теорію про початок христіяньства. Остає нам ще приглянути ся методови еї наукової праці.

Не будемо вдавати ся в широку студію, як обходили ся критики з тими історичними жерелами, що перечили їх поглядам. В тім случаю певна тенденційність, хотяй нїколи не є оправдана, то бодай дасть ся поняти Ми звернемо свою увагу на те, як користала критична школа із жерел, яким сама признає автентичність і які становлять жерела історичні їх теорії. Ту маємо право вимагати повної консеквенциї і згоди із самим собою; маємо право вимагати строгої обективности навіть від таких ученых, що за основу своєї праці кладуть субекгивізм.

Як було вище сказано, критики признають автентичність посланій сьв. Павла до Римлян, Коринтян і Галатів. Із них

---

141) Hefele: CG. I. 178. Дїя. 8. 27.

142) Пор. Hergenröther: KG. I. 65, Brück: Lb. KG. 14.

143) Тов. 13. 3. 4.

144) Лк. 2. 25. 26

145) Лк. 2. 32.

146) Мт. 12. 2, 10, 15. 2, 19. 3, 21. 14. 16. 17. 23.

147) Мт. 21. 33 сл. Мр. 7 4, Лк. 11. 42, 39, 44.

найважнїйшим є послїдне, бо оно подає конкретний факт сцисиї межи сьв. Павлом, а сьв. Петром і тому самі критики уважають его за головне жерело історичне їх теорії.

На жаль треба заявити, що се жерело незгідне з їх теорією.

Сьв. Павло заявляє, що Петро їв в Антіохії при однім столї з поганами [148]) (с. є. погано-христіянами). Як се було би можливе, єсли би він приписови Мойсея про їду признавав обовязуючу силу, а поганьство уважав за терен собі заборонений, як собі представляють критики? Вайцсекер поясняє, що Петро в сїм случаю спроневірив ся своїй засадї, але се тому, що єго партийна загорілість змякла на вид ідилїчної згоди юдео- і погано-христіян в Антіохії [149]). Справдї субєктивне пояснене без нїякої підстави в текстї. — А до того оно незгідне з психікою Петра. Чому ся ідиля сподобала ся сьв. Петрови, а не зробила нїякого вражіня на єго товаришів, що опісля також за ним наспіли? [150]) Петро навіть не чекав, яке вражіне зробить на них ся будуюча згідливість, але на їх вид сейчас зміняє фронт: з хвилевого универзалїста стає нагло знов послушним учеником Мойсея.

Та не лише сї неґативні мотиви промовляють проти інтерпретациї Вайцсекера, сам сьв. Павло виключає її позитивно. Він нелишає місця на домисли, але сам поясняє, чому Петро зміняв своє поступоване і за причину сего подає — страх перед єрусалимскими юдеохристіянами [151]) та пятнує сей перескік із сторони Апостола Жидів як облуду [152]). Вправдї критики і тим не бентежать ся, та впевняють, що і сих слів Автора не треба буквально розуміти, бо те, що він ту з пересердя називає облудою, було в дійсности лише браком ясного сьвітогляду і доґматичною непевністю [153]). Але сим запевненєм перечать самі собі. З одної сторони представляють обі партиї як рішучих ворогів і загорілих борців, а з другої відмовляють одній із воюючих сторін ясности сьвітогляду і певности пересьвідченя.

Таке розуміне апостольского спору є не лише суперечне із словами Автора, але замикає погляд критиків в блуднім ко-

---

[148]) (Дїя. 15. 5.), Гал. 5. 2.

[149]) Гал. 2. 12.

[150]) (Дїя. 15. 28), Гал 2. 4. сл.

[151]) (Дїя. 15. 22. сл.) Гал. 2. 11. пор. Pölzl: P. 155.

[152]) Гл. 2. ст. 11. Ѥгда́ же прїйде петр҃ во антїохію, вх҃ лицѐ ѥмѹ̀ проти́вѣ ста́х҃, ꙗ҆́кѡ зазо́рен҃ ѥ҆́ст҃. ст. 12. Прє́жде бо да́же не прїити́ нѣ́кимх҃ ѿ ꙗ҆́кѡва, сх҃ ꙗ҆зы́ки ꙗ҆да́ше: ѥгда́ же прїи́дѡша, ѿпра́тишесѧ и҆ ѿлꙋча́шесѧ, бо́ꙗсѧ, сѫщих҃ ѿ ѡ҆брѣ́занїа. ст. 13. И҆ лицемѣ́рисѧ сх҃ ни́мх҃ и҆ про́чїи і҆ѹдє́е, ꙗ҆́кѡ и҆ варна́вѣ пристата́ти лицемѣ́тствѹ и҆́хх҃. ст. 14. Но ѥгда́ ви́дѣх҃х҃, ꙗ҆́кѡ не пра́вѡ хо́дятх҃ ко и҆́стинѣ бл҃говѣ́ствованїю, рекохх҃ петрѹ̀ пред всѣ́ми: а҆́ще ты҆ і҆ѹдє́й сый, ꙗзы́чески, а҆ не і҆ѹдє́йски живе́ши, почто̀ ꙗзы́ки нѹ̀диши і҆ѹдє́йски жи́тєлствовати;

[153]) Ap. Z. 159.

лесї: з одного боку має сей історичний фактъ свідчити, що межи обома Апостолами заходила принціпіяльна ріжниця, — а з другого боку, аби вірно представити апостольский спір, треба его інтерпретувати із становища принціпіяльної ріжниці спорячих.

Если стихи 11—13 лишають ще місце субєктивним мріям, то вже 14. стих їх прямо виключає. Там не лише Автор заявляє, що сьв. Петро не узнає приписів Мойсея, але на сій підставі доказує, що тим більше погано-християне повинні бути свобідні від старозавітного ритуалу. Ся конклюзия не була би оправдана, якби Петро був лише сей один раз, на коротку хвилю і то під вплывом поетичного вражіня виломив ся з під Мойсейового закона. Противно: конклюзия сьв. Павла вимагає преміси, що свобідне від церемоніяльних приписів житє Петра, бодай в деяких обставинах, було у нього звичайне і засадниче.

Тож треба з Троіцким заключити, що одинокий доказовий сьвідок, яким сьвідчить ся критична школа, замість доказувати — збиває кождим реченєм її погляд [154].

Перейдїм тепер до контексту.

В главі 1. ст. 13. каже сьв. Павло, що він колись переслїдував Церков Божу [155]. Якже міг Автор ворожу собі ґрупу називати так почетним епітетом? А если Церков собі ворожу уважав за Божу Церков, то як він сьмів не лише не вступити до неї, але і гонити єї? Его поступованє було би в рамах зачеркнених критичною школою незрозуміле. За те оно цїлком ясне із становиска Церкви, яка учить, що сьв. Павло в часї, коли писав посланія до Галатів, не був вже ворогом Церкви.

Але цїкаві собі були би і вороги сьв. Павла. Бо автор каже дальше, що єрусалимска громада, як учула про успіхи его першого місийного подвигу, дякувала Богу за се [156]. Хтож дякує Богу за успішні подвиги свого ворога? Сї слова сьвідчать ясно, що сьв. Павло не лише в часї, як писав лист до Галатів, але богато вчаснїйше, бо вже перед єрусалимским Собором, працював в інтенциї юдеохристіян в Єрусалимі, отже вже тодї був в принціпіяльнім порозуміню з ними.

Ще одно не ясне. Сьв Павло каже, що він по своїм навернену прийшов був до Єрусалима „видїти Петра“ і що перебув у нього 15. днів [157]. Дивна і небувала була би то візита у свого ворога. Неупереджений біблїст легко найде вияснене на се. Автор каже, що в 14. лїт пізнїйше знов відвідав начальників першої громади [158] і ту вже каже ясно, що ходив до них,

---

154) Гал. 2. 12.

155) Тамже.

156) Гал. 2. 13. Cornely: Cursus III. 445, Felten: Apg. 10, Pölzl: P. 159 —160, Weber: Apüber. 174. Sieffert: Petrus [Realenc. XV. 198].

157) Pfleiderer: Paulin 303, Urchr. 52, Mayer: K. E. K. VII. 10, Lipsius: [Sch BL. I. 197].

158) A. П. 114.

аби їм предложити науку, яку голосить поганам і пересьвідчити ся, чи він з ними згідний, чи може случайно віддалив ся ідейно від них, а тим самим без хісна трудив ся [159]). — Если сьв. Павло по якімось часї самостійної місийної працї уважав за потрібну річ сконстатувати і немов відсьвіжити свою ідейну єдність з головою Церкви, то зовсїм зрозуміле, що він і перед тим, коли чудесним способом пізнав Євангеліє, чув потребу порівнати свою віру з наукою Церкви. — А се не лише не доказує принціпіяльної ріжницї, але противно: оно сьвідчить, що сьв. Павло уважав своїм обовязком удержувати ідейний контакт з головою Церкви.

З сего слїдує що: „*Посланіє до Галатів не лише не доказує, немовби межи Апостолами Жидів, та Апостолом поган заходила якась принціпіяльна ріжниця, але оно таку ріжницю прямо і ясно виключає.* А в слїд за тим: *Критична школа сформулувала теорію про початок христіяньства всупереч своєму одинокому історичному жерелу.*

Не дивниця, що і самі раціоналїсти відступили від основних пунктів критичної школи. Наглядним доказом на се є їх становиско супротив Апостольских Дїяній. Нинї признають учені раціоналїсти отверто, що ся книга сьв. Письма не є тенденційним твором анї не є продуктом так пізної пори, як гоголосили критики [160]).

ЗАКІНЧЕНЄ.

А сей зворот учених в справі Дїяній має для студії над початком христіяньства епохальне значінє. З одної сторони раціоналїзм тратить одиноку історичну основу, на якій будував свою теорію. Ся теорія тратить навіть характер гіпотези, за яку доси могла уважати ся, та являє ся супротив постулятів нинїшної науки чистою примхою. З другої сторони приходить знов серед ученого сьвіта до голосу той погляд на початок христіяньства, який все голосила Церков, бо-ж ся квестія становить виключно зміст Дїяній.

А з сего виходять слїдуючі заключеня:

1) Наука Церкви про початок христіяньства видержує доси всяку критику і відповідає нинїшним вимогам науки.

2) Щирий із самим собою раціоналїст мусить признати, що початок христіяньства, яко явище чисто природне, становить по нинї для науки загадку.

---

159) пор. Фил. 3. 6.

160) 1. 22—24.

161) 1. 18.

162) 2. 1.

163) „Ѥзыдо́хъ же по ѡ҃кровенїю и̑ предложи́хъ и̑мъ ѥ҆ѵгге́ствованїе, е҆́же проповѣ́дь҄ю во а҆́зыцѣ́хъ: ...да не ка́кѡ вотїе тек҃ѕ, и̑ли тео́хъ“. 2. 2. 3.

164) Леялер заявляє: „Було би порадно трохи критично відносити ся до традиційного аксіома т. зв. критичної школи про неісторичний характер сеї книги і не подїляти на слїпо недовіря супроти сеї очерненої книги сьв. Письма“. Ap. Z. 10. 11. пор. Belser: Apg. 11., Funk: Bam [W. u. W. KL. II. 74]. Brockhaus: Con. Lex. I. 771., Meyer: Kon. Lex. II. 524, Pölzl P. VII., Sieffert: Petrus [Realenc. XV. 197].

Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла.

Дня 7. грудня с. р відбулись у Львові в духовній семинарії Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла, попереджені Службою Божою. Явилось 90 членів, між ними деляґат Преосв. Ординаріяту в Перемишли. О год. $^1/_2$10 відкрив Збори голова Товариства о. совітник Гузар, зазначуючи в своїй промові, що головна заслуга сегорічного видїлу лежить в тім, що він перевів майже в цїлости орґанїзацію духовеньства львівскої архіепархії. Число дїйсних членів Товариства зросло сего року до 621.

На внесенє о. сов. Гузара вибрано предсїдателем Зборів о. сов. Богачевского, заступниками оо. дек. Молчка і Білевича, а секретарями оо. Фединишина і Олїйника.

О. предсїдатель удїлив першого голосу о. совіт. Герасимовичеви з Терпилівки, який відчитав знаменитий реферат на тему російско-православної пропаґанди в Галичинї. (Реферат о. Герасимовича буде в цїлости випечатаний в найблизшім ч. „Ниви“.) По референтї ухвалили Збори таку резолюцію:

„З огляду, що в послїдних лїтах царе- і православна аґітація, піддержувана матеріяльно і морально зза границї, зачинає прибирати в нашім краю чимраз грізнїйші форми, взиває ся духовеньство, щоби в інтересї релїґійного і національного добра осьвідомлювало та остерігало народ перед сею погубною струєю, хоронило єго перед сим подвійним спроневіренєм найвзнесльїйшим ідеям та утверджувало єго в кріпости для католицкої Церкви і українськой нациї“.

Після сего вивязалась жива і довга дискусія.

О. декан Цурковский хвалить реферат о. Герасимовича, заявляє однак, що самим осьвідомлюванєм селян небогато вдїє ся. Треба, щоби наші власти взялись рішучійше до русофілів. Ми лишені своїй власній судьбі. З сего користають і Поляки, перетягуванєм на латиньство і русофіли, пропаґованєм православя. Також обовязком правительства взяти нас в оборону, а не єще попирати русофілів.

О. сов. Гірняк констатує, що навіть таке чисто церковне Товариство, як Ставропигійский Інститут, ширить (головно своєю книгарнею) православну пропаґанду. Належало би отже компетентним чинникам запобічи в відповідний спосіб схізматицким заходам сего церковного брацтва.

О. сов. Рибчук виголошує довшу бесїду, якої зміст заключаєсь в отсих резолюціях:

1) Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла протестують проти православної пропаґанди веденої обома русофільскими таборами, а головно їх пресою, висказують їм по тій причині своє обуреніе, а з окрема висказують своє обуреніе русофіль-

ским сьвященикам, членам тих партий, та комітетовим русофільских часописий".

2) „Загальні Збори протестують проти ширеня між нашим народом культу релїґійних і народних апостатів в роді Наумовича і Цибика".

3) „Загальні Збори висказують русофільским товариствам своє обурене, що вони прикладають рук до так брудного дїла, як пропаґанда православя і ширене культу апостатів".

4) „Загальні Збори, заявляючи нашому Преосьвященному Єпископатови свою синівску любов і преданість, просять Єго рівночасно, щоби не принимав до духовних семинарій вихованків русофільских бурс та щоби не надавав сьвященикам русофілам посад в загрожених православною пропаґанцою місцевостях, бо русофіл не може нїколи бути щирим католиком".

О. посол Онишкевич ставить такі дальші резолюції:

1) „Загальні Збори просять Преосв. Ординаріяти, щоби звернули увагу на тих сьвящеників, котрі посилають своїх синів до схізматицких духовних семинарій або инших виховавчих закладів".

2) „Загальні Збори просять Преосьв. Митрополичий Ординаріят, щоби зніс заказ їхати сьвященикам-Українцям в ролї делеґатів „Просьвіти", „Сїльского Господаря" і инших подібних товариств — в парохії, де парохом є русофіл".

3) „Загальні Збори просять Преосьв. Ординаріяти, щоби місця чільні в нашій Церкві, як також парохії в околицях загрожених православем не обсаджували русофілами".

4) „Загальні Збори поручають Виділови зголосити ся до лемківского Кружка при товаристві „Просьвіта" з своїми услугами".

Резолюції о. Рибчука і о. Онишкевича ухвалили Збори однодушно.

О. Плакида промовляє за поділом працї між руским духовеньством і пропонує основане осібного товариства місійного в цїли протидїланя православній пропаґандї.

О. декан Садовский радить вести роботу пропоновану о. Плакидою через парохіяльні кружки Товариства сьв. ап. Павла.

О. совіт. Гузар стверджує, що се лежить в можности і компетенції нашого Товариства.

О. ректор Др Боцян просить не рухати на публичних зборах справи неприниманя русофілів до духовних семинарій. Дальше радить оснувати при Товаристві сьв. ап. Павла місіонарский кружок.

О. протоігумен Філяс подає до відома, що ОО. Василіяни вже заложили в Бучачи школу для вихованя місіонарів. Понад чотири тисячки людий заявило, що буде се дїло по своїм силам попирати. На перший поклик зголосило ся до місіонарскої школи, яка має подавати середне образоване і науку богословія, 150 хлопців. Принято лише 12. Хлопців приймаєсь по скінчених 12 лїтах житя. На школу з датків самого

народу зібрано доси 2.000 кор. Бесїдник апелює отже і до руских сьвящеників, щоби спішили з помочию так важному дїлови та пропаґували між вірними ідею „Союза місійного“.

О. крилош. Громницкий констатує, що Поляки попирають схізматицку пропаґанду. Взиває руских сьвящеників, щоби брались енерґічно до церковної праці, щоби уряджували реколекциї по селах, в проповідях щоби підносили ріжницю між католицкою вірою а православною, а головно, аби якнайревнїйше сповідали. Вкінці нарікає на недостачу товариского житя між духовеньством, яке не завсїгди сьпішить радо свому сусїдови з духовною помочию.

По замкненю дискусії над першим рефератом, виголосив о. сов. Качмарский другий короткий реферат, в якім покликуючись на відомі слова нашого Преосьв. Митрополита Андрея над могилою Шашкевича „в народ“, — взиває руске духовеньство, щоби остало вірне сему кличеви і йшло і на дальше, як доси, завсїгди з народом і за народ. Референт закінчив свою промову слїдуючими резолюціями:

1) „Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла констатують, що руске духовеньство в Галичинї розвивало протягом послїдного столїтя інтензивну дїяльність серед руского народа не лише на полї церковнім, але і на полї просьвітнім, горожаньскім та економічнім, та що найбільше причинило ся до нинїшного его культурного розвитку. Що праця в тім напрямї вповнї відповідає духови католицкої Церкви і вельми пособляє сповненю її задачі, стверджує цїла істория католицкої Церкви, а в послїдних часах численні енцикліки Папи Льва XIII, в котрих усильно загрівав духовеньство до живої участи у всїх культурних і суспільних змаганях народу, а через се до веденя его в дусї христіяньскім. В сих краях, в яких католицке духовеньство пішло за ідеєю великого Папи, здобуло воно значний вплив на суспільність. Зважившись се, Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла взивають духовеньство усїх трех дієцезій, щоби і на будуче видержало у сїй своїй працї та не дало знеохотити ся личними прикростями та шкодами, а будучи природними провідниками народа в культурній его працї, не ограничувало своєї працї виключно на поле церковне, а йдучи за покликом Преосьвященого Митрополита, висказаним в промові над гробом Маркіяна Шашкевича, йшло „в народ“ та розвивало як найінтензивнїйшу працю у всїх напрямах“.

2) „З огляду на се, що радикальна аґітація звернена проти духовеньства, а тим самим проти Церкви, відбирає народови найвисше добро, яким є релїґія, з огляду, що як сьвідчить історія, підорване релїґійно-моральних засад спричинює розклад суспільности і веде до занепаду нації, та що відсуване духовеньства від народної працї мусить вийти на шкоду народу і противить ся бажаню народу, взиваємо членів Товариства сьв. ап. Павла, щоби інтензивною працею в церкві і поза церквою протидїялало сїй деструктивній роботї“.

Обі резолюції ухвалено.

О. совітн. Др Яремко, секретар Товариства, відчитує звіт секретарский, касієрский, та бібліотекарский, відомий вже з послїдного числа „Ниви“. Вкінци ставить внесенє, щоби Збори висказали о. сов. Гузареви за єго невсипущу працю коло розвою Товариства — своє признанє.

Внесенє принято через аклямацію.

До звіту о. секретаря додає ректор о. Д-р Боцян, що на „Ювилейний Дім реколекційний ім. Митрополита А. ґр. Шептицкого“, вплинуло 198 деклярацій на суму 18.680 кор.

Звіт контрольної комісії зложив о. сов. Паньківский. Дїловодство Товариства знайшла Комісія в взірцевім порядку, тому бесїдник вносить удїлити Виділови абсолюторію.

Внесенє принято одноголосно.

Перед приступленєм до вибору нового Виділу, запропонував о. крилош. Громницкий, щоби через аклямацію вибрано дотеперішний Виділ. Се й сталось

Тепер слїдували внесеня і інтерпеляції членів.

О. декан Цурковский вносить, щоби Виділ поробив старання в справі підвисшеня платнї для духовеньства.

О. сов. Гузар просить присутних сьвящеників купувати книжочки Товариства.

О. Венгринович констатує, що на 621 членів Товариства, членами „Достави“ є всього 229 сьвящеників; взиває отже вступати в члени „Достави“.

О. сов. Садовский взиває духовеньство, щоби воно ширило між вірними культ до Найсв. Евхаристії.

О. сов. Дзерович ставить внесенє, щоби Товариство займилось збудованєм християньского дому академічного.

О. сов. Садовский поясняє, що в будучім реколекційнім домі будуть мати приміщенє також і академики, отже нема потреби будови окремого академічного дому.

Всї сї внесеня переказано новому Виділови.

Предсїдатель о. сов. Богачевский покликуючись на тогорічну ухвалу Загальних Зборів, пригадує членам Товариства, щоби в найблизшім часї відправили Службу Божу за живих і померших членів Тавариства, а в одну з найблизших неділь збирали датки на видавництва Товариства.

Дальше подає о. предсїдатель до відома Загальним Зборам, що по послїдних Загальних Зборах Товариства появила ся в ч. II. „Церковного Востока“, орґанї Общества ім. св. Івана Золотоустого, клевета, будьто би на тогорічних Зборах ставлено слїдуючі резолюції:

2) „Щоби сьвящеників, зістаючих уже на парохіях а приклонних тим засадам (русофільским), в случаях хороби не заступати в виповненю їх душпастирских обовязків.

3) Щоби на празники храмові в парохіях обсаджених сьвященіками русско-народної партії, не їхати з помочию сусїдскою, чи то для виголошеня проповідий, чи також слуханя сповідий“.

Виділ нашого Товариства вніс зараз спростоване такого змісту:

„Високоповажана Редакціе! „Церковний Восток“ ч. 2 напечатав статю „До чого може довести національний шовінїзм?“ в котрій подав невірні інформації про послїдні Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла. — Просимо проте о поміщенє слїдучого спростованя: — Неправдою є, що „деякі сьвященики партії українськоі поставили межи иньшими слїдуючі резолюції: 2) Щоби сьвящеників... 3) Щоби на празники... (сї мнимі „резолюції“ подані в горі – Редакція „Ниви“).. Правдою є, що таких резолюцій на Загальних Зборах Товариства сьв. ап. Павла нїхто з присутних сьвящеників не ставив. — У Львові, д. 15 VI. 1911. За Видїл: о. Евген Гузар, свящ. Д-р Д. Яремко“.

Редакція „Церковного Востока“ помістила се спростоване в ч. IV., однак з додатком (по словах: „нїхто з присутних сьвящевиків не ставив“): „Совсѣмъ нѣтъ? — Ред. Ц. В.“ — Тими двома словами піддержує згадана Редакція кинену на наше Товариство клевету, тому предкладаю Загальним Зборам отсю резолюцію до ухвали:

„Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла поручають Видїлови віднестись з жалобою до Преосвященого Митрополичого Ординаріяту з представленєм ходу цїлої події і о піддане її церковному судови до розслїдженя“.

Однодушно ухвалено сю резолюцію.

Рівнож ухвалено також послїдну резолюцію о. предсїдателя Богачевского:

„З уваги на те, що тогорічні Загальні Збори запротестували проти насильного видаленя СС. Василиянок з дотеперішного їх 30 лїтного поміщеня „Совітом Народного Дому“, а ся сумна подія помимо того протесту склала ся 8. вересня с. р. — Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла у Львові солїдаризують ся зовсїм з заявою Видїлу того Товариства поміщеною в 22 ч. „Ниви“ з д. 15 падолиста с. р. і запитують прилюдно своїх Собратів сьвящеників, членів Совіта і Общества, чому вони допустили до сеї сумної події, яка викликує велику соблазнь в народї, та чому своїм мовчанєм і дальшим засїданєм в Совітї здають ся сей сумний факт апробувати“.

По принятю отсеї резолюції подякував єще о. предсїдатель Вп. о. Ректорови в імени цїлого Товариства за відступленє комнати на засїданя Видїлу Товариства і розвязав Загальні Збори.

ВСЯЧИНА.

Відозва в справі „Основи“. Вже семий рік виходить у Львові популярна християньска часопись для руского народа — „Основа“. З початку була вона приватною власностю; в по-

слїднім році приняв її на себе Редакційний Комітет „Нив и“. Як кожда руска популярна часопись, так і „О с н о в а“ оплачуєсь кепско Що року замикає ся буджет більшим або меншим недобором. Те саме є й сего року. Через те Редакційний Комітет „Н и в и“ знайшов ся був в клопотї: чи заперестати видавати „О с н о в у“, чи видавати її дальше з нараженєм „Н и в и“ на великі страти. Узнаючи однак велику потребу популярної релїґійної часописи, якою є „О с н о в а“, рішив ся Комітет на то друге. Рівночасно однак звертаєсь отсим до Вп. Читачів і Прихильників „Н и в и“ о ласкаву підмогу і поміч в сїм дїлї, а се о ш и р е н є „О с н о в и“ м і ж н а р о д о м. Ціна — 3 кор. річно — так низка, що з сего боку нема найменшої трудности. Може найлїпше булоби замовляти „О с н о в у“ в більшім числї примірників і через церковну прислугу продавати поодинокі її числа своїм парохіянам. Змістом своїм надаєсь „О с н о в а“ навіть до того, що її можна і в закристії продавати, та поручати з проповідниць. Кромі того просимо також о збиранє добровільних датків на фонд „О с н о в и“ при ріжних нагодах. Без помочи нашої християньскої суспільности „О с н о в а“ не то що не буде могла побільшити свого обєму або перемінитись на тижневник, чого жадають раз-враз самі її предплатники, але і в дотеперішнім виді не буде могла довго животїти. Як би так кождий предплатник „Н и в и“ постарав ся бодай о двох предплатників для „О с н о в и“ — будучність сеї послїдної була би забезпечена. Упадок „О с н о в и“ був би не дуже підхлїбним сьвідоцтвом для нашого духовеньства. Коли кількох руских адвокатів може удержувати десятками лїт обємисте радикальне видавництво, то дві тисячки українського духовеньства в силї також спромогчи ся на удержанє кромі „Н и в и“ — також популярної ґазетки „О с н о в и“. — *Видавництво „Основи“.*

Біблїоґрафічна нотатка. T h e o l. P r a k t. Q u a r t a l s c h r i f t видавана в Лїнцу помістила в IV книжцї за 1911 нотатку о. Иос. Ганкевича з Красного про декрет „Ne temere“, обовязуючий вже і Русинів кат. в стисло австр. краях. Рівнож церк. статистичн. виданє „Kalender f. d. k a t o l. K l e r u s“, видаване в Regensburg в Баварії і містяче також д у ж е д о к л а д н і п о я с н е н я н а й н о в і й ш и х ц е р к. з а к о н і в, помістило в виданю на 1912 рік статистику г р к. ц е р к в и з поясненями історичними і правноцерковними написану рівнож через о. Йос. Ганкевича з Красного. Через такі статї дізнає ся сьвіт католицкий, особливо учений клир нїмецкий, о рускій церкві і о єї всяких відносинах і простує ся всякі ошибочні понятя і дати; нпр. в многих статист. виказах заграничних фіґурувало ще до недавна руск катол. епископство в Холмі знесене via facti 1875 року! А для нас дуже пожадане з ц е р к о в н и х, о б р я д о в и х і н а ц і о н а л ь н и х взглядів інформованє заграничної публики, а особливо заграничнх учених, о наших відносинах церковних на а в с т р Р у с и.

Загальні Збори „Достави“ відбули ся ся у Львові в дни 27 падолиста с. р. Як виказав звіт дирекції і контрольної комісії, поступило товариство в сім році значно наперед. Всї книги вели ся взірцево і давали в кождій хвилї точну евіденцію: який стан готівки, кредиту, вірительностий, товару і др. Дирекція ввійшла в звязь з перворядними фірмами і підприємцями, набувала самі лучші товари, держала їх в своїх складах в великім і гарнім виборі, а набуваючи їх під корисними услівями, продавала но уміркованнх цінах. Великою заслугою було й се, що „Достава“ побирала з чужих фабрик лиш такі річи, котрі у нас еще не виробляють ся, (прим. шовки, і красші золота й срібла), а зате старала ся збирати при собі що найлучших власних артистів і промисловців з цілого краю для виготовленя церковної утварі: малярів. різьбярів, бронзівників, позолотників, ткачів і др. Наслїдком того стала у нас церковна штука, і то в питімім стилю, значно розвиватись і виказувати красні результати. Але управа пішла й дальше і стала по всїх закутках краю вишукувати домородних, талановитих людий, що займались спеціяльними виробами; зьідси пішли гарні гуцульскі різьби (рами, крести, трійцї) і ріжні народні тканини (покривала, капи, портиери, килими і др.). В послїдних часах бачили ми красні і зглядно не дорогі шовком вишивані прапори, прегарні материї і под. Словом, се не були давні шабльонові і одностійні річи; публика могла тут кождого часу любоватись якимись новостями, що їх красші таланти творчого рускоro духа на сьвіт виводили. — При сполученю лучших артистичних сил в „Доставі“ зачали звертатись сюди многі сьвященики по виконанє більших робіт для своїх церков: іконостасів, престолів, проповідниць і др. І знаємо, що були з сего вдоволені, бо одержували звідтам здібних і солїдних артистів, діставали уміркованї сталі цїни, тай не зазнавали в сих справах ніяких прикростий, яких досьвідчували давнїйше не раз від незнанних їм людий. Результат сеї оживленої роботи показав ся такий, що й публика звернулась громадно до „Достави“, тай торговий оборот вийшов в послїднім році значно більший, як був за попереднього півтора року.

З подій, які зазначились в дїяльности товариства на зверха, годить ся особливо піднести дві.

Перша, се отворенє філїяльного складу в Перемишли. Сего дїла довершено на жаданє значної части перемискоro духовеньства, тай при моральній піддержці місцевої рускої громади. Акту посвященя доповнив в дни 17. сїчня с. р. преосв. епископ Чехович при участи клиру і сьвітских патріотів, зазначуючи в своїй кінцевій сердечній промові, що як тїшить ся кождою рускою інституцією в своїм городї, так радїє і сим новим набутком і надїє ся що клир і народ се дїло щиро попруть, тай що буде оно розвиватись на красу і велич рускої Церкви. Склад в Перемишли оправдав покладані надії і показав ся вже в першім році свого істнованя рентовним.

Друга, немаловажна подія була участь „Достави“ враз з другими нашими товариствами і підприємцями (Сільским Господарем, Просьвітою, Педаґоґічним Товариством, Народною Торговлею, проф. Левиньским і др) на одескій виставі. Вироби їх були виставлені там в окремім відділї під назвою „Галицка Україна“. Ся участь мала там не мале значінє. Виставлені твори як і картоґрами культурної праці поодиноких наших товариств в краю звернули живу увагу і заінтересованє всїх гостий, росийских і чужосторонних, котрі досї о нас мало що знали, і визивали їх подив для нашої штуки і бистрого культурного розвитку. Що більше, навіть в деяких офіціяльних росийских кругах зачала виражатись гадка, що наша праця не єсть деструктивна, як там досї на ню задивлялись, але глубоко культурною, котру належало би в імя загальної славяньслої культури пощанувати. В тім віддїлї визначувались особливо утвари „Достави“: гарні образи, гуцульскі рами, ріжні тканини (портиєри, церковні покривала), красні ферлони. Виставовий комітет висказав для них велике признанє.

Ми тїшимо ся тим напрямом, яким пішла наша „Достава“ і надіємо ся, що вона причинить ся чимало до піднесеня нашої рідної церковної штуки і краси обряду. При сїм не можемо поминути єще і тої многоважної заслуги, що „Достава“ віддавала зі своїх зисків значні дари на бідні, особенно на загрожені церкви, тай на другі культурні і добродїйні рускі цїли.

До Надзорної Ради зістали на місце вильосованих членів вибрані: д-р Юрик, д-р Боцян, д-р Люб. Рожаньский, д-р Говикович і о. Порайко з Станїславова. До контрольної комісії увійшли: о. Залужний, Чапельский і Мацкевич. В дирекції остались на дальше: о. Стефанович, о. Лициняк і Іван Петрушевич — а їх заступниками вибрані: д-р Волошин, і оо. Малицкий і Фединьский.

Справленє ошибок.

В попереднім (23) числї „Ниви“ на ст. 730. опустити слово: ухвалено

На ст. 731. місто: готівка в квотї 1229 к. 94 має бути 3647 К 45 сот.

Нові книжки.

„В оборонї правди і чести.“, Львів, 1911. ст. 99. Передрук з „Руслана“.

На сю брошуру складають ся відповіди п. Олександра Барвіньского, п. К. Студиньского і п. О. Маковея на статї поміщені в „Дїлї“ в чч, 200, 201, 203, 204, 205 і 206 під заголовком: „Наші християньскі суспільники“. Брошура займаєсь майже виключно личною апольоґією зачеплених авторів, а не узглядняє цїлковито головного закиду зробленого редакцією „Дїла“ — „Християньско-суспільному Союзови“.

Переписка Редакції.

Вп. о. Т. Бл. в К. Помістимо дуже радо, коли надішлете більшу скількість. По одній нїяково поміщувати. — *Вп. о. Іван Сатурский в Сухоставі.* Вашу заяву помістить радо „Руслан“ — радимо до него удатись. Сею дорогою дійде вона також скорше до відома тих, до котрих Ви її адресуєте. — *Вп. о. Ілія Чорнодола в Залїщиках.* Приняли до відома і кинули до кошa. — *Вп. о. М. Дурд. в Псч.* Віримо Вашій щирости і через те жалуємо Вас. Помістити не можемо, бо не кажете абсолютно нїчого нового, а повторюєте лише те, на що ми вже давно дали основну відповідь Кромі того без розваги містите побіч себе слова, що знаходять ся в заголовку Вашої дописи Чи на Вашу думку „опортуніст“ є вже зараз і „безпринципіяльним“? На якій підставі? Що до партійности „Ниви“ вкінци не маєте також слушности. „Нива“ містить статї і дописи всїх сьвящеників, коли вони відповідають вимогам її програми і звичайним вимогам річи призначеної до друку. Як раз та безпартійність позволяє нам критикувати всю нашу пресу без виїмку. Одушевлятись знов тим, чим Ви хочете, аби ми одушевлялись, не можемо в інтересї Церкви і народу.

Від Редакції.

Замикаючи осьмий річник нашого видавництва, дякуємо вперед всїм нашим Співробітникам за моральну поміч у нашім трудї, а заразом просимо о таку саму поміч і нарік. Просимо дальше наших Прихильників о зискуванє нам нових предплатників, бо еще далеко не всї українські сьвященики предплачують „Ниву“. Условія предплати на р. 1912 лишають ся ті самі Помимо великих видатків, получених з нашим видавництвом, будемо в р 1912 видавати місячними одноаркушевими додатками практичні проповіди для нашого народу. З початком року розпічнемо друк двох наукових розвідок з історії нашої Церкви, як також інтересної обширнїйшої працї про відносини Мойсея до природних наук. Просимо вкінци наших Читачів о надсилане дописий з житя церковного і суспільного. — Редакція.

Видав „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
сьвящ. Ярослав Левицкий.
З друкарнї Ставропигійської під упр. М. Рефця.

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орґан „Товариства катехитів“.

Редаґує о. Іван Туркевич.

Ч. 1. Львів, 1 сїчня 1911. Рік І.

Від редакциї.

Уповаючи на поміч Всемогучого приступаєм за благословенєм Єго Ексцелєнциї Високопреосьвященого нашого Архипастиря Митрополита кир Андрея до видаваня „Катехитичного місячника“ яко органу „Товариства катехитів“.

Потребу станової часописи для наших катехитів узнали перші конституюючі загальні збори „Товариства катехитів“, зібрані у Львові дня 1. XI. 1910, принимаючи однодушно резолюцию о. Щепанюка, яка звучить: „Нововибраний видїл почне видавати якнайскорше, хочби навіть з початком 1911 р. фаховий катехитичний двотижднєвник або по крайній мірі місячник, який давав-би найновійші інформациї в катехитичних справах і пособлював катехитичному образованю“.

Се дало і почин до основаня нашої часописи.

Виконуючи ухвали загальних зборів видїл „Товариства катехитів“ на засїданю дня 18. XI 1910 рішив:

а) видавати що місяця, починаючи від 1 сїчня 1911 станову часопись під назвою: „Катехитичний місячник“, орган „Товариства катехитів“.

б) з огляду, що на видаванє самостійної часописи нема анї достаточних фондів анї достаточного сподіваного числа пренумераторів, позаяк у всїх 3 гр. кат. епархіях Галичини і

Буковини єсть лиш 160 сталих посад катехитів, рішено віднестись до редакції „Ниви“ з просьбою, щоби „Катехитичний місячник“ примістила яко безплатний, щомісячний додаток до „Ниви“, на що сейчас повідомлений про се редактор „Ниви“ особисто заявив згоду.

в) редакцию „Катехитичного місячника“ поручено о. Ів. Туркевичови.

Отсе і генеза „Катехитичного місячника“.

Ціль його ясна, висказана вже в згаданій резолюції, а се: пособлювати фаховому образованю катехитів шкіл усіх типів і подавати найновійші інформації в катехитичних справах, а тим самим в дальшій метї служити розширеню і поглубленю хвали Бога, поваги Христової Церкви католицкої і так причинитись до добра нашого українського народа.

Щоби таку ціль вповнї осягнути, не вистане енергія і образованє одного чоловіка: потреба до сего працї цїлої нашої суспільности. — І справдї наш місячник буде тодї правдивим орґаном „Товариства катехитів“, наколи буде (взаїмним) вспільним висловом зріло обдуманих гадок і педаґоґічних досьвідів — усїх Всеч. і Високопреп. оо. Товаришів катехитів, як також і инших Отців, катехитичному званю більше або меньше близько стоячих, ним занимаючих ся і йому добра бажаючих. — А позаяк всї майже Всеч. і Високопр. Отцї гр. кат. обряду всїх 3 епархій суть в части бодай катехитами, проте звертаєм ся до всїх з покликом, свої вироблені гадки, спостереженя і досьвіди, дотикаючі катехитичного званя, не полишати забутю, а подавати їх в нашім орґанї на пожиток цїлої нашої суспільности.

Для близшої орієнтациї зачеркуєм програму статий і відомостий, які редакция нашого місячника має замір помищувати:

1.) Розвідки з обєму догматики
2.) „ „ „ етики і права
3.) „ „ „ фільозофії
4.) „ „ „ біблїйних наук
5.) „ „ „ лїтурґіки
6.) „ „ „ орієнтольоґії
7.) „ „ „ історії
8.) „ „ „ природних наук
9.) „ „ „ красної лїтератури

в застосованю до катехитичних потреб

10.) „ „ „ славістики
11.) „ „ „ катехитики
12.) „ „ „ педаґоґіки
13.) Переводи знаменитих розвідок дотикаючих катехитичних потреб,
14.) Єкзорти,
15.) Катехизи,
16.) Катехитичний порадник,

17.) Рецензії,
18.) Бібліографічні вісти,
19.) Пресові вісти,
20.) Рішеня духовних і сьвітских властий в катехитичних справах,
21.) Справи шкільних підручників і молитвословів,
22.) „ науки релїгії в наших школах,
23.) Вісти з „Товариства катихитів“,
24.) Личні вісти,
25.) Всячина.

Всї письма просить ся надсилати на руки редактора у Львові, площа сьв. Юра ч. 5.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

1. Перші проби орґанїзациї львівских катехитів народних і середних шкіл.

Вже в 1890-тих роках львівскі катехити народних шкіл, себ-то сталі: оо Гузар, Навроцкий, Лопатиньский, Гоцкий, Туркевич, Стеткевич, Рудович, і провізоричні: оо. Бачиньский, Березовский, Бобикевич, Лах, Лежогубский з власної ініциятиви стали збирати ся раз на місяць на вспільні конференциї в цїли взаімного порозуміня в своїх станових справах, як спосіб подаваня науки релїгії дїтям народних шкіл, не знаючим письма, а часто навіть бесїди украïньскої, уложеня черги сповідий, реколєкций, вспільного обговореня труднїйших катехитичних случаїв і т. п. — Рішеня тих конференций катехити протоколували у вспільній книзї і так осягали одноцїльність поступованя. — Катехити середних шкіл не мали тодї жадної вспільної орґанїзациї.

Около 1900-го року сей гурток народних катехитів розбив ся, позаяк більшість його членів позанимала посади поза Львовом, і вспільні конференциї перервали ся. — Що правда, старав ся о. Гузар, який полишив ся у Львові на посадї катехита в мужескій учительскій семинарії, на конференциї, яку єкликав на день 13 мая 1901 р., заложити товариский кружок львівских катехитів середних і народних шкіл, а навіть аж 15

тодїшних катехитів підписало заяву приступленя до такого кружка, але дїяльність сего кружка не розвинула ся жадна.

Від 1905 року заняли посади при середних школах у Львові оо. Лужницкий, Лежогубский, Рудович, Лициняк, Левицкий, відтак о. Лопатиньский, і остаточно о. Туркевич і ті вспільно з давнїйшими гімназияльними катехитами оо. Д-ром Юриком і Д ром Дорожиньским та о. Гузаром стали наново гуртоватись для вспільного порозуміня в катехитичних справах, заініциовано сходини і конференції, а першим далекосягаючим дїлом сего кружка катехитів середних шкіл у Львові було скликанє наради катехитів середних шкіл всїх 3 гр. кат. галицких епархій.

2. Конґрес гр. кат. катехитів середних шкіл у Львові в салях Митрополичого музея дня 2. XI. 1907.

Запрошеня на конґрес вислано слїдуючі: Ваше Високопреподобє! Кружок катехитів середних шкіл у Львові має честь, за відомостию і одобренєм Високопреосьвященого Митрополичого Ординарията, запросити Ваше Високопредобє на наради, котрі відбудуть ся в суботу дня 2-го (н. ст.) листопада б. р. у Львові пл. сьв. Юра в салях Митрополичого музея. Предмет нарад: 1. О релїгійности молодїжи середних шкіл; (рефер. Т. Лежогубский, кат. реальн. шк.). 2. О духовній лєктурі для молодїжи середних шкіл; (рефер. д-р Д. Дорожиньский, кат. нїм. гімн.). 3. О науцї релїгії на основі теперішних шкільних учебників; (рефер. Л. Лужницкий, кат. акад. гімн.). 4. О орґанїзациї катехитів; (рефер. Е. Гузар, кат. учит. семин.). Початок нарад: 9-а год. рано. Служба Божа о призванє сьв. Духа о 8-мій год. рано в Архикатедр. храмі. Львів, дня 16-го н. ст. жовтня 1907.

Зібрало ся на конґрес 27 катехитів сер. шкіл: Федусевич, Копко, Добряньский, Гузар, Д-р Дорожиньский, Дубіцкий, Туркевич, Стефанович, Глїбовицкий, Кормош, Лужницкий, Дзерович, Лежогубский, Кмить, Левиньский, Д-р Юрик, Лопатиньский, Т. Бородайкевич, Громницкий, Федорович, Паславский, Лициняк, Савчин, Савіцкий, Рудович, Левицкий, Я. Бородайкевич; 4 катехитів оправдало свою неприсутність: Соневицкий, Порайко, Погорецкий, Оргиньский.

О 8-мій год. рано відправлено соборну Службу Божу о призванє сьв. Духа в Архикатедральнім храмі.

(*Далї буде*).

До Всеч. і Високопреп. ОО. Товаришів Катихитів!

„И дажди намъ є́дины́ми ѹ́стьми и є́ды-
ними се́рдцемъ сла́кити и воспѣ́вати пречест-
но́е и великолѣ́пое и́мя тво́е...“

Одиниці, що йдуть одинцем, се розбиті складові части можливого великого і сильного організму. Се змарновані сили. У них загибає житє організму, а кожда, хочби трохи сильнїйша одиниця вспіє їх зломити.

Згуртованє тих сил — велике дїло! З безсильних або слабосильних частий повстає нова, велика, могутна, кріпка одиниця, якої сила зазначуєть ся великими дїлами, а всї єї складові части оживляє вспільна струя ідеї і одушевленя і побуджує їх до нового житя — до органїчної, гармонїйної праці. „Viribus unitis!“ „Громада — великий чоловік!“ „Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur!“

І наші катехитичні сили йшли єще до тепер одинцем. Аж ось для Божої слави, для добра церкви і народа повстає у них під покровом 3. наших Преосьвящених Архиєреїв нова, велика одиниця: станове згрупованє катехитів народних і середних шкіл всїх трех наших гр. кат. епархій в одно вспільне „Товариство Катехитів“. — Його цїлию після § 3 статута є: „підпирати всї справи, що мають на метї науку релїгії, релїгійно-моральне вихованє шкільної молодїжи та духове і материяльне добро членів“. А як глубокі заміри призначили до здїйстненя сему товариству його основателї, добачуєм з § 4. статута, де яко способи до осягненя цїли товариства, побіч обзнакомлюваня ся з новійшими катехитичними творами, уладжуваня сходин, зїздів, викладів, відчитів, конференций, курсів та духовних вправ для катехитів, побіч видаваня часописи, підручників та лїтерацких творів, подано ще й такі способи: вносити пропамятні письма і петициї до законодатних тїл і властий в справі науки релїгії і катехитів, видавати опінїю на запити духовних і шкільних властий в справах науки релїгії і катехитів та давати правну оборону членам в заводових відносинах перед шкільними і адмінїстрацийними властями.

Звертаєм ся тому з покликом до Вас, Всеч. і Високопреподобні ОО. Товариші катехити, для яких передовсїм се товариство призначене, вступайте всї в його члени та приєднюйте Товариству членів з помежи парохіяльного духовеньства, яке також занимає ся наукою релїгії в школах. — На сходинах місцевих кружків, де такі є можливі, вимінюйте свої гадки і досьвіди і подайте головному видїлови до відомости, давайте єму товчок до дїланя а рішеня головного видїлу не будуть тогди висказом поодиноких гадок, але цїлої нашої згуртованої і зорганїзованої суспільности. — Будуть у нас єдині уста і єдине серце, переняте одушевленєм для Божої слави, для добра церкви і народа та

послухом для наших архипастирів, а найвисший Владика неба і землї поблагословить наші змаганя і нашу працю!

Від виділу „Товариства катехитів".

О. Євг. Гузар — голова

О. Іван Туркевич — секретар.

Бібліографічні і пресові вісти.

Christlich-pädagogische Blätter. Monastsschrift für Religionsunterricht und Jugendseelsorge. Eigentum des „Wiener Katecheten-Vereines". Redigiert von W. Jaksch, Bürgerschulkatechet. Redaktion, an welche literarische Beiträge und zur Besprechung bestimmte Bücher an senden sind: Wien, V/1, Schönbrunnergasse 75. Verwaltung (Adresse für Geldbeträge): Kooperator I. Fuss, Wien II/2, Nepomukgasse 1. Versandstelle, an welche Bestellungen, Mitteilungen über Wohnungsveränderung und Anzeigeangeegenheiten an richten sind: Buchhandlung H. Kirsch, Wien I., Singerstrasse 7. — Erscheint am 15 jeden Monates. — Preis ganzjährig 4 K. — Се видавництво розпочинає в 1911 р. свій 34 річник.

Вісти з „Товариства катехитів".

1. Засїданє виділу „Товариства катехитів"

дня 1. XI. 1910. о год. 7. вечером.

Присутні: всї виділові.
Виділ уконституував ся, вибираючи:
о. Леоніда Лужницкого заст. голови,
о. Дамяна Лопатиньского касиером,
о. Івана Туркевича секретарем.
На тім засїданє закінчено.

2. Засїданє виділу „Товариства катехитів"

дня 18. XI. 1910. о год. 5. попол.

Присутні: оо Гузар, Лужницкий, Лопатиньский, Лиско, Рудович.

1) Голова вносить, щоби видїл передовсїм заняв ся резолюциями, принятими на загальних зборах дня 1. XI. с. р. — Принято.

2) Піднято дискусию над резолюциєю о. Лежогубского в справі переходів шкільної молодїжи грецкого обряду на латиньский, в яких поминаєсь цїлком установи конкордії; однак з причини, що сам о. Лежогубский мусїв опустити засїдане, постановлено рішенє відложити до слїдуючого засїданя.

3) Дотично першої резолюциї о. Щепанюка в справі видання молитвослова для шкільної молодїжи рішено:

а) видати потрійний молитвослов для шкільної молодїжи а се:

α) малий формату молитвослова Р. т. п. для дїтий;

β) середний для учеників середних шкіл;

γ) великий для старшої молодїжи

б) приняти перевід щоденних молитов, зладжений комісиєю львівских катехитів по призволу Ординаріяту.

в) віддати друк молитвословів Р. Товариству педагог. за 500 ґратісових примірників з кождого видання на річ Товариства катехитів.

г) Виконанє сего рішеня поручено о. Гузарови.

4) Дотично другої резолюциї о. Щепанюка в справі видаваня катехитичної часописи рішено:

а) видавати що місяця починаючи від 1. сїчня 1911. станову часопись під назвою „Катехитичний місячник“, орґан товариства катехитів;

б) з огляду, що на видаванє самостійної часописи нема ані достаточних фондів ані достаточного сподїваного числа пренумераторів, позаяк у всїх 3 епархіях є лиш 160 сталих посад катехитів, рішено віднестись до редакциї „Ниви“ з просьбою, щоби „Катехитичний місячник“ поміщувала як безплатний місячнїй додаток до „Ниви“, на що сейчас повідомлений редактор „Ниви“, радо згодив ся;

в) редакцию „Катехитичного місячника“ поручено о. Туркевичови.

5) Ухвалено уложити і випечатати реґулямін для кружків: „Товариства катехитів“ та розіслати єго до повірених катехитів у всїх більших городах Галичини і Буковини з завізванєм, щоби заложили місцеві кружки. Виконанє сего рішеня поручено комісиї складаючій ся з оо. Гузара, Лопатиньского, Лежогубского і Туркевича. — Референтом кимісиї має бути о. Туркевич.

3. Засїданє виділу „Товариства катехитів“

дня 13. грудня 1910. о год. 5 попол.

Присутні: оо. Гузар, Лужницкий, Лежогубский, Туркевич, Лиско.

1) Секретар товариства здає справу яко референт реґулямінової комісиї, що уложено регулямін для позамісцевих кружків

товариства, вилїтоґрафовано в 100 примірниках і розіслано з припорученєм, зорґанїзувати місцеві кружки слїдуючим катихитам: Д-р Конрад в Тернополи, Громницкий в Золочеві, Глїбовицкий в Бродах, Дзерович в Стрию, Дубіцкий в Бережанах, Турула в Теребовли, Кудрик в Рогатинї, Содомора в Підгайцях, Чернецкий в Городку, Мартинович в Перемишли, Сїкіржиньский в Сяноцї, Кмить в Дрогобичи, Погорецкий в Ярославі, Грицик в Сокали, Ортиньский в Самборі і Залїтач в Яворові. — З висилкою до катехитів Станиславівскої епархії рішено вздержати ся на разї, доки голова Товариства лично не порозумієсь в тій справі з Преосьвященним кир Ґригорієм.

2) О. Гузар предкладає молитвослов меньшого типу зладжений після всказівок рішених на засїданю з 18. XI. Принято.

3) О. Туркевич предкладає лист о. Федева з Залїщик в справі уложеного ним „катехитичного молитвослова“. Рішено зажадати присланя манускрипту до евент. ужитку.

4) Редактор „Катехитичного місячника“ предкладає начерк першого числа маючої видати ся часописи. Принято.

5. Принято до відомости заснованє „катехитичного кружка“ в Стрию, якого головою вибрано о. Дзеровича, касиєром о Галайчука, а секретарем о. Галянта.

Личні вісти.

О. Д-р Стефан Юрик, шамбелян Єго Сьвятости і професор релїґії при ц. к V. ґімн. у Львові, одержав необмежену відпустку і обняв парохію в Золочеві.

О. Дамян Лопатиньский, професор релїґії при ц. к. жіночій учительскій семинариї у Львові зістав іменований професором релїґії при ц. к. V. ґімназиї у Львові.

О. Іван Рудович, професор релїґії при філії ц. к. І. академічної ґімназиї у Львові іменований професором релїґії при ц. к. жіночій учит. семинариї у Львові.

О. Іван Туркевич, професор релїґії при ц. к. І. академічній ґімназиї у Львові зістав приділений до філії тоїж ґімназиї.

За редакцию відповідає сьвящ. Ярослав Левицкий.
З друкарні Ставропигійского Інституту під зарядом М. Рефця.

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орґан „Товариства катехитів“.

Редаґує о. Іван Туркевич.

Ч. 2. Львів, 1 лютого 1911. Рік І.

О. БОЦЯН.

Монахівска катихитична метода.

Від яких 10 лїт замітний серед католицких катихитів і учителїв катихитики особливший рух з огляду на піднесенє, оживленє і розвиненє науки віри. Осередок сего руху становить внутрішна економія, вишколенє фахової методики. На внї вона наймаркантнїйше виразила ся у повстаню т. зв. „Монахівскої“ катихитичної методи.

Коли один з єї заступників, проповідник парохіяльний з Монахова Stieglitz, представляючи єї історию,*) каже нам шукати єї початків з одної сторони у свому невдоволеню з дотеперішної методи, а з другої у свому запізнаню ся із т. зв. формальними ступенями Гербарта, то се, яко личний спомин, може бути і правдою. А коли він дальше вказує на ґенетично-індуктивний спосіб навчаня яко на загальну і офіціяльну методу модерного шкільництва, то се може неспокійне пошукуванє за новою методою в катихитиці що найбільше пояснити, але не конечно оправдати. Але що про-

*) Die Münchener Methode, „Der Münchener katechetische Kurs 1905“ von D-r I. Göttler, Kempten, 1906, ст. 166.

блєм нової катихитичної методи заворушив як раз великоміських теоретиків і практиків, причини сего треба хиба шукати в обставинах нашого часу.

Стара випробована авторитетна метода функціонувала разом з обома помічниками катихитичної науки: родиною і школою, аж до послїдної хвилї без закиду. В родинах катихизм був настільною книгою а „вивченя лєкциї“ пильнували родичі. До церкви на духовні науки ходила пильно вся громада. Не було великого ризика, коли школа неодно непоняте слово полишала пізнїйшому релїгійному вихованю. Тепер вже иньші часи. Нервове поколїнє вже в школї не посидить тихо і не буде уважати, коли не потрафить ся заняти єго фантазиї, не скупить ся єго гадок коло чогось інтересного. По міських родинах і школах нинї катихитична наука вже не находить помочи, але противно радше єще шкідливий вплив. Нинї катихитика мусить серед трудних обставин старати ся сама собі дати раду, щоби навіть без школи і дому дійти до своєї цїли: защіпленя і утреваленя християньского вихованя молодежи. Ось у тім лежить і причина особливщого натиску на вихованє при науцї релїгії, тут треба шукати жерела нинїшних педагогічних проблємів. А що як раз нова катихитична метода хвалить ся своєю психольогічною і педагогічною стороною, не буде від річи з нею познакомити ся. Коли же вона поки-що єще не довершена у свому розвитку, найлучше слїдити єї розвиток після педагогічно-катихитичних курсів в Сольногородї і Відни, а передовсїм обох монахівских катихитичних курсів з р. 1905 і 1907.

(*Далї буде*).

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

(Продовженє)

О 9-тій год. рано зібрали ся всї присутні в салях Митрополичого музея; явили ся також крилошани оо Білецкий, Туркевич, Білиньский і Чапельский, а серед бігу нарад почтив конґрес своєю присутністю Єго Єксцеленция Високопреосьвящений Митрополит кир Андрей.

О. офіциял Білецкий отвираючи конгрес привитав зібраних і вказав на сумний релїгійно-моральний стан молодїжи середних шкіл та на потребу сконсолїдованя сил катехитів.

О. Гузар вияснив генезу конгресу: Почин вийшов від Є. Ексц. Високопреосьвященого Митрополита кир Андрея, котрий єще в червни с. р. подав зібраним катехитам середних шкіл у Львові під розвагу квестию: „Чи і о скільки винен гімназияльний катехит, що академічна молодїж відносить ся байдужно, ба навіть ворожо до релїгії?“ Вислїдом диспути над сею квестиєю було, що порішено запросити до обрад на сю тему всїх гр. кат. катехитів середних шкіл в Галичині і Буковині. — Сей конгрес має приватний характер а має дати товчок до слїдуючих колись публичних зібрань.

Відтак о. Гузар запропонував зібраним покликати на голову конгресу о. Федусевича, на заступників голови о. Копка і о. Добрянского, а на секретарів о. Дубіцкого і о. Туркевича. — Се принято.

О. Федусевич дякує за довірє зібраних ОО. до єго особи, але просить, щоби з огляду на важність справи вибрано головою обрад о. Гузара, який лучше обзнакомлений з інтенциями Іх Високопреосьвященства і метою конгресу, та був одним з орґанїзаторів конгресу.

Однак на просьбу о. Гузара обнимає провід і удїляє голосу першому референтови конгресу о. Лежогубскому.

Реферат О. Лежогубского.

Заки приступлю до мого реферату, мушу на вступі зазначити, що на запрошенях на нинїшний катехитичний зїзд виднїє яко заголовок мого реферату: „Про релїгійний стан нашої молодїжи“. Се лиш загальне опредїленє теми. — Близше єї спрецизованє заключить ся в питаню: „Чи і о скільки винен катехит, що наша молодїж, по скінченю наук у середних школах так часто стаєть ся наскрізь лїберальною, себ-то невірующую?“ — Відповідь на се питанє, се після волї Іх Ексцеленциї мета мого реферату і нашого зїзду. — Маєсе бути щось в родї: „скажім собі правду в очи“, і як раз тому мушу зазначити, що я не хочу сгояти на якімсь менторскім становищи, бо ні мій вік, ні моє знанє, ні дотеперішня моя дїяльність не дає менї до сього ні найменьшого права. Хочу тільки подати під розвагу сьвітлого збору деякі замітки, а всї вони нехай відносять ся в першій мірі до самого мене. Хочу бути притім

також товмачем гадок посторонних людий. — В моїм рефератї я не користував ся нїякими підручниками, щоби не підпадати під їх вплив та не повтаряти річи, які є звісні загалови, а тим паче Впр. Отцям, і тому я рішив ся поступати дорогою чисто емпіричною та не ставити нїяких апріористичних тверджень а йти до самого жерела і питати тих, про котрих маємо говорити і сим способом зібрати матеріял і аж ось опираючи ся на нїм робити прості льогічні висновки.

В тій цїли я старав ся о нагоди бесїдувати з кількома молодими людьми, про яких мав пересьвідченє, що вони заражені хоробою невірства. — Я не мав відваги поставити їм просто питаня: „Коли Ви, Добродїю, стратили віру? Що було сього причиною?“ Я бояв ся стрінути ся з нечемною відповідю, а тільки при нагоді розмови на инші теми я старав ся добути потрібну менї відповідь, при чім я мусїв поступати вельми обережно, щоби не збудити підозріня про змаганя навертаня до віри. Пересїчний молодий атеїст уважає свій атеізм найкращим вицьвітом всякої науки, а не уміючи нераз, навіть позірними доказами науковими піддержати його, тримаєть ся його немов слїпий, що не хоче пустити ся придорожного стовпа з ляку, щоби собі не спричинив болю: дарма, що тримаючи ся його не поступить анї кроком наперед і нїколи не дійде до своєї мети.

(Дальше буде).

О. І. Т.

Австрийскі державні закони відносячі ся до науки релїґії і катехитів.

I. Закон з дня 20 червня 1872 р. В. Д. З. Ч. 86.

про науку релїґії в публичних народних і середних школах та в учительских семинариях.

За згодою обох палат Державної Ради, розпоряджую як слїдує:

§. 1. Виконуванє науки релїґії в публичних народних школах, до якого зобовязані після §. 2. закона з д. 25 мая 1868 р.

(В. Д. З. Ч. 48.) і після §. 5. закона з д. 14 мая 1868 р. (В Д. З. Ч 62.) церковні і релїгійні товариства, заключає в собі зобовязанє до безплатного удїлюваня сего предмету.

§. 2. Конфесийним властям позваляє ся, щоби через заряджене стяганя кількох віддїлів учеників на науку релїгії або в инший спосіб, який-би шкільного порядку не мутив, за попередним порозумінєм зі шкільними властями облекшили виконанє сего зобовязаня.

§. 3. Виїмково може за сповнюванє науки релїгії в більше як три-клясовій народній школї або в видїловій школї бути удїлена ремунерация, або — однак лиш в видїловій школї — бути установлений окремий учитель релїгії, наколи і на як довго на внесенє окружної шкільної власти дотичача краєва шкільна власть задля окремішних відносин узнасть до того потребу. — Наколи після §. 5 закона з дня 14 мая 1869 р. науку релїгії удїляє сьвітский учитель, має за се одержати відповідну ремунерацию.

§. 4. Правильне удїлюванє науки релїгії в учительских семинариях і середних школах має бути установлене для кождого віроісповіданя, до якого приналежить щонайменьше 20 учеників у всїх клясах разом, у яких удїляє ся наука релїгії яко обовязковий предмет науки.

§. 5. Видатки на науку релїгії після §. 4., о скільки вони не будуть покриті з релїгійних або віроісповідних фондів, анї на їх покритє у поодиноких школах нема окремих фондів або зобовязань поодиноких осіб або корпораций, належать до видатків дотичних шкіл.

§. 6. Що до права обсади посад учителїв релїгії, полученых з платнею або ремунерациєю і що до способу обсади мають заховувати ся ті самі приписи, які обовязують при обсадї сьвітских службових місць дотичачих шкіл; однак належить увзглядняти лиш такого кандидата, якого дотичача віроісповідна власть узнасть за спосібного до удїлюваня науки релїгії.

§. 7. Хто удїляє науку релїгії в школї, підлягає у виконуваню своєї учительскої дїяльности дисциплїнарним приписам шкільних законів.

§. 8. Сей закон входить в житє з днєм оголошеня.

Иого переведенє поручаєть ся мінїстрови ісповідань і просьвіти.

(Дальше буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

4. Засїданє видїлу

дня 2. I. 1911. о год. 5. вечером.

Присутні: оо. Гузар, Лопатиньский, Лежогубский, Туркевич, Лициняк, Лиско.

1. Принято до відомости протокол з 3. попередних засїдань

2. Принято в члени Товариства оо. Д-ра Боцяна зі Львова, Порайка Івана зі Станиславова, Петрушевича Константина, Матковского Миколу і Галайчука Володимира зі Сгрия, декана Воляньского Івана, Цегельского Теодора, Тимуса Андрея, Мандичевского Євгена, Мохнацкого Стефана, Ганкевича Валеріяна, Борачка Юлїяна, Олуферка Антонїя, Дурбака Савина, Яворского Івана, Шебеця Антона, Ритича Івана і Цегельского Євгена з Теребовлї та Содомору Антона з Підгаєць.

3. Принято до відомости заснованє „катехитичного кружка“ в Теребовли, до якого приступило 14. членів сьвящеників і якого головою вибрано о. декана Івана Воляньского, містоголовою і касиєром о. Євгена Турулу, а секретарем о. Євгена Цегельского.

4 Принято до відомости завідомленє о. Антона Содомори з Підгаєць, що на соборчику дня 29. XII. 1910. поручив справу основання „катехитичного кружка“, однак безуспішно, позаяк всї присутні сьвященики відказались від сего, мотивуючи се тим, що вони є що правда сїльскими катехитами, але мїйскими не будуть, проте не чують потреби належати до товариства.

5. Порішено вислати реґулямін місцевих кружків товариства катехитів з припорученєм заложити місцеві катехитичні кружки слїдуючим оо. катехитам: Бородайкевичеви в Станиславові, Кириловичеви в Коломиї, Левиньскому в Черніцях, Добряньскому в Бучачи і Стефановови в Залїщиках і поручено се секретареви до виконаня.

6. Порішено в окремій депутациї складаючій ся з оо. Лужницкого, Лопатиньского, Туркевича і Лиска предложити Єго Ексцеленції Високопреосьвященому митрополитї кир Андреєви:

а) Резолюциї оо. Лежогубского, Стефановича, Щепанюка і Галандюка, які приняли загальні збори товариства дня 1. XI. 1910, а які виготовить секретар товариства в цїли засягненя інформації що до їх виконаня.

б) Перевід щоденних молитов на народну бесїду, зладжений комісиєю складаючою ся з ґімназіяльних львівских катехитів, визначних докторів Богословія і львівских Рутенїстів, а виготовлений о. Лужницким, в цїли осягненя добромніня і апробати до друку в молитвословах.

7) Порішено відпразнувати десятьлїтний ювилей вступленя на владичий престол Єго Ексцеленції Високопреосьвященого

кир Андрея академією в честь сьв. Сьвященомученика Йосафата устроєною молодїжию середних шкіл у Львові в великій сали Народного Дому дня 24. Марта 1911. — Академія обійме 2. мужескі хори, 2 жіночі, 2. деклямациї і 1. відчит. — Частию деклямацийною академії займуть ся оо. Лопатиньский і Лежогубский, частию вокальною о. Туркевич, стороною технїчною о. Д-р Дорожиньский. — Запрошені мають бути: львівскі гр. кат. сьвященики з родинами, шкільні власти, репрезентанти державної і автономічної власти, президиї просьвітних руских товариств у Львові, редакциї поважнїйших руских часописий і знаменитші Русини міста Львова з родинами. — Запрошеня служити-муть за карти вступу.

8) На внесене о. Туркевича порішено запренумеровати для товариства: Katechetische Blätter, г) Christlich pädagogische Blätter, б) Grundfragen der Katechetik, в) Berichte der katechetischen Kurse in Wien, Salzburg und München.

Бібліографічні вісти.

Swett Marden: *Wille und Erfolg* (*Pushing to the Front or Succes under Difficulties*). Ins Deutsche übertragen von Elise Bake. 11—15. Tausend. — Stuttgart und Berlin Verlag von W. Kohlhammer 1909

Нїмецкий фільозоф психольоґ, проф. Іван Николай Тетенс (1736—1805) у славнім своїм творі: „Philosophische Versuche über die menschliche Natur und ihre Entwickelung“ (Липск, 1775—7, 2. томи) розріжняє три психічні сили: чуте, розум і волю. Сила рецептивна душі, се чуте; сила активна імманентна, се розум; а сила активна трансеунтна, се воля. — Сей подїл сил душі приняла цїла новітна психольоґія і фільозофія, а жаден новійший систем не поставив на його місце иншого, тривкого подїлу.

Завданем педаґоґії є вишколити всї тоті три сили: аж тодї видасть вона досконалих, мудрих людий, бо мудрість, се абсолютна досконалість душі у всїх єї напрямах дїланя. — Образованє ограничене на один напрям видасть лиш душу карикатуральну, ідіотичну

Образованє у наших школах на жаль не обнимає рівномірно усїх сил душі. Головну вагу кладе ся на образованє розума, чуте образує ся у нас лиш доривочно і не систематично, а вже вишколене сили волї полишає ся майже в цїлковитім занедбаню. Через те і дасть ся зауважати у нашої інтелїґентної суспільности вельми нерівномірні несеґреґовані чувства, а еще більшу слабосильність волї. Лучають ся ту і там вибухи самостійно вибуялої волї; у загалу суспільности вона ледви животїє, а по найбільшій части клонить ся перед першими подувами некритично розвинених чувств.

Тій страшній хибі якраз запобігає діло Мардена і дає педаґоґови в руки спосіб до повного сповнювання свого завдання. Книжка написана чисто по американьски: жадного розумования, моралїзованя, а самі прошибаючі вискази найзнаменитших людий, і самі конкретні, наглядні, з історії і житя взяті приміри. — Се правдива скарбниця самих дорогоцінностий для кождої людини, а вже неоцінена для педаґоґа і проповідника кождого ісповіданя, кождої народности, кождого стану.

От приміром: Денно читаючи годину, можеш уважно перечитати 20 сторін, отже в роцї 7.000 сторін, с. зн. 18. томів; а в житю...?!

Або: Льокомотива є повна сили на своїм торі, безсильна на кождім иншім місци.

Або: Чому кусень полотна, на якім намальований „Angelus“, приносить 500 000 марок, а образ иншого маляра лиш 10 марок? Бо Millet вложив за 500.000 марок в него розумъ і працї.

Або: Коваль переміняє руду, вартости 20. марок на підкови і удержує за се 40 марок. Шлюсар переміняє ту саму скількість руди на ігли і одержує за се 27.000 марок. Годинникар робить з того зелїза спружини за 800.000 марок, а роблячи годинникові волоси одержить 8,000.000 марок — значить 60 разів тілько, що за відповідну скількість золота.

Для точнїйшого перегляду подаю заголовки розділів: 1. Чоловік і нагода. 2. Молоді люди у неприязних відносинах. 3. Зелїзна воля. 4. Використанє вільних хвиль. 5. Відповідне званє. 6. Сконцентрована сила 7. Про точність і час. 8 Добре поведенє се майно. 9. Про ентузиязм. 10. Такт і здоровий розум. 11. Почитанє і самопевність. 12. Дорожше як скарб. 13. Що коштує успіх.

В кождім роздїлї є кілька цитатів і по трийцять кілька примірів!

І. Т.

Личні вісти.

О. Монцїбович Євген, видїловий катехит в Бродах іменований другим катехитом при ц. к. І. академ. ґімназиї у Львові (головне заведенє).

ПЕРЕПИСКА.

Вп о. Ос. Фац. в Репуж. — Просимо прислати, радо помістимо.

За редакцию відповідає сьвящ. Ярослав Левицкий.
З друкарнї Ставропигійского Інституту під зарядом М. Рефця.

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орґан „Товариства катехитів“.

Редаґує о. Іван Туркевич.

Ч. 3. Львів, 1 марця 1911. Рік I.

О. БОЦЯН

Монахівска катихитична метода.

(Продовженє).

Яко жерела берем, розуміє ся, звіти із згаданих курсів, як також літературу предмета. Із сеї на першім місци приходить ся згадати не дуже то взірцево уложену, але річево добре орієнтуючу книжку сотрудника з Галлєйн Івана Айзінґа (Eising): Die katechetische Methode vergangener Zeiten in zeitgemässer Ausgestaltung. Ein Vergleich der Münchener katechetischen Methode mit der Methode des Fürstbischofs Grubers von Salzburg. Wien 1905. Дальше властивий кодекс нової методи: Д-ра Антона Вебера: Die Münchener Katechetische Methode. Kempten u. München 1905. А побіч сего і збиванє єї та остру критику: Die Lehrmethode im Katechismus-Unterricht. Ein Beitrag zur heutigen Bewegung auf dem Gebiete der Katechetik von W. H. Mennier, Doktor der Theologie. Köln 1905. Відносини же сеї методи до методики Гербарта і педаґоґії Ферстера осьвітлює Д. Ґрунвальд: Die Münchener Katechetische Methode, J. Fr. Herbart und Fr. W. Foerster. Kritischer Beitrag zur Methodik des Religionsunterrichtes. Münster 1910. Притім увзгля-

днено також відповідні артикули знаменитої монахівскої часописи: „Katechetische Blätter“ і віденьскої „Christlich-pädagogische Blätter“.

I. Нова метода.

1. Єї назва. Формальні ступні. Розвиваюча аналїза.

Нинїшна офіціяльна назва нової методи є: „Монахівска метода“. Вона походить від проф. з Іномосту Ґаттерера, який перший раз ужив єї в обширній рецензиї „Вироблених катихиз“ Штіґлїца (Stieglitz)[1]) Ейзінґ запропонував єї опісля в „Katech. Blätter“[5]) а Др. Вебер проклямував офіціяльно в першім віденьскім катехитичнім курсі.[6]) З початку монахівске товариство катехитів називало методу „психольоґічною“. Тою назвою чули ся діткненими приклонники старої практики, бо через се мож було розуміти, що всї иньші методи не є психольоґічні. Пропозиция Штіґлїца, обрати назву „ґенетична“ метода, не найшла одобреня,[7]) бо моглаби спричинити нові непорозуміня. То само далоби ся сказати про переходову назву: „Метода Штіґлїцова“, проти чого сам Штіґлїц протестував.[8]) Так полишила ся назва: „Монахівска метода“, яко четверте пропоноване імя для неї. Доповненє єї словом „катихитична“ метода, як се читаєм на заголовку книжки Вебера не зміняє нич на річи, лишень єї докладнїйше прецизує.

В чім же тепер лежить єство „нової“ методи?

Видно, що там в Монахові не було все до ладу зі „старою“ методою, коли треба було шукати „нової“. Але не йде о се. Нова метода може бути і кроком на перед. Сей крок полягає на усталеню формальної сторони науки катехизму; кожда катихиза має одну сталу тактику і практику. Після інформаций головного представителя єї, Вебера,[9]) виклад кождої теми обнимає пять частий, які можна назвати також „ступнями“. Є се 1. Приготованє з поданєм цїли, 2. Виложенє, 3. Поясненє, 4. Зібранє разом і 5. Застосованє. Осередок методи становлять три головні ступнї: виложенє, поясненє і застосованє По друге, нова метода жадає, щоби не зачинати від катихизму, лишень, щоби передше через

---

[4]) Zeitschr. f. kath. Theologie, Innsbruck XXVII, 1903, ст. 733.
[5]) падолист 1904,
[6]) стор. 239.
[7]) Weber, die M-k Methode ст. 163.
[8]) Münch. katech. kurs 1905 ст. 168.
[9]) Päd.-katech. kurs in Wien 1905, ст. 239.
[10]) J. E. Pichler, Wiener päd.-kat. Kurs 1905 ст. 225

оба ступні Погляду і поясненя ввести в зрозумінє річи, а опісля закінчити єго текстом катихизму. Отже поступованє є тут виключно розвиваючо-аналїтичне, беручи єю в розуміню Вільмана. (В розуміню старої катихитики таке поступованє називало ся синтетичне). Ся розвиваюча аналїза є правилом, а поясняюча аналїза, то є поясненє слів і тексту катихисма, — виїмком.

При згадці про послїдну назву годить ся зазначити, що питанє методики і катихитичних курсів дали товчок до однообразної катихитичної термінольогії що до значіня і уживаня назв: „аналїза“ і „синтеза“

До сего часу[10]) катихити розуміли звичайно під „аналїзою“ таке поступованє, у якому зачинало ся від тексту катихизму і єго поясняло ся, а під „синтезою“ таке, у якому текст катихизму становить доперва кінець науки, яку остаточно збирає ся разом в словах катихизму. Так розумів епископ Кнехт в Kirchenlexikon-ї (2 вид. VII т. 254), Штіглїц і Вебер.[11])

Цїлком інакше славний учитель катихитики Шеберль[12]) розумів під синтезою зложенє прикмет в понятє, а під аналїзою розложенє понятя на прикмети. Подібно висказав ся Kehrein Keller:[13]) „Аналїза виходить від цїлости і розкладає єї на части, а синтеза виходить від частий, і добуває з них цїлість. Отже аналїза відповідає дедукциї, а синтеза індукциї“. Противно знова Іван Схоластікус[14]) і О. Гріммих[15]) понимають „аналїтичний“ в змислї; „індукцийний“, — а „синтетичний“ „дедукцийний“. Таким чином дійшло до сего, що одні під „аналїзою“ розуміли не більше не меньше а то само, що другі під „синтезою“. До згоди не могло прийти інакше, як засягнути ради якої визначної поваги Така найшла ся в особі Вільмана, який в своїй „Дидактиці“ і викладах на Сольноградскім педагогічно-катих. курсї 1903 р.[16]) і першім Монахівскім[17]) вияснив значінє „аналїза“, і „синтеза“ в змислї Пітагорейців і Аристотеліків. Учасники курсів одноголосно заявили ся Вільмановою термінольогією.

Отже що то є аналїза, а що синтеза? Ось що каже Вільман в своїй Дидактиці:[18]) „Через аналїзу підносить ся думаюче пізнаванє від чогось конкретного, специяльного, услівного до абстрактного, загального, обусловляючого; — через синтезу

---

[11]) Katech. Blätter, 1901 Sp. 59; 1902 Sp. 9; 1903 Sp. 209, де Вебер пропонує: ана їза тексту і синтеза тексту

[12]) Schöberl, Lehrbuch der kath. Katechetik, Kempten 1890 ст. 528.

[13]) Handbuch d. Erzieh u. d. Unterr. 11 Aufl. 1904 Paderborn, 256.

[14]) Die Analyse u. Synthese im Religionsunterricht, Würzburg 1902, ст. 11.

[15]) Grimmich, der Religionsunterricht an unseren Gymnasien, Wien 1903 ст. 171.

[16]) ст. 39—41 вид. Даннера.

[17]) ст. 51—64

[18]) Didaktik als Bildungslehre. 2 Aufl. ст. 246.

знова сходить воно з висших понять, загальних правил і законів до сего, що ті під собою містять". Таким чином аналїза не означає розкладаня цїлости на части, лишень видобутє, вилущенє єства річи з єї видимої появи, того, що загальне, спільне з подробиці, причини з подїї, змислу з вислову.

Але есть двояка аналїза. Коли взяти текст письма або катихизму, який становить зверхну появу для понятя, лушпинку для єго змісту і поясняти понятє за понятєм, вилущувати змисл, то є се аналїза, і то п о я с н ю ю ч а а н а л ї з а. Такої монахівска метода лишень виїмково уживає. Але коли з попередного оповіданя видобуде ся, вилущить ся якесь понятє, якусь правду віри, то се також аналїза, але р о з в и в а ю ч а а н а л ї з а — і після вимогів згаданої методи правильно єї уживає ся.

З другої знова сторони с и н т е з а в розуміню льогіки значить зложенє, але не складанє цїлости з частий, але долучуванє близших опредїлень до загального понятя, дальший крок на перід від причини до факту, від єства до появи, від змислу до вислову.

(Дальше буде).

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

Реферат О. Лежогубского.

(Продовженє)

Та в отсих розговорах стрінуло мене се, чого я повинен був сподїватись. Майже одноголосною була відповідь у всїх, що причиною їхнього невірства є наукові досліди, які стоять в суперечности з науками сьв. віри. Коли я дальше жадав, щоби менї вказали, котрі то наукові досліди так дияметрально противлять ся обявленим правдам віри, то декотрі з них показали ся досить нечемними і відповідали, що всяка диспута в тім напрямі не доведе до нїчого, або що вони вже за старі, щоби дали себе переконувати. Инші були чешнїщі і ставши на престїжи науки, на взорець вправних жонґлїрів кидали гіпотезами, про які забували, що їх наука уважає поки-що тільки гіпотезами, а які вони уважали вже математичними певниками. Часто-густо заслонювали ся авторитетом значних людий, яких називали дуже мудрими, а не хотїли зрозуміти ріжниці між понятєм „мудрий" а „учений", уважаючи їх синонїмами.

І ту було слїдно, що вони глядять на віру, немов на щось, що прямо не лицює ученому чоловікови, що у них віра се негация всякої науки і поступу Справедливо можна судити, що заки вони ще не утратили віру, мусїли довший час обертати ся в кругї людий, які що найменше з легковаженєм або поблажливістю інтелїґенциєю висших людий відносили ся до сьв. віри. — О їх слухи мусїли нераз відбивати ся чи то згірдні слова чи шутки зі сьвятих річий.

По тих розмовах я сам собі ставив питаие: „Чи винуватий ту катехит?“, а моя совість відповідала, що личної вини поодиноких катехитів нема, бо катехит не в силї усунути впливи, яким підлягає ученик поза школою. Що більше! Дуже часто не може катехит сього зробити навіть у школї, бо або про такі лихі впливи не знає, або довідавши ся про них не завсїгди має потрібну до сього екзекутиву.

Приятельске порозумінє може часом усунути лихо, але часом можна подибати ся з імпертиненцкою відповідю, а особливо наражений на се може бути український катехит у польских школах, де він нераз уважаєть ся за malum necessarium. Може бути, що декого здивує сей мій послїдний висказ, але в дійсности воно так є. Лїберальна частина учительского збору уважає катехитів в загалї майже непотрібними, а знова шовінїстична частина польских зборів уважає українського катехита нераз одинокою перепоною до цїлковитого зденаціоналїзованя гр. кат. молодїжи, а признаючи латиньский обряд вищим і одиноко католицким, рада-би ані не чути про грецкий обряд. А ся нетерпимість доходить нераз до сего, що українській молодїжи забороняєть ся нераз молитву на рідній мові, покликуючи ся на урядовий польский характер заведеня. — Здаєсь, що між нами не забракне сьвідків на се. — І щож супротив сего має робити катехит?

(Дальше буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

5. Засїданє видїлу

дня 24. II. 1911. о год. 6. вечером.

Присутні: оо. Гузар, Лежогубский, Туркевич, Рудович, Лиско; о. Лопатиньский оправдав свою неприсутність.

1. Принято до відомости протокол з попереднього засїданя

2. Члени депутації виділу „Товариства катехитів“ до Єго Ексцелєнції Високопреосьвященого Митрополита Кир Андрея здали звіт зі своєї авдиєнції, а іменно, що

а.) Прочитано і обговорено резолюції о Лежогубского, Стефановича, Щепанюка і Галандюка, приняті на заг. зборах „Товариства катихитів“ дня 1. XI. 1910, і Єго Ексцелєнция зволили приняти їх до ласкавої відомости.

б.) Вручено перевід щоденних молитов на народну бесїду і Єго Ексцелєнция призволили, щоби сей перевід був поміщений передовсїм в катехизмі.

в.) Предложено проєкт будови дому катехитів, який Єго Ексцелєнция приняли до вельми прихильної відомости.

3. О. Секретар здав справу, що ОО. Бородайкевич в Станиславові і Стефанів в Заліщиках, з причини слабости не могли підняти ся місиї заложеня місцевих катехитичних кружків, тому в порозуміню з членами виділу президияльно вислано такі порученя ОО. Порайкови в Станиславові і Федеву в Заліщиках. — Принято до відомости.

4. Принято до відомости засноване місцевого „катехитичного кружка“ у Львові, до якого приступило 13. членів, і якого головою вибрано О. Лиска, заступником голови О. Дилиньского а касиєром і секретарем О. Новосада.

5. Внесене львівского „катехитичного кружка“ в справі основаня братства термінаторів при Архикатедрі сьв. Юра у Львові рішено поручити сему кружкови до виконаня.

6. Принято до відома, що на прошеня краєвого Союза шкільного визначено з рамени львівского „катехитичного кружка“ яко делеґата о. В. Лиска

7. Передано надісланий „катехитичний молитвослов“ о. Федева з Заліщик о. Гузарови до рецензиї.

О. І. Т.

Австрийскі державні закони відносячі ся до науки релїґії і катехитів.

III. Закон з дня 17 червня 1888. р. В. Д. З. Ч. 99.

зміняючий постанови закона з дня 20. червня 1872 В. Д. З. Ч. 86.

За згодою обох палат Державної Ради розпоряджую як слїдує:

І. Артикул: §§. 3 і 5 закона з дня 20 червня 1872. В. Д.

З. Ч. 86. зносяться у своїй дотеперішній стилїзациї і мають відтепер звучати, як слїдує:

§. 3. В цїли заосмотреня науки релїгії у висших клясах народної школи, числячої більше як 3. кляси або у видїловій школї має або бути удїлена ремунерация або бути установлений окремий учитель релїгії.

Наколи науку релїгії після §. 5. закона з. д. 14. мая 1869. В. Д. З. Ч. 62. удїляє сьвітский учитель, має одержати відповідну ремунерацию.

Наколи науку релїгії має удїлювати позамісцевий учитель релїгії, має на своє бажанє одержати на то з огляду на віддаленє і прочі місцеві відносини відповідні средства перевозу або дешеву винагороду за дорогу.

§. 5. Кошта повстаючі за науку релїгії після §§. 3. і 4 належать, наколи нема окремих фондів, записів або зобовязань поодиноких осіб або корпораций, до видатків дотичачих шкіл.

Управильненє сталих поборів і ремунераций для учителїв релїгії у народних і видїлових школах, близше усталенє условин їхньої одвічальности, унормованє винагород за дорогу застерігає ся, як се має місце у відношеню до службових поборів прочих учителїв (§§. 55, 57. закона з д. 14. мая 1869. В. Д. З. Ч 62), краєвим законодатним тїлам.

II. Артикул. Побори належні за науку релїгії після сего закона (§§. 3. і 5.) не мають вчисляти ся до конґруи тим сьвященикам, які після закона з д. 19. цьвітня 1885. В. Д. З. Ч. 47. до неї мають право.

III. Артикул. Переведенє сего закона поручаєть ся мому мінїстрови просьвіти і ісповідань.

(*Далї буде*).

Бібліоґрафічні вісти.

Учитель, орґан Руського Товариства Педаґоґічного, під редакциєю Д-ра О. Сушка укінчив XXII-гий рік свойого істнованя. — Зміст послїднього річника представляєть ся справді величаво. Кромі знаменитих вступних статий в числї 11, 15 статий педаґоґічно-дидактичних, 9. про наше і заграничне шкільництво, 12 рефератів з всїляких галузий наук, 3 фейлетони і безліч дрібнїйших звітів, новин, рецензій і т и. — В списї авторів, яких праці поміщені в сім річнику, добачуєм 24. наших Русинів-українців, між ними П. П. Алиськевича (про повторюванє в школї і про школи Р. Т. П. у Львові), Барвіньского, Д-ра Демяньчука (Антісемітизм в старинї), Д-ра Ковшевича (Про Schulverein, Т.

S. l. і Р. Т. П. і про мазепинський дар Р. Т. П) Левицкого (4. статї), Д-ра Свєнціцкого (про Толстоя), о. Туркевича (про автономію учеників і про перший християнський Великдень), Чайківского (Про комети і про великі числа), Д-ра Щурата, Ющишина (5. статий), і Л. Яцкова. А поважний зміст орґану — се велика заслуга невсипучого в працї і ревности редактора. Новий річник розпочинає редактор чудсвою власною статею: „Митрополит ґр. на Шептичах Шептицкий (1901—1911).“ — Словами „не без зворушеня“... розпочинає її автор і, правда, зворушенем чим-раз більшим обхоплює автор читаючого у кождім слові і се зворушене полишить ся довгим відгомоном у душі кождого, хто сю статю перечитає. — Блискучо вдучно самою правдою до ума, а щирим ентузиязмом до сердця промовляюча характеристика псіхи так широкої своїм сьвітоглядом і замислами, так глубокої своїми хрустальними чувствами а так кріпкою своєю непобідимою силою волї дає нам біоґрафічний начерк, якому рівню тяжко знайти. Лиш сердечне одушевлене дало авторови бодрість і силу виконати так сьвітло так високий замір. — Статя, ілюстрована хорошим найновійшим погрудем їх Високопреосвященьства подає спершу калейдоскоп посланій, відтак представляє дїяльність церковно-суспільну Достойного Ювилята (реформа дух. семинарії, усунене непотизму і протекцийности при обсадї дух. посад, реорґанізация Ч. С. С. Василиянок, Служебниць, креоване Ч. Студитів, Вакацийної оселї, Національного Музея, Народної Лїчниці, Санаториї в Підлютім, спомаганє бурс, учеників, артистів, заходи біля креованя нашого університету, фондациї в Станиславові, Тернополи, на Буковинї, в Боснї і т. д.) а кінчить ся його личною характеристикою, —

Радимо ОО. Братям познакомити ся з сею статею в інтересї власнім і свого повіреного стада.

І. Т.

ПЕРЕПИСКА.

о Тур. в Т. — Реколекциї для членів тов сь. ап. Павла. — Наші мають відбути ся сего року в вересни в Станиславові. — О композицію просим дуже як найскорше. — *о. Зїнк. в Б.* — Подане віддано до зреферованя і предложеня Ординаріятови.

За редакцию відповідає сьвящ. Ярослав Левицкий.
З друкарнї Ставропигийского Інституту під зарядом М. Рефця.

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орґан „Товариства катехитів“.

Редаґує о. Іван Туркевич.

Ч. 4. Львів, 1 цьвітня 1911. Рік I.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

Реферат О. Лежогубского.

(Продовженє)

Удавати ся в таких случаях до властий, справі не тілько що не помогло би, але прямо зашкодило, а то тим більше, що чинники, які впливають на молодіж в дусї антірелїгійнім, полюють звичайно на дешеву популярність серед неї. А впрочім шуканєм помочи у властий, відвернувби від себе катехит більшу частину учительстого збору, а тодї єго становище стало би ся прямо неможливим.

А тепер дотично впливів, яким підпадає ученик поза школою. Личні навідуваня учеників по домах, а особенно по т. з. станциях могли би в певній мірі пособити злому, але відвідувати може тілько катехит, який тїшить ся у всякім напрямі, навіть полїтичнім, цїлковитим довірєм молодіжи, бо в противнім разї, може наразити ся цїлком безвинно на тяжкий закид шпігуньства, і відтрутити від себе молодіж на довгі поколїня.

— Може вправдї катехит параліжувати сей вплив своїм устним викладом в школї і про се не вільно єму забувати, але на се потрібно не 2, зглядно $1^1/_2$ години тижнево науки релїгії, і тодї наука мусїла би прибрати вид популярних університетских викладів. Але катехит є професором і має від конференциї до конференциї взяти приписаний матерял і то матерял з підручників, які ледви чи зуміє вичерпати той катехит, що має в клясї по кількох а найбільше кількanайцятох учеників А щож має робити катехит, що в своїй клясї має часом більше як 70тьох, чого так inter parenthesin, нема в нїякій школї на цїлім совітї, з виїмком наших руських гімназий, бо нїгде на сьвітї нема в клясах тілько молодїжи одного обряду. Колиж то має він час на вентельованє таких питань? А най но єще знайде ся в клясї кількох живійших учеників, котрі пізнають, що се говорить катехит „не на питанє", то хотїв би я бачити катехита, що зумів би утримати карність в клясї.

По сїм можна відповісти на питанє. Не винен катехит яко такий, а винна цїла система подаваня науки релїгії в середних школах, винно се, що з катехитів пороблено учителїв, які з олївцем в руках нотують відповіди учеників, які мусять памятати на се, що прийде інспектор, загляне до них на годину, а відтак на полюстрацийній конференциї, вправдї тілько з огляду педагогічного, але все таки може сказати гірке слово і компромітувати їх перед форум учителїв, яке з того, хто знає, чи не буде дуже раде. Але правда! У нас нинї став ся дуже популярним клич, проч з катальогом і олївцем! Так се можливо там, де катехит має 5 - 10 учеників в клясї, хоть і ту може дуже легко зустрінути ся зі закидом несправедливого клясифікованя. Але най зуміє се зробити катехит що має 50 уч., най потрафить справедливо порозділювати ноти від „дуже добрий" до „недостаточний".

Буде давати самі дуже добрі ноти, то зустріне ся з легковаженєм збору, який дуже добре знає своїх учеників. — Буде в клясифікованю суворий, затратить симпатию у учеників.

Щасливим може назвати ся катехит, що умів зєднати собі симпатию збору і учеників, але се дуже часто залежить не так від єго доброї волї, як більше від вдачі та обставин.

Але вернїм до шуканя причин злого.

Всї ультраліберали висказали погляд, що причиною утрати релїгії є суперечність між догмами а науковими дослїдами. Однак щоби бути цїлком справедливим, мушу додати, що був один случай, де мій співбесїдник подав иншу причину.

Він сказав, що причиною утрати віри у нього було се, що якийсь сповідник мав через незручно поставлене питанє навести на тайний гріх проти шестої заповіди одну інтелїгентну панночку, яка довідавшись про сей гріх, не то що стала єму віддавати ся, але опісля попала на дорогу явної розпусти. Се так мало вразити мого інтерльокутора, що він від сего часу дав собі

спокій зі всякими сповідями та вірами. Як бачимо, рация цілком неоправдана, а менї видить ся, що і не дуже достовірна. Та се утвердило мене єще більше в пересьвідченю, що наші атеісти люблять часто позувати на щось висшого, благороднїйшого, що не хоче нич мати спільного з якимсь забобоном, що називає ся вірою.

Так отже мої змаганя знайти причину хороби і дати відповідь на поставлену тему, що так скажу, через секцию самих трупів, що поумирали на неї, не вінчала ся майже нїяким успіхом.

Томуто я звернув ся в иншу сторону, а памятаючи на се, що nemo judex in causa sua, постановив я дивити ся на дїяльність нашу, яко катехитів, не власними очима, а через очиці посторонних людий. Я говорив з молодими людьми віруючими і навіть педагогами. Їх гадки подам сумарично, і єще раз застерігаю ся, що не стою на становиши ментора, а виключно подаю поміченя посторонних людий.

Фактом є, що в атеізм попадають часто найспосібнїйші ученики, як їх називаємо „думаючі". Причиною їх атеїзму не є їх спосібности, їх думанє а се, що їх думанє попало на невідповідну дорогу, дістало неодвітний матерял. Треба такому молодому чоловікови дати матерял до думаня. Одно посторонне слово, яке почув, наводить на нього різні сумнїви, на котрі він часто не може знайти відповіди у лєксіконї свого знаня. Треба єму сю відповідь подати. Але як? Звідки катехит може знати, які гадки приходять єго ученикови?

Щоби їх катехит знав, мусить довести до того, що ученик перед ним не буде скривати ся зі своїми гадками, мусить здобути собі у него цілковите довірє. І про се довірє мусить він дбати від самого початку, від перших днїв першої кляси. Від першої хвилї повинен ученик знати, що у всїм може відносити ся до катехита, і що зі сторони катехита не грозить єму нїяка небезпека. Се довірє здобуде катехит, коли не буде стояти виключно на становищи ц. к. професора, громами кидати на несфорних, та за кожду провину домагати ся кари, а тим, що обстане за учеником там, де єму грозить небезпека.

Се виробленє довірє переходить з поколїня на поколїнє. Тодї і не буде бояти ся ученик поставити катехитї питаня, бо буде знати, що хоть би воно було не одвідне, то за се може зустрінути єго що найбільше батьківска увага, а нїколи кара.

Зле дуже робивби катехит, коли би над такими питанями переходив до порядку дневного стереотиповим: „се не належить до предмету", „не перешкаджай", „не фільозофуй" і т. инше. На такі питаня мусить ученик отримати від катехита відповідь, хотьби зі стратою приписаного матерялу. Не дасть єму єї катехит, то він дістанє єї від кого иншого, і то відповідь, з якої хто знає, чи був би вдоволений катехит. Катехит, який не відповість на питанє поставлене учеником в чемній формі,

може дуже легко зустрінути ся з закидом, що не знав, що відповісти. А з сего висновок, що сли не знає катехит, то видко, що сего питаня не розвязує релїгія, або що розвязка єго правдива суперечить обявленим правдам. А най ученик раз тілько допустить гадку, що в науцї релїгії є щось нерозвязане, неправдиве, то вже на ростїж отворив двері невірству.

Но так, але тодї година релїгії стане годиною диспути. Так! Се велика трудність з різних причин, і ту мусить катехит ужити великої второпности, але раз поставлене питанє мусить отримати відповідь, хоть би навіть аж на слїдуючій годинї. Кпини або іронїзованє фільософованя ученика може викликати цїлком противні наслїдки.

Бувають нераз питаня, які кружать між учениками і переходять з одної школи до другої, питаня видно поставлені посторонними людьми в тій цїли, щоби збудити сумнїв серед учеників.

Приміром питанє: „Перед сотворенєм сьвіта був простір, в якім Бог сьвіт сотворив, отжеж було щось, а не нич“. Тому то взаімні порозуміня катехитів могуть в сїм напрямі віддати неоцїнені прислуги і обговоренє таких питань повинно бути предметом розмови між катехитами.

Ту належать також питаня, які нераз мусить катехит підносити сам. Приміром декотрі питаня історичні. При них мусить катехит сказати ученикови чисту правду, бо сим ученик не може згіршити ся, коли довідає ся правду, а тим, в якім осьвітленю він пізнає єї. Від осьвітленя зависить дуже богато. Та сама подія відповідно пояснена може віру скріпити, або єї захитати.

Розуміє ся, що не потреба виволїкати без потреби подій, про які може знати хиба спецыялїст, але події, про які дізнає ся ученик з викладу инших предметів, мусять бути пояснені катехитом. І як раз при подаваню сумних для Церкви, чи для релїгії подій, має звернути увагу ученників, що спорадичних случаїв не належить нїколи ґенералїзувати. Як в случаю, де лїкар подасть хибно лїк і спричинить смерть, нїхто не кине каменем на цїлу медицину, так і в случаю, де одна чи друга особа історична, хотьби стояла і на найвисшім степени єрархії, або і цїла їх ґрупа, допустить ся дїла протизаконного, хиба немудрий буде звалювати вину на цїлу інституцию, та винувати ти саму ідею. Сей момент є чималої ваги, особенно серед нашої суспільности. Наші радикали як раз сим оружєм воюють проти нас. Промахи поодиноких осіб переносять на саму ідею, якій єї одиниці мають служити. Наколи катехит раз, другий обговорить таку подію і викаже ученикови, що вороги церкви воюють проти неї ложею, то коли опісля молодий чоловік довідаєсь про иншу подібну подію, вже хотяй може не буде знати противних доказів, певно не так скоро буде видавати неприхильний суд. Він подумає, що і сей новий случай може бути так само ложний, як той, про котрий колись там говорив єму катехит. Возь-

мім приміром такі байки як про папіссу, Ґалілея, іспаньску інквізицию і інші.

Один з тих, з котрими я говорив, чоловік дуже солїдний, а при тім глубоко учений, сказав менї, що і він в своїм житю переходив таку пробу сумнївів, а було се в 16 році житя. Причиною єго сумнївів мали бути докази, які він чув при науцї релїгії. Се стара річ, що „nichts schadet einer Sache mehr, als schlechte Beweise“.

Лїпше проте після єго гадки недавати зовсїм доказу, як дати доказ не цїлком сильний, або такий, котрого ученик не в силї зрозуміти В загалї говорив мій співбесїдник, що катехит не повинен запускати ся в догматичні тонкости і подробиці, бо раз, що ум ученика єще не є на стілько вишколений, щоби міг обняти усї подробиці, а по друге, що треба бути дуже битим богословом, щоби уміти доказати всякі подробиці. Не треба від ученика жадати махінального вичислюваня кількох точок, які бувають нераз відповідию на одно питанє, не треба жадати надто стислих дефініций, треба зважати більше на те, щоби ученик розумів річ, ніж на те, щоби умів єї висказати словами. Той сам педагог казав менї, що єго дуже не мило вражали різні докази Божества І. Х. Пощо инших доказів, казав він, як власні вискази Христа стверджені чудами та пророцтвами. Сеж преціньь загально звісна річ, що лїпший один доказ добрий, як десять слабих, бо „nil probat qui multa probat“.

(*Далї буде*).

О. І. Т.

Краєві закони відносячі ся до науки релїгії і катехитів.

Закон з дня 1. грудня 1889. р. В. К. З. Ч. 71.

V. Л. Ч. 6. з 1890.

За згодою сойму мого королївства Галичини і Володимирії з великим князївством Краковом заряджую, як слїдує:

§. 1. В публичних народних школах, які мають чотири або більше кляс, як також в видїлових школах, будуть установлені

власні учителї релїґії зі сталою платнею, наколи число годин науки релїґії у всїх клясах, в яких має преподавати ся ся наука, разом виносить тижднево щонайменше 18 годин, а число учеників дотичачого ісповіданя і обряду переносить 80.

Такий учитель є обовязаний аж до 24 годин науки, наколи однак доброохотно удїляє науку в більшій скількости годин, належить ся єму окрема ремунерация за кожду поза число 24. переходячу годину.

Єкзорта числить ся за 2. години.

Учитель релїґії буде установлений при певно означеній школї, а се при находячій ся в місци народній школї найвисшої степени, однак може бути обовязаний удїляти науку релїґії також в инших публичних школах народних в тій самій місцевости аж до числа годин означеного в першім і другім уступі.

Де сего вимагають обставини, може краєва шкільна Рада в порозуминю з краєвим видїлом установити учителя релїґії при чотири — або більшеклясовій народній школї і його притім обовязати, щоби удїляв науку релїґії аж до законно опредїленого числа годин також в школах иншої до сеї парохії належачої місцевости.

§. 2. Де сказані услівя заходять, буде краєва шкільна власть на внесенє окружної шкільної власти і дотичачої ісповідної власти... системізувати місце окремого учителя релїґії і заразом означить, при яких він школах і в якій скількости годин має удїляти науку релїґії.

§. 3. Яко окремі учителї релїгії по мисли § 1. могуть бути установлені лиш такі особи, яких дотичача ісповідна власть за уквалїфікованих до сего узнасть.

В особенности могуть бути установлені

а) для науки католицкої релїґії лиш канонїчно висьвячені сьвітскі сьвященики або монахи.

б) —

в) —

Посаду окремого учителя релїґії не можна занимати рівночасно з посадою душпастирскою.

(Далї буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

6. Засїданє видїлу „Товариства Катехитів“ дня 19. III. 1911.

Присутні: оо. Гузар, Лужницкий, Лопатинский, Лежогубский, Туркевич, Лиско, Лициняк і запрошений о. Д-р Дорожиньский.

1. Принято протокол з попереднього засїдання.

2. Принято до відомости заснованє катехитичного кружка в Золочеві, якого головою вибрано о. Євина Громницкого, заступником голови о. Миколу Хмільовского, касиєрем о. Михайла Постригача, а секретарем о. Володимира Плашовецкого. — Членами кружка є єще: о. Д-р Стефан Юрик і о. Петро Петриця.

3. По довгій, вичерпуючій дискусиї ухвалено академію в честь Сьв. Йосафата, яку давнїйше порішено урядити в дни 24. марта, з огляду на Шевченківскі торжества, які в тім місяци обходить цїлий українский народ з причини 50. лїтних роковин смерти свого кобзаря-будителя, відложити на пізнїйший час.

Бібліографічні вісти.

Autorität und Freiheit. Betrachtungen zum Kulturproblem der Kirche, von Fr. W. Foerster. — (In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas.) 12—16. Tausend. — Verlag der Jos. Kösel'schen Buchhandlung Kempten und München. 1910. — Цїна з оправою: 3 M. 25 ф.

Тему, яку автор знаменито перевів, представляє сам у вступнім слові:

„Niemals war die Kulturwelt von dem Problem „Autorität und Freiheit“ so tief bewegt, wie in unserer Zeit, wo dieses Problem wie kein anderes die Geister scheidet, sie einander entfremdet, ja sie wie zwei feindliche Elemente bei der ersten, besten Gelegenheit aufeinander platzen lässt. Autorität und Freiheit sind die zwei grossen Mächte, die am Aufbau einer echten Kultur zusammenwirken müssen — statt dessen aber arbeiten sie heute überall gegeneinander und werden durch diesen hartnäckigen Kampf immer weiter in ihre Einseitigkeiten hineingetrieben...

Im gesellschaftlichen Leben, in der Kulturarbeit und in der Erziehung hat das Freiheitsprinzip gewiss noch sehr vieles zu erfüllen. Aber das Leben gehört nicht bloss einem Priwathe. Je freier und vielseitiger sich die individuelle Betätigung entfaltet, um so notwendiger muss sie selbst nach einem Gegengewichte verlangen: Um die individuellen kräfte der Zersplitterung und Verirrung zu bewahren, muss der individuellen Expansion gegenüber eine konzentrierende Kraft walten. Und gerade je fester gewisse charakterbildende Wahrheiten im Leben anerkannt und vor aller Auflösung geschützt werden, um so grösser kann auch der Raum für die freie Betätigung individueller Kräfte werden. Die Vertreter des Freiheitsgedankens sind heute nur zu sehr geneigt, jene kulturaufgabe des

Autoritätsprincips völlig zu verkennen. In ebenso einseitiger Weise aber verkennen die Vertreter des Autoritätsprinzips die ganze Bedeutung der Freiheit: die Autorität wird für sie Selbstzweck, und so übersehen sie nicht selten ganz, dass die autoritative Führung doch vor allem die Bestimmung hat, der Quell der Inspiration für die lebendig wirkenden Kräfte zu sein und sie zu höherer Einheit zu gestalten — nicht aber darf sie vor lauter Schutzwehr gegen den Irrtum dem persönlichen Leben alle Bewegunskraft unterbinden".

Автор дїлить свою розвідку на 3 дїли:

a. Individualismus und religiöse Autorität.

b. Individualismus und kirchliche Autorität.

c. Kirchliche Autorität und kirchliche Freiheit.

Найлучшою хиба реклямою стійности сего твору буде, наколи скажемо, що Є. Єксц. Високопреосьв. наш Митрополит з найвисшим узнанєм висказав ся про него.

Той сам автор видав єще слїдуючі твори:

1. Sexualethik und Sexualpädagogik. Eine neue Begründung alter Wahrheiten 22—24. Tausend. Dritte, bedeutend vermehrte und völlig umgearbeitete Auflage. — Preis broschiert M. 3, — gebunden M. 3·75. — Kempten und München, Jos. Kösel'sche Buchhandlung.

2. Jugendlehre. Ein Buch für Eltern, Lehrer und Geistliche. Berlin, Georg Reimer. 5. M., geb. 6. M.

3. Schule und Charakter. Beiträge zur Pädagogik des Gehorsams und zur Reform der Schuldisziplin. Zurich, Schulthess u. Co. 3. M. geb. 3·80 M.

4. Christentum und Klassenkampf. Sozialethische und sozialpädagogische Betrachtungen. Zürich, Schulthess u. Co. 4. M.

5. Lebenskunde. Ein Buch für Knaben und Mädchen, Berlin, Georg Reimer geb. 3. M.

6. Lebensführung. Ein Buch für junge Menschen. Berlin, Georg Reimer. 5. M geb. 6. M.

І. Т.

ПЕРЕПИСКА.

Вп. О. Ос. Фац. в Р. — До „Кат місячника" не надаєть ся.

За редакцию відповідає сьвящ. Ярослав Левицкий.
З друкарнї Ставропигійского Інституту під зарядом М. Рефця

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орґан „Товариства катехитів“.

Редаґує о. Іван Туркевич.

Ч. 5. Львів, 1 мая 1911. Рік І.

О. БОЦЯН.

Монахівска катихитична метода.

(Продовженє)

2. Принцип наглядности.

Формальні ступнї і розвиваюча аналїза відносять ся лишень до інтельлєктуальної сторони монахівскої методи: виобразованя власти пізнаваня. Однак се є питомою прикметою науки релїґії, що вона має не лишень образувати власть пізнаваня, але і так само усильно формувати і силу волї. Тому то мон. мет. вимагає рівнож і для образованя сеї снаги подібних формальних ступнїв: 1. унаглядненя, 2. поясненя, 3. приноровленя. Вона жадає, щоби обі власти: думанє і чутє від початку науки були рівномірно заняті, а не доперва на послїднім ступни, приноровленю, так щоби при викладї і поясненю подавати головно відомости. Радше нехай від початку будуть обі сторони людского духа рівно сильно напружені і так з рівним з'усиллєм образовані. У сїм полягає одна з сущних прикмет методи *).

*) Weber, Wiener Kursus 1905 ст. 243.

Отже наколи ціла катихеза має діяти на християньске образованє серця дитини, вона має збудити у неї як найбільший інтерес. Се осягає ся при помочи наглядного нарису, історичної події, а найчастійше оповіданя, яке після принципу наглядности подає наперед річеве поясненє, а потім словне. Із сего слїдує „методична єдність“ катихези, яко природне і послїдовне заключенє, але і заложенє. Однак сей постулят не є специяльною чертою мон. мет., бо він вже з давних давен має находити ся у кождій духовній науцї. Він о стільки новий, о скільки кладе ся на него особливший натиск супротив практики, яка єго нераз маловажить і йде своїми дорогами.

Отсе суть психольоґічні правила, які після погляду монахівців находять здійсненє у новій методї, за про які вона давнїйше носила імя: „психольоґічної“.

II. Формальні ступнї.

Сущну питоменність Монахівскої методи становить поділ катихези на ряд членів званих ступнями, неначе би через них постепенно подавало са дитинї повне зрозумінє християньскої правди. Сї ступнї називають ся формальними, бо кождий з них представляє стало і формально опредїлену і окрему умову чинність з огляду на той сам предмет пізнаня. Вони є: 1. Виклад, 2. Поясненє, 3. Приноровленє. Але заким катихеза приступить до сих головних ступнїв, дає на перед введенє разом з поданєм цїли, і приготованє. Потім, серед ступнїв вже, повторяє і збирає разом правди видобуті з пояснення після певних точок.

Таким чином побіч трох головних ступнїв повстають єще два бічні, які одначе зовсім не становлять щось побічного, другорядного. Вони належать до самої річи. А хотяй знова вони є взяті із Гербартівско-Ціллєрскої школи, то вони не є тожсамі із формальними ступнями Гербарта. Вони далекі від всяких раціоналїстичних і матеріялїстичних мудровань і вияснювань і опирають ся на християньскій психольоґії і педаґоґіці. А також вони зовсім не є новітним розвитком методи архиепископа Грубера із Сольнограду, як се хоче довести Ейзінґ у висше згаданім творі, бо вони анї не належать до історичної школи, анї не вийшли із сеї методи. Все таки мон. мет. має з методою Грубера розвиваючо-аналїтичний характер і сущні методичні і педаґоґічні основи. Придивім ся близше тим методичним принципам ступнїв навчаня.

1. Ступень: Виложенє.

A) Приготованє і поданє цїли.

Після мон. мет. година науки зачинає ся або відразу прямим поданєм цїли, або від попереднього приготованя. Коли но-

вий материял не має безпосередної злуки з попередним, тоді на перед йде поданє цїли нової теми. А коли нова катихеза річево вяже ся з попередною, тоді на першім місци приходить приготованє. Звичайно так буває частїйше*).

„Ученик, — каже Lange**) — мусить наперед знова найти ся серед сьвідомих давних думок і почувань, мусить їх знова з певним теплом і легкостю перебічи, заким ми єму подамо щось чужого, — таким чином він мусить почути під собою неначе сильну основу для нових духових операций, з якими наука добирає ся до него“.

Уже відомі представленя, понятя і засоби знаня відсьвіжують ся, гуртують ся, і на тій основі кладе ся нове дїло, заголошує ся ц ї л ь. Се ставленє цїли подає до відома нову тему, яка заєдно має становити методичну єдність.

„П о д а н є цїли, — так каже Вебер***) — надає чинности дитинї витичений напрям до бажаної мети. Цїль не має бути докладно опредїлена: вистарчить лишень зазначити цїль. Приготованє, яке влучно мож би назвати єще навязанєм, вказує, що із поданої цїли вже є духовним доробком дїтий. Після засади: від знаного до незнаного — мусить учитель заєдно навязувати до знаного“. —

(*Далї буде*).

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

Реферат О. Лежогубского.

(Д а л ь ш е).

Рівнож не сьміє катехит покликувати ся на річи, котрі не є цїлком певні. Ту належить згадати про приміри, яких уживає нераз катехит при науцї релїгії. В сім напрямі роблено деякі закиди. Говорено, що нераз лучає ся, що катехит покликує ся на чуда, які не є історично доказані. Коли заходить потреба

*) Weber, Ausgeführte Katechesen I. том стор. 1, 14, — 7, 18. Stieglitz Ausgeführte Katechesen I. том стор. 1, 9 і пр.

**) Ueber Aperreption. 9 Aufl. Leipzig 1906 стор. 218.

***) Münchener Katech. Meth. стор. 135.

навести якесь чудо, котре не є цїлком певне, а яке може дуже добре пояснювати якусь релїгійну правду, то належало би з гори зазначити се. Можна сказати, що се лєгенда, або що катехит наводить єго не як історичну подїю, а тілько для ілюстрациї. Нїгде правди дїти, що в декотрих підручниках до проповідий, якими покористує ся катехит при ексортах, знаходить ся чи мало примирів, котрі не є цїлком достовірні. Сумнївне чудо розказуване катехитом яко дійсне, може в случаях захитати віру навіть в дїйсні чуда.

І єще одну увагу зробив менї мій співбесїдник, з яким я кілька разів вертав до сеї теми, і якому я навіть цїлком отверто сказав про цїль моїх допитів.

Він сказав, що було би великою хибою зі сторони катехита, наколиби він занадто часто говорив ученикам про кари за гріх. Він казав, що катехит повинен доложити всяких старань, щоби ученик Бога полюбив, а не, щоби Єго бояв ся. Сего однакож не треба розуміти в тім змислї, мов би то не потреба цїлком говорити про вічні кари, але коли говорить ся, то треба сю кару представити яко кару найлїпшого Отця, що вже вичерпав всякі способи поправи своєї дитини, так що она сама себе, а не Бог єї карає.

Гроженє вічними карами може бути успішне на проповідях місийних, де має ся перед собою закаменїлих грішників, але не конечно добре в школї, де має ся до дїла з молодїжию, котра ще не є закаменїла, а наколи і грішить, то більше з нерозваги та молодечої бути. Наколи катехит за часто грозить карами, то мимоволї може прийти ученикови на гадку, що булоби лїпше, наколи би не було зовсїм сего строгого Бога. Молодїжи треба вказувати на саму красу доброго дїла, бо она з природи запалює ся до всього, що гарне і взнесле. В загалї говорено, що лїпших успіхів своєї працї діжде ся катехит ідеалїст як песиміст.

Ту мушу згадати про одну річ, яка як раз підходить під нашу тему. Кілька днїв тому появила ся брошура Д-ра Цємнєского, катехита львівскої гімназиї п. з. Akt wiary ze stanowiska nowożytnej filozofii. Як не будь я зазначив з початку, що я не хіснував ся нїякими підручниками, то все таки мушу навести кілька уваг зі сеї брошури, а головно тому, що Впр. Отцї єще може не мали нагоди єї читати. В книжцї тій є без сумнїву декотрі заміти, з якими годї згодити ся, які майже haeresi proximae, але є кілька уваг влучних. Між причинами невірства подає автор також се, що молодїж з уст катехита часто пізнає Бога, не як найлїпшого Отця, а яко незвичайно строгого судію, прибраного в одїж гнїву і злости, нагромаджуючи біля него найтемнїйші краски. Прямо зображує Бога тираном (ipsissima verba). Що більше, каже автор, що нераз з наших уст падають слова науки, з котрої можна навіть заключати, що сей справедливий Судія, не є цїлком так дуже справедливим, наколи він декотрих лю-

дий, як поган, з гори засуджує на пекло, за те тілько, що они погани і не мали того щастя, щоби пізнати правдиву віру.

Автор наводить ще більше, як він називає, фальсифікатів Бога. Одним з них є Бог урядовий, цїсарско-короліївский, Бог укоронованих голов, котрі з єго ласки рядять сьвітом, мордують своїх сусїдів, видирають другим народам їх права, а тим, що не хотять їх слухати, забирають свободу, а навіть житя. А сей Бог урядовий благословить їм, і не позволяє тим угнїтеним силою відперти несправедливість, бо воля одної коронованої голови значить більше, як добро тисячів підданих.

(Дальше буде).

О. І. Т.

Краєві закони відносячі ся до науки реліґії і катехитів.

Закон з дня 1. грудня 1889. р. Ц. К. З. Ч. 71.

V. Л. Ч. 6. з 1890.

(Продовженє).

§. 4. Окремо системізованому учителеви реліґії признають ся побори, належні учителям сеї школи, при якій він установлений; однак учителям реліґії, які посїдають університетске образованє і кваліфікацию до удїлюваня науки реліґії у виділових школах, признаєть ся платня у висотї що-найменше 600 злр. а. в. (1200 кор.) річно. —

Дотично прочих службових відносин підлягає окремо системізований учитель реліґії всїм правним постановам, які відносять ся до учителїв школи, при якій він установлений, не нарушаючи прав приналежних віроісповідній власти.

При виконаню сих постанов дотично учителїв реліґії дорогою загальних розпоряджень, як також при їх застосованю до конкретних случаїв повинні засягнути шкільні власти, о скільки можна се здїлати, добромнїня віроісповідної власти. —

§. 5. О скілько наука реліґії у висших клясах публичних загальних народних шкіл, від четвертої кляси починаючи, як також у виділових школах, по мисли §. 1. не є запевнена постановленєм окремого учителя реліґії, поручить сю науку власть шкільна окружна на поручене дотичачої церковної власти...

особам, які відповідають услівям заключеним в §. 3., однак з тою ріжницею, що такі учителї релїґії побіч удїлюваня сего предмету могуть занимати також душпастирскі посади.

§. 6. За кожду годину науки релїґї тижднево удїлювану у висших клясах публичних загальних народних шкіл, від четвертої починаючи, як також у школах видїлових належить ся учителям висказаним в §. 5. ремунерация у висотї 25. злр. а. в. (50 кор.) річно, наколи шкільна власть сконстатує дїйстне удїлюване науки релїґії а дотичача церковна власть... посьвідчить добрий успіх предмету. Ся ремунерация належить ся однак лиш тим учителям, які з титулу душпастировництва удїляли у низших трех клясах науку релїґії безплатно. —

Виплата ремунерациї наступає з кінцем кождого шкільного півроку. —

§. 7. Сталі побори і ремунерациї, які на основі сих постанов будуть признані, мають покрити ся з тих фондів, з яких покривають ся побори сьвітских учителїв, наколи не істнують окремі фонди, фундациї або зобовязаня поодиноких осіб або корпораций. —

(Далї буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

7. Засїданє видїлу „Товариства Катехитів“ дня 31. III. 1911.

Присутні: оо. Гузар, Лужницкий, Лопатиньскый, Лежогубський, Туркевич і запрошений о. Монцїбович.

1. Принято до відома протокол з попереднього засїданя.

2. О. Гузар повідомив видїл, що на його інстанцию Єго Ексцелєнция Високопреосьвященый Митрополит Кир Андрей зволив ласкаво йому заповісти, що жадної книжки катихитичного змісту не позволить видати без заопінїованя.

3. На поручене Високопреосьвященого Митрополичого Ординаріята з дня 24/III ч. 1.777. уложено добромнїне і відповіди на питаня поставлені і надіслані катихитичною секциею товариства: „Oesterreichische Leogesellschaft“ та поручено президиї видїлу предложити их Високопреосьв. Митр. Ординаріятови.

4. Порішено віднести до Високопреосьв. Митр. Ординаріяту у всїляких біжучих справах, дотикаючих науки релїґії, релїґійно-морального вихованя молодїжи і посад катехитів.

5. Принято до відома заснованє катехит. кружка в Дрогобичи, якого головою вибрано о. Полїєвкта Кмитя, заступником

голови о. Антона Рудиньского, касиєром о. Василя Кункевича, а секретарем о. Івана Савицкого. В члени кружка принято оо. Михайла Бачиньского і Льва Манька Ч. С. В. В. —

Бібліографічні вісти.

Prendice Mulford: Штука житя. Польский перевід Тадея Зубрицкого у Львові 1910.

Автор, американьский дневникар, бажає звернути американьску суспільність, погружену цїлою душею в „business-ї", на лучші тори, уздоровити ю, научити житя, а в результатах своїх роздумувань доходить в ряди-годи до ідеалу етичного християнина: —

„Без упину мусимо будувати ідеал самих себе".

„Нести бодрість немов смолоскип всегда перед собою!"

„Нїчого не бояти ся і нїчо не називати неможливістю!"

„Не відчувати до нїкого ненависти, лиш уникати похидок даного осібника!"

„Любити усїх — однак довіре розділяти мудро і обачно!"

Для ілюстрациї сего твору наводжу в перекладї часть уступу, під заг. „Сповідь".

Се невисказано шкідливе для тїла і душі жити зі сьвідомостию власних гріхів (се значить: недосконалих інстинктів) і не висказавши їх заключати ті гріхи у власній груди. Ті гадки або дїла полишають ся у нас і дїлають нову шкоду доки не звіримо ся з них якомусь довіреному другови, живучому з нами в щирій симпатії. Інакше они зрастають у нас чимраз сильнїйше, без огляду на се чи думаємо про них в формі жалю чи інакше; позаяк те все, чим внутрішно занимаєм ся, росте через те заняте ся. В кінци пережуване власних похибок є психічно шкідливе і потягає також злі наслїдки для здоровля. Правдивою нормою для душі є стало відновляючі ся гадки нові і всегда нові погляди на житє, зміняючі ся і ростучі значіня усього, що стало ся і що творить ся навкруги нас. Учім ся глядїти на річи день в день сьвіжими очима, учім ся день в день перевисшати пляни, погляди і цїли вчерашнього дня, позаяк в такім станї душі дух наш стає спосібним принимати „хлїб житя" віднавляючий наше тїло. Скоро зміняюча ся психа, перемінює безупинно на свою користь свійства первнїв, творячих тїло і тим способом продовжає житє в безграничність. Або іншими словами:

„Наколи дух наш всегда ростучий і всегда реґенеруючий ся є всегда спосібний до переношеня свого житєвого первня на орґанїзм і єго змисли, звязь межи ним а тїлом стає безупинною, позаяк кожда єго клїтина пересякає тим духом.

„Старість“ бачить по найбільшій части річи такими, якими они були перед 50-тими лїтами. Приключеня і особи будять всегда однакові мислеві асоціяциї — та сама історія повтаряєсь сто расів. Мозок такий не дивить ся нїколи новими ідеями! Старає ся жити старими!

Дух тратить чим-раз більше власти над орґанїзмом. Память і розум відказують послуху, члени трясуть ся, тїло висихає — те все є ознакою, що душа никне з браку „щоденного хлїба“ нових гадок і тратить пановане над тїлом. —

Щоби звільнити себе від старих гадок, належить їх раз виповісти. — Не кождому, але перед тим чоловіком, до якого маємо найповнїйше довіре, якому можемо все сказати, кожде бажане і кожду нашу склонність, чи добру чи злу. —

Одиниці, які про се без небезпеки між собою могуть говорити, довжні сповідати ся перед собою. Мусять вони в тім случаю перебувати в тій самій психічній фали, мусять бачити річи тими самими очами, взаїмно інтуіцийно пронимати себе, ясно бачити мотиви і характер, щоби сповідь могла відбути ся кількома словами“...

Послїдний уступ, се немов виривок з пастирского Богословя: — І так пише чоловік з чистосьвітского становища! —

Некрольоґ.

О. Володимир Паславский, совітник гр. кат. Еп. Консисторії, ц. к. професор релїґії в польскій ґімназії в Перемишлї і член „Товариства Катехитів“ від його заснованя, упокоїв ся 27. с. м. Похорони 29. с. м. Заходом товариства відбуде ся зауп. Богослуженє за душу сего першого свого упокоївшого ся члена в церкві дух. семинарії у Львові ві второк д. 2. мая о год. 7. рано.

За редакцию відповідає сьвящ. Ярослав Левицкий.
З друкарнї Ставропигійского Інституту під зарядом М. Рефця

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орґан „Товариства катехитів“.

Редаґує о. Іван Туркевич.

Ч. 7. Львів, 1 вересня 1911. Рік I.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

(Д а л ї)

Реферат О. Лежогубского.

(К о н е ц ь).

Або питанє национальне, яке бистрою струєю пориває за собою суспільности усїх народів, а не менше і нашу. Ми любимо часто заслонювати ся вигідним параваном, що нас нич не обходить полїтика, мовби то любов свого народа, одушевлюванє ся єго розвоєм, праця коло него, була дійсно полїтикою. Не треба, щоби катехит викладав на годинї релїгії про патриотизм, але треба, щоби молодїж видїла у нього тепле серце до всього, що питоме, бачила в нїм щирого сина свого народа. Так думають люде сьвітскі, сего навіть домагають ся від нас, навіть при виголошуваню ексорт.

І про ексорти самі говорено. Замічувано, що ексорти бувають нераз надто сухі, доґматичні, неінтересні.

Говорено, що ученик учить ся цїлий тиждень, а в ексортї хотївби почути щось цїкавійшого, і ексорти, виголошувані осо-

бенно до старшої молодїжи повинні тикати питань живих а не обмежувати ся до питань строго релїгійних. Сухо і монотонно відчитана, чи виголошена ексорта наводить на ученика сон, між тим як виголошена живо з одушевленєм та полетом на довго остає ся в єго памяти, і може нераз стати для нього правилом поступованя в поодиноких случаях.

І еще говорено про одну річ, котрої я однакож не хотїв і не міг приняти до відомости і відкидав з обуренєм. Говорено, що найгірший вплив на молодіж міг би мати катехит, що про провини молодїжи за часто повідомляв би власть. Певно, бувають провини, котрі домагають ся рішучої кари з огляду на загал молодїжи, але катехит мусить добре уміти розріжнити, чи сю або другу провину належить донести до власти чи ні. Се факт, який не дасть ся заперечити, що вороги духовеньства взагалї приписують єму наклін до доносів, а молодіж бридить ся усяким доносом, а свою відразу пятнує вже в курсуючих і серед наймолодших згірдних приповідках про донощиків.

На закінченє мушу згадати еще про одну річ, яка має великаньский вплив на молодіж. А є нею житє та поведенє катехита поза школою. Та се річ занадто відома, щоби говорити про неї обширнїйше.

Зібравши усї сказані заміти разом, я поставив собі знова питанє: Отжеж чи винен катехит, що молодіж по окінченю гімназияльних наук так часто стає невіруючою? І я знова міг з чистою совістию сказати, що ні. А ті хиби та похибки поодиноких катехитів? Так се похибки людий, які могуть мати вплив на ученика, але не мають так сильного, щоби їх можна назвати причиною невірства.

Уявім собі катехита, який провинював би ся у всїх сказаних напрямах. Чи молодіж ним вихована буде уся невіруюча? Відповідь: Ні. Але чи процент невіруючих збільшить ся? Мусимо відповісти: так. А тепер уявім собі найідеальнїйшого катехита, свобідного від всяких хиб та недостатків. Чи молодіж ним вихована буде уся віруюча? На жаль мусимо відповісти, що ні. Але чи % невіруючих зменшить ся? На се мусимо відповісти так.

Тож не катехит має рішаючий вплив на се, що молодіж по скінченю наук в середних школах, попадає в невірство? Так хтож?

Се вже переходить обсяг мого реферата і може на слїдуючім зборі обговорить сю тему хтось иньший і основнїйше і влучнїйше.

Дискусия.

О. Федусевич отвирає дискусию над рефератом.

О. Копко пропонує, щоби дискусию над сим рефератом получити з дискусиєю над рефератом Ч. 3.

О. Лежогубский примічає, що всї перші 2. реферати получені в орґанїчну цїлість, себто перший реферат обнимає негативну сторону квестиї, а два дальші позитивну.

О. Добряньский пропонує, щоби дискусию отворити по 3. перших рефератах.

О. Федусевич уважає четвертий заповіджений реферат „Про орґанїзацию катехитів“ за найважнїйший і вносить, щоби ту точку взяти наперед під дискусию, бо лиш на тлї орґанїзациї праця може успішно розвинути ся.

О. Лициняк звертає увагу, що комітет виходив з заложеня, що орґанїзация має бути вислїдом застановленя ся над пізнаними недомаганями і хибами; тому установлено сей порядок і проте радить при нїм остати.

О. Савчин примічає, що наколи дискусия над 3. першими рефератами має бути вичерпуюча, не остане часу на дискусию про орґанїзацию. Наші недомаганя ми знаємо, а дискусия над орґанїзациєю є найважнїйша.

О. Гузар поясняє, що два слїдуючі реферати будуть короткі, а можливо, що й дискусия над ними не потреває довго; отже остане часу на дискусию про орґанїзацию тим паче, що й пополудне можна буде жертвувати на ту цїль. Вносить тому, щоби по всїх 3. перших рефератах отвирати спільну дискусию. — Внесенє принято. —

Реферат О. Д-ра Дорожиньского:

О духовній лєктурі молодїжи.

Занимаючи ся практичним вихованєм молодїжи, знаєм, що слїдна у неї жива охота читаня книжок, нераз яких-небудь. Ученик бере до рук книжку, яку найде а очевидно овоч заборонений буде йому найлучше смакувати; читає, щоби читати, та читає нераз з витревалістю гідною наймудрійшої цїли, бо з залишенєм найважнїйших обовязків, зі стратою часу, з нараженєм себе найчастїйше на найгірші наслїдки злої, шкідливої лєктури.

А о скільки читанє злих книжок єсть прямо трутиною духа, зіпсутєм серця, опоганенєм уяви: о стільки лєктура добрих книжок, пожиточних, яких змістом правда і добро, які віддають Богу що Божого і учать шляхотної любови і взнеслих почувань

для себе і других, поглубляють відомости, ублагородняють серце і вскріпляють волю та характер — лєктура така є педагогічним орудєм превеликої стійности.

Наколи така є стійність книжок, які містять в собі много поучаючого для духа а нїчого шкідливого для душі, то що сказати про лєктуру тих книжок, які представляють предмети в правдивім сьвітлї: добра земскі тим, чим вони є, часом хороші і блискучі, та лиш проминаючо і незвершено, а висші яко вічно-тривкі та могучі одним-одні заспокоїти нїколи не заспокоєні бажання людского серця; про лєктуру, яка високо ставляє невинність і боронить віри, восторгом одушевляє серце і насталює волю; яка учить забути про себе а жити про других; яка веде читача до живого жерела правди, добра і краси!

Лєктура таких книжок ушляхотнює почуваня ученика, який, обмежений на школу і учебники, не може їх дїлами звершити. Досьвід учить, що ті ученики, які читають того рода книжки (прим. „Міссионаря“) поводять ся чемнїйше і ніжнїйше, коли навпаки ті, що про добре читанє нїчого не знають, є звичайно зимні, уперті і без чутя. — Та не диво!

Представленє непорочної душі, яка волить понести смерть, як дати себе осквернити, мусить наповнити серце любовю і подивом для переслїдуваної невинности і одушевити для найкращої зі всїх чеснот. Оповіданє про богатого, що в своїй зарозумілости погорджує бідним своїм братом, мусить наповнити душу відразою для такої жестокости і побудити до милосердя для угнетених. — Зображенє совісти неспокійної з причини гріхів, яка не знаходить спочинку, доки не відкриєть ся перед сповідником у сьв. сповіди, порушить серце читача до самої глубіни і настроїть нїжно і чутливо його рефлєксию над власними гріхами. — Взрушаюче поведенє бідної дитини, яка в нуждї і горю, як в щастю і достатках памятає про своїх опущених родичів, запалить і в твердім серцю велике чутє для тих, яким по Божї все має завдячувати. — Так серце читача ударяє разом зі серцем письменника, вони разом плачуть і сумують, сьміють ся і веселять ся, загрівають ся і одушевляють ся.

Та не лиш ушляхотнює почуваня така лєктура: вона також настроює душу до побожности. Побожна книжка учить в тишинї душу про високі правди віри і тайну дорогу житя. Вона віддаляє від гріха, наповняє відразою до нього, веде серце до покаяня, ободрює до чеснот, взбуджує тугу за надприродними радощами і доливає оливу до піддержаня полуміни сьв. любви Бога.

Тому не диво, що великі учителї духа радять своїм ученикам читати добрі книги. „внемлй чтенію“ – писав вже сьв. Павло до свойого ученика Тимотея (I. Тим. 4. 13.). — Многі упадають на дорозї чесноти тому, що не йдуть за радою апостола та занедбують читанє духовних книг. — Нераз така лєктура подає

ласку наверненя тим, що звязані оковами гріха і пристрасти. Знана є подія з житя сьв. Августина: небесний голос „возьми і читай!“ звертає його увагу на одно місце зі Сьв. Письма, а при його читаню сьвітло і спокій огортає зболїлу душу Августина.

Добра в повнім значіню книжка станеть ся улюбленою книгою ученика: вона буде для нього провідником серед темряви і бурливих днів молодости, вона успокоїть його в сумнівах, заохотить в борбі, піднесе в смутку, а може і переведе його всеціло в вірі і ненарушено в обичаях попри небезпечні пропасти а буде чим раз більше одушевляти для релїгії і чесноти. — Без сумніву добра, поважна лєктура здїлає го лучшим, причинить ся до христ. житя і оживить побожність. —

До доброї, поважної лєктури треба книжок, які носять на собі печать правди і добра що до змісту, а краси що до форми. А позаяк тільки одна релігія образує совість, дає правдиве пізнанє і ясну сьвідомість о тім що добре, о чеснотах і пороках і подає способи до опановаия низких поривів тїла і підчиненя їх під власть духа: то треба передівсїм книг релїгійних, треба духовної лєктури.

Тому було би се не лиш педагогічним средством, але прямо нашим обовязком подавати від часу до часу, о скільки на се позваляли би шкільні занятя ученика, таку лєктуру, щоби ученики пізнали релїгію в її добродійствах, які вона принесла наукам і культурі, народам і державам; в єї величавих дїлах, урядженях і інституциях, які вона покликала до житя; в єї історії, її чудеснім розпросторенню і в єще чудеснїйшім удержаню серед лютих гонень; в її серцях і сьвятих, в її мучениках і учителях, які наповнили сьвіт подивом. —

(Дальше буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

8. Засіданє видїлу

„Товариства Катехитів“

дня 31/V. 1911.

Присутні: оо. Гузар, Лужницкий, Лопатинский, Туркевич, Лежогубский, Лиско.

1. Принято до відома протокол з попереднього засїданя.

2. Принято до відома, що о. Гузар зрецензував „Катехитичний Молитвослов“ о. Федева з Залїщик з вельми користним вислїдом і порішено віддати сю працю до суперрецензиї о. Д-рови Богачевскому.

3. о. Гузар подає до відомости, що Преосьвящений Архиєрей Кир Григорій в двох власноручних письмах з дня 4. і 14/V. зволив радо згодити ся на устроєне реколєкций для катехитів в Станиславові в днях 11—14/IX. а загальних зборів Товариства тамже в дни 15/IX. та заявити, що сам когось упросить, щоби удїляв науки реколєкцийні, а кромі сего особисто буде мав дві науки денно, в яких вибере теми відповідні для катехитів. — Порядок реколєкций уложив сам Преосьвящений.

В виду того поручено президиї товариства:

а) уложити порядок загальних зборів

б) вистарати ся в В. ц. к. Радах шк. кр. Галичини і Буковини о урядову відпустку для катехитів на ті дни

в) оповістити реколєкциї і загальні збори в „Катехитичнім місячнику“, „Дїлї“ і „Руслані“

г) попросити всї З. Преосьв. Ординарияти о таке оповіщенє в епархіяльних Вістниках

д) завізвати місцеві кружки до надісланя звітів з їх дїяльности і евент. внесеня, які мали би піти під обраду заг. зборів

е) зібрати лїсту зголосивших ся на реколєкциї членів і переслати ю Преосьвященому Станиславівскому Ординариятови.

4. Поручено секретареви товариства зладити звіт з дїяльности видїлу, а касиєрови звіт касовий.

5. Поручено секретареви зладити спис всїх катехитичних посад в З. гр. кат. епархіях.

До членів „Товариства катехитів“!

Загальні збори „Товариства катехитів“ відбудуть ся в Станиславові в духовній семинарії після реколєкций для катехитів, уряджених в днях 11 (вечером) 12, 13 і 14-го вересня заходом нашого товариства а під покровом Преосьвящ Архиєрея Кир Григорія, в пятницю дня 15-го вересня с. р. о 9. годинї рано тамже зі слїдуючим денним порядком:

1. Отворенє зборів головою товариства.

2. Вибір голови, містоголов і 2. секретарів на час Загальних зборів.

3. Реферат катехита о. Евгена Турули на тему: „Яких способів може ужити катехит, щоби з його учеників выросли колись віруючі і практикуючі християни". Дискусия.

4. Відчитанє протоколу з попередних загальних зборів.

5. Звіт секретаря з діяльности Товариства за час від 9. вересня 1910 до 15. вересня 1911.

6. Звіт касиєра за той сам час.

7. Звіт контрольної комісиї і удїленє абсолюторії уступаючому видїлови.

8. Вибір нового видїлу.

9. Вибір контрольної комісиї.

10. Внесеня і інтерпеляциї. —

Урядову відпустку для катехитів на час від 11-го до 15. вересня с. р. удїлила В. ц. к. Р. Ш. Кр. у Львові дня 4/VII. 1911 Ч. 7782/III.

Новозголосивші ся члени можуть бути приняті яко такі через загальні збори. —

Від видїлу „Товариства катехитів" у Львові дня 12 серпня 1911.

о. Евген Гузар. голова. *сьвящ. Іван Туркевич* писар.

Оповістка.

О. І. Алексевич, катехит у Львові, видав чудовий образ до оправи в рами, в грецкім стилю, на золотім тлї: „Памятка першого сьв. Причастия". Христос, 4. Євангелисти, наоколо вискази тихже про Найсьв. Евхаристию, в долинї: „Перша обітниця Ісусу Христу в Найсьв. Тайнї Евхаристиї". Можна набути у автора по цїнї 20. сот. від примірника. Поручаєм щиро.

ЄРЕЙСКИЙ
провідник духовний
М. Баричка

можна дістати і на рати в печатні ОО. Василиян в Жовкві 1.) прим. опр. в полотно за 5 кор. 55 с. 2.) прим. опр. в скірку за 8 кор. 55 с. вже з почтовою реком. пересилкою.

Просимо ширити між народ христіяньский двотижневник

„ОСНОВУ"

що виходить вже **шестий рік** у Львові (ул. Куркова 37) і коштує річно 3 кор., а піврічно 1·50 кор.

За редакцию відповідає сьвящ. Ярослав Левицкий.
З друкарні Ставропигійского Інституту під зарядом М. Рефця

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орґан „Товариства катехитів“.

Редаґує о. Іван Туркевич.

Ч. 8. Львів, 15 жовтня 1911. Рік I.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

I. катехитичний конґрес.

Реферат О. Д-ра Дорожиньского:

О духовній лєктурі молодїжи.

(Д а л ь ш е).

Сьвідомі користи, які молодїж може віднести з приватної лєктури, учителї сьвітских предметів старають ся о бібліотеки для учеників, подають їм що тиждня сьвіжу, занимаючу книжку до читаня а навіть декотрі жадають від ученика письменного або устного звіту з прочитаного; ми на жаль не маєм своїх відповідно уладжених бібліотек, а що більше: нема з чого їх уладити, бо мало маєм книжок, які можна би подати молодїжи яко духовну лєктуру. Се зайва річ булаб наводити, чого нема, а що повинно бути; досить вказати на те, що конечно повинно бути:

1. Одною з найважнїйших задач катехита є, привчити учеників, щоби брали участь у вспільнім Богослуженю. Наколи їх серце загрієть ся при Службі Божій, сповіди, сьв. Причастію,

то вони не тільки одержать ласку видержати в добрім, але також радо повертати муть до тих средств благодатних і піз нійше, в будучім житю. — Як сумний вид представляють ученики, що бездільно і без участи є присутні на Службі Божій, а може і при сьв. Причастію не оказують побожности! Наколи вони яко дїти не навчать ся молити ся, то коли се має стати ся?!

Наколи-ж катехит має їх виховати в побожности, то треба му до того відповідного молитвослова. — Се не вистане, щоби ученики пр. при сьв. Причастію взагалї молили ся: молитви повинні бути такі, щоби через них пробудили ся внутрішні чувства побожности. — Милитвослов такий повинен бути апробований через духовну власть для цїлої провінциї, а також принятий через сьвітску власть. Тільки тодї може він прийти в спис приписаних шкільних книжок, а сього потрібно, щоби ученики були обовязані такий молитвослов справити собі, взглядно щоби біднїйші могли го одержати з шкільних бібліотек.

Як всюди так і у нас такого молитвослова нема. Проте уживають ученики часто-густо молитвословів менше відповідних; одні мають такий, другі инший, текст в них неоднаковий; многі ученики не мають жадного власного молитвослова: і тому часто катехит не в силї ввести учеників в уживанє молитвослова і пояснити їм молитви. Holzhausen говорить в своїм дїлї: „über die Anleitung der Kinder zu den religiösen Übungen“: „Многі християни не уміють уживати свого молитвослова, бо яко дїти не привикли до того“.

Тому оправданою булаби слїдуюча резолюция: „Узнаєм конечну потребу виданя відповідного молитвослова для молодїжи середних шкіл і просим духовну власть о виданє і введенє його в наших школах“. —

Се була би перша книжка духовної лєктури.

2. Другою булоби сьв. Письмо. —

В школах буває так, що ученик через цїлу гімназию чує про сьв. Письмо, учить ся його цитатів а наконець виходить з гімназиї і нїколи єще не бачив книг сьв. Письма!

„Єсли не всї книги, то по крайній мірі Євангеліє хай буде предметом особливійшої уваги для них, хай буде всегда в їх руках“ — скажем словами сьв. Івана Золотоустого. Недостаток той легко усунути: предложити в спису книжок, які школа щороку закупляє, одно виданє сьв. Письма, прим. о. Бачиньского.

3. Хотя і як висше наведені книги є потрібні, все таки вони бібліотеки дух. лєктури для учеників єще не зложать. Треба книжок, які би молодїж радо брала до рук і читала. Таку бібліотеку треба у нас доперва утворити. Очевидно не ходить ту о якінебудь виданя: книжка, зачислена до дух. лєктури для молодїжи, повинна відзначати ся інтересністю що до сво-

його змісту, взірцевістю що до форми, цінністю що до научної стійности. — Написати таку книжку для молодїжи, се річ не легка і наколиб хоть раз на рік появила ся така книжка, здїлалоби ся у нас вже богато на тій доси запущеній ниві. Впрочім легко приспішити виданє такої лєктури через зладженє клясичних переводів чужих дїл, які вже мають вироблену свою марку. А чужі народи мають вже богато таких книжок.

а) В молодих серцях викличе глубоке вражінє і одушевить їх для невинности та побожности, для віри та саможертви житє в катакомбах, яке представляє кард. Wisemann в своїй „Фабіолї", Newmann в „Callista"-і і De Waals у „Valeria"-і та „Ben-Hur"-і (руский перевід у виданю ОО. Василиянів). — З великою роскішю читав-би ученик Spillmann-а S. J.: „Das Opfer des Beichtgeheimnisses", „Die Wunderblume von Woxindon" і „Lucius Flavius"; K. Kümmel а: „Auf der Sonnenseite", „An der Gotteshand". —

б) Поучаючими були би апольогетичні твори: Weiss: „Apologie des Christentums", Hammerstein S. J.: „Edgar oder vom Atheismus zur vollen Wahrheit", „Gottes Beweise", „Das Christentum und seine Gegner".

в) Надземні сьвіти вказує молодцеви: Scheeben: „Die Herrlichkeiten der Göttlichen Gnade", а Meschler-а S. J.: „Leben unseres Herrn Jesu Christi, des Sohnes Gottes" веде ученика до жерела житя Бога; Дїдон-а „Ісус Христос" наповнить його серце любовю; Тому з Кемпіс „О наслїдуваню Христа" стане улюбленою книгою на цїле його житє, а Treppel-а „Das Leben J. Christi" розвіє сумнїви, які може закрали ся по прочитаню Штравса або Ренана; Haffner-а: „Vernunftbeweis für die Unsterblichkeit der menschlichen Seele" — поучаюча і інтересна книжка для учеників VI. кляси; Morawsko-го „Wieczory nad Lemanem", поодинокі, легко і приступно написані уступи в Cathrein-а „Moralphilosophie" (видані в формі брошурок, пр. „О цїли чоловіка", „О щасливости") пожелана лєктура для VII. кляси; — Kneller-а S. J.: „Das Christentum und die Vertreter der neueren Naturwissenschaft", Morawsko-го: „Celowość w naturze" — се взірцї, як того рода книжки з области природничих наук через живий опис природи втаємничають молодїж в глибше зрозумінє окружаючого ю сьвіта, розбуджує розумну і дотепну образованого чоловіка любов природи, стереже і хоронить тим самим перед нинїшними струями материялїзма і релїгійного індеферентизма, поучає через видимий сьвіт підносити душу свою до вічної ідеї правди і краси. —

г) Неменше глубокий вплив малиби м о н о г р а ф і ї знаменитих Отців Церкви і ж и т є п и с и деяких сьв. мучеників і угодників Божих і булиби улюбленою лєктурою молодших учеників, наколиб з всею історичною правдою увзгляднювали психічний розвій тих християньских героїв, вказували, як вони

духово вирабляли ся, а притім в живих красках представляли ті епоки і ідеї, серед яких вони жили і дїлали.

Впрочім не є річию сього реферата подати спис вичерпуючий книжок і книжочок, з яких можна-би зладити бібліотеку духовної лєктури для нашої молодїжи; реферат сей має на метї тільки звернути увагу Впр. Отців на так цїнний педагогічно-моральний середник, яким є читанє духовних книжок.—

Тому предкладаю другу резолюцию до обговореня і рішеня сьвітлому конгресови: „Узнаючи потребу дух. лєктури для молодїжи, основуєть ся сталий комітет з 9. членів (по 3. з кождої епархії), який має заняти ся утворенєм бібліотеки дух. лєктури для молодїжи середних шкіл“.

(Завданєм сього комітета булоб, вибрати відповідні книжки, написані в чужих бесїдах, і упросити відповідні сили о їх перевід; означити, які нові книжки належалоб написати і винайти писателїв, роз. за відповідно високий гонорар).

Наконець остає єще одна важна квестия, а се грошева, без якої порішеня годї до дїла приступити. Правда, що може хто з авторів або перевідчиків мігби а хотївби своїм коштом видати одну-другу книжку, але тим єще бібліотека не утворить ся; треба проте достаточних способів на виданє цїлого ряду книжок.

(Конець буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

10. Засїданє видїлу
„Товариства Катехитів“

дня 8/IX. 1911.

Присутні: оо. Гузар, Лужницкий, Лопатинский, Туркевич, Лежогубский, Лициняк.

1. Принято до від. протокол з поп. засїданя.

2. Принято до від. заснованє кат. кружка в Перемишли, якого головою вибрано о. І. Савчина, заступником голови о. Н. Чабана, касиєром о. С. Мацюрака а секретарем о. Комарницкого.

3. Принято до від., що в Городку Ягайлоньскім заснував ся місцевий кат. кружок, якого головою вибрано о. Е. Чернецкого, касиєром о. Стеблецкого, секретарем о. Щербанюка, а в члени кружка вступили ОО. Романюк з Керниці і Плешкевич з Каменоброду.

4. Принято в члени товариства о. А. Сїмовича з Кіцманя на Буковині.

5. Принято до від письмо ц. к. Уряду виміру належитостий в справі еквівалєнтної належитости і поручено секретареви до полагодженя.

6. Принято до від. звіт тов.: „Der Wiener Katechetenverein“ з дїяльности за р. 1910.

7. Принято до від. звіт секретаря з полагодженя особистих справ ОО. Сайкевича, Савицкого, Содомори і Зінкевича.

8. Принято до від. зладжений секретарем спис всїх катехитичних посад в 3. епархіях.

9. Поручено оцїнку працї о. Содомори п. з.: „Унїя а піднесенє просьвіти руского духовеньства“ — о. Туркевичеви.

10. Поручено зрецензованє працї А. Турули п. з. „Яких способів може ужити катехит, щоби з його учеників вийшли колись віруючі і практикуючі християни“ о. Д-р. Конрадови.

11. О. голова подає до від., що перевід щоденних молитов на народню бесїду, зладжених окремою комісиєю львівских катехитів сер. шкіл, а апробований Високопреосьв. Митр. Ординариятом, видруковано вже в малім катехизмі.

11. О. голова подає до відома, що відносив ся до Впреосьв. лат. Архиеп. Ординарията у Львові в справі вспільного конґресу катехитів обох обрядів, предложеного Є. Е. Преосьв. Архиєреєм Кир Константином на заг. зборах „Тов. Кат.“ в Перемишли. — Є. Е. Впреосьв. лат. Ординарій заявив, що якраз сего року в осени має відбути ся з'їзд кат. Епископату Галичини у Львові і на той час буде можна скликати представників калехитів обох обрядів для вспільного порозуміня.

13. О. голова подає до від., що відносив ся до Впреосьв. Митр. Ординарията в справі увільненя всїх учеників обох обрядів від шкільних обовязків в днях Навечерія сьв. Богоявленя, Сошествія сьв. Духа і є надїя, що справа буде користню полагоджена.

14. В справі пропозиций кат. кружка в Стрию ухвалено:

а) що до 1-шої пропозициї, щоби підняти стараня в тім напрямі, щоби катехитам були вчислювані лїта служби переведені в душпастирстві, евент. в провіз. службі, рішено, щоби, позаяк виконанє такої пропозициї залежить від ухвали Сойму, відложити справу до порозуміня з лат катехитами, тим паче, що катехити Низшої Австриї в тій справі осягнули вже користні успіхи.

Що до другої части сеї пропозиції, щоби катехитам сер. шкіл були вчислювані літа служби в нар. школах, то, з огляду що на се потреба би нової устави державної, а до поставленя її на порядку дневнім думи державної треба би щонайменше петиції всіх катехитів сер. шкіл Монархії, уважає видїл з огляду на свої сили і парляментарну ситуацию бодай тепер за нездїйстниме.

Яко одиноку зараду в тій справі на разї уважає видїл те, щоби катехити нар. шкіл обнимали вперед службу в уч. семинарях, і аж опісля в ґімназиях.

б) що до другої пропозиції, щоби в празничні дни замість екзорт вільно було катехитам відправляти сьпівані Служби Б. для шкільної молодїжи, то з'огляду, що таке заряджене не моглоб ся видати без зміни шкільних устав для цїлої Монархії, що катехити лат. обряду менше мають інтересу в впровадженю сеї новости, яка, як се видїл вповнї признає, для нашого обряду має превелике, користне значіне, порішено полишити виконуване її приватній ініциятиві катехитів, як се вже львівскі катехити в значній мірі практикують.

Ті рішеня ухвалено подати до відома кружка на заг. зборах товариства.

15. Президия товариства складає звіт з виконаня порученя даних їй на засїданю видїлу з д. 31. мая с. р. в цїли підготовленя реколекций для катехитів і заг. зборів товариства, а іменно:

а) Внесено подане до В. ц. к. Рад шк. кр. Галичини і Буковини о удїлене урядової відпустки для катехитів на реколекциї в днях 11—15 вересня с. р. В. ц. к. Р. шк. к. у Львові удїлила таку відпустку рескриптом з д. 4/VII. 1911. Ч. 7782/III. — Від В. ц. к. Р. шк. к. в Чернівцях нема дотепер відповіди.

б) Оповіщено реколекциї і заг. збори товариства в „Катехитичнім Місячнику", „Дїлї" і „Руслані" по 2. рази.

в) Віднесено ся до 3. Преосьв. Ординариятів о поміщене такого оповіщеня в 2. епарх. Вістниках.

г) Уложено порядок дневний загальних зборів:

I. Отворене зборів головою Товариства.
II. Вибір голови, містоголов і 2. секретарів на час зборів.
III. Реферат о. Е. Турули (гл. висше) і дискусия.
IV. Відчитане протоколу з попередних заг. зборів.
V. Звіт секретаря з дїяльности Товариства за час від 9. вересня 1910. до 15. вересня 1911.
VI. Звіт касиера за той сам час.
VII. Звіт контрольної комісиї і удїлене абсолюторії уступаючому видїлови.
VIII. Вибір нового видїлу.
IX. Вибір контрольної комісиї.
X. Внесеня і інтерпеляциї. —

д) Завізвано місцеві кружки до надісланя звітів з їх дїяльности і евент. внесеня, які мали-би прийти під обраду заг. зборів.

е). Завізвано контрольну комісию до провіреня рахунків.

з) Підготовлено все потрібне до реколєкций, якими має проводити о. Д-р. Коциловский.

ж) Зібрано лїсту участників реколєкций, яких зголосило ся 54, а се 29. з львівскої Архиепархії (14. сер. шкіл, 3. нар. шкіл), і 19. зі Станиславівскої (9. сер. — 10. нар. шкіл) і і вислано ту лїсту Преосьв. Станисл. Ординариятови дня 5/IX. с. р.

16. Принято до відома звіт секретаря з дїяльности виділу за с. р.

17. Принято до від. звіт касиєра за с. р.

18. Принято до від. зладжений секретарем спис всїх кат. посад

19 Принято до від. зладженє секретарем упорядкованє архиву товариства.

20. Порішено предложити заг. зборам від центр. виділу слїд. внесеня:

а) Заг. збори поручають будучому виділови оборону катехитів в той спосіб, щоби напасти, які появили би ся в яких-небудь часописях, поручав одному місцевому членови провадити в евіденциї і повідомляти дотичачих катехитів про ті справи та предприняти відповідні способи оборони.

б) Щоби в цїли точного полагоджуваня личних справ катехитів у їх відношеню з властями, як також в цїли поділу праці між виділовими визначив одного з місцевих виділових, взглядно заступника виділового, на референта личних справ катехитів нар. шкіл, а одного на референта личних справ катехитів сер. шкіл, так щоби розділ чинностий між виділовими виглядав в той спосіб:

I. заступник голови
II. касиєр
III. секретар
IV. редактор: „Кат. Місячника“
V. референт кружків
VI. „ часописий
VII. „ личних справ катехитів нар. шкіл
VIII. „ „ „ „ сер. „

На случай конечної потреби може 2. дїли обняти один виділовий.

г) Взиває ся виділ, щоби починив відповідні кроки в цїли осягненя зелїзничих лєґітимаций для катехитів нар. шкіл. —

Катихитури в середних школах установлені на основі §. 4. закона з 19. вересня 1898.

Починаючи з 1868. р. мінїстерство віроісповідий і просьвіти системізувало посади сталих катихитів при тих правительственних середних школах, в яких було найменше 80 учеників одної віроісповіди зглядно обряду. Такий сталий катихит обовязаний учити релїґії у всїх клясах і виголошувати ексорту в неділї і сьвята.

Та колиж в наслїдок зросту фреквенциї в деяких середних школах правительство мусїло отвирати паралельні віддїли при поодиноких клясах, тодї один катихит не міг обняти сам всї години і тому іменовано для деяких заведень катихитів-суплентів. Закон з 19. вересня 1898 (В. з. д. ч. 173) в части усунув ту аномалію, бо позволяє системізувати в тім самім заведеню другу сталу посаду катихита, котрий обовязаний учити тижнево 10 годин релїґії, а евентуально мати 8 годин тижнево науки релїґії і виголошувати одну ексорту, яка числить ся за дві години За кожду годину понад обовязковий вимір одержує такий катихит ремунерацию по 100 К. річно за кожду годину науки в тижни. (§. 9. закона з 19. вересня 1898).

В §. 4. згаданого закона визначено такі побори службові для сих учителїв релїґії. „Учителї релїґії, що удїляють науки релїґії не у всїх клясах державної середної школи повної, або не мають законної кваліфікациї на учителя інших сьвітских предметів в дотичній школї середній одержують річну платню в квоті 900 зл. (1.800 К.), яка зростає що пять лїт, котрі учитель релїґії вислужив в тім характері в державній школї середній чи то в часї, заки ще сей закон обовязував, чи то вже по тім і то аж включно до 25. року тої служби. Підвишка виносить по упливі першого і другого пятилїтя (100 зл.) 200 К., а по упливі кождого з трох слїдуючих пятилїтій (200 зл.) 400 К. річно.

Що до численя пятилїтій тим учителям релїґії обовязують загальні постанови закона для дїйстних учителїв середних шкіл.

На основі §. 6. a lin 6 і 7. ті учителї релїґії належать до IX. кляси службового степеня, а коли шкільні власти затвердять їх в учительскім уряді то одержують титул „професор“.

Ті самі постанови закона відносять ся також і до сталих катихитів, що займають посади, системізовані в неповних школах середних. — *І. Р.*

За редакцию відповідає сьвящ. Ярослав Левицкий.
З друкарнї Ставропигійского Інституту під зарядом М. Рефця

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орґан „Товариства катехитів“.

Редаґує о. Іван Туркевич.

Ч. 9 і 10. Львів, 15 падолиста 1911. Рік І.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

ІІ. катехитичний конґрес.

Реферат О. Д-ра Дорожиньского:

О духовній лектурі молодїжи.

(Дальше).

Квестию тоту можна рішити принятєм слїдуючої, третьої резолюції: „В цїли виданя бібліотеки духовної лєктури для молодїжи катехити середних шкіл удають ся з просьбою до Впреосьв. Митр. Ординаріята, щоби зволив відповідну часть суми, призначуваної піврічно краєвим Видїлом на місиї (1.600 кор.), придїляти на місиї писаним словом серед молодїжи“. — Можна надіяти ся, що дух. власть, якій душевне добро молодїжи лежить на серци, схоче вдоволити сїй просьбі, тим паче, що ся молодїж при такій лєктурі виросте на ревних, неустрашимих вірних і ширителїв релїгійно-морального житя серед нашої суспільности. —

Утворенєм такої бібліотеки можна-би заспокоїти бажанє читаня у учеників. Тодї не будуть вони мали потреби вишукувати і читати шкідливі книжки і брошури, яких тьма появляєть ся навіть у наших видавничих спілках, а стануть черпати виключно у чистих жерел і разом з розвоєм їх духа поступатиме образованє характеру, одушевлень для чесноти, побожности, ревности для Божих справ і релїгії; лєктура не буде для них нагодою до морального паденя, але певною „небесною драбиною“, по якій душа вспинати-меть ся висше і висше до Бога. —

А тодї Христові ідеї війдуть і в житє молодїжи: вона не стане встидати ся говорити в приватнім житю про релїгійні понятя. Релїгія стане для неї середньою точкою, навруги якої обертати меть ся щоденне житє, силою, яка порушувати-ме всї її дїла: молодїж заживе християньским житєм!

(*Продовженє про І. катех. конґрес слїдує*).

II. Загальні збори Товариства катехитів в Станиславові дня 15. IX. 1911.

ПРИСУТНІ.

А. Преосьвящений Архиєрей Кир Григорій

Б. Члени Товариства О. О.:

1. Евген Гузар
2. Даміян Лопатиньский
3. Іван Туркевич
4. Теодозій Лежогубский
5. Зенон Кирилович
6. Николай Гриньовский
7. Адріян Добрянский
8. Антін Войтїховский
9. Полієвкт Кмить
10. Іван Порайко
11. Василь Лициняк
12. Софрон Глїбовицкий
13. Юлїян Дзерович
14. Николай Ґалянт
15. Василь Дубіцкий
16. Миколай Конрад
17. Петро Задворняк
18. Андрей Ґаландюк
19. Степан Хировский
20. Евген Турула
21. Іван Маркевич
22. Петро Патрило
23. Теодозій Кудрик
24. Володимир Лотоцкий
25. Остап Барановский
26. Антін Содомора
27. Михайло Лада
28. Лев Манько Ч. С. В. В.

В. Нововступаючі члени О. О.:

1. Маріян Рогошевский
2. Василь Паньковский
3. Михайло Сїмович
4. Атаназій Левиньский
5. Василь Бабин
6. Віктор Лозиньский
7. Теодор Блоньский
8. Іван Станецкий
9. Іван Плавюк
10. Іван Кордуба
11. Осип Мартинків
12. Григорій Дурделла
13. Евген Гісовский
14. Іван Луцик
15. Михайло Бурчицкий
16. Олексїй Гуньовский
17. Григорій Будзяк
18. Осип Малицкий
19. Осип Проць.

І. Отворенє зборів головою товариства.

О 9. год. рано голова товариства о. Евген Гузар, сконстатувавши, що зібрало ся статутом вимагане число членів і що збори зістали формально оповіщені в 3. епархіяльних вістниках і в Катехитичнім місячнику, отвирає загальні збори.

Відтак підносить 3. справи:

1) щоби 19. новозголосивших ся катехитів збори приняли в члени товариства. Принято.

2) Зазначує, що минув якраз 1. рік істнованя товариства, про якого дїяльність зложить подрібний звіт секретар товариства, та просить о справедливий осуд, а наколиб збори доба чили яку недостачу в дїяльности видїлу, просить, щоби збори подали щиро способи, як оживити товариство.

3) Згадує, що стоїмо під сумним вражінєм напастий, які появили ся в 2. ворожих часописях на товариство а навіть на духовні вправи катехитів. Під другою з тих дописий підписано: руский сьвященик! — Не хочемо вірити, щоби в крузї наших товаришів знаходили ся зрадники народа і сьвятої, католицкої віри. Протестуєм против напастий на наше товариство і наш епископат і заявляєм наше обуренє, та просим Бога, щоби, наколи така статя вийшла справдї з під пера сьвященика, Бог врозумив його і навернув до сьв. покаяня! —

ІІ. Вибір голови, 2 містоголов, 2 секретарів зборів і комісиї-матери, яка запропоновалаб зборам лїсту нового, будучого видїлу.

Голова товариства, користаючи з ласкавої присутности Преосьвященого Архієрея Кир Григорія, предкладає зібраним до вибору на час зборів:

1. На почетного провідника: Преосьв. Кир Григорія.

2. На містопровідників О. О. Добряньского, Кмита і Глїбовицкого.

3. На секретарів зборів О. О. Туркевича і Мартинкова.

4. До комісиї-матери О. О. Дзеровича, Войтїховского і Гриньовского. —

Принято одноголосно. —

III. Реферат о. Е. Турули на тему: „Яких способів може ужити катехит, щоби з його учеників вийшли колись віруючі і практикуючі християни".

(Реферат сей буде поміщений друком пізнїйше в „Катехитичнім місячнику"). По рефератї розвинула ся дискусия. —

о. Глїбовицкий зазначує, що катехит має бути душпастирем молодїжи, не учителем релїгії. Шкільні власти заєдно трактують учителїв релїгії і греко-католицкої і римо католицкої і мойсеєвої. Минули часи, коли катихит мав перше-слово в учительскім зборі; нинї мусить любовю обнимати всїх і добрих і злих, а тодї буде мав пошану гідну сьвященика. Молодїж виходить доброю з гімназиї а псуєть ся на унїверситетї.

о. Войтїховский складає подяку о. Турулї за основне і працьовите оброблене тем, а доповнює її слїдуючими увагами:

1) Нам прислугує право домагати ся справленя скіоптиконів.

2) Користати з приказу закона, щоби молодїж низших шкіл в лїтї посїщала церков.

о. Барановский вносить, щоби дискусию переложити на конець зборів до послїдної точки програми.

IV. Відчитанє протоколу з попередних загальних зборів в Перемишли.

Провідник зборів поручає секретарови товариства відчитати протокол попередних загальних зборів, однак зібрані члени порішили, щоби відчитати лишень резолюції приняті на зборах і приняли прótокол зборів до відома.

V. Звіт секретаря товариства о. Івана Туркевича з дїяльности товариства за час від 1/XI 1910 до 15/IX 1911.

1) Звіт з дїяльности головного видїлу.

Видїл вибраний на загальних зборах товариства дня 1/XI 1910, в якого склад вийшли: о. Е. Гузар яко голова, оо. Л. Лужницкий, Д. Лопатиньский, Т. Лежогубский, І. Туркевич, О. Мартинович, О. Кормош, З. Кирилович і В. Лиско яко видїлові, та о. о. І. Рудович, В. Лициняк і Я. Левицкий яко заступники видїлових уконституував ся в той спосіб, що вибрав о. Л. Лужницкого містоголовою, о. Д. Лопатиньского касиєром, а о. І. Туркевича секретаром видїлу.

Видїл відбув десять засїдань (1. на місяць з виїмком ферий). Звіти з засїдань видїлу знані Вп. Отцям, бо друкують ся

в „Катехитичнім місячнику“, проте ограничу ся до короткого зібраня поодиноких ґруп праці видїлу.

Передовсїм заняв ся видїл виконанєм резолюций принятих на загальних зборах в 1910 роцї.

Найперше поручено о. Е. Гузарови уложити молитвослов для шкільної молодїжи і то потрійний: малий, середний і великий. Малий молитвослов вже викінчений і підготовляєть ся до друку. Принято перевід щоденних молитов на народню бесїду, зладжений комісиєю львівских катехитів по призволу Високопреосьвященого Митрополичого Ординарияту, і видруковано в малім катехизмі. Зрецензовано також „катехитичний молитвослов“, зладжений о. Федевом з Залїщик, з вельми користним вислїдом і віддано до суперрецензиї у фахові руки; Заложено орґан товариства під заголовком: „Катехитичний Місячник“ і поручено єго редакцию о. І. Туркевичу. Позаяк 180 сталих катехитів Галичини і Буковини не годні власними силами удержати самостійну часопись, війшов видїл товариства в порозумінє з редакциєю „Ниви“ щоби хоть на разї видавала єго в об'ємі одного піваркуша раз на місяць яко безплатний додаток. Редакция „Ниви“ радо згодила ся на те, за що на сїм місци складає їй видїл прилюдну подяку. На жаль об'єм сей вельми малий, щоби в нїм можна виповнити бодай в приближеню задачу станового орґану; проте хоть материялу знайшлоб ся богато, мусить редакция ограничити ся на подаванє лиш найважнїйших вістий, а більші статї роздроблювати так, що годї їх навіть буде помістити в однім річнику. Місячник почав виходити 1. сїчня 1911 р. і вийшло до тепер сїм чисел. Через ферии відпало два числа, за те до кінця року, вийдуть два подвійні числа. Поміщено до тепер в катехитичнім місячнику отсї статї: о. Боцяна про монахівску катехитичну методу, о. Туркевича історію товариства катехетів, закони державні і краєві дотичачі науки релїгії катехитів, звіти з засїдань видїлу і оповістки видїлу, рецензиї і личні вісти.

Дальше поручено окремій комісиї, якої референтом був секретар товариства, уложити регулямін для льокальних катехитичних кружків. Той регулямін вилїтоґрафовано і вислано з порученєм заложити місцеві кружки слїдуючим оо. товаришам:

1. Конрадови в Тернополи
2. Громницкому в Золочеві
3. Глїбовіцкому в Бродах
4. Дзеровичови в Стрию
5. Дубіцкому в Бережанах
6. Турулї в Теребовли
7. Кудрикови в Рогатинї
8. Содоморі в Підгайцях
9. Чернецкому в Городку

10. Мартиновичови в Перемишли
11. Сїкіжиньскому в Сяноцї
12. Кмитеви в Дрогобичи
13. Погорецкому в Ярославі
14. Грицикови в Сокали
15. Ортиньскому в Самборі
16. Залїтачови в Яворові
17. Порайкови в Станиславові
18. Кириловичови в Коломиї
19. Левиньскому в Чернівцях
20. Добряньскому в Бучачи
21. Федевови в Залїщиках.

На те заложено дотепер всего сїм кружків:

1) В Стрию, якого головою є о. Дзерович, касиєром, о. Галайчук, секретаром о. Галянт, число членів 6.

2) В Теребовли, якого головою є о. Воляньский, касиєром о. Турула, секретарем о. Цегельский, число членів 14.

3) У Львові (кружок народних катехитів) якого головою є о. Лиско, касиєром о. Дилиньский, секретарем о Новосад, число членів 13.

4) В Золочеві, якого головою є о. Громницкий, містоголовою о. Хмільовский, касиєром о. Постригач, секретарем о. Плашовецкий, число членів 6.

5) В Дрогобичи, якого головою є о. Кмить, містоголовою Рудницкий, касиєром о. Кункевич, секретарем о. Савицкий, число членів 6.

6) В Городку, якого головою о. Чернецкий, касиєром о. Стеблецкий, секретарем о. Щербанюк, число членів 5.

7) В Перемишли, якого головою о. Савчин, містоголовою о. Чабан, касиєром о. Масюрак, секретарем о. Комарницкий, число членів 9.

О. Содомора в Підгайцях і о. Федів в Залїщиках виправдали неможливість в їх місцевостях катехитичних кружків. З прочих місць не наспіла до тепер жадна відповідь. Про дїяльність місцевих кружків зложу окремі звіти.

Що до прочих резолюций порішив видїл в окремій депутациї, складаючої ся з о. о. Лужницкого, Лопатиньского, Лежогубского, Туркевича і Лиска представити тіже єго Ексцелєнциї Високопреосьвященому Митрополитї Кир Андреєви до заопінїованя і засягненя інформаций що до їх виконаня. Єго Ексцелєнция приняв ті резолюциї до ласкавої відомости і удїлив вичерпуючих информаций в справі їх виконаня. Депутация вручила також перевід щоденних молитов на народню бесїду, Єго Ексцелєнция призволив ласкаво, щоби сей перевід був

печатаний. Предложено також проєкт будови дому для катехитів, яких Єго Ексцелєнция приняв до вельми прихильної відомости. Позатим зволив також Єго Ексцелєнция заповісти голові товариства, що жадної книжки катехитичного змісту не позволить видати без заопінїованя товариства катехитів.

Голова товариства відносив ся відтак до Високопреосьвященого Митрополичого Ординаряту в справі увільненя всїх учеників обох обрядів від шкільних обовязків в днях навечерія Богоявленя Господнього і Сошествія Сьв. Духа і є надія, що справа буде користно полагоджена.

Виділ інтервенїовав у Високопреосьвященого Митрополичого Ординаряту, а через Ординарят у Високої ц. к. ради шкільної краєвої у всяких біжучих і особистих справах і удїляв своїм членам інформациї листовні як в урядових так і личних справах.

На поручене виділу відносив ся голова товариства до Високопреосьвященого латиньского Ординаряту у Львові, в справі спільного конґресу катехитів обох обрядів, предложеного Єго Ексцелєнцією, перемиским архиєрейом Кир Константином. Високопреосьвящений латиньский Ординаріят заявив, що як раз сего року в осени має з'їхати ся католицкий епископат до Львова і на той час буде можна скликати представників обох обрядів для вспільного порозуміня.

На поручене Високопреосьв. Митр. Ординаряту уложено добромнїнє і відповіди на питаня поставлені і надіслані катехитичною секциею товариства: „Österreichische Leo-Gesellschaft“ та предложено їх Високопреосьв. Митр. Ординарятови.

Принято від товариства „Учительска Громада“ у Львові: „Відповіди на квестионар в справі греко-кат. релїґії в ґімназиях з польскою викладовою мовою“, до дальшого урядованя.

На прошене „Краєвого Союза шкільного“ визначено о. Лиска яко делєґата до сего товариства.

Члени виділу заняли ся також уложенєм нової лїтурґіки і істориї біблїйної Старого Завіта для ґімназий. —

Запренумеровано для товариства:

а) Katechetische Blätter
б) Christlich-pädagogische Blätter
в) Grundfragen der Katechetik
г) Berichte der kat. Kurse in Wien, Salzburg u. München.

Память першого помершого члена товариства бл. п. о А. Паславского з Перемишля почтив виділ кондолєнційною телєґрамою, висланою на руки О. Савчина в Перемишли, і заупок. Богослуженєм д. 2/V. в семинарскій церкві у Львові; О. Туркевич відправив сьв. Лїтурґію а всї місцеві члени тов. взяли участь в парастасї.

Видїл поробив заходи, щоби 10-лїтний ювилей вступленя Єго Ексцелєнциї Високопреосьвященного Митрополита Кир Андрея на владичий престіл почтити академією в честь сьв. Сьвященомученика Йосафата, але задля причин від видїлу независимих мусїв від сього заміру відступити. —

(*К. б.*).

Просимо ширити між народ христіяньский двотижневник

„ОСНОВУ"

що виходить вже **шестий рік** у Львові (ул. Куркова 37) і коштує річно 3 кор., а півр. 1·50 кор.

За редакцію відповідає сьвящ. Ярослав Левицкий.
З друкарнї Ставропигійского Інституту під зарядом М. Рефця

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орґан „Товариства катехитів“.

Редаґує о. Іван Туркевич.

Ч. 11. Львів, 1 грудня 1911. Рік І.

ІІ. Загальні збори Товариства катехитів в Станиславові дня 15. IX. 1911.

(Д а л ь ш е).

Що до пропозиций, надїсланих центральному видїлови місцевим кружком в Стрию, рішено:

1) відносно до 1-шої пропозиції, щоби катехитам були вчислювані лїта служби, переведені в душпастирстві, взгл. в провіз. службі, то позаяк виконанє її залежить від сойму, відложено справу до порозуміня ся з лат. катехитами, бо тодї може бути більша ґваранция успіху, тим паче, що катехити Низшої Австриї в тій справі осягнули вже користні успіхи.

Що до другої части 1-шої пропозиції, щоби катехитам середних шкіл були вчислювані лїта служби в народних школах, то на се потреба нового державного закона, попертого петициєю всїх катехитів середних шкіл держави, що на разї бодай з огляду на свої сили і парляментарну ситуацию уважає видїл за вельми далеке до здїйсненя власною ініциятивою. Можна сему порадити на разї в сей спосіб, щоби катехити нар. шкіл обнимали вперед службу в семинариях учительских.

2) Що до другої пропозиції, щоби в празничні дни замість екзорт катехити відправляли сьпівану Сл. Б., то зогляду, що се мусїло би потягнути зміну шкільних устав державних, що

катехити лат. обряду менше мають інтересу в впровадженю сеї новости, яка, як се видїл вповнї признає, для нашого обряду має превелике значінє і значну користь, порішено полишити виконуванє її приватній інїціятиві катехитів, як се вже львівскі катехити в значній мірі переводять. Позаяк застановленє ся над тими пропозициями і виконанє повзятих в тім напрямі рішень вимагало більше часу, ухвалено ті рішеня подати до відома кружка на заг. зборах.

Остаточно заняв ся видїл устроєнєм теперішних реколєкций, упросив Преосьвященного Еп. Кир Григорія о протекторат над ними, вистарав ся для Вп. ОО. Товаришів о урядову відпустку у шкільних властий, які ю видали д. 4/VII. Ч. 7782/III. оповістив реколєкциї в часописях: „Кат. Місячнику", „Дїлї" і „Руслані" по 2 рази, постарав ся о таку оповістку в 3. епарх. Вістниках і зібрав лїсту зголосивших ся участників та предложив ю Преосьв. місцевому Ординариятови.

Протокол дїйств секретарияту товариства обнимав сего року 134. чисел в одержаних і висланих письмах. Архив товариства, упорядкований секретарем, обнимає 59. актів.

Для лучшого орієнтованя ся в оцїнцї дїяльности нашого товариства позволю собі порівнати ю з дїяльністю товариства: „Wiener Katechetenverein" за сей рік:

Віденьске товариство має 800. членів. Його протокол дїйств виказує 1550. чисел. Має воно свій орґан, якого скількість пренумераторів піднесла ся о 100. Видїл його відбув 6. засїдань центральних, а 5. конференций на провінциї і заняв ся подібно нашою реформою підручників, виданєм молитвослова, але також реформою плянів науки релїгії і виданєм релїгійних образів. —

Звіт братнього товариства зазначує:

1) „Mehrmals wurde auch der W. K.-V. um Erstattung von Gutachten aufgesucht; leider nur mehrmals und nicht immer da, wo wir gerne mit solchen gedient hätten und hätten diesen können".

2) „Erreicht haben wir... dass .. sämmtliche Seelsorgsjahre, soweit sie im Schuldienste verbracht wurden, nicht bloss in die Pension, — sondern auch... in die Dienstalterszulagen eingerechten werden... Sei festgestellt, dass mit solchen Verbesserungen des niederösterrerreichischen Katechetengesetz s nicht bloss den Katecheten Niederösterreichs genützt erscheint, sondern dass vielmehr alle diese Erfolge für andere Kronländer von grösster Bedeutung sind, da sich, wie schon bisher sich öfters gereigt hat, auch andere Landtage durch das praecedens Niederösterreichs zu ähnlichem Vorgehen bestimmen lassen".

При тім однак жалуєть ся, що і ми мусимо повторити:

3) „Mangel an Mitarbeitern".

4) „Viele Katecheten stehen dem Katechetenverein freund gegenüber".

5) „Als Kuriosum mag da etwa angeführt sein, dass fast sämmtliche Professoren, Lektoren, Dozenten der Katechetik nicht zu den Lesern der „Christl.-pädag. Blätter“ zu gehören scheinen“...

А кінчить звіт словами:

6) „Objektiv wäre mehr zu tun gewesen; gar manches ist zu wünschen übrig geblieben, niemand weiss das besser als wir selber! Subjektiv dagegen war kaum mehr möglich und wird nicht mehr möglich sein, solange diese Art von Tätigkeit nur als Nebenarbeit verrichtet wird“.

Ми додамо лиш від себе: дальсьмо почин до орґанїзациї, до вспільної виміни гадок і зєдиненої працї та маймо в Бозї надїю, що позакладають ся по цїлій Галичинї і Буковинї місцеві кат. кружки, поступ в нашій кат. дїяльности поплине широким руслом, а тодї і центр. видїл буде міг здати величавий звіт не з дїяльности поодиноких осіб товариства, але з орґанїчної, зєдиненої працї всїх катехитів для великої хвали великого Бога, для правди і добра молодїжи і для щастя народа.

Остаточно предкладає видїл сьвітлим зборам на основі рішеня повзятого на засїданю д. 3/IX. с. р. отсї внесеня до ухвали:

а) Заг. збори поручають нововибраному видїлови оборону катехитів в той спосіб, щоби напасти, які появили-би ся в яких небудь часописях, поручав одному місцевому членови провадити в евіденциї і повідомляти дотичачих катехитів про ті справи та підняти відповідні способи оборони.

б) Щоби в цїли точного полагодженя личних справ катехитів у їх відношеню з властями, як також в цїли подїлу працї між видїловими визначив одного з місцевих видїлових, взглядно заступника видїлового, на референта особистих справ катехитів народних шкіл, одного на референта личних справ катехитів середних шкіл а одного на референта кружків, так щоби роздїл чинностий між видїловими виглядав в той спосіб:

I. заступник голови
II. касиєр
III. секретар
IV. редактор „Кат. Місячника“
V. референт кружків
VI. „ часописий
VII. „ личних справ катехитів нар. шкіл
VIII. „ „ „ „ сер. „

В разї конечної потреби може 2. дїли обняти один видїловий.

в) Взиває ся видїл, щоби починив відповідні кроки в цїли осягненя зелїзничих лєґітимаций для катехитів народних шкіл.

Б. Звіт з дїяльности кружків.

І. Кружок народних катехитів у Львові, за рік шкільний 1910/11.

Справозданє обіймає час від основаня т. є. 1/I 911 до 1/IX 911 р. — Членів мав кружок 12 — а іменно:

1) о. В. Лиско, голова
2) о. І. Новосад, секретар
3) о. П. Задворняк,
4) о. П. Глиньский,
5) о. А. Яримович,
6) о. Н. Щепанюк,
7) о. І. Алексевич,
8) о. П. Гаврищак,
9) о. Н. Янович,
10) о. Н. Фединьский,
11) о. А. Диліньский,
12) о. Н. Возьняк.

Сходини відбувались правильно що другого четверга в семинари духовнім. Пересічно було присутних на сходинах 7 членів. — Обговорювано справи головно дотикаючі ОО. катихитів і науки релїгії у Львові. — Однак деякі з них мають значінє більше загальне, обходяче всїх ОО. катихитів і научуваня релїгії в загалї. —

1) Справа молитов і руских пісень в мійских школах у Львові була обговорювана на кількох сходинах і рішено віднестись до Впр. Митрополит. Ординаріята з просьбою щоби Рада Шкільна пригадала Дирекциям і учителям, що навіть дїти в І-ій і ІІ-ій клясї суть обовязані хором молити ся по руски і сьпівати руські пісни. — Молитви визначить о. катехит а підручник призначений єсть о. Матюка. —

2) В справі вільного дня від науки шкільної в день патрона Церкви, рішено віднестись до Митр. Ординаріята з просьрою, щоби подав Раді Шкільній, котрі школи лежать в обрубі парохії Сьвято-Юрскої і в котрий день припадає празник храмовий, щоби всї Дирекциї звільнили в той день молодїж від науки. —

3) Понеже случали ся часто случаї перетяганя дїтий на лат. релїгію і обряд — рішено віднести ся до Митр. Ординаріята, щоби Рада Шкільна заказала Дирекциям і поодиноким учителям і учителькам намавляти або і радою помагати дїтям до покиданя свого обряду і катехита. —

4) На просьбу „Союза шкільного“ визначено яко свого делєґата о. Вас. Лиска.

5) При виданю нового накладу малого катехизма на кількох надзвичайних сходинах — рішено перевести цїлковиту реформу малого Катехізма — бо справлюванє поодиноких слів не веде до цїли — лиш впроваджує замішанє. — Але задля короткого часу який визначено для кружка (2 тижнї) відложено сю справу до слїдуючого виданя. —

6) За ініціятивою кружка видано „Памятку І-го сьв. Причастия“. Образок більшого формату — дуже красний — в цїнї по 10 с. — До набутя у о. Алексевича.

7) Уряджено торжественне спільне І-ше сьв. Причастіє для одних шкіл у сьв. Юра а для других в Преображенській Церкві. — Около 500 дітий приступило до І го сьв. Причастия. —

8) Рішено заняти ся хлопцями термінаторами, що учащають до доповняючих шкіл промислових. В тій ціли, по зрілій нараді — вписали ся ОО. катихити до істнуючого вже тов. „Ремісничa Бурса", ввійшли до виділа тогоже товариства і тепер по вакациях зачне ся робота над ремісничою молодіжию на ширшу скалю. —

9) При кінци року шкільного рішили ОО. катехити заложити приготовляючі курса до гімназиї.

Таких курсів було три.

І-ий під проводом о. В. Лиска на ул. Дунін Борковских.

ІІ-ий під проводом о. П. Глиньского в читальни сьвято-Юрскій, пізнійше сполучено єго з І-им.

ІІІ-ий під проводом о. А. Диліньского в „Львівскій Руси", пізнійше коли о. Диліньский задля хороби мусів виїхати, обняв сей курс о. П. Задворняк. —

Хлопці здавали перед вакациями іспит вступний до руских гімназий. —

Крім тих справ обговорювано єще много инших чисто льокальних і особистих і спільно раджено, як в поодиноких случаях треба поступати. —

Львів дня 9. вересня 1911.

о. Василь Лиско
голова кружка.

ІІ. Кружок катехитів в Стрию.

Заходами Впр. о. Юліяна Дзеровича катехита при ц. к. гімназиї в Стрию засновано дня 14. падолиста 1910. р. кружок катехитів Стрийских і вибрано головою Впр. о. Дзеровича, секретаром о. Николу Галянта а касиєром о. Володимира Галайчука. Окрім сих належали до кружка о. Хирівский, о. Матковский і о. Петрушевич.

В протягу сего часу т. є. від 14. падолиста 1910. р. до 6. вересня 1911. сходились члени кружка 6 разів, на котрих то сходинах порушувано деякі справи і проваджено дискусиї як також в формі відчитів порушувано питаня наукові. Відчити мали: о. Ю. Дзерович, 1) о єствованю Бога, 2) народна мова а молитви щоденні, 3) узмисловленє науки релїгії (на той темат має відбутись в найблизшім часі обширнійша дискусия); — о. Н. Галянт: днї сотвореня в книзї Битія а науки природничі. — Кружок катихитів в Стрию відносив ся також до головного Виділу Товариства Катехитів у Львові з деякими пропозициями а то: 1) уреґульованє літ служби катехитів виділових і народних. 2) Зреформованє дотеперішного звичаю що до урочистих сьвят в той спосіб, щоби в місто ексорти і тихої Служби Бо-

жої в урочисті сьвята відбувалась сьпівана Служба Божа, а то длятого, щоби по перше обзнакомити учеників практично з обрядами при сьпіваній Службі Божій а по друге, щоби приучити учеників обовязку, що не тілько читаної, але і сьпіваної Служби Божої має слухати. 3) Сьвяткованє днїв перед Богоявленєм і в суботу перед Сошествієм Сьв. Духа, щоби відбувалось через всїх учеників цїлої школи а не тілько через учеників обряду гр. кат. а то для того, щоби зрівнати наш обряд з обрядом латиньским, котрий день задушний каже обходити всїм ученикам і остеречи учеників Русинів від некористних наслїдків через виходженє з годин науки.

На будуче заміряє кружок урядити кілька відчитів на ріжні теми в об'ємі науки катехитичної як також перевести дискусиї над біжучими справами: як зредукованє днїв сьвяточних, відлученє церкри від школи, молодіж а лєктура книжок і часописий. Кружок має замір урядити в тутешних школах так видїлових як і середних практичні лєкциї і просить Сьвітлий Видїл о ласкаву поміч в тім послїднім замірі а то, щоби віднїс ся до ц. к. Ради Шкільної краєвої, щоби поручила Радї Шкільній окружній в Стрию на позволенє таких лєкций практичних.

Стрий 6/9 1911.

о. Юлїян Дзерович — голова.

о. Н. Іалянт — секретар.

III. Кружок катехитів в Теребовли за перший піврік 1911 року.

Теребовельский катехит. кружок засновавсь дня 22 грудня 1910 р. на внесок о. Евг. Турули катехита.

Вписало ся звичайних членів 14.

Головою вибрано Вп. о. Івана Воляньского, заступ. голови о. Евгена Турулу а секретарем о. Евгена Цегельского зі Струсова.

Усї члени зложили вкладки членьскі за перший піврік 1911 р. котру то квоту 21 корон відіслав підписаний на руки головного Видїлу Товариства дня 27/12 1910 р. по відшибненю 25% на річ теребовельского кружка. Кружок відбув доси три головні засїданя (22/XII, 28/II, 26/V) кромі сего видїл відбув дві конференциї.

Загально беручи предметом нарад була справа піднесеня релїгійности у шкільних дїтей через призвичаюванє їх до ріжних позашкільних практик релїгійних. До сеї цїли головно малоби служити заснованє шкільного брацтва Найсьв. Тайн особливо між дїтьми двох найвисших кляс даної школи. —

Рід такого брацтва на пробу засновав підписаний в школї жіночій в Теребовли. Проба випала зовсїм вдоволяючо; через щоденне коротке відвідуванє церкви, спільні молитви і часте приниманє сьв Тайн розбудилось у дїтей житє релїгійне.

Члени брацтва урядили собі свій шкільний престіл в церквї, котрий в протягу пів року украсили виключно власними

роботами, вишивками, малюнками на шовку і цьвітами. (Вид сего престола представляє золочена фотографія).

Видїл кружка подумав над тим, щоби розбудити у дїтий більше заінтересованє ся предметом релїгії. В тій цїли роздобув він деякі средства до науки погляду.

1) На єго предложенє Рада Шкільна окружна закупила 4 серії образів біблїйних для ужитку шкіл.

2) Поручено одному рисівникови виготовити (наразї) шість таблиць, на котрих зображені є прообрази Старого Завіта і їм відповідна подія з Нового Завіта.

3) Той сам артист виготовив образи сьвятинї Соломона і Зоровавеля.

4) На замовленє виготовив оден селянин (самоук-різьбяр) модель сьвятинї Мойсея (скинії), котрої одна бічна стїна відіймаєсь в цїли задемонстрованя ученикам нутра храму враз з цїлою єго обстановою як: кивотом, завісою, жертівником кадильним, сьвічником і иньшими.

5) Той сам різьбяр кінчить виготовляти з дерева дві фігурки високі 35 cm. представляючі особу сьвященика (взглядно дїякона) і єпіскопа, на котрі будуть ушиті усї ризи сьвященичі. Через постепенне вкладанє сих уборів буде мож ученикам при науцї літургіки показувати церковні ризи.

6) Ученики 4 кляси гімназ. виконали з дощинок модель церкви, котру мож розібрати і задемонструвати ученикам подїл храму і важнїйші єго предмети: як тетрапод, крилос, іконостас, піднебесне і престіл.

7) Кружок набув 50 діяпозитивів представляючих події Старого і Нового Завіта; они мають служити до сьвітляних образів киданих на екран підчас біблїйних викладів уладжуваних дїтям по школах. — (Скіоптікону позичає нам місцева філїя „Просьвіти“).

Більшу половину видатків на висше вичислені прибори покрив кружок з доходів (58 кор.), які принесли чотири виклади уладжені в околичних місцевостях Теребовлї на тему: „Єрусалим і єго історія“, та „Подорож до сьв Землї“. — Відчити виголосив о. Е. Турула демонструючи образами сьвітляними. —

Кружок заміряє в осени і зимі уладити більше викладів того рода а дохід призначити на основанє біблїотеки дїл релїгійного змісту призначеної для ужитку шкільної молодїжи. —

З браку більших фондів не міг кружок приміститись в особнім винанятім льокалю тож відбував свої сходини вже то в комнатах Товариства „Руска біблїотека“ в Теребовли, вже то в приватних домах сьвященичих.

Теребовля дня 6 вересня 1911 року.

о. Евген Турула
містоголова кружка.

IV. Кружок катехитів в Дрогобичи.

Місцевий кружок „Товариства катехитів“ в Дрогобичи оснований 11-го грудня 1910 р., числячий (по 6 го вересня 1911 р.) сїмох (7) членів відбув вісїм (8) сходин.

1) На сходинах познакомлювано з найновійшими річами літератури богословскої і педагогічної, обговорювано біжучі справи відносячі ся до науки катихизму і виховання дітий і шкільної молодіжи, держано відчити:

2) Гора Морія (о. Кмить), вплив біблії на вихованє духове дітий (о. Кункевич);

3) Розправляно над сим: Хто і що має дїлати, щоби основи релїгійно моральні були у молодежи тривкими.

Стан каси: вкладок уплачено 15 кор. з чого відослано до Головвого Видїлу 11 кор. 25 сот.

З місцевого кружка Товариства Катехитів в Дрогобичи 6-го вересня 1911 р. — *о. П. Кмить.* (К. б)

ОПОВІЩЕНЄ.

Високопреподобні Отцї катехити!

Відчуваючи брак поглядових средств до науки релїгії я піднявсь за дїло, в якімсь часї приспособити їх певне число для ужитку шкільного. — Порозумівшись з відповідними ремісниками маю надію, що се дїло зможу довести до кінця. —

Буду лиш просити ВП. Отців катехитів о Їх ласкаві і хосенні замітки в тім взглядї та о поданє мені списку тих средств поглядових, котрих потреба найбільше оказуєсь в даній школї. —

Я можу на замовленє уже служити слїдуючими средствами поглядовими:

І. „Скинія сьвідїния“ Мойсея; гарно мальований модель з дерева 35 цмр. довгий, на огороженій підставі (притвор) 85 цмр. довгій. Нутро сьвятинї демонструєсь ученикам піднесенєм бічної стїни. — В нутрі находять ся різблені і золочені моделї. а) Кивот завіта з таблицями і т. и б) Жертівник кадильний. в) Семирамен. сьвічник г) Стіл предложеня з хлїбами і чашею. Побіч сьвятинї стоїть жертівник мідяний; мідяне море. (Усї моделї мож з осібна винимати і демонструвати. Цїна цїлого моделю винесе 35 кор.

ІІ. Манекін з дерева високости 60 цмр. а до него усї ризи діяконьскі, сьвященичі і архиєрейскі, шиті з материї в мінятурній формі. Через постепенне убиранє в них манекіна мож ученикам демонструвати усї ризи церковні. Цїна винесе около 30 к.

На случай більшого числа замовлень буду міг видати крашені таблиці представляючі храм Соломона, Зоровавеля та усї старозавітні прообрази на осібних картонах з відповідними до них подїями з Нового Завіта. — *о. Евген Турула*, кат. в Теребовли.

За редакцию відповідає сьвящ. Ярослав Левицкий.

З друкарнї Ставропигійского Інституту під зарядом М. Рефця

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орґан „Товариства катехитів“.

Редаґує о. Іван Туркевич.

Ч. 12. Львів, 15 грудня 1911. Рік I.

II. Загальні збори Товариства катехитів в Станиславові дня 15. IX. 1911.

(Дальше).

V. Кружок катехитів в Золочеві доносить листом о. Е. Громницкого, що єще не розвинув нїякої дїяльности, лише члени зібравши ся порозумівали ся в місцевих шкільних справах, або що до релїґійних практик та спільних Богослужень для шкільної молодїжи, Перепоною до зібрань було, що більша половина членів кружка, бо аж 4. на 6., се сьвященики, які були заняті в парохії то великодною сповідю парохіянів та війска, то знов опісля Богослуженями маєвими і в честь Ісуса в червни, а опісля настали ферії. —

VI і VII. Кружок катехитів в Перемишли і Городку Ягайлоньскім задля недавного єще свого істнованя не могли предложити звітів своєї дїяльности. —

VI. Звіт касиєра товариства.

Касиєр товариства о. Лопатиньский задля особистої, хвилевої перепони передав через секретаря товариства о. Туркевича звіт касовий, з якого виходить, що товариство мало

Приходу	151	кор.	25 сот.
Розходу	37	„	05 „
Остало в касї	114	„	20 „

VII. Звіт контрольної комісиї.

Контрольна комісия устами о. Гриньовского заявила, що перевела шконтрум рахунків, знайшла всї позициї в порядку і поставила внесенє о удїленє абсолюториї уступаючому видїлови, що принято одноголосно. —

VIII. і IX. Вибір нового видїлу і контрольної комісиї.

Комісия-матїр предложила загальним зборам слїдуючу пропозицию що до складу видїлу і ревізийної комісиї:

Голова:	о. Евген Гузар	зі Львова
Видїлові:	1. о. Леонїд Лужницкий	„ „
	2. о Даміян Лопатиньский	„ „
	3. о. Іван Туркевич	„ „
	4. о Теодозій Лежогубский	„ „
	5. о. Полїєвкт Кмить	з Дрогобича
	6. о. Юлїян Дзерович	зі Стрия
	7. о. Антін Войтїховский	з Коломиї
	8. о. Николай Щепанюк	зі Львова
Заст. видїл.	1. о. Василь Лициняк	„ „
	2. о. Іван Рудович	„ „
	3. о. Василь Лиско	„ „
Ревіз. комісия	1. о. Петро Задворняк	„ „
	2. о. Омелян Погорецкий	з Ярославя
	4. о. Николай Гриньовский	з Коломиї.

Лїсту ту принято одноголосно. —

X. Внесеня і інтерпеляциї.

15. о. Дзерович предкладає внесеня:

А) „Товариство катихитів постараєсь о найскорше виданє етики для VII. кляси тому, бо дотеперішний підручник є тяжкий і невідповідний.

Б) Видїл товариства катихетів підойме стараня в тім напрямі, щоби наука релїгії особливо в VII. і VIII. клясї була актуальною т. є. щоби катихити порушували житєві квестиї, пресу і т. и.

В) Видїл тов. поручить катихитам середних шкіл устроювати, де се можливо, передматуральні богоміля, яко дуже успішне средство до затриманя молодїжи при вірі і релїгії".

Яко помічничі середники до другого свого внесеня поручає свої брошури: „Цїла правда про радикалів" і „Як у сьвітї жити".

16. о. Лада поручає катихитам яко успішні помічничі середники при науці релїгії а) релїгійні образи, б) скіоптікони, в) стереоскопи, і поручає видїлови заложити катихетичний музей.

17. о. Гузар примічає, що „Достава“ вже видала образи релїгійного змісту з руськими написями.

18. о. Бабин предкладає внесенє:

„Видїл тов. катихитів постарає ся о авторизований руський перевід роти присяги, яку складають катихити в школах“.

19. Преосьвященний Архієрей Кир Григорий, о. Гузар, о. Патрило, о. Порайко і о. Маньовский подають поясненя, ради і ілюстрациї до сего внесеня.

20. о. Кудрик Теодозій ставить внесенє:

„Видїл тов. катихитів зволить постарати ся у Високопреосьвященого Ординаріяту львівского, щоби ласкаво дозволив складати катихитичний іспит до середних шкіл в двох частях по причинї великого матерялу іспитового, а се:

I. часть.	II. часть.
Догматика	Моральна
Апольогія	Філ. моральна
Обі егзегези	Історія
Літургіка	Патрольогія“.

21. о. Турула предкладає внесенє:

„Щоби улекшити збиранє ся усїх членів кружка, зволить видїл поручити катихитам сходини по соборах деканальних, на яких усї сьвященики є присутні“.

Позаяк більше нїхто не зголосив ся до голосу, піддано під голосованє всї внесеня і загальні збори приняли їх одноду шно.

XI. Замкненє зборів.

Преосьвященний Архієрей Кир Григорий заявляє свою радість, що міг придивити ся, як катихити інтересують ся справами свого стану. Вельми користне вражінє викликав виклад. Преосьвященний сподївав ся дефінїциї, а учув практичні вказівки і справдї актуально — ідеальний помисл працї катихитів. Ся практична тенденция могла кождому справдї заімпонувати. Пляни не вдоволяють катихитів, але в поглубленю предмету можна вийти поза рами пляну а праця буде заокруглена і користна.

Лєксикальне образованє погубне, але практична праця получена з ентузіязмом піднесе Божу хвалу. В науці релїгії не ходить о те, щоби вичерпати цїлу програму від початку до кінця; ту ходитъ о серце! Нехай ученики зрозуміють добре одну правду а она потягне за собою иньші. Катихити жадають

також богато від видїлу, а видїл сам не поможе, наколи буде з'єдиненої праці всїх катихитів. Місто ставити внесеня і дезідерати до видїлу, нехай кождий катихит возьме ся до праці, видає брошури, підручники і подає видїлови свої помічення, свої досьвіди до ужитку для загального добра, а коли не буде всю працю звалювало ся на центральний видїл і він буде лиш регулятором і провідником вспільної праці, тоді тов. катихитів сповнить свою функцию. Катихити зібрали ся ту в імя Христове і Преосьвящений висказує свою утїху, що у них є ідея, а тою є бажанє добра церкви і народа. Се вже не без ідейна товпа, але ідейне Христове ґремюм. Серце будуючий перебіг реколєкций був виразом того. Нехай Бог благословить доброму дїлу. Часи тепер прикрі, ворожі агітациї множать ся, — часописи накидують ся: на те відповіджмо їм мовчаливим ігнорованєм. Ми досить кисли разом, нехай добро кристалїзуєть ся.

О. Гузар єщє раз дякує Преосьвященому і присутним ОО. товаришам за ласкаву участь в зборах, сьвітлі ради і сердечну заохоту до праці, яка буде для видїлу великою підоймою духа.

На тім збори замкнено. —

Львівська державна
наукова бібліотека
№ III 3991

За редакцию відповідає сьвящ. Ярослав Левицкий.
З друкарнї Ставропигійского Института під зарядом М Рефця

ЛНБ им. В. Стефаника
ПРОВЕРЕНО-1987 г.

ИП 2658
1911

НИВА

1911